

Driemaandelijks tijdschrift van de Vereniging voor
Genealogie en Historie

Westerwolde

Jaargang 21 no. 1,

Maart 2000

Redactie: JAN JOHAN KUIPER
tel. 0595-487001 / 487000, fax 487004
e-mail: jan-johan@hetnet.nl

THEO HOFMAN (eindredactie)
Nic. Beetsstraat 19
9636 GJ Zuidbroek
tel. 0598-452417, fax 020-8844097
e-mail: m.j.hofman@hetnet.nl

Secretariaat: PIA SCHEPER
* lidmaatschap Heidelaan 1
* abonnementen 7822 CD Emmen
* administratie tel. 0591-618043
e-mail: P.Scheper@net.HCC.nl

Penningmeester: G. KAMIES
Postkade 51
9503 AJ Stadskanaal
tel. 0599-617272

Bank: * RABO-bank Stadskanaal, rek.no. 3586.06.063 t.n.v.
Vereniging voor Genealogie en Historie Westerwolde
* Postbank, rek.no. 4222401

Lidmaatschap: * contributie fl. 40,- per jaar (inclusief tijdschrift, uit te reiken
op de driemaandelijke bijeenkomsten of toegezonden per
post)
* donateurschap fl. 35,- per jaar (met tijdschrift, gezonden
per post), alleen voor verenigingen en stichtingen.

Archief: Streekhistorisch Centrum
* voor leden gratis Ceresstraat 2
toegankelijk 9502 EA Stadskanaal
tel. 0599-612649

Inhoud:

	Inhoud	2
Antonia Veldhuis	Kwartierstaat van Jantje Jans	3
B.G. Schuring	Hannekemaaiers en Hozevelinks	14
Theo Hofman	Het 'zwarte schaap'	17
	Haselhoff Bulletin: Beste Familieblad van Nederland!	21
P.A. Luppe	Woar bist doe aine van? (correctie)	22
H. Kersten	Woar bist doe aine van?	24
J. Potze	Tijdschriften en boeken.....	26
	Vragen van leden aan leden	28

van de redactie:

Rectificatie:

Tot onze spijt is bij het bundelen van de artikelen van het December 1999-nummer van dit tijdschrift een ongecorrigeerde versie geplaatst van de kwartierstaat van Pieter Anno Luppe. De vele fouten in deze kwartierstaat komen geheel voor rekening van de eindredacteur, gedane zaken nemen echter geen keer. In overleg met de familie Luppe is daarom besloten om de gecorrigeerde kwartierstaat in z'n geheel nogmaals te plaatsen. Verder verzoeken wij om de gegevens van december niet op te nemen in indexen e.d. Wij bieden hierbij nogmaals aan de familie Luppe onze excuses aan voor de gemaakte fout.

Uitbreiding van de redactie gevraagd:

De redactie bestaat momenteel uit twee leden, dit is naar onze mening een te wankel basis voor het waarborgen van de continuïteit en kwaliteit van ons tijdschrift. Onze portefeuille bevat nog enkele artikelen die door leden aan de redactie zijn gezonden, maar voor het samenstellen van een gevarieerd tijdschrift zouden we graag meer artikelen hebben. Daarom zoeken wij uitbreiding van de redactie met leden die af en toe artikelen willen schrijven. Ook mensen die wel eens artikelen willen uitwerken (met een tekstverwerker) en/of corrigeren zijn welkom.

Kwartierstaat van Jantje Jans

Van Tui(j)nen, Tuin(c)ker enz.

door Antonia Veldhuis.

Jaren geleden begon ik met Tuinker op de rit te zetten, een familie die grotendeels voorkomt in Westerwolde. Hoewel ik al vrij snel het geraamte had (na eerst een paar foute, gekregen, voorouders opgevoerd en weer verwijderd te hebben), bleef ik met leegtes zitten en de 'aankleding' was ook vrij kaal. Er werd een map Tuinker aangelegd (zoals ik b.v. ook heb van Keun, Lijphard, Riddering en Spelde / gegevens over deze families zijn welkom), waarin alle aantekeningen, aktes en andere gegevens kwamen die ik vond.

Nu, met behulp van een schone computeruitdraai, dit dossier en de onmisbare breukenboeken van vader en zoon Wegman ben ik opnieuw begonnen en heb ook het geheel wat meer 'body' gegeven. Het archief van de Drost, hoewel slecht leesbaar (er zijn grote stukken aktes weggevalen), was handig om overlijdensdata in te dammen. Verzegelingen (o.a. huwelijkscontracten, boedeldelingen, verkopen) maakten het beeld compleet.

Het resultaat in de vorm van een 'kwartierstaat met kinderen' vindt u hieronder. Ik ben me ervan bewust dat er hier en daar nog wel (heel?) wat aan te vullen is. Zo bleef ik met het probleem Jan Evers zitten. In het h.c. van Harmke in 1727 wordt hij haar volle broer genoemd, terwijl ik gezien de vernoeming eerder aan een broer van halfzus Tamke denk. Ook in haar h.c. wordt een Jan Evers (zij het doorgehaald) vermeld. Ook van sommige delicten genoemd bij de kwartiernummer 6 en 24 ben ik er niet altijd zeker van welke Harm Jans werd bedoeld. Hun levens overlappen elkaar gedeeltelijk. Verder kwam ik niet achter de identiteit van Tuinckers kind (begraven Wedde 26-3-1721) en Tuijckers olde man (begraven Wedde 19-10-1719). Voor wat betreft aktes heb ik (om een te saaie opsomming te voorkomen) lang niet alles genoemd. Uiteraard zijn deze bij mij op te vragen.

Ik begin met mijn kwartiernummer 485: Jantje Jans, gehuwd met Harm Harms Kuiper (ook wel Stobbe genoemd). Daar kom ik via mijn moeder Bouwina Beintema (1917-), grootmoeder Antonia Kuiper (1880-1944), overgrootmoeder Pietertje Jans Kuiper (1857-1947), betovergrootvader Jan Jans Kuiper (1831-1904), betbetovergrootvader Jan Harms Kuiper (1799-1875), diens moeder Renske Jans Kuiper (1773-1825) en haar vader Jan Harms Kuiper (1741-1801), de zoon dus van Jantje.

- 1. Jantje Jans**, mogelijk begraven in Wedde op 14-5-1764 als Harm Kuiper sijn vrou.
 - 12-12-1738 Haar getuigen in haar h.c.: halfbroer Alberts Jans (voorzoon vader), tante Lamme Harms met echtg. Jan Geers, idem Jacob Edes en ega Harrmeke Harrems. (RA VIx)
 - 19-5-1768 Vlagtwedde: Boedelverdeling na haar overlijden. Voormond over de niet met naam genoemde twee minderjarige kinderen is haar neef Jannes Koenes (z.v. Lamme en Jan), sibbe is Jan Geerts Stobbe. Genoemd Jan Harms, Harm Harms en Antje Harms en twee minderjarige kinderen ter ener en de vader Harm Harms Kuiper, wednr. Jantje Jans ter andere zijde. (RA VIw11).
 - 16-10-1769 Harm Harms Kuiper, Jan Harms, Anna Harms (x Sebo Hofman), Harm Harms Hollander voor Antje Harms en de minderjarige kind(eren?). Deling en afhandeling vader Harm Harms en overleden moeder en grootmoeder. Nalatenschap bestaande uit land en huis Morijge.

Zij is getrouwd te Wedde (h.c.) op 12-12-1738 met **Harm Harms Kuiper**, gedoopt te Wedde op 10-10-1706, overleden na 19-5-1768, begraven te Wedde op 26-5-1772 (als Harem Harmes) of 7-3-1787 (als Harm Harms Kuiper), zoon van *Harm Stobbe* en ? *Anna*.

 - 12-12-1738 Getuigen voor hem zijn bij het opmaken van het h.c.: broer Geert Stobbe en zus Engeltje (x dominee Schmaal).
 - 23-12-1756 Mr. Harm Harms Kuiper genoemd wegen verzetten mandaat (Wegman).

7-11-1771 Jannes Koenes voorst. kinderen van Harm Harm Kuyper bij de overleden Jantje Jans in egte verwekt imp. contra Evert Harms noie ux. Zaak over verzegeling van 250 gulden die HHK en vrouw van hun hadden geleend. (toeg. 732 nr. 327).

(Mogelijk is hij later getrouwd (Wedde 12-5-1768) met Antje Lammerts, maar dit zou ook de zoon of een naamgenoot kunnen zijn.

Uit dit huwelijk:

– **Harm Harms Kuiper**, gedoopt te Wedde op 4-9-1739, overleden na 16-10-1769.

– **Jan Harms Kuiper**, landbouwer, gedoopt te Wedde op 15-1-1741, begraven te Wedde (laken) op 21-2-1801.

Hij is getrouwd te Wedde op 3-5-1767 met **Jantje Willems**, gedoopt te Vriescheloo op 24-4-1746, overleden te Wedde op 13-11-1821, dochter van *Willem Alderts Houwing* en *Renske Berents Renkes*.

– **Anna Harms**, gedoopt te Wedde in-2-1743, overleden na 16-10-1769.

Zij is getrouwd te Wedde op 25-9-1768 met **Sebe Hofman**.

– **Hindrik Harms**, gedoopt te Wedde op 27-9-1744, overleden aldaar in 1750.

– **Antje Harms Kuiper**, gedoopt te Wedde op 20-10-1748, begraven aldaar op 20-4-1807.

23-5-1770 Harm Harms Hollander & Antje Harms, e.l. Moerrijge benevens de eersame Harm Harms Kuiper, ook aldaar wonend.

5-5-1772 Harm Harms in Kluft Moerrijge verkoopt aan Harm Harms Hollander & Antje Harms een half aandeel in huisplaatse voor 565 gulden. (RA VIe7).

1-6-1774 Accoord tussen Antje Harms, wed. Harm Harms Hollander en voormond Hindrik Hollander, Jan Harms sibbe voogt en vr. voogt Bartelt Hindriks over de twee minderjarige kinderen.

Zij is getrouwd te Wedde op 30-7-1769 (1) met **Harmen Harmens Hollander**, afkomstig uit Beerta, begraven te Wedde op 7-9-1773.

Zij is getrouwd te Wedde op 9-6-1774 (2) met **Roelf Jans Kleen**, geboren te Weende (onder Vlagtwedde), gedoopt te Vlagtwedde op 12-2-1747, begraven te Wedde op 18-3-1783, zoon van *Jan Harms Kleen* en *Hillegien Roelfs Smeeng*.

Zij is getrouwd te Wedde op 31-5-1784 (3) met **Harmannus Jacobs Ukens**, gedoopt te Blijham op 14-11-1749, overleden te Wedde op 26-2-1827.

(Hij was weduwnaar van *Swaantje Harms*, begraven te Wedde op 14-10-1782.)

– **Hindrik Harms**, gedoopt te Wedde op 12-12-1751.

– **Geert Harms**, gedoopt te Wedde op 22-10-1753.

– **Albert Harms**, gedoopt te Wedde op 11-7-1756.

– **Elzijn Harms**, gedoopt te Wedde op 26-12-1757.

Van de jongste 4 kinderen zijn er 2 of 3 overleden voor 1768.

2. **Jan Alberts**, overleden na 2-2-1727.

2-2-1727 wordt hij nog genoemd als getuige in het h.c. van Harmke.

7-6-1722 Mogelijk is zijn vrouw overleden in 1722: Begraven Wedde 7-6-1722 Jan Alberts in de Morije sal. vrouw begraven (1-10-0 in bekken) (belofte).

11-5-1701 Ienen Albert Jans en zoon Jan Alberts won. Moerrijghe tot Hoorn 400 gulden van Else Willems. (RA VIe1, Westerwolde) Deze?

(Hij had bij een onbekende vrouw een zoon **Albert Jans**.)

Hij is getrouwd voor 12-10-1712 (2) met

3. **Anneke (?) Harms**, geboren rond 1692, overleden tussen 12-10-1712 en 31-1-1727.

Uit dit huwelijk:

– **Jantje Jans**, zie 1.

6. **Harm Jans van Tuijnen**, boer en erfgezetene Wessinghuizen (1677), geboren te Vlagtwedde rond 1645, overleden in het jaar 1696.

Hij trouwt (1) Vlagtwedde (h.c.) 2-6-1670 met **Lamme Jans Evers**, geboren te Onstwedde rond 1645, overleden tussen 9-10-1674 en 1685, dochter van *Jan Evers* en *Swaentie Evers*.

- 2-7-1670 Zijn getuigen bij het 1e huwelijk: Ouders, Berent Berents, pastor Henricq Hoevenbergh, Wijncko Tonckes, Berent Liefstinck. Voor haar: moeder Swantjen Everts, Harm Lotteringh, Albert Everts, Engelbert Folckerts, Hendrick Vos en Jan Hitskes.
- 7-9-1674 wegens slagerije accordeert op 9-10-0. (Wegman).
- 9-10-1674 e.l. verkopen aan Albert Evers "t Evers erve en plaetse" (RA VIw2).
- 9-10-1674 Albert Evers is 1170 car. gl. schuldig aan Harmen Jans & Lamme Jans (RA VIw2).
- 30-10-1674 samen met Swantcke Everts contra A. Evers. (Drost,)
- 14-11-1674 contra Allert Everts. Idem 4 december. (Drost).
- 8-1-1675 contra Albert Evers. (Drost).
- 29-5-1678 contra Hindrik Sijmens (Drost).
- 24-8-1683 met echtgenote Jantje getuige bij h.c. niet Trijntje Eckes (RA Vdd).
- 8-5-1686 zaak over overleden schoonmoeder Swaentie Evers (Drost, toeg. 732 nr. 126).
- 8-5-1686 met vader over verkocht erf Wessinghuizen. (Drost, toeg. 732 nr. 126)
- 8-5-1686 contra Boele Tholen (Drost, toeg. 732 nr. 126).
- 8-5-1686 wegen zijn huisvrouw (Drost, toeg. 732 nr. 126).
- 10-5-1687 e.l. verkopen mollenwarvs Vlachtwedder Hamrik en land tot Vlachtwedde aan Hubbo Besseling en huisvrouw. (RA VIw3).
- 14-6-1689 zaak tegen Hindrik Arents. Die beklagt zich dat hij geen advocaat heeft. (Drost).
- 19-3-1708 princ. voorm. Reint Dercks uit Onstwedde, sibbe Luijcken Schuijrinck uit Blijham en vr. vgt Evert Jacobs uit Wedde over Harmen Jans van Thuijnen en Jantjen Hindriks kinderen verkopen aan Berent ten Have, erfgezetene in Blijham en Jan Alberts in de Moorrhije ong. 10 deimt land voor 1535 gulden. (Westerwolde, RA VIe1).
- 12-10-1712 Afkoop tussen de kinderen. Voormond en voogden zullen de vaderlijke plaats voor de jongste pupil (Harmke Harmens) behouden. Jan Geerts noi.ux. krijgt boven de al genoten 300 gulden nog 150, Jan Alberts ook namens zijn echtgenote 250 boven de al gekregen 200 en Reint Dercks wegens vrouw ook 450 (ze zijn al 17 jr. getrouwd en nog nooit uitgeboedeld). Verder zal Bijlcke Harms het dubbele krijgen (900), omdat deselve niet "vollenkoomen gesont" is. Ze zal daarmee haar leven lang moeten worden onderhouden. (toeg. 732 nr. 152).
- 11-10-1721 genoemd worden de minderjarige kinderen: Dit zijn dus Harmke en Beelke.

Hij is getrouwd rond 1685 (2) met

7. **Jantien Hindriks Tuinckers**, geboren te Vlagtwedde rond 1665, overleden te ter Apel na 11-4-1721.

24-2-1697 komt ze voor als weduwe van Harm Jans van Tuinen.

22-8-1712 in lidmatenboek Ter Apel: van Onstwedde, Jantien Hendriks huisvr: van Jan Alberts.

Jantien tr. (2) te Onstwedde tussen 1698 en 1700 met **Jan Alberts ter Horst**, geboren te ter Apel rond 1665, overleden aldaar, begraven op 2-4-1747, zoon van *Albert N.* en ? *Wendeltien*.

Uit dit huwelijk:

- **Lamme Harms van Tuinen**, geboren te Onstwedde rond 1685, overleden tussen 1741 en 1748.

24-10-1747 De boedel van Lammigijn Harms wordt opgemaakt door zoon Harm Jans Tuinker. De doodskosten zijn begroot op 200 gl. De inventaris beslaat 7 bladzijden. (Toeg. 731 inv. nr. 2692).

14-5-1753 De kinderen scheiden de ouderlijke boedel: Harm Jans Tuinker, Geert Jans, Hindrik Jans, Cornelisjen Jans (x Rencke Renkes) en Jannes Koenes. (Westerwolde, RA VIe5).

Zij is getrouwd te Blijham (h.c.) op 1-6-1707 met **Jan Geerts**, gedoopt te Blijham op 29-8-1686, overleden tussen 1741 en 14-5-1753, zoon van *Geert Jans* en *Aeltien Joannes*.

Jan Geerts betaalt voor breuken voor groeve op 28-11-1715 (2-10-0) en 7-12-1730 (3-11-0), voor slaan op 18-12-1732 (5-0-0) en op 21-12-1737 voor een questie (2-10-0) (Wegman).

- **Anneke (?) Harms**, geboren rond 1692, zie 3.

- **Beelke Harms van Tuinen**, geboren rond 1695, overleden na 31-1-1727.
1727 Ze zal "de tijt hare levens uijt deze goederen worden onderhouden, omdat ze niet wel gezond is". (h.c. zus Harmke).
- **Harmke Harms van Tuinen**, dienstmeid (1725), geboren 1696 / 1697, overleden na 11-7-1741.
2-2-1727 H.c.: Haar getuigen zijn de aangetroude zwagers Reint Dercks, Jan Geerts en Jan Alberts. Aangetroude neven Aeilke Okkes en Aeilke Eppes, aangetroude halve neven Sijbolt Hoving (tekent ten Have) en Hendrik Geerts. Genoemd wordt afkoopdatum 12-10-1712. (toeg 732 nr. 152). Ze brengt bij het huwelijk een plaats in Wessinghuizen in genaamd "het Tuinjens" en 1/3 deel in hare mandelige plaatse zo tegenwoordig door de weduwe van Harm Willems wordt bewoond. Het recht van repr. is voor de kinderen van Jan Geerts & Jan Alberts. Zus Beelke (niet wel gezond) komt bij hun inwonen. Er worden geerfde goederen genoemd van volle broer Jan Evers.
1-11-1728 verkoop aan haar zuster Tamke Harms, huisvrouw van Reint Dercks tot Onstwedde, het gehele tuinkers arve tot Wessinghuizen (onder het carspel Wedde gelegen) voor 3276 car. gulden. Aanvaarding op-5-1729. (RA Westerwolde VIw6).
22-11-1737 verkopen ze huis, tuin en diverse stukken land. (RA VIe3)
11-7-1741 echtelieden verkopen 6 deimt land tot Lutjeloo aan Beerent Klein.
1741 staat ze niet op de lidmatenlijst van Blijham. Omdat haar man wel wordt genoemd, mogen we aannemen dat ze eind van dat jaar overleden is.
Zij is getrouwd te Blijham op 2-2-1727 met **Jacob Eedes**, diaken Blijham en erfgesetene te Blijham, overleden na 14-5-1765, zoon van *Ede Berents Edes* en *Freerkjen Jacobs*.
(Jacob is eerder getrouwd (1) voor 1712 met N.N.. en daarna (2) te Bellingwolde op 19-4- 1722 met *Foske Geerts*, gedoopt te Bellingwolde op 28-4- 1700, begraven te Wedde op 18-5-1724, dochter van *Geert Hindriks* en *Sijpke Jacobs*.)
Zijn eerste huwelijk blijkt uit een lening van 450 gl. op 12-10-1712, waar hij met vrouw wordt genoemd. Van zijn tweede huwelijk is een huwelijkscontract gemaakt op 4-3-1722. Beide aktes zijn achteraf geregistreerd op 15-12-1755 (toeg. 732 nr. 71).
1727 zijn zijn getuigen bij het h.c.: Zusters Geertien en Maaike, aang. oom Uke Jans, moei Geesijn Jacobs, neven Kier Evers, Hindrik Geerts en Jan Ukes, (doorgehaald halve neef Albert Edes), aangehuwde neven Jan Berents, Jan Peters en Tiacke Luppes.
23-10-1721 mandaat en 11-11-1729 breuk wegens groeve. (Wegman).
Verder vond ik aan later geregistreerde aktes van Jacob Edes (toeg. 732 nr. 71): Lening van 450 gulden van 3-6-1723 (reg. 28-8-1748), 200 geleend op 29-4-1744 van Harm Jans Winter & Geertjen Hilwerts e.l. (reg. 11-12-1751), 100 gl. op 1-5-1747 van Aijke Waeringh (reg. 19-12-1755), 100 gl. op 12-5-1744 van Albert Jans (reg. 22-12-1751), 200 gl. op 4-5-1744 van Roelf Willems & Engelke Harms e.l. (reg. 24-12-1751).
Leningen van Carstje Thomas & Geertjen Berents e.l. werden er gesloten op 1-5-1731 (150 gl.), 22-8-1743 (200 gl.), 25-11-1743 (200 gl.) en op 14-3-1747 (300 gl.)(alles ger. 27-3-1747). Tot slot werden er op 11-12-1752 nog 2 aktes opgemaakt voor een lening van 400 gulden op dezelfde dag diverse obligaties met een totaal van 850 gulden.
Diaconierekeningen Wedde: Van Jacob op 't Tuinkers voor laken over zijn overleden vader op 31-7-1729 (1-13-2), voor zijn moeder op 21-3-1733 (1-12-6) en op 5-12-1738 voor zijn kind (0-16-5). Bewijs dat dit deze Jacob is heb ik niet.
Intussen was er op 22-7-1724 nog 1240 gl. geleend van Hindrik Geerts, herkomende van de boedel van zijn overleden echtgenote. (RA Vlagtwedde VIw6).
15-5-1765 leent Jacob nog eens 315 gulden met als borg zijn oudste dochter Jantje. Die krijgt nog 680 gulden uit de moederlijke boedel, hetwelk bij de vader blijft tegen 3 1/2 % rente. De jongste dochter Berendina krijgt nog 110-15-4. (RA VIe6, ook in toeg. 732 nr. 13). Genoemd worden ook nog Hillenius Poppes en Karsjen Thomas als curatoren over de boedel van Harmke.
1765 Gezien zijn leeftijd zal hij vrij snel na de lening zijn overleden.

Uit het 1^e huwelijk van Harm Jans van Tuijnen met Lamme Jans Evers:

- ? **Jan Evers** geboren rond 1671, overleden tussen 1695 en 12-10-1712. (Niet genoemd bij verdeling). Hoewel hij in het h.c. van Harmke genoemd wordt de "overleden volle broeder" van haar, ben ik op grond van de naam en vermoedelijke leeftijd (hij is ook get. in h.c. Tamke) geneigd hem hier te plaatsen.
- **Tamke Harms**, geboren voor 1677, overleden na 24-9-1737.

In het huwelijkscontract staat o.a.: "De bruidegom neemt de bruid bij zich in de vaderlijke woning". Zij brengt 1250 gulden in, berustende bij de vader. Beide echtelieden tekenen de akte.

- 1-11-1728 koopt (met echtgenoot) het gehele tuinckers erve tot Wessinghuizen van zus Harmke en echtgenoot Jacob Edes voor 3276 gulden (RA VI Westerwolde w6).
- 24-9-1737 de weduwe verkoopt huis en hof te Onstwedde aan de broers Koop & Albert Everts, zoals ze die op 6-2-1737 kocht. Er is een dochter Hanne geweest, die jong overleden is. Zij is getrouwd te Onstwedde (h.c) op 28-3-1695 met Reijnt Dercks, geboren te Onstwedde rond 1665, begraven aldaar op 5-8-1735, zoon van Derk Berents Smit en Eva Reynts Naeningh.
- Breucken: 30-9-1704 (in qual. Tuijckers groeve geaccordeerd), op 4-11-1705 voor schoonvaders groeve, op 6-9-1707 en op 20-10-1712 voor graven pupillen. Boete op 16-10-1713 voor slagerie. (Wegman).
- 2-6-1717 is hij voormond over Aaltje Lubberts, het kind van Lubbert ter Horst bij Harmtje Berents. (Dit is de latere echtgenote van Albert Jans ter Horst, zoon van Jantien Hindriks Tuinckers).
- 22-4-1720 koopt van schoenmaker Geert Geert te Onstwedde een acker bouwland op de Holte voor 48 gulden (Vlagtwedde, RA VIw5).
- 13-6-1727 maakt hij een testament op waarin hij 250 gulden nalaat aan de twee kinderen van Albert Jans bij Grete Aijckes in echte verwekt met namen Jan Alberts & Jantjen Albers.
- 12-4-1734 verkoop land te Smeerlinge aan Aijcke Nannings voor 435 gulden (Vlagtwedde, RA VIw7).

Uit het 2^e huwelijk van Jantien Hindriks Tuinckers met Jan Alberts ter Horst:

- **Fenne ter Horst**, gedoopt te Onstwedde op 2-10-1701.
Zij is getrouwd te Vlagtwedde op 18-5-1730 met **Roelf Gerrits Wieldraaier**, gedoopt te Vlagtwedde op 11-6-1686, zoon van *Gerrit Roelfs* en *Albertien Harms ter Borg*.
(Hij is eerder getrouwd te Vlagtwedde op 22-5-1707 met *Reijne Arents*, gedoopt te Vlagtwedde op 15-11-1685. Hij is eerder getrouwd te Vlagtwedde (h.c.) op 25-6-1717 met *Anneke Wubbes*, afkomstig uit Ter Apel, dochter van *Wubbelt Dercks* en *Margien Jans*.)
1730 Haar getuigen bij het h.c. zijn broer Albert Jans, zwagers Jan Geerts en Jacob Edes.
- **Wendeltie ter Horst**, gedoopt te Onstwedde op 14-6-1705, begraven aldaar op 17-7-1770.
Zij is getrouwd te Onstwedde op 28-2-1734 met **Hensum Hensums**, geboren te Veenhuizen, gedoopt te Onstwedde op 27-3-1705, begraven aldaar op 18-12-1763, zoon van *Hensum Hensums* en *Talle Berents Olerts*.
- **Albert Jans ter Horst**, wonende te Clooster ter Apel (1720), overleden na 24-5-1743.
- Hij is getrouwd voor 24-4-1720 met **Aaltje Lubberts**, overleden na 11-6-1756, dochter van *Lubbert ter Horst* en *Harmke Berents*.
24-5-1743 is Albert nog getuige bij het h.c. van zoon Jan Alberts, in 1756 is Aaltje alleen aanwezig bij het 2e huwelijk van Jan.

12. Jan Harms van Tuinen, geboren te Vlagtwedde rond 1620, wonende te Wessinghuizen, overleden na 10-9-1698.

- 12-1657 Jan Harms genoemd als voormond over de kinderen van de overleden Willem Stephens & Lutgert Hilwerts (RA Westerwolde VIw1). Familierelatie mij niet bekend. Wie?

- 19-2-1658 Jan Harmen van Tuinen waere verdagen van Jan Tolen om Sijn Appel als sij hadde geinterponeert van sentie den 13 jan. 1658 bij de E. richter Joh Tammen gepon. om te vervolgen ende op den voorschien daen niet comparerende is nae richte van Appellant Stucke 't appeldesert verclaart. (Drost).
- 30-3-1658 erfcheiding (namens echtgenote) van de goederen van de overleden Bijlcke Tonckerts met mede erfgenamen Luppo Tonckerts, Eggo Tonckerts en Ecko Jans en Haijo Stevens (kinderen van de overleden Tamcke Tonckerts en Steven Stevens) (RA Vdd).
- 16-3-1659 genoemd met de mede-eigenaren van de overleden Bijlcke Tonckens (Winschoten RA Vdd8).
- 7-6-1659 grondaankoop in overleden Jan Frerix Heert. (RA VIw1).
- 31-1-1660 aankoop acker bouwlandt tot Vlachtwedde op de middelcamp (RA VIw1).
- 1-5-1660 echtelieden (won. Vlagtwedde) verkopen aan Haijo Stevens & Antje Sickens echtelieden in Finsterwoldt land van de overleden Bijlcke Tonckens aangeerfd. (Winschoten RA Vdd).
- 16-12-1660 Andreas Willems chirurgus van dat hij Jan Harms van Tuinen "een diepe snede in 't angesicht gegeven" geacc. 10-0-0-. (Wegman).
- 27-4-1667 Jan Harms samen met Thomas Jans als zwagers getuige bij het opmaken van het huwelijkscontract van Bielke Stevens. (Winschoten RA Vdd).
- 20-5-1668 Jan Harms van Tuinen sibbe over de vier onmondige kinderen van de overleden Ecco Jans en Bijlcke Steven (Winschoten RA Vdd11).
- 28-8-1671 voormond over Steven, nag. zoontje van zwager Haije Stevens. Hij leent 300 gulden uit diens boedel. (Winschoten RA Vdd).
- 3-5-1672 op verzoek van Eise Hiddes mandaat van Jan Harms v. Tuinen gecasseert (Drost).
- 17-5-1672 contra Elso Hiddes. (Drost).
- 7-6-1672 versus Heuwe Alberts. (Drost).
- 7-4-1676 echtelieden en zoon kopen Evers erve van diens ergenamen (Vlagtwedde RA VIw2).
- 17-8-1676 wegens Albert Evers groeve geaccordeert op 8-0-0 breuk.
- 23-2-1677 wisseling land tussen Jan Harms van Tuinen en Tammo Luiken. (Vlagtwedde RA VIw2).
- 30-4-1677 echtelieden verkopen behuizinge Vlachtwedde aan Sander Geerts & Grietien Jans echtelieden voor 1340 gulden. (RA VIw2).
- 7-5-1677 idem verkopen twee mollenwaeren over Vlachtwedderham en het bouwland Middelcampshorn met de drie daarbij gelegen kleine ackeren veldtlandt. De koopsom is ontvangen. (Vlagtwedde RA VIw2).
- 21-2-1678 als getuige aanwezig bij het opmaken van een akte in Vlagtwedde. (RA VIw).
- 16-5-1678 e.l. verkopen mollenwaer over Vlachtwedderham. (RA VIw2).
- 24-8-1680 breuk wegens slaan 5-0-0 en wegen uitinge 2-10-0 (Wegman).
- 8-7-1681 getuige bij het h.c. van nicht Tamcke Eckes met Pieter Hindriks (Winschoten RA Vdd).
- 25-4-1683 Jan Harmen van Tuijnen en Antje Stevens, e.l. van Wessinghuizen onder Flachtwedde en haar zoon Harmen Jans lenen 150 gulden van Harmen Pieters backer te Winschoten. (RA Vdd).
- 8-6-1683 voormond over nicht Trijntje Eckes bij afhandeling goed overleden moeder Bijlcke Stevens. (Winchoten RA Vdd).
- 8-2-1684 getuige als oom bij h.c. Berent Berents met Tjaaktje Sijbolts. (RA VIA2)
- 9-1-1685 contra Engelbert Folckerts. (Drost).
- 6-2-1685 mr. Hans Haselhof noie uxoris mandaat door Jan Harms van Tuinen (Drost).
- 24-2-1685 contra Tammo Luickens, idem contra Lucas Hazelhof. (Drost).
- 18-1-1686 genoemd als erfgenaam van het kind van Sijben Hommes & Grietje Haijes. (Winschoten, RA Vdd).
- 27-1-1688 en 2-3-1688 contra Lucas Hazelhof (Drost).
- 7-11-1688 Jan Harmen van Tuynen n.u. erf. van de overl. Steven Haijes. (Winschoten, RA Vdd).
- 12-3-1689 voorm. over Steven Haijes onmondige kinderen. (Winschoten, RA Vdd).
- 8-7-1690 contra Hindrik Arents wegens vijf marck, breuk 2-0-0. (Wegman).
- 15-10-1691 wegens slagerije en wondinge geaccordeert op 31-10-0. (Wegman)
- 18-10-1692 wegens sijn wijffs groeve geaccordeert 3-3-0. (Wegman).
- 23-8-1693 Jan Harms van Tuinen won. tot Wessinghuijsen onder 't carspel van Wedda verkoopt "een huisje voor aen in Winschoot op eigen grondt met de tuijne daar achter" aan Derck Harmens en Trijntje Jaspers e.l. voor 55 gulden (RA Vdd).
- 19-11-1696 wegens sijn soons groeve geaccordeert 3-0-0. Idem wegen Geert Engels groeve 4-0-0 geacc. en 7-10-1697 nogmaals 6-0-0 voor Geert Engels groeve. (Wegman).

- Hij is getrouwd te Vlagtwedde rond 1644 met
- 13. Anneke Stevens**, geboren te Vlagtwedde (?) rond 1620, overleden te Wessinghuizen (Onstwedde) in het jaar 1692.
Uit dit huwelijk:
- **Harm Jans van Tuijnen**, geboren te Vlagtwedde rond 1645, zie 6.
- 14. Hindrik Hindriks van Tuinen**, geboren te Vlagtwedde rond 1630, overleden voor 4-1-1668.
- 18-1-1659 zijn get. bij het h.c. zijn Hindrik Hindriks, Meinert Hindriks, Luike Lammerts, Wilcko Boeijck en Lucke Wilkes. Ze gaan na het huwelijk inwonen in Vlagtwedde.
- 4-1-1668 is (na zijn overlijden) sibbe Jan Harmens van Tuinen. Genoemd een pampieren accoord tussen Hindrik Hindriks en Tammo Luickens. Aan Luiko Tammens (diens zoon), zal een bedrag van 150 daler worden uitgekeerd op 14-jarige leeftijd. (Vlagtwedde RA VIw1).
- 7-1-1686 is de stdevaste erfscheiding tussen de twee dochters. De oudste krijgt de moederlijke plaats, Jantje de vaderlijke. (RA VIw3).
- Hij is getrouwd te Vlagtwedde (h.c.) op 18-1-1659 met
- 15. Anneke Geukes**, geboren te Veele rond 1635, overleden in het jaar 1693. (Schoonzoon bet. Voor uitinge).
- 18-1-1659 Haar getuigen bij haar h.c. zijn o.a. Harm Boelmans, Leffert Heijes en Hans Sterenborgh.
- Uit dit huwelijk:
- **Fenne Hindriks van Tuinen**, geboren rond 1660, overleden voor 1696.
 - 7-1-1686 stdevaste erfscheiding tussen de zusters Jantien en Fenne. Jantien krijgt de vaderlijke plaats in Vlagtwedde, Fenne de moederlijke plaats in Veele. (RA VIw3).
 Zij is getrouwd rond 1680 met **Geert Engels**, overleden in het jaar 1696.
 - 24-8-1680 Geert betaalt voor moeder wegen uitinge 9-8.
 - 8-7-1690 krijgt hij breuk, idem op 15-10-1691 (slagerie).
 - 1693 betaalt hij voor schoonmoeders uitinge.
 - 19-11-1696 betaalt Jan Harms van Tuinen voor Geert zijn graf.
 - **Jantien Hindriks Tuinckers**, geboren te Vlagtwedde rond 1665, zie 7.
- 24. Harm Jans van Tuinen**, eigenerfde Vlagtwedde (1637), geboren te Vlagtwedde rond 1595, overleden na 14-6-1666.
- 18-10-1628 Kwestie tussen Johan Rensinghe en de broers Harm & Rolef van Tuinen.
- 13-10-1631 Harmen van Tuinen geciteertt sijnde om sijn pandt op den Bourtanger wech te wisen ende niet compareertt sijnde, is daer aff verdragen op een 1/2 rijksdaalder.
- 13-9-1647 Jan Hoiting heeft Harmen Tuinker gewalt angedaen, deswegen verdragen op 4-0-0.
- 1666 Harmen Tuinker wegens een snede in de Arm gegeven an Jan Jans, accordeert op 9-9-0. Dit zou ook de kleinzoon kunnen zijn. (alles Wegman).
- Hij is getrouwd te Vlagtwedde rond 1620 met
- 25. Jantien Nannes Banninck**, geboren Vlagtwedde rond 1595.
Uit dit huwelijk:
- **Jan Harms van Tuinen**, geboren te Vlagtwedde rond 1620, zie 12.
 - **Jantje Harms van Tuinen**, geboren te Vlagtwedde rond 1625, overleden te Wollinghuizen op 14-2-1708. (Overlijden aangetekend op lidmatenlijst Vlagtwedde).
Zij is getrouwd rond 1645 met **Harm Jans Buir**, geboren rond 1615, overleden te Wollinghuizen tussen 14-6-1666 en 1674, zoon van *Jan Sweeningh* en *Albertje N.*, weduwnaar van *Naentje Stephens*. Kinderen uit dit huwelijk: Anneke (geb. r. 1645) en Jan (geb. r. 1649).
 - **Elisabeth Harms van Tuinen**, overleden na 30-7-1693
Zij is getrouwd rond 1650 met Berent Berents, timmerman (?), overleden tussen 2-6-1670 en 26-8-1678. Elisabeth en Berent laten in Blijham 5 kinderen dopen: Gebke,

Geert, Griete, Berent en Berent. Berent jr. zou bij zijn huwelijk dan erg jong zijn. Mogelijk waren er in deze tijd 2 gelijknamige echt)paren.
Elisabeth komt veelvuldig voor in het register van de Drost van Westerwolde. Op 30-6-1693 (laatste keer?) met zoon Berent Berents ten Have bij een verkoop genoemd (RA VIe).

26. Steven Stevens, karspelman te Vlagtwedde, overleden na 3-1-1633.

- 21-3-1626 echtelieden verkopen het erfdeel van hun l. moeder Stijne aangeerfd.
8-4-1632 e.l. verkopen aan Febo Aijlckens & Luppo Tonckers en resp. huisvrouwen Bijlcke en Martien aangeerfd van hun overleden vader Tonckert Tammes.
3-1-1633 e.l. verkopen aan Luppo Tonckerts & Martijen e.l. land aangeerfd van haar overleden broer Haijo Tonckerts.
3-1-1633 idem verkopen aan Derck Berens leerbereider & Mette e.l. plaatse. (alle hierboven genoemde aktes Winschoten RA Vdd).

Hij is getrouwd rond 1620 met

27. Tamke Tonckerts, overleden tussen 3-1-1633 en 1-3-1658.

- 17-9-1631 is de scheiding met stiefmoeder en de broers en zussen van de nalatenschap van de vader. (RA Vdd).

Uit dit huwelijk:

- **Anneke Stevens**, geboren te Vlagtwedde (?) rond 1620, zie 13.
- **Bielke Stevens**, overleden tussen 11-8-1682 en 8-6-1683.¹
Zij is getrouwd te Winschoten op 24-11-1650 (1) met **Ecke Jans**, schoenmaker, overleden in het jaar 1666. (Overleden tussen 8-4-1666 (doop kind Winschoten) en 27-7-1666 (9 maanden wachttijd weduwe).
Zij is getrouwd te Winschoten (h.c.) op 27-4-1667 (2) met **Jan Jans**, schoenmaker, afkomstig uit Rheen, overleden na 3-11-1691, zoon van *Jan N.* en *Hilke N.*
(Jan Jans is later getrouwd te Winschoten (pr.) op 22-6-1684 met Free Jurriens, dochter van Jurrien Jans en Grietje Aeijckens. Free Jurriens is later getrouwd te Winschoten (pr.) op 26-3-1693 met Peter Clasen, zoon van Claas Jans en Peterke Peters.)
- **Haije Stevens**, overleden te Finsterwolde (?) tussen 1-5-1660 en-7-1668.
1654 zijn neven (genoemd in h.c.): Claas Sebrandts, Albert Ockens, Feike Sijbens en Luppo Fockens.
Hij is getrouwd te Winschoten (h.c.) op 28-7-1654 met **Antie Sickens**, begraven te Finsterwolde op 15-4- 1669, dochter van *Sicke Fockens* en *Barbara Reints*.
(Antie is later getrouwd te Midwolda op 2-4- 1669 met *Hindrick Eeckenhorst*, afkomstig uit Groningen, begraven te Midwolda op 10-2-1670, zoon van *Jan Eeckenhorst* en *Anneke van Kets*.
(Hindrik was eerder getrouwd te Midwolda op 29-11-1657 met *Geesien Berents*, begraven te Midwolda op 22-4-1667, dochter van *Berent Hindriks* en *Trijntje N.*
Geesien was toen weduwe van *Onno Hesling*, begraven te Midwolda op 18-4-1656.)
- **Hindrik Stevens**, overleden tussen 14-1-1647 en 30-3-1658.
20-11-1646 getuige in akte (RA Vdd, zet merk).
24-5-1656 genoemd verkochte landen van Hindrik Stevens. (Drost, RA VIa1).

28. Hindrik Hindriks, eigenerfde Vlagtwedde, geboren rond 1600, overleden na 18-1-1659.

Hij is getrouwd te Vlagtwedde rond 1630 met

29. Elisabeth Roelfs (van Tuinen), overleden na 8-9-1657.

Uit dit huwelijk:

¹ Voor voorgeslacht van broer Haijo en zus Bielke zie de Nederlandsche Leeuw 1988 blz 374 e.v. van dr. O.J. Roemeling. Anneke wordt hierin niet genoemd, evenmin als Hindrik. Hoort de hierboven genoemde Willem Stephens hier ook bij?

- **Hindrik Hindriks van Tuinen**, geboren te Vlagtwedde rond 1630, zie 14.
- **Fenne Hindriks**, geboren rond 1632, overleden tussen 1658 en 1666.
8-9-1657 haar getuigen in h.c.: Meindert Hindriks, Roelof Hindriks, Jan van Tuinen, Wilcke Boeyenck en Luiken Wilkes. Bij haar naam is Tuinker doorgehaald. Ze gaan inwonen bij zijn ouders.
Zij is getrouwd te Vlagtwedde (h.c.) op 8-9-1657 met **Tamme Luicken**, advocaat, schoolmeester, wonende te Vlagtwedde, overleden aldaar op 3-7-1696, zoon van *Luicken Lamberts* en *Tija Tammes*.
9-11-1675 breuk voor uitinge nicht. (Wegman).
29-9-1696 betaalt de weduwe voor graf man. (Wegman).
(Tamme is later getrouwd te Vlagtwedde voor 1668 met *Elsje Jacobs*, geboren rond 1641, overleden te Vlagtwedde op 3-2-1710.)

30. Geucke Heijes Smit, smid, geboren te Vlagtwedde rond 1595, overleden te Veele na 27-7-1659.

16-12-1612 Goecke Heies Jacob Veenhues vrouwe een wonde daen darvan op 3 1/2 gulden accordeert 3-10-0.

28-10-1624 breuk voor niet laten copuleren na proclamatie 1-10-0. Het bedrag is gebasseerd op "sober stand".

Hij is getrouwd te Vlagtwedde (datum breuk onplicht) op 28-10-1624 met

31. Fenne Tobbe, geboren te Veele rond 1605, overleden na 18-1-1659.

Uit dit huwelijk:

- **Anneke Geukes**, geboren te Veele rond 1635, zie 15.

- **Heijo Goeckes**, overleden te Veele na 1659.

28-9-1658 zijn getuigen bij hun h.c.: Vader Goecke Heijes, Leffert Heijes, Sicke Engelbert, Wubbe Coopes en Geert Vos. Voor haar: Vader, broer Geert Boelman, Detmar Aisinck, Wilcko Boeijck, Hitsko ten Velthuis, Edo Huistinck en Edo Koeijlers. (RA VIw).

Hij is getrouwd te Vlagtwedde (h.c.) op 28-9-1658 met **Jacob Boelmans**, dochter van *Harm Geerts Boelmans* en *Lamme Aickes Liefstinck*.

48. Jan van Tuinen, geboren rond 1550.

Hij is getrouwd te Onstwedde rond 1575 met

49. ? Elisabeth N.

Uit dit huwelijk:

- **Roelf Jans van Tuinen**, geboren te Vlagtwedde rond 1580, zie 58.
- **Harm Jans van Tuinen**, geboren te Vlagtwedde rond 1595, zie 24.

50. Nanne Johans Banninck, geboren te Vlagtwedde rond 1565, overleden na 12-1-1639.

Zijn kinderen bij een onbekende vrouw:

- **Jantien Nannes Banningh**, geboren te Vlagtwedde rond 1595, zie 25.

- **Anne Nannes Banninck**

3-6-1630 Anne, d'dochter van Nanne Banninck hefft mit Hindrick Harmens in unplicht gelegen, daeraff door Harmen van Tuenen gecomposeert op 9-0-0.
Idem Hindrick Harmens deenstknecht hefft in unplicht mit Anne Banninge gelegen, deswegen omme sijn sober thostant verdragen op twee rijxdaler.

Zij was gehuwd met **Hindrick Harms**.

Hans Banninck, overleden te Vlagtwedde op 21-10-1647.

21-10-1647 Hans Banninge is des morgens doott int water gevonden en also suspicient werden dat deselve sich selffs hadde verdaen. Is na dat die Informatien bevunden dat qlte persoen met krancksinnigheit bevorens wahrebelastet geweest, deswegen voor begreffenisse verdragen op 120-0-0

Hij had bij een onbekende vrouw 3 kinderen.

- 52. Steven N.**
Hij was gehuwd met
- 53. Stijne N.**, overleden voor 21-3-1626.
Uit dit huwelijk:
– **Steven Stevens**, zie 26.
- 54. Tonckert Tammens**, wedman Winschoten en ouderling Winschoten 1582-1613, begraven te Winschoten op 6-1-1630².
(Tonckert trouwt (2) met Aelheit Heeres, overleden tussen 11-2-1638 en 2-6-1643.)
(Aelheit trouwt (2) met Egbert Haijens)
Hij was gehuwd (1) met
- 55. Ailke (Ockens?).**
Mogelijk is ze een dochter van *Ocko Luppens* en *Bouwe Huninga*.³
Uit dit huwelijk:
- **Eggo Tonckens**, predikant Westerlee, geboren rond 1601, overleden te Westerlee op 11-3-1665.⁴
Hij is getrouwd te Beerta (h.c.) op 15-9-1625 met Aisse Wijncken, dochter van Wijncko Aissens.
 - **Tamke Tonckerts**, zie 27.
 - **Lutgert Tonckens**, overleden voor 1610.
Zij was gehuwd met **Derck Hendricks**, zoon van *Hendrick Dercks* en *Anna N.*. (Derck was later gehuwd met *Ette Tammens*, die na diens overlijden trouwt met *Poppo Alerts*).
 - **Bijlke Tonckens**, overleden tussen 25-4- 1657 en 23-2-1658.
Zij is getrouwd voor 1608 met **Phebo Aijlckens**, schoenmaker Winschoten, overleden tussen 23-3-1643 en 5-6-1648, zoon van *Aijlcko Wierts* en *Frouwe N.*.
 - **Frouwe Tonckens**, overleden voor 1658.
Zij is getrouwd rond 1610 met Haijcko Ebens, overleden na 28-5-1660.
 - **Haijo Tonckens**, dijkrichter Beerta (1620) en vaandrig Beerta (1621), overleden tussen 5-5-1622 en 3-1-1633.
Hij is getrouwd te Winschoten (h.c.) op 7-1-1613 (1) met **Tijawe Tijaerdes**.
Hij is getrouwd te Winschoten (h.c.) op 22-4- 1620 (2) met **Wapke Jansen**, overleden tussen 13-2-1625 en 20-7-1627.
(Wapke trouwt (1) Beerta (h.c.) op 12-1-1603 met *Sune Unneken* en (2) Beerta (h.c.) op 13-2-1625 met *Gerdt Hendriks*, carspelman op de Meeden (1625), overleden te Meeden tussen 29-11-1650 en 6-5-1653, dan weduwnaar van *Grete Jans* en zoon van *Hendrick N.*.
Na Wapkes overlijden trouwt Gerdt (3) Meeden (h.c.) op 20-7-1627 met *Ettijen Jurjens*, overleden na 30-3-1629, weduwe van *Hero Dijurkens* en eerder van *Hero Sebes*, zoon van *Sebo Rinnolts* en *Wypke Heres*. Hero is eerder getrouwd voor 1603 met *Siben N.*).
 - **Luppo Tonckerts**, ouderling Winschoten, gerichtsdienaar Winschoten en diaken (1635, 1637), overleden tussen 3-4- 1662 en 23-11-1664.
Hij is getrouwd te Winschoten (h.c.) op 10-7-1618 (1) met **Martien Tijarcks**, overleden tussen 3-1-1633 en 8-3-1638, dochter van *Tijarcke Memmes* en *Renske Sibbens*.
Hij is getrouwd te Zuidbroek (h.c.) op 28-3-1638 (2) met **Eeuwe Aijtes**, overleden

² gegevens (deel) kinderen en voorgeslacht uit de Nederlandsche Leeuw 1988 art. Roemeling blz. 368 e.v.

³ gegevens (deel) kinderen en voorgeslacht uit de Nederlandsche Leeuw 1988 art. Roemeling blz. 368 e.v.

⁴ zijn nageslacht is uitgewerkt in het Nederland Patriaat nr. 34 (1928).

voor 11-4- 1646, dochter van *Aeijto Aeijlckens* en *Tiae N.*

Hij is daarna getrouwd (3) in 1640 met **Haijcke Edsens**. (Haijcke trouwt (2) Winschoten (h.c.) op 23-11-1664 met *Harm Menses*, een wedunaar uit Groningen).

- **Fossa Tonkens**, overleden voor 1630.

Zij is getrouwd te Winschoten (h.c.) op 2-2-1629 met **Aijolt Luppens**, kerkvoogd Meeden, overleden tussen 20-4- 1642 en 16-3-1643, zoon van *Luppe Meckens* en *Theda Aelricks*.

(Aijolt is later getrouwd (2) Winschoten (h.c.) op 18-12-1631 met *Murcke Menses*, dochter van *Mentzo Udens* en *Ide N.* Murcke is later getrouwd (2) Winschoten (h.c.) op 18-5-1647 met *Tidde Eppes*, zoon van *Eppe Aepkes* en *Ave N.*)

- 58. Roelf Jans van Tuinen**, eigenerfde Vlagtwedde, geboren te Vlagtwedde rond 1580, overleden na 18-1-1659.

1627 Hij krijgt een kleine(re) boete om "sijn sober thostant". Hij is op Evert Abels bruilof "ten ambten" is geweest.

8-10-1628 is hij borg onder verbintenis van al zijn goederen. Dezelfde dag is er een kwestie met Johan Rensinghe (PCZ).

6-6-1629 volmacht van schipper Johan Tammes (PCZ).

10-3-1632 Herman Egberts imp. verzocht dat Rolef van Tuinen, ged. muchte bewisen, dat hij tot zijn huis met saecken geweest, en zijn huisvrouw geweigert die aen hem vercofte rogge te leveren. (PCZ).

25-5-1633 Roelef van Tuinen verzoekt van Johan Hackelingh ged. betaling van derdehalf verschoten penningen.

...-165? koopt met l. huisvrouw (is doorgehaald) een acker bouwland op Altingh camp gelegen van Jasper Harmens tot Vriescheloo (mede cav. voor huisvrouw Trijntje Lubberts). (Westerwolde RA VIw1).

Zijn dochter bij een onbekende vrouw:

- **Elisabeth Roelfs (van Tuinen)**, zie 29.

- 60. Heije Geuckes Smit**, geboren te Vlagtwedde rond 1565.

Hij is getrouwd te Vlagtwedde rond 1595 met

- 61. Geseke Geuckes**, geboren te Vlagtwedde rond 1570, overleden na 26 -2-1631.

Uit dit huwelijk:

- **Geucke Heijes Smit**, geboren te Vlagtwedde rond 1595, zie 30.
- ? **Leffert Heijes**, overleden na 18-1-1659.

- 100. Johan Geerts Banninck**, geboren te Vlagtwedde rond 1540, overleden te Vlagtwedde na 1592.

Zijn zoon bij een onbekende vrouw:

- **Nanne Johans Banninck**, geboren te Vlagtwedde rond 1565, zie 50.

- 108. Tammo Haijo Tonckerts**

Hij was gehuwd met

- 109. Bijlcke Wigbolts**

Uit dit huwelijk:

- **Tonckert Tammens**, zie 54.

116 = 48 (Jan van Tuinen)

117 = 49 (? Elisabeth N.)

- 200. Gerdt Banninck**, geboren te Vlagtwedde rond 1510, overleden na 18-11-1578.

Zijn zoon bij een onbekende vrouw:

- **Johan Geerts Banninck**, geboren te Vlagtwedde rond 1540, zie 100

400. N. Sickes Banninck, geboren te Vlagtwedde rond 1480.

Zijn zonen bij een onbekende vrouw:

- **Gerdt Banninck**, geboren te Vlagtwedde rond 1510, zie 200.
- **Sicke Banninck**, overleden na 1589.

800. Sicke Banninck

Zijn zoon bij een onbekende vrouw:

- **N. Sickes Banninck**, geboren te Vlagtwedde rond 1480, zie 400.

Verantwoording:

Bij de namen Tuinen, Tuincker, van Tuijnen enz. nam ik de vorm die ik bij die persoon het meeste aantrof.

Voor de boetes en breuken gebruikte ik : “Ontfanck van breucken des Gerichtes Westerwolde 1567 – 1667 en 1666 – 1807” geklapperd door CJ en RMA Wegman (aangeduid als Wegman) en het “Protocol van civiele zaken voor de Richter van Westerwolde 1628 – 1634” (PCZ) van dezelfde bewerkers en eveneens in klappervorm. Het begraven van Wedde komt uit de diaconierekeningen (met dank aan Henk Hartog). De toevoeging “Drost” slaat op zaken van de Drost in Wedde en Westerwolde, gedeeltelijk in kopie op het archief (RA VIa1 e.v.) en in toegang 732. Op het moment dat ik dit schreef was men bezig de kopiedelen om te nummeren, ik gebruikte de oude nummers.

Verder gaf Klaas Bijsterveld enige gegevens en zorgde Jan Johan Kuiper voor een deel van het oorspronkelijke geraamte.

Ik houd me aanbevolen voor verbeteringen en voor dankbare brieven van mensen die in deze kwartierstaat aanvullingen vonden.

Hannekemaaiers en Hozevelinks

Samenvatting van de inleiding gehouden door dhr. O.S. Knottnerus op de vergadering van december 1999.

door B.G. Schuring

Ontstaan

Hannekemaaiers kwamen uit het arme Westfaalse land. Ze verdienden hun geld met maaien en oogsten in onder meer Nederland. Hozevelinks daarentegen verdienden hun geld met het verkopen van lappen, goederen etc.

Ze trokken naar Nederland omdat het aanzienlijk rijker was dan Westfalen. Het gebied waar ze vandaan kwamen strekte zich uit van de Oost-Friese kust tot voorbij de Wezer. Westerwolde had vroeger nauwe banden met Westfalen. Dit kwam natuurlijk door de geografische ligging, maar ook doordat heel veel van deze “gastarbeiders” via Westerwolde naar de kustgebieden van het rijke Holland trokken om daar te werken. In de 19^e eeuw ook vanwege de turfgraverij in de oude veenkoloniën en in Westerwolde zelf toen daar het veen werd afgegraven.

De grens tussen Nederland en Duitsland was vroeger niet zo belangrijk, ze was alleen van politiek belang, was er werk over de grens dan ging men er heen om te werken. Ook de taal was niet echt een probleem. In sommige streken in Westfalen werd een soort Nederlands gesproken en het dialect was ook over de grens zeer bruikbaar.

Langs de gehele kuststrook van Friesland, Groningen en ook langs de kust van Duitsland woonden relatief rijke boeren. Ze hadden grotere bedrijven en meer land dan de bedrijven op de zandgronden vóór de markescheiding. De zandboeren hadden toen maar weinig eigen

grond, het meeste zat in de gemeenschappelijke marke. Bij de grotere bedrijven langs de kust was dus meer handkracht nodig. Arbeidslieden uit Westfalen trokken in de begintijd eerst naar de Duitse kuststreken maar al vrij snel ook over de grens. Eerst naar de Noordelijke kuststreken maar later ook naar Holland en zelfs Vlaanderen. In Duitsland ging men spreken over Hollandg ng.

Al in 1902 is er een boek verschenen over dit fenomeen met als titel Hollandg ng. Vijftien jaar geleden verscheen een nieuwe studie, gebaseerd op onderzoek uit de Franse tijd. Uit deze studie is een goed beeld te halen waar ze vandaan kwamen, en wat ze deden. Zo blijkt dat in het jaar 1810 zo'n 35000 arbeidslieden naar Holland, Vlaanderen en de Duitse kuststrook gingen om daar te werken. Wel moet opgemerkt worden dat dit aantal niet geheel representatief is omdat er in die tijd een aantal oorlogen woedde en de dienstplicht ingevoerd was.

Het hoogtepunt van de trek naar Holland vond plaats in de 18^e eeuw. Het aantal arbeidslieden dat toen heen en weer trok wordt geschat op ca. 85000.

De beroepsgroepen

Uit bronnen blijkt dat de trek al in de 14^e eeuw is begonnen. Er wordt wel gezegd; Westfalers zijn over de hele wereld te vinden. Na 1500 nam de trek alleen maar toe. Het waren trouwens niet alleen arbeidslieden die op pad gingen. Bekend zijn ook de predikanten afkomstig uit Westfalen. Al voordat in Nederland het protestantisme vaste voet had gekregen was Westfalen voor een groot deel al Luthers. In Noord-Nederland waren na 1594, het jaar van de reductie, ook predikanten nodig. Meestal waren het pastoors die door hun overgang tot het protestantse geloof predikant waren geworden maar zich wel als pastoor bleven gedragen. Daarom werden veel predikanten uit Westfalen beroepen. In de loop der tijd ontstonden daar soms uitgebreide predikanten families. Ook in Westerwolde waren toen veel Westfaalse predikanten te vinden. Als in de 17^e eeuw in Westfalen de Contra-reformatie begint komen er nog meer predikanten naar Noord-Nederland.

Een andere groep die vanaf het midden van de 16^e eeuw vanuit Westfalen kwam waren de huursoldaten. Dit waren vaak de jongere boerenzons waarvoor geen plaats/werk op de ouderlijke boerderij was. Ze verhuurden zich als krijgsman in het leger of waren werkzaam als werkmans of schansgraver.

Ook in Westerwolde zullen zich ongetwijfeld boerenzons hebben aangemeld als krijgsman. Na 1600 waren er ook andere beroepsgroepen die naar Holland trokken. Met name het werken in de handel werd populair. Daarnaast trok een grote groep naar zee. Veel zeelieden in die tijd kwamen uit Westfalen en Noord-Duitsland. Later ontwikkelde zich de walvisvaart waarvoor zich ook velen aanmelden. Het was vooral werk voor het zomerseizoen, in de winter waren ze thuis.

Als laatste moet nog worden genoemd het werk op de schepen van de Verenigde Oostindische Compagnie, waarvoor men zich niet als matroos verhuurde maar als soldaat, om de schepen tijdens de zeereis te verdedigen. Daarna werden ze in Indië soldaat om de Hollandse gebieden te beschermen. Het beroep soldaat had in die dagen weinig aanzien, met name de soldaten die naar Indië gingen waren weinig in tel.

Zoals al eerder opgemerkt was het grootste deel van deze mensen van huis uit keuter. Vaak waren ze een halfjaar of langer van huis. In het voorjaar om turf te graven, 's zomers om te maaien en in de herfst om te rooien of weer turf te graven. Rond de kerst was men weer thuis. Velen bleven echter in de loop der tijd in Holland en ook in Groningen hangen. Ze trouwden er en namen dan soms het geloof van hun echtgenote over die meestal hervormd was. Ze vestigden zich vaak als kleermaker omdat dit beroep in die tijd niet zo hoog in aanzien stond en er meestal genoeg werk in was. Ook werden ze wel wever of werkzaam in andere textielberoepen. Soms was er sprake van een groep gastarbeiders die uit een bepaalde streek kwam en ook vaak hetzelfde werk deed zoals de Lipkers (uit het graafschap Lippe). Ze waren kwamen speciaal voor het werk in de tichelwerken op de Groninger klei. Voor Westerwolde gold bovenstaande minder, hier vestigden zich niet zoveel hannekemaaiers.

Er is een stelling van professor Huizinga dat zich rond 1500 al zoveel Westfalen, Drenten en Westerwolders hadden gevestigd op het Groninger platteland dat dit de oorzaak zou zijn van het verdwijnen van de Friese taal uit Groningen. De spreker weerlegt deze stelling. Volgens hem kwamen in deze tijd juist veel boeren en pachters uit Holland en Friesland naar Groningen omdat het eenvoudig was om er een bedrijf te pachten. Dit verschijnsel kwam ook voor in Noord-Duitsland en Sleeswijk-Holstein. Één van de oorzaken zou de godsdienst kunnen zijn. De Hollanders waren protestant (kettters) en konden zich in die tijd daarom gemakkelijk in bovenstaande gebieden vestigen. Het gebeurde op kleinere schaal ook in de oude Veenkoloniën maar in Westerwolde gebeurde dit niet zoveel, het lag te geïsoleerd.

De cultuur

Ook in onze tijd is nog vaak aan de naam van families af te leiden dat ze van oorsprong uit Westfalen komen. Vooral na 1670/1680 toen de grote trek op gang kwam waren er in de Groninger veenkoloniën wel mogelijkheden om een boerderij of winkel te pachten.

Eigenaardig is dat de Westfalen meestal vasthielden aan hun geloof, dit is ook de reden waarom er in de veenkoloniën zoveel religies voorkwamen. Om een aantal voorbeelden te noemen: uit Bentheim kwamen hervormden, uit het gebied rondom Paderborn kwamen Lutheranen en uit het Emsland/Münsterland kwamen katholieken.

Ze namen ook hun eigen taal mee en hielden daar ook aan vast. De Lutheranen hielden bijvoorbeeld vast aan hun Hoogduitse taal, deze bleven ze vooral in de kerk gebruiken. Ook hun namen bleven ze vaak in het Duits schrijven terwijl degenen die zich aanpasten meestal een meer Nederlandse vorm gebruikten. Het kan zijn dat bovenstaande aanleiding was voor discriminatie. Dat dit wel gebeurde blijkt onder meer uit het schelwoord poepen, afgeleid van paap dat in het Westfaals de aanduiding was voor een katholiek.

Zoals eerder vermeld lag het hoogtepunt van de Hollandgäng in de 18^e eeuw, na 1800 stagneerde de trek tijdelijk vanwege de Franse overheersing. Na de Franse tijd kwam er weer een opbloei alleen in mindere mate dan in de 18^e eeuw. Rond 1870 gingen de meeste Westfalen niet meer naar Holland maar vooral naar het Ruhrgebied waar genoeg werk was door de opkomst van de zware industrie. Toch waren er soms nog pieken in de trek naar Holland al had dit soms een andere reden, zoals in 1870/71 toen veel jonge mannen over de grens trokken omdat ze niet in de Frans-Duitse oorlog wilden meevechten. Na 1900 kwam de trek van de hannekemaaiers en lapkepoepen nog steeds voor al had het nauwelijks betekenis meer.

Literatuur door de inleider geraadpleegd:

- Hannekemaaiers en kiepkerels. auteur: Kornelis Mulder. Uitgever: Knoop en Niemeijer. Haren (Gr), 1973 Triangelreeks.
- Die Hollandgänger in Hannover und Oldenburg. auteur: Dr. Johannes Tack. Uitgever: Von Jäh und Schunke. 1902
- Naar de kusten van de Noordzee, trekarbeid in Europees perspectief 1600-1900. Auteur: Jan Lucassen. Gouda, 1984
- Rondom Eems en Dollard/Rundum Ems und Dollart. redactie: O.S. Knottnerus, P. Brood, W. Deeters, H. van Lengen. uitgever: Van Dijk en Foorthuis, Regio-Projekt Groningen Schuster Verlag Leer. Groningen/Leer, 1992
- Nieuwkomers, Immigranten en hun nakomelingen in Nederland 1550-1985. Auteurs: Jan Lucassen en Rinus Penninx. uitgever: Meulenhoff Informatief. Amsterdam, 1985

Het ‘zwarte schaap’

door Theo Hofman

Waarschijnlijk heeft iedereen die met onderzoek naar zijn voorouders bezig is, wel iemand gevonden die betiteld kan worden als ‘zwart schaap’. Het volgende verhaal gaat over zo’n ‘zwart schaap’, namelijk mijn voorouder Eltje Hindriks Haan. Het speelt zich af aan het einde van 1790 aan de boorden van Westerwolde, voornamelijk in Blijham en Oude Pekela. Juridisch gezien viel dit gebied onder de Drost van Westerwolde.

In de Groninger Archieven bevinden zich diverse stukken betreffende individuele zaken van het crimineel gericht van Bellingwolde en Blijham c.a. Eén van de stukken⁵ behandelt de strafzaak wegens schapendiefstal tegen Eltje Hindriks Haan. Het betreft een pak met maar liefst 33 stukken waarin uitvoerig de aanklacht, getuigenverklaringen, verhoren en de veroordeling beschreven is. Het is een mooi voorbeeld van de rechtspraak aan het einde van de 18^e eeuw en is hieronder samengevat. De citaten staan tussen “ ” en zijn hier en daar verduidelijkt met tekst tussen ().

De bundel stukken begint met de overdracht op 6 januari 1791 van “de gejustificeerde delinquent Eltje Hindriks Haan om den tijd van vier agter een volgende jaaren in het Provinciale Tugthuis van Stad en Lande te blijven opgesloten inmiddels met zijn handen arbeid de kost te zullen moeten verdienen” door de Gerichtsdienaar Haijer aan de Provinciale Tugtmeester W. van Houten. Hierbij gevoegd is een ‘missive’ van de Procureur Generaal der Provincie van Stad en Lande J.S. Trip met de opdracht tot uitvoering van de opgelegde straf.

Wat vooraf ging:

Op 7 november 1790 doet Hartog Kosses in de Pekela aangifte bij de richtsvoogd Haijer bij afwezigheid van de richter van Bellingwolde, A.W. Hoeth, wegens diefstal van twee van zijn schapen uit het land van Willem Kiers, gelegen bij de Pekel A.

Twee dagen later wordt de verklaring van Hartog Kosses opgenomen, waarin hij verklaart dat op zondagmorgen 7 november om ± 8 uur Eltje Hinderiks en Haijmen Sijmons in zijn huis waren gekomen, waarbij Eltje had gevraagd: “Woltui zeggen Hartog dat ik die de schapen heb afgestolen, dat zal ik die duir maken, waarop Hartog hem onder het oog had gebragt als dat hij de man was die het gedaan hadde en hem daarvoor hielde, hij (Eltje) had geantwoord: Ja, het is waar, ik hebbe het gedaan, de duivel heeft mij verleid en om het gelt, maar verzogt dat hij (Hartog) zoude zeggen dat hij hem vertast (zich vergist) hadde.” Daarbij de verklaringen van Jan Reints en Jurjen Ter Borg dat zij door Hartog Kosses waren gevraagd om in de gang van zijn huis te staan om te horen wat er gesproken zou gaan worden: “als daar gehoord dat Hartog vroeg: Eltje die wist dog wel dat het sijne schapen niet waren, waarop Eltje antwoorde van Ja, dat wist ik wel, waarop Jeizel Izaks zeide als du dat dan wiste dan moest tu ze ja niet verkogt hebben. Waarop Eltje antwoorde het is een mispas weest en man moet al wat doen om het geld.”

Op dezelfde dag verklaart Haijman Sijmons woonachtig op de Hanekampsdraaij te Pekela dat op de dinsdag of woensdag daarvoor een jongeman bij hem aan de deur was geweest, door zijn meid herkend als Eltje, of hij wel schapen van hem wilde kopen. Haijman had daar wel oren na en op vrijdagochtend 5 november was Eltje met een schaap en een lam bij hem gekomen. De vraagprijs was 14 guldens, maar “na veel krentelen” werd een prijs overeengekomen van 8 gulden. Desgevraagd verklaart Haijman dat hij ca. een half jaar daarvoor ook al eens drie bonte kattenvellen van Eltje had gekocht bij diens zuster op de Hanekampsdraaij. Op het verzoek van de richtsvoogd om de schaapsvellen te overhandigen verklaart Haijman dat hij niet alleen de vellen, maar ook het vlees had terugverkocht aan Eltje en zijn vader Hinderk Eltjes voor hetzelfde bedrag van 8 gulden. Hij had dit gedaan omdat hij op zaterdagavond na de sabbath

⁵ Groninger Archieven: n.t. 732 inv.nr. 28

door Hartog Kosses was gevraagd of hij (Haijman) twee schapen had gekocht die aan Hartog toebehoorden. Haijman was daarop zondagochtend naar het huis van Hinderk Eltjes in Blijham gegaan om van diens zoon Eltje te horen of het waar was wat Hartog beweerde. Eltje wilde zich wel bij Hartog verantwoorden en ging mee naar Pekela naar het huis van Hartog Kosses. Daar vond een woordenwisseling plaats waarbij Eltje bekende de schapen gestolen te hebben. Roelf Roelfs Spelde en Jan Hilbrands Kuiper verklaren dat zij op zondag 7 november waren geroepen door Haijman Sijmons om er getuige van te zijn dat Haijman zijn geld terug kreeg van Eltje en dat Eltje en zijn vader de schapenvellen en het vlees terugkregen.

Op grond van bovenstaande beveelt de richter Hoeth op 10 november: “De gerichtvoogd Haijer word gelast zo mogelijk, te apprehenderen de persoon van Eltje Hindriks Haan, woonende bij zijne ouders te Blijham, en voorts den zelven over te brengen tot 's lands gevangenis te Wedde en aldaar geïnterneerd te worden”. Gerichtsvoogd Haijer schrijft op 16 november als antwoord op het bevel dat “de zelve (Eltje Hindriks Haan) de jurisdictie heeft verlaten”

Op 20 november komt uit Groningen de volgende brief voor de drost van Westerwolde van Burgemeesters en Raad van Groningen:

“Edele Erentfeste wijze zeer voorname Heer!

Wij hebben wel ontvangen UEd. Erentf. Missive van den 17^{den} van ons verzochte den persoon van Eltje Hinderks Haan als suspect aan gepleegde schaapdieverij, zo hier mogte gevonden worden; te doen intrekken, om na bekomene kennis daarvan, denzelve te kunnen laten afhalen.

Wij hebben terstond onderzoek op dezelve laten doen en dezelve na dat ontdekt was, doen intrekken. Wij geven UEd. Erentf. hiervan door dezen kennis ten eersten te zullen doen afhalen onder refusie den kosten daarover aangewend.

Waarmede blijven UEd Erentfesten in Godes protectie bevelende.

Edele Erentfeste wijze, zeer voorname Heer!

UEd. Erentf: goede vrienden”

Hierop vertrekt gerichtvoogd Haijer op 22 november naar Groningen om de verdachte op te halen tegen betaling bij de stadscipier G.A. Sijtzema van de gemaakte kosten:

4 dagen à 10 stuivers daags is	2 – " – "
voor beddegoed	" – 8 – "
voor 't legen van 't vat	" – 4 – "
voor 't in en ontsluiten	<u>5 – " – "</u>
	7 – 11 – "

In de daarop volgende dagen worden diverse verklaringen ten overstaan van de richter A.W. Hoeth opgenomen.

Hartog Kosses verklaart dat hij met zijn compagnon Joseph Isaks enige tijd 35 schapen in het land van Willem Kiers had gehad. Op donderdag 4 november waren alle schapen nog aanwezig geweest, op 6 november bleken er 2 schapen te missen: witte oojen, waarvan “het jonge schaap een klein zwart plekje aan 't eene been had gehad”. In eerste instantie had hij gedacht dat beide schapen verongelukt waren, omdat het jong van het oude schaap nog in het land liep, maar toen was hem ter ore gekomen dat ene Haijman Sijmons in de Pekela op vrijdag 5 november 2 schapen had geslacht. Uit navraag bij Haijman dat hij de bewuste schapen van ene Eltje uit de Beerta had gekocht. Na het bekijken van de vellen komt Hartog al gauw tot de conclusie dat ze van zijn schapen afkomstig zijn en dat de bewuste Eltje waarschijnlijk de zoon van Hinderk Eltjes van Blijham zou kunnen zijn. Het verloop van de rest van de verklaring is als eerder beschreven: Haijman Sijmons gaat naar Eltjes huis, Eltje gaat vervolgens verhaal halen bij Hartog: in het bijzijn van Haijman Sijmons, Hartog Lazarus, Joseph Isaks, de moeder van Hartog Kosses en anderen verklaart Eltje dat hij in Blijham op 4

november in ondertrouw was gegaan en op de terugreis bij de herberg van Jan Berents in Pekela naar binnen was gegaan. Hij ontmoette daar een scheepsjager, die hij niet kende, die hem voor 3 gulden had geholpen de schapen te vangen. Hartog Kosses had ervoor gezorgd dat, bij de teruggave van het vlees en de vellen door Eltje en zijn vader, buiten zijn joodse vrienden en familieleden ook twee niet-joodse buurtgenoten aanwezig waren, de eerder genoemde Jan Reints en Jurjen ter Borch. Eltje zegt hierbij dat het geen diefstal is omdat hij alles teruggeeft en vraagt Hartog om geen aangifte te doen.

Jan Reints en Jurjen ter Borch blijven bij hun eerder verklaringen. De moeder van Hartog Kosses, Roosjen Izaks verklaart nog dat “Eltje neven zijn vader Hindrik Eltjes van Blijham, het vlees en de vellen hadden teruggebracht, en toen zeer duidelijk gehoord en gezien te hebben, dat deze Eltje met een lachend wezen had gezegt: een slegte diev, die steelt en brengt het weerom, als mede; dat steelen is niet met al, maar dat weer om brengen dat is; dat de vader gezegt had, ik weet niet hoe gij ‘t zo hebt gehad jongen en Eltje geantwoord, Ja vader, dat is nu alszo.”

De herbergier Jan Berents verklaart dat Eltje al sinds minstens een kwart jaar niet bij hem binnen is geweest.

Op 27 november wordt Eltje Hinderks voor het eerst door de drost van Swinderen en de assessors Jacob Tams en F. Elsens verhoord. Hij vertelt ca. 20 jaar te zijn, bij zijn ouders te wonen in Blijham en de kost te verdienen bij een boer. Hij is verloofd met Geertje Jans Twintigboksen, dochter van wijlen Jan Twintigboksen in de Pekela. Af en toe koopt en verkoopt hij schapen. Ca. 14 dagen tevoren heeft hij nog een wit en een zwart schaap verkocht aan ene Jeisel jode in de Pekela. Rond die tijd heeft hij nog aan ene jode Heijman 2 witte ooijen, een oud en een jong, verkocht voor 8 gulden. Hij beweert de schapen uit het land van Willem Kiers gehaald te hebben, omdat hij 2 dergelijke schapen kwijt geraakt was. Het oude schaap wordt omschreven als “met geele beenen en wat geele kop met een tuif er voor”, hij zou deze gekocht hebben in Farmsum van een arbeider en tijdelijk ergens in het land van een onbekend iemand gezet hebben. Nadat hij met zijn bruid in ondertrouw was gegaan in Blijham, had hij haar teruggebracht naar haar moeders huis in Pekela. Hij was daar blijven slapen, maar was vroeg op pad gegaan om zijn vermiste schapen te zoeken. Hij houdt verder vol dat hij “zich vertast” had.

Geertje Jans, verloofde van de verdachte, en haar moeder Wijna Harmens leggen belastende verklaringen af. Geertje beweert dat Eltje ’s ochtends om half drie op “bunseljagt was vertrokken, dewelke hij de honden en een polsstok mede genomen had en dat hij eerder al gezegd had op de heenweg naar de Pekela agter de huizen bij de kamers op die bunseljagt te willen, ’t welke hem door deposante was afgeraden, omdat aldaar toch geen bunsels waaren”. Hij had haar niet verteld dat hij naar zijn vermiste schapen ging zoeken, zij wist alleen dat hij een zwart en een wit schaap had gehad. Toen ze de geruchten had gehoord over de schapendiefstal had ze Eltje in bijzijn van haar moeder hiernaar gevraagd, hij had alles ontkend, ze had hem sindsdien niet meer gezien. Ze verklaart verder dat ze heeft gehoord dat de halfzuster van Eltje hem had aangeraden om te vluchten en dat “Eltje het hierop aan de vrouw van Jan Tebbes (zijn halfzuster) had bekend, zeggende: Heere Jesus hoe ben ik ertoe gekomen, geef mij een mes om mij de hals uit te snijden!”

Eveneens belastende verklaringen komen van Eltjes ouders: Hindrik Eltjes Haan en Anna Berends. Zij verklaren dan hun zoon een wit en een zwart schaap heeft gehad en deze aan Jeisel jode had verkocht. Ze weten niets van vermiste schapen.

In het tweede verhoor op 4 december komt Eltje terug op een aantal zaken. Hij verklaart dat hij in het donker niet had gezien dat de schapen zijn merk niet hadden en dat hij zich heeft vergist. Hij zou niet op de vlucht te zijn gegaan, maar naar zijn zuster in Groningen. Met zijn zwager

Lucas Gerrits was hij naar de kermis in Dokkum geweest, waarna hij bij terugkeer in Groningen was ingerekend. Hij vertelt verder nog over een ontmoeting met Hindrik Addes, de zoon van Adde Nannes op de Winschoter Hogebrug, die in mei bij terugkeer uit Farmsum, het jonge schaap van hem had willen kopen. Hindrik Addes weet desgevraagd van niets.

Na weer een aantal getuigenverhoren komt er enige klaarheid in het verhaal. Bij zijn derde verhoor op 15 december worden weer een aantal verklaringen door Eltje herroepen en lijken de ondervragers eindelijk een vinger achter de feiten te krijgen. Eltje komt nu met het verhaal dat hij de scheepsjager 's ochtends tussen 3 en 4 uur bij de Roomsche Kerke op de weg had ontmoet en dat hij met hem genever had gedronken. In beschonken toestand waren ze naar het land met de schapen gelopen, waar 2 andere scheepsjagers hem hadden gedwongen om 2 schapen te kopen "dat zij gedetineerde hadden afgenomen een blauwe catuinen sakdoek en 3 guldens geld, bestaande in vierseste halven, een dertiende halve gulden en nog een seste half" en dat zij hem geholpen hadden de schapen naar Pekela te drijven. Hij geeft toe dat het zijn eigen vermiste schapen niet waren en dat hij het hele verhaal had verzonnen had, omdat hij de scheepsjagers niet kent. Ook het verhaal over de zoon van Adde Nannes weet hij niet meer zo goed: "zijn hoofd was geen Almanack". Hij zou zijn gevlucht op aanraden van de boer Boele Bruggers uit Blijham, waar hij wel eens voor werkte. Als door de richter wordt gevraagd naar verzachtende omstandigheden voert hij aan: "niet tot zijne verschoning te kunnen inbrengen dan dat hij wegens zijne jongheid en dronkenschap zich door de scheepsjagers had laten verleiden".

Zelfs het verhaal van de dronkenschap wordt nog eens gecontroleerd bij zijn aanstaande schoonmoeder, die verklaart dat hij bij haar geen sterke drank heeft gehad. Zijn verloofde vertelt dat Eltje in het huis van Abel Heres te Blijham tussen 6 en 7 uur enige brandewijn had gedronken en daarna niets meer. Heiman Sijmons dacht dat Eltje enigszins beschonken was geweest toen hij de schapen had gekocht.

Het laatste stuk in het dossier is de uiteindelijke veroordeling op 21 december 1790. Hierin maakt de richter Muntinghe bij afwezigheid van drost van Swinderen korte metten met de verhalen van Eltje: "gedetineerde heeft blijk gegeven van een verregaande onbeschaamdheid, en hardnekkige volharding bij een meenigte van uitgezotte leugens, eindelijk op een volslagene contradictie, en verwarring uitlopende". De straf is niet mals: "Daar derhalven de publicque, securiteit vordert dat vooren gemelt wanbedrijf anderen ten exempel worden gestraft, voor al in een tijd waarin diergelijke dieverien, de welke zoo ligt kunnen gepleegt worden, meer en meer plaats hebben ... word Eltje gecondemneert om gebragt te worden naar de Gerichtsplaats dezer Heerlijkheid, en aldaar aan de paal gesteld, en strengelijk door den scherprichter met roeden te worden gegeeselt en daar na, voor vier agter een volgende jaaren te worden opgeslooten in het provinciale tuchthuis binnen Groningen, om aldaar gedurende dien tijd zijn kost, met handen arbeid te verdienen en wijders met condemnatie in de kosten en misen dezer procedures".

Dat het reeds gekondigde huwelijk tussen Eltje en zijn verloofde geen doorgang heeft gevonden, zal gezien de belastende verklaringen, geen verwondering wekken.

In het Protocolboek van het Provinciaal Tuchthuis⁶ waar Eltje gedetineerd wordt, is een samenvatting van de veroordeling vermeld met nog een opmerkelijke aantekening: "voorgenoemde Eltje Hindriks is ook (beneffens 36 andere manspersonen) geweldig *geaufugeert*, 's nachts, tusschen donderdag d'28 sten en vrijdag d'29 sten junij 1792 omtrent 2 uir door een gat in de zolder na gedagten met messen gesneden, op de zolder gekomen en vorders door 't dak op de straat door middel van een menigte strengen gaeren, in 't huis gewerkt en aan een geknoopt"

⁶ Groninger Archieven: nad.toeg. 83 inv.nrs. 5.427, 7.8 en 11.2

Hoe het verder gegaan is met de ontsnapping is mij niet bekend. Dat Eltje niet op het rechte pad is gebleven blijkt uit nog 2 aantekeningen uit bovenstaand Protocolboek: op 7 november 1822 wordt hij voor 14 dagen gedetineerd. Bij dezelfde dag is ook zijn zoon Hindrik Eltjes Haan vermeld, die 4 maanden opgesloten wordt!

Fragment genealogie:

Eltje Hindriks Haan, arbeider, afkomstig uit Blijham, gedoopt aldaar op 3 juli 1768 (als Eltie), overleden te Oude Pekela op 19 augustus 1846, zoon van *Hindrik Elties Haan* en *Antie Berends*.

Hij is ondertrouwd te Oude Pekela op 7 november 1790 (deze personen zijn op 7 en 14 Nov. hier gekondigt, maar ingevolge insinuatie van het Ed. Gerichte van Bellingwolde tot nader order de proclamatie gestaakt) (1) met

Geertje Jans (Twintig Boxen), afkomstig uit Oude Pekela, gedoopt te Nieuwe Pekela op 27 januari 1765 (Luthers), dochter van *Jan Berents (Twintig Boxen)* en *Wijna Harms*.

Hij is ondertrouwd te Veendam op 15 maart 1795 voor de kerk (2) met

Jetske Harms de Boer, gedoopt te Veendam op 24 maart 1771, overleden te Oude Pekela op 17 januari 1842, dochter van *Harm Hindriks Tuit*, (volgens ovl. acte dochter Jetske: Harm Hindriks de Boer) en *Wipke Derks*.

Uit dit huwelijk:

1 Hendrik, gedoopt te Oude Pekela op 24 december 1795, jong overleden.

2 Wupke, geboren te Oude Pekela op 30 december 1797, gedoopt aldaar op 7 januari 1798.

3 Berend, geboren te Oude Pekela op 25 oktober 1799, gedoopt aldaar op 3 november 1799 (moeder: Jetske Harms Hut).

4 Hendrik, geboren te Oude Pekela op 9 december 1801, gedoopt aldaar op 20 december 1801.

5 Anna Eltjes de Haan, dienstmeid, geboren te Oude Pekela, gedoopt aldaar op 24 december 1803, overleden aldaar op 9 november 1861.

Zij is getrouwd te Oude Pekela op 11 januari 1831 met **Baltus Jans Spelde**, zeeman en arbeider, geboren te Oude Pekela op 26 december 1800, gedoopt aldaar op 31 december 1800, overleden aldaar op 14 december 1861, zoon van *Jan Jacobs Spelde* (zeeman) en *Margrietha Baltus Riks*. (voorouders van de auteur)

6 Meint, geboren te Oude Pekela op 9 augustus 1806, gedoopt aldaar op 17 augustus 1806.

Beste Familieblad van Nederland!

Het 'Haselhoff Bulletin' is door de Nederlandse Genealogische Vereniging uitgeroepen tot 'Beste Familieblad van Nederland 1999' Het is gekozen uit 39 familietijdschriften. De jury concludeerde: "Haselhoff Bulletin is een professioneel vormgegeven blad. Aan het stramien wordt consequent de hand gehouden. Er is een duidelijke relatie tussen het omslag en het binnenwerk. Het drukwerk, zowel de tekst als de illustraties, is van prima kwaliteit. Het blad heeft een duidelijke redactieformule. De inhoud is afwisselend en van constant niveau. De kopij wordt door een brede groep auteurs geleverd en de redactie weet hierin een redactionele eenheid in te realiseren". Het tijdschrift is in te zien in ons archief in het Streek Historisch Centrum te Stadskanaal.

Woar bist doe aine van?

<p>32 Jan Hindriks Wannemaker timmerman, landbouwer</p> <p>~ Sellingen 18 okt 1739</p> <p>† Sellingen ca. 1782</p> <p>X Onstwedde 28 nov 1766</p>	<p>34 Luppe Harms landbouwer</p> <p>~ Ter Apel 29 jan 1736</p> <p>† Ter Apel 21 dec 1794</p> <p>X Onstwedde 2 apr 1774</p>	<p>36 Jan Jans Hofkamp landbouwer</p> <p>~ Ter Apel 25 mei 1749</p> <p>† Ter Apel 30 dec 1835</p> <p>X Ter Apel 21 apr 1776</p>	<p>38 Lammert Hinderikus Mulder landbouwer</p> <p>~ Ter Apel 4 mrt 1752</p> <p>† Ter Apel 3 jun 1827</p> <p>X Ter Apel 24 jun 1791</p>	<p>40 Jakob Haies Timmer landbouwer</p> <p>~ Vlagtwedde 13 jan 1743</p> <p>† Vlagtwedde 20 jun 1796</p> <p>X Vlagtwedde 18 apr 1784</p>	<p>42 Jan Jacobs Leusingh landbouwer</p> <p>* Jipsinghuizen 24 jul 1748</p> <p>† Jipsinghuizen 1792</p> <p>X Vlagtwedde 11 mei 1777</p>	<p>44 Jan Jans Luitjes landbouwer</p> <p>~ Sellingen 3 dec 1769</p> <p>† Ter Haar 14 feb 1843</p> <p>X Sellingen 2 nov 1794</p>	<p>46 Geert Menses Wijchers landbouwer</p> <p>~ Ter Apel 1 jun 1769</p> <p>† Ter Apel 5 apr 1836</p> <p>X Ter Apel 29 mrt 1799</p>
<p>33 Hillechien Alberts</p> <p>† Sellingen voor 1778</p>	<p>35 Naantien Harms Kuiper</p> <p>~ Onstwedde 9 okt 1747</p> <p>† Ter Apel 7 aug 1815</p>	<p>37 Lammegien Alberts</p> <p>~ Roswinkel 6 sep 1750</p> <p>† Ter Apel 11 apr 1822</p>	<p>39 Geertien Haijes Schot</p> <p>~ Ter Apel 28 sep 1770</p> <p>† Ter Apel 28 jan 1816</p>	<p>41 Geessien Harms Gelling</p> <p>~ Ter Apel 26 dec 1754</p> <p>† Vlagtwedde 20 jan 1815</p>	<p>43 Wubbegien Edes Teijing(h)</p> <p>* Wollinghuizen 10 feb 1754</p> <p>† Wollinghuizen 22 mei 1820</p>	<p>45 Anna Jans Luitjes</p> <p>~ Ter Apel 11 nov 1771</p> <p>† Ter Haar 28 mrt 1843</p>	<p>47 Trientje Jans Fens/Tams</p> <p>~ Roswinkel ca. 1777</p> <p>† Ter Apel 10 sep 1829</p>
<p>16 Albert Jans Lups (Wannemaker) boer op 't Heem</p> <p>~ Sellingen 21 jan 1770</p> <p>† Ter Apel 5 sep 1857</p> <p>X Ter Apel 7 mrt 1806</p>	<p>17 Grietje Luppess boerin</p> <p>~ Ter Apel 17 nov 1776</p> <p>† Ter Apel 22 sep 1853</p>	<p>18 Boele Jans Hofkamp arbeider, landbouwer</p> <p>* Ter Apel 20 mei 1792</p> <p>† Ter Apel 3 jun 1869</p> <p>X Bourtange 22 apr 1814</p>	<p>19 Frieske Lamberts Mulder</p> <p>* Ter Apel 14 feb 1796</p> <p>† Ter Apel 11 jun 1855</p>	<p>20 Harm Jakobs Timmer akkerbouwer</p> <p>~ Vlagtwedde 6 feb 1785</p> <p>† Vlagtwedde 9 jan 1864</p> <p>X Onstwedde 30 apr 1809</p>	<p>21 Jantien Jans Leusing</p> <p>* Wollinghuizen 22 sep 1786</p> <p>† Vlagtwedde ná 1863</p> <p>X Vlagtwedde 12 okt 1824</p>	<p>22 Jan Jans Luitjes landbouwer / arbeider</p> <p>* Ter Haar 3 nov 1799</p> <p>† Ter Apel 31 dec 1860</p>	<p>23 Annechien Geerts Wijchers</p> <p>* Ter Apel 15 dec 1801</p> <p>† Ter Apel 16 nov 1848</p>
<p>8 Luppe Alberts Luppe boer</p> <p>* Ter Apel 20 aug 1812 † Ter Haar 21 jan 1893</p> <p>X Vlagtwedde 16 jun 1845</p>	<p>9 Geertje Boeles Hofkamp boerin</p> <p>* Ter Apel 24 aug 1823 † Ter Apelkanaal 14 jan 1904</p>	<p>10 Jakob Harms Timmer landbouwer</p> <p>* Ellersinghuizen 20 feb 1810 † Ter Apel 19 feb 1887</p> <p>X Vlagtwedde 10 mei 1851</p>	<p>11 Trientje Jans Luitjes</p> <p>* Ter Apel 8 jul 1825 † Ter Apel 3 apr 1881</p>				
<p>4 Albert Luppe landbouwer</p> <p>* Ter Apel 12 mrt 1846 † Groningen 20 apr 1903</p> <p>X Vlagtwedde 21 aug 1897</p>	<p>5 Annechien Jakobs Timmer landgebruikster</p> <p>* Ter Apel 25 nov 1863 † Ter Apelkanaal 23 aug 1911</p>						
<p>2 Luppe Luppe winkelier, magazijnchef</p> <p>* Ter Apelkanaal 7 feb 1901 † Meppel 3 okt 1965</p> <p>X Vlagtwedde</p>	<p>Pieter Anno * Nw Weerdinge 9 okt 1929 X Hilversum 25 apr 1962 met Margaretha Houter</p>						

Kwartierstaat van Pieter Anno Luppe (lidnr. 82099)

<p style="text-align: right;">49</p> <p>Geert Reinders Kok schipper</p> <p style="text-align: center;">† Leek 12 mei 1814</p> <p style="text-align: center;">X Midwolde 26 dec 1792</p>	<p style="text-align: right;">50</p> <p>Lambertus Danekes hovenier</p> <p style="text-align: center;">~ Wildervank 27 apr 1749</p> <p style="text-align: center;">† Groningen 27 feb 1812</p> <p style="text-align: center;">X Groningen 26 mei 1784</p>	<p style="text-align: right;">52</p> <p>Hindrik Wiebes Pool vervener landbouwer</p> <p style="text-align: center;">* Dragten ca. 1767</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 14 okt 1836</p> <p style="text-align: center;">X Dragten? ca. 1801</p>	<p style="text-align: right;">54</p> <p>Jan Ritskes Ritskes arbeider schipper</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen? ca. 1774</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 24 apr 1834</p> <p style="text-align: center;">X Oudkerk ca. 1806</p>	<p style="text-align: right;">56</p> <p>Hedde Oedses de Graaff arbeider</p> <p style="text-align: center;">* ca. 1769</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 11 mei 1843</p> <p style="text-align: center;">X Zevenhuizen? ca. 1800</p>	<p style="text-align: right;">58</p> <p>Roelf Alberts Hummel landbouwer</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 13 sep 1847</p> <p style="text-align: center;">X Midwolde 21 apr 1794</p>	<p style="text-align: right;">60</p> <p>Berend Hendriks Hofstee bakker</p> <p style="text-align: center;">* ca. 1759</p> <p style="text-align: center;">† Leek 17 mrt 1844</p> <p style="text-align: center;">X Zevenhuizen?</p>	<p style="text-align: right;">62</p> <p>Hendrik Jans Brink arbeider</p> <p style="text-align: center;">~ Delfzijl 22 nov 1773</p> <p style="text-align: center;">† Delfzijl 24 feb 1806</p> <p style="text-align: center;">X Groningen 27 aug 1797</p>
<p style="text-align: right;">49</p> <p>Geertje Pieters</p> <p style="text-align: center;">~ Leek 24 mrt 1765</p> <p style="text-align: center;">† Leek ? na 1822</p>	<p style="text-align: right;">51</p> <p>Jantje Ritsema</p> <p style="text-align: center;">~ Groningen 25 apr 1764</p> <p style="text-align: center;">† Groningen 1798/1799</p>	<p style="text-align: right;">53</p> <p>Antje Meinders Pool</p> <p style="text-align: center;">* Dragten ca. 1767</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 10 okt 1846</p>	<p style="text-align: right;">55</p> <p>Henke Hindriks arbeidster</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen? ca. 1770</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 19 jan 1845</p>	<p style="text-align: right;">57</p> <p>Grietje Alberts de Vries arbeidster</p> <p style="text-align: center;">* ca. 1770</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 14 mei 1843</p>	<p style="text-align: right;">59</p> <p>Jetske Klaassens Hummel</p> <p style="text-align: center;">* Leek? ca. 1770</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 21 aug 1839</p>	<p style="text-align: right;">61</p> <p>Auke Jakobs</p> <p style="text-align: center;">* ca. 1769</p> <p style="text-align: center;">† Leek 21 jan 1850</p>	<p style="text-align: right;">63</p> <p>Cornelis Barteloor Flonk</p> <p style="text-align: center;">~ Leek 3 feb 1771</p> <p style="text-align: center;">† Leek 1 mei 1823</p>
<p style="text-align: right;">24</p> <p>Pieter Geerts Kok schipper</p> <p style="text-align: center;">* Leek 10 mei 1794</p> <p style="text-align: center;">† Grijskerk 18 jan 1866</p> <p style="text-align: center;">X Leek 3 mrt 1822</p>	<p style="text-align: right;">25</p> <p>Lamina Danekes dienstmeid</p> <p style="text-align: center;">~ Groningen 20 feb 1791</p> <p style="text-align: center;">† Leek 3 apr 1848</p>	<p style="text-align: right;">26</p> <p>Wijbe Hindrikus Pool schoenmaker landbouwer</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen 9 nov 1802</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 30 mei 1879</p> <p style="text-align: center;">X Leek 7 aug 1836</p>	<p style="text-align: right;">27</p> <p>Sijtske Jans Ritskes dienstmeid</p> <p style="text-align: center;">* Oudkerk 7 mrt 1807</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 14 dec 1889</p>	<p style="text-align: right;">28</p> <p>Roelf Heddés de Graaff arbeider / schipper</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen 22 okt 1802</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 1 apr 1877</p> <p style="text-align: center;">X Leek 2 feb 1822</p>	<p style="text-align: right;">29</p> <p>Martje Roelfs Hummel dienstmeid / schippersche</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen 24 nov 1797</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 21 dec 1864</p>	<p style="text-align: right;">30</p> <p>Klaas Berends Hofstee korenmolenaar bakker</p> <p style="text-align: center;">~ Oostwold(WK) 12 aug 1798</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 9 dec 1884</p> <p style="text-align: center;">X Leek 8 jun 1828</p>	<p style="text-align: right;">31</p> <p>Jantje Hindriks Brink bakkersche</p> <p style="text-align: center;">* Delfzijl 31 jul 1804</p> <p style="text-align: center;">† Zevenhuizen 9 jan 1873</p>
<p style="text-align: right;">12</p> <p>Pieter Pieters Kok schipper</p> <p style="text-align: center;">* Leek 15 mrt 1830</p> <p style="text-align: center;">† Noordhorn 16 mrt 1905</p> <p style="text-align: center;">X Leek 18 okt 1862</p>	<p style="text-align: right;">13</p> <p>Grietje Pool</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen 12 feb 1841</p> <p style="text-align: center;">† Noordhorn 9 mei 1904</p>		<p style="text-align: right;">14</p> <p>Roelof Roelfs de Graaff schippersknecht / landbouwer</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen 15 nov 1838</p> <p style="text-align: center;">† Diepswal (Leek) 20 jan 1920</p> <p style="text-align: center;">X Leek 25 feb 1860</p>		<p style="text-align: right;">15</p> <p>Aaltje Klazes Hofstee</p> <p style="text-align: center;">* Zevenhuizen 20 jul 1839</p> <p style="text-align: center;">† Leeuwarden 19 dec 1920</p>		
<p style="text-align: right;">6</p> <p>Pieter Kok schipper, brandstofhandelaar</p> <p style="text-align: center;">* Leek 15 jul 1864</p> <p style="text-align: center;">† Leek 18 jan 1915</p>			<p style="text-align: right;">7</p> <p>Jantje de Graaf</p> <p style="text-align: center;">* Westergeest 6 aug 1863</p> <p style="text-align: center;">† Leek 26 jan 1919</p> <p style="text-align: center;">X Leek 27 aug 1892</p>				
<p style="text-align: right;">3</p> <p>Pieterdiena Roelina Kok coupeuse / naaister</p> <p style="text-align: center;">* Zuidhorn 11 dec 1900</p> <p style="text-align: center;">† Nieuw Weerdinge 11 mrt 1931</p> <p style="text-align: center;">13 mei 1924</p>							
<p style="text-align: right;">1</p> <p>Luppe rijksambtenaar PTT (Telegraaf)</p> <p style="text-align: center;">* Hilversum 8 mei 1939, dochter van Gijsbert Houter en Anna Elisabeth Ehlers</p>							

Woar bist doe aine van?

32 Johan Heinrich Kersten * † 13 aug 1822 X	34 Harm Berends Scheerhoorn landbouwer * † Bonnen 29 jan 1827 X	36 Pieter Tjitses zeeman ~ Veendam 11 dec 1757 † Veendam 7 jul 1844 X Veendam 13 feb 1785	38 Hebel Hindriks (van der Klap) X	40 Heinrich Johan Gerd Kettler * Dielingen (D) 4 mrt 1765 † 8 dec 1840 X	42 Geert Alberts Veldman X	44 Harm Jans Speelman X	46 Roelof Nijboer X
33 Margaretha Gerzicker * † 27 sep 1826	35 Grietien Jans Klinkhamer * Bonnen 16 mei 1783 † Bonnen 12 dec 1821	37 Dievertje Hindriks Schrage ~ Veendam 10 sep 1762	39 Garmtie Jans X	41 Grietien Kassing * 1758 † 17 feb 1828	43 Geessien Jacobs X	45 Geessien Jans X	47 Elzina Stevens X
16 Johan Heinrich (Hendrik) Kersten grofsmid * Wehrendorf (D) 6 jan 1810 † Gieterveen 1 dec 1881 X Gieten 11 feb 1837	17 Trientien Scheerhoorn * Bonnen 28 nov 1811 † Gieterveen 3 mei 1881	18 Jacob Pieters Schrage verver, glazenmaker * Veendam 13 apr 1800 † Stadskanaal 18 jan 1882 X Hoogezand 12 dec 1822	19 Hillechien Hebels van der Klap * KielWindeweer 29 mrt 1801 † Stadskanaal 21 feb 1865	20 Johan Christof (Stoffer) Ketelaar/Kettler kleermaker * Dielingen(D) 3 feb 1798 † Gieterveen 24 febg 1840 X Gieten 9 jun 1828	21 Lammegien Veldman * Gasselte 11 jul 1803 † Gieterveen 29 okt 1848	22 Jan Harms Speelman landbouwer * Gieterveen 13 aug 1797 † Gieterveen 24 nov 1857 X Gieten 2 mrt 1826	23 Hillegien Roelofs Nijboer * Anloo 16 aug 1795 † Gieterveen 7 okt 1856
8 Jan Kersten grofsmid, landbouwer * Bonnen 20 mrt 1839 † Gieterveen 24 sep 1911 X Gieten 10 mei 1865	9 Trijntje Schrage * Stadskanaal 23 feb 1839 † Gieterveen 23 apr 1902	10 Geert Ketelaar bakker, landbouwer, caféhouder * Gieterveen 23 sep 1833 † Gieterveen 7 feb 1921 X Gieten 30 apr 1859		11 Grietje Speelman * Bonnerveen 19 jul 1832 † Gieterveen 19 jul 1915			
4 Hendrik Kersten landbouwer * Gieterveen 22 mei 1867 † Gieterveen 13 sep 1928 X Gieten 19 mei 1892	5 Lammechien Ketelaar * Gieterveen 19 feb 1867 † Gieterveen 16 mrt 1943						
2 Geert Kersten landbouwer * Gieterveen 4 nov 1894 † Assen 8 nov 1981 X Gasselte							
Hendrik * Gieterveen 17 jun 1934 X gem. Ooststellingwerf met Grietje Bijzitter							

Kwartierstaat van Hendrik Kersten (lidnr. 96316)

48	50	52	54	56	58	60	62
Gerrit Wichers (Wilting) landbouwer / scheper * Rolde 15 aug 1756 † gem. Gieten 25 sep 1828	Roelf Middeljans * Borger 17 jun 1759	Hendrik Bouws(es) * Eext ~ Anloo 7 okt 1770	Hendrik Lucas Adolfs * Haren (Gr) 2 feb 1773 † Anloo 27 aug 1858	Hannes Hindriks Moorlag arbeider * Vlagtwedde? 1749 † Onstwedde 14 jan 1820	Boelem Steffens Dun arbeider	Jurjen Harms Lubber	Dieterd Sijgers
X	X	X Anloo 1 jan 1801	X Anloo 28 mei 1797	X Vlagtwedde 18 feb 1785	X plaats datum	X plaats datum	X plaats datum
49	51	53	55	57	59	61	63
Zwaantien Jacobs * † gem. Borger nov 1828	Grietien Jans Haspers * Gassel- boerveen	Trijntje Berndts Siebring ~ Anloo 17 okt 1773	Jantien Klazens Klamer ~ Anloo 23 jan 1774 † Anloo 10 jun 1867	Jantjen Harms Kuiper * 16 dec 1764	Hadewieg Harms Molanus	Harmke Bouwes	Lummina Jans Nieboer
24	25	26	27	28	29	30	31
Wicher Wilting dagloner / landbouwer * Gasselte 26 dec 1790 † Borger 5 jun 1846	Grietien Roelfs Middeljans * Borger 20 jul 1795 † Gasselte 7 jan 1836	Berend Hendriks Bouws arbeider * Anloo 9 mrt 1804 † Gieten 26 nov 1878	Hindriken Hendriks Adolfs * Anloo 10 sep 1804 † Gieten 11 apr 1881	Albert Hanssens Moorlag kuiper * Onstwedde 6 apr 1800 † Nwe Pekela 17 mei 1891	Harmanna Boelems Duns dienstmeid * Onstwedde 19 jan 1802 † Nwe Pekela 17 dec 1879	Dedde Jurjens Lubbers * Meeden 30 mrt 1805	Annechien Dieters Sijgers * Nwe Pekela 5 aug 1807
X voor 1816		X Anloo 7 mei 1829		X Onstwedde 4 mei 1827		X	
12	13		14		15		
Jacob Wilting landbouwer * Borger 25 okt 1823 † Nieuw Buinen 1 aug 1871	Geessien Bouws * Gieten 11 jul 1833 † Drouwenersmond 30 jan 1914		Hans Alberts Moorlag landbouwer * Onstwedde 1 jun 1839 † Nieuwe Pekela 15 mrt 1883		Lumeina Lubbers * Meeden 18 okt 1839 † Nieuwe Pekela 4 jun 1902		
X Borger 31 dec 1855		X Nieuwe Pekela 7 apr 1864					
6				7			
Jacob Wilting landbouwer Gasselternijveenschemond * Buinerveen 14 feb 1870 † Gasselternijveenschemond 4 apr 1959				Annechien Moorlag * Nieuwe Pekela 16 nov 1875 † Gasselternijveenschemond 31 dec 1944			
X Nieuwe Pekela 1 jun 1899							
3							
Geessien Wilting							
* Gasselternijveenschemond 20 apr 1901				† Gieterveen 27 sep 1961			
14 jun 1932							
1							
Kersten							
Landbouwvoorlichtingsdienst Veendam, Landbouwhogeschool Wageningen, administrateur onderwijs Ede en Veenendaal							
* Harkstede 17 sep 1934							

Tijdschriften en boeken.

*Tijdschriften en boeken kunnen alleen worden ingezien.
In geen geval worden tijdschriften of boeken uitgeleend.*

door J.Potze

Het archief van de Vereniging is geplaatst in het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal (naast de watertoren).
Inlichtingen SHC Stadskanaal: B. Roossien. Telefoon:0599-612649.
Overige inlichtingen: Secretariaat, Pia Scheper Tel. 0591-618043.

Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging.

Jaargang 54, nr 12, dec 1999. Themanummer met 84 kwartierstaten.

Boekenoverzicht A. Brouwer: Parenteel Salomons 1650-1999. een geslacht van verveners, schippers en landbouwers afkomstig uit Gasselternijveen. Mmv J. Munneke.

Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging.

Jaargang 55, nr 1, jan 2000.

J.M.Blom en A.J. Blom De familie Blom in West-Utrecht

W.J. van Grondelle Van hooploper tot opperstuurman.De loopbaan van Boudewijn van
en E.C. Vermeij Grondelle bij de VOC.

Henk Maliepaard Oorsprong en betekenis van de familienaam Maliepaard.

Genealogie, Kwartaalblad van het Centraalbureau voor Genealogie.

Jaargang 5, nummer 4, december 1999.

Rob van Drie In tijd gemeten.

Nico Plomp en Luiken met gebedsportretten van Maarten van Heemskerck.
Truus van Bueren

Rob van Drie Het familietijdschrift. Haselhoff Bulletin het beste familietijdschrift

Boekenrubriek P. Albers: Rosies, een geslacht uit Drente, (Gieterveen). W.G. Doornbos: Parenteel Sap. Schippers en handelaren uit de Veenkoloniën.

Bert Lever De Internetsite vh CBG.

Stad en Lande, Cultuur-historisch tijdschrift voor Groningen,

Jaargang 8, nummer 4, 4de kwartaal 1999.

G. Huisman en F. Smit Studeren over de grens. Het Album Amicorum van Peter Baumann.

Egge Knol Feith en fictie. De Hanzeschotel en Matthijs Dribergen uit het Zuiverhuis.

Prof. Dr. G.D. Homan De Appingedammer zuivelfabriek en melkinrichting, 1900-1943.

Philip Bosscher De uitdaging van Bommen Berend.

Twente Genealogisch. NGV afd. Twente.

16e jaar, nr 1, jan 2000.

E.N.M. de Graaf Kwartierstaat Jkvr. Johanna van Coeverden.

Kroniek van de Historische Vereniging Zuidoost-Drente, 7e Jg, nr. 2, dec 1999.

B. van der Velde Vliegtuigmonument in het Sleenerzand.

T. Smit-Bosklopper Heidehiem.

Ger de Leeuw Een stadswandeling door Emmen (deel 1).

G. Waasdorp Huisnummering binnen de gemeente Emmen. Emmen en Westenesch in het bijzonder.

Threant, NGV Drenthe, 10e Jg, nr 4, 1999.

H. Zomer Kwartierstaat Zomer (vervolg).

A. Middel Parenteel van Johann Christoph Klaucke.

A. Stiksmas Uit de geschiedenis van Vries

Pia Scheper Expositie 4 generaties Dijks en Rossing in het Bebinghehoes

Threant, NGV Drenthe, 11e Jg, nr 1, 2000

H. Zomer Kwartierstaat Zomer (vervolg).

A. Middel Parenteel van Johann Christoph Klaucke (vervolg).

Ria Klooster De geschiedenis van Rolde in vogelvlucht.

Vooroudermarkt 2 september 2000 in Meppel. Info: Mvr. Westen-Bataille 0591-611822.

HuppelDePup, NGV Groningen en Noord-Drenthe, Jg 7, nr 1, jan 2000.

Antonia Veldhuis Onbekende bron: De detector.

J.W. ten Broeke De rook trok op rond een pijpkekop.

Henk Werk De dubbelganger van Hendrik Werk.

- Jona van Keulen Nieuws van de archieven.
- Henk Hartog Kwartierstaat Jan Boer (1899-1983)(dir.Kweekschool Meppel, insp LO)
- Boeken: Boerderijboek Beerta 1976-1999. Deel 3. Aanvulling.
- Van J.J.Kuiper Jaargangen 1994, 1995 en 1996 van HuppelDePup. Naar ons archief.
- Haselhoff Bulletin, Jg 10, nr 2, 1999.*
- Het Haselhoff Bulletin winnaar "Beste Familieblad van Nederland 1999. Proficiat!
- Jaarboek 1999 CBG, deel 53, Thema "Genealogie en Biografie".**
- Bert Lever De biografie in de genealogie, roeien met de riemen die je hebt.
- Dirk Jaap Noordam Oral history voor genealogen.
- Jos van den Borne Biografisch onderzoek, voornamelijk bij het CBG.
- A. Slager-Dijkstra Maria Rietbergen, een Arnhemse die van wanten wist.
- Yvonne Prins Dr. Romke de Waard. Een vooruitstrevend Gronings arts.
- Nico Plomp De oudste generaties van het geslacht Van Lynden.
- Marc Rudolf de Vrij De portretten van de fam. De Witt geschilderd door Adriaen vd Burg.
- Marc Kleijnen Voor goede krachten goede kansen. (Werken bij de posterijen).
- Drents Genealogisch Jaarboek, Jg 6, 1999.**
- J.R. Smit Parenteel Albert Meursinge en Marchien Bavingh.
- C. de Graaf e.a. Genealogie Ten Rodengate.
- Martijn Jager Boedelveilingen Willem Geerts Menger.
- A.A. Hillers-Alberts De speurtocht naar Hendrik Rosing en Bastiana den Exter.
- Cor de Graaf Het uitgestorven eigenerfde geslacht Hamming/Hamminck.
- Redmer Alma Drentse Heraldiek II.
- A.A. Hillers-Alberts cs Een correctie op de genealogie Rosing.
- Emsländische und Bentheimer Familienforschung.**
- Heft 50, Band 10, August 1999.**
- L. Engbers Stammliste der Familie Engbers/Schomakers in Börger.
- Jan Ringena Die Pastoren der evang.-reformierten Gemeinde Georgsdorf.
- Harm Schneider Ahnenliste Heinrich Johann Bosmann, Lage.
- Emsländische und Bentheimer Familienforschung.**
- Heft 51, Band 10, September 1999.**
- Dr. Tim Unger Kirchengeschichtliche Quellen der Reformationszeit im Amt Emsland und ihre Bedeutung für die Familienforschung.
- H.M. Ellermann Ahnentafel von Harm Hendrik Koop.
- Emsländische und Bentheimer Familienforschung.**
- Heft 52, Band 10, November 1999.**
- H.M. Ellermann Ahnentafel von Anna Fresenborg, Bargercompascuum/Woldmersfeld.
- Emsländische und Bentheimer Familienforschung.**
- Heft 53, Band 11, Januar 2000.**
- Gregor G. Santel Frühe Auswanderer aus der Grafschaft Bentheim nach Amerika.
- Jan Ringena Die Pastoren der evang.-reformierten Gemeinde Neuenhaus.
- Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien- und Wappenkunde.**
- Heft 4 1999 48. Jahrgang.**
- Gretje Schreiber Speckregister des Amtes Berum 1580.
- Gretje Schreiber Die Gebrüder Roleff und Lambert Kamholt von Meppen und ihre Nachkommen in Emden im 16. Jahrhundert.
- Hajo Jelden (K)ein verpasstes Jubiläum. 75 Jahre institutionelle Familienforschung in Ostfriesland 1924-1999.
- Inhaltsverzeichnis zum 48. Jahrgang

Boeken (binnenkort toegevoegd aan ons archief SHC Stadskanaal):

- D. Wolf De Kille Ter Apel. Geschiedenis van de Joodse Gemeente Ter Apel.
D. Wolf Gedane zaken in Ter Apel. (veel foto's)
G.R. de Weger Stoomtramwegmaatschappij Oostelijk Groningen 1915-1948.
& A. Jansen Een zeer fraaie uitgave.
S.G. Hovenkamp Archieven van de schultengerechten in Drente.
Schulteprotocol inventarisnummer 74 EMMEN-ODOORN-ROSWINKEL.
Register van acten in voogdijzaken 29-5-1722 tot 3-8-1802.
S.G. Hovenkamp Archieven van de schultengerechten in Drente.
Schulteprotocol inventarisnummer 72 EMMEN-ODOORN-ROSWINKEL.
Register van acten van vrijwillige rechtspraak, gedagtekend 2-6-1655 tot 2-1-1811.
Vrienden Gron. Klappers op de huwelijken voor 1750 in de provincie Groningen.
Archieven Deel 27. Wildervank, Oude Pekela en Nieuwe Pekela.
Deel 21. Winschoten.
Deel 22. Beerta, Finsterwolde en Nieuweschans.
Geklapperd vh RA Assen:
Roswinkel. Huwelijken 1754-1810, dopen 1735-1811, begr. 1733-1811.

Vragen van leden aan leden

spelregels:

- ❖ alleen leden van de vereniging kunnen vragen stellen in dit tijdschrift
- ❖ vragen dienen kort en duidelijk gesteld te worden en hebben betrekking op Westerwolde en direct aangrenzende gebieden
- ❖ antwoorden worden zoveel mogelijk geplaatst in dit tijdschrift en dienen dus naar de redactie gezonden te worden met vermelding van het nummer dat voor de vraag staat (adressen voor in dit blad)

beantwoording:

99-3 dhr. R. Georgius reageerde op de vraag van dhr. F. Addens:

In het gedenboek van Stad en Lande staat het volgende: 1691. Johannes Cijpriani vertrok als predikant van Uitwierde naar Bellingwolde, datum 1692. Bij Bellingwolde wordt vermeld dat hij in 1713 aldaar overleed. Als Uitwierde z'n eerste predikantsplaats is geweest, dan zal hij ca. 1664 zijn geboren.

99-4 Van dhr. Rozema ontvingen wij een stamreeks van de familie Houwing:

1. Jan Houwinck X ...
2. Willem Jans Houwinck, ovl. 1-12-1712/25-10-1717 X Geessien ...
3. Allert Willems Houwinck, ovl. 10-1-1719/1728 X ...
4. Willem Alderts Houwen, ovl. ca. 1795 Vriescheloo X Renske Berends
5. Willem Willems Houwen, ovl. 10-4-1811 Vriescheloo X Wendelke Jelijs Höffe
6. Willem Willems Houwen, ovl. 23-11-1783 Vriescheloo X Gijsel Lukens Boelman, geb. 6-12-1792 Vriescheloo
7. Willem Willems Houwing, geb. 27-1-1822 Bellingwolde X Okje Auwen, geb. 1821 Stapelmoorheide (D)
8. Aldert Houwing, geb. 9-9-1861 Bellingwolde X Aaltje Dontje, geb. 6-3-1865 Bellingwolde

nieuwe vragen:

00-01 de familie Luppe-Houter wil graag gegevens over

1. de naam Volen
2. de Sustrumerweg met het Bolstuk (Ter Apel), zij hebben oude kadastrale gegevens en willen deze op nieuwe kaarten weergeven. Wie helpt?

00-02 van dhr. L. Kuiper:

1. ouders, broers en zusters van Hindrik Kroon, geb. 24 mei 1811 ovl. Wedde 29 nov. 1900 (Hoornderveen). De voornamen van zijn ouders zouden Hindrik (Heinrich) en Kristina kunnen zijn.
2. bij de aangenomen lidmaten van Vlagtwedde wordt op 7 mrt 1710 vermeld: Berent Alberts, met attestatie van Sellingen, obiit 9 apr 1722. Waar in Vlagtwedde woonde Berent Alberts (Borchers)?

Inhoud:

G. Luth	Theodorus Schmaal.....	31
redactie	Aanvullingen en correcties.....	38
P. Scheper	Stadskanaal, lint langs het water	39
M.J. Hofman	Stroedinck/Stroedingh/Stroeding/Streuding/Streuning/Streunding/ Streun/Strending variaties op een familienaam (slot)	40
G.L. Nobbe	Wedde 850 jaar	48
H. Garst	Woar bist doe aine van?	50
W. Kerkmeijer	Groninger scheepvaart, scheepsbouw en visserij.....	52
redactie	Vragen van leden aan leden	54
J. Potze	Tijdschriften en Jaarboeken.	54

van de redactie: er kunnen weer vragen ingestuurd worden voor de rubriek ‘Vragen van leden aan leden’

Theodorus Schmaal

predikant te Wedde 1760-1783

door G. Luth, Heiloo

Mensen, die zich niet aan de regels hebben gehouden en daarop zijn “betrappt”, staan wel ergens genoteerd. Hoe afwijkender hun gedrag, des te meer sporen zijn nagelaten. Deze sporen geven ons een gelegenheid het verleden als het ware van dichtbij te bekijken. Ds.Theodorus Schmaal is zo iemand die zich meermalen niet aan de regels heeft gehouden.

Theodorus Schmaal¹ zal ca. 1730 in Wedde zijn geboren als zoon van dominee Nicolaas Schmaal (ovl. Wedde 01-08-1757) en diens tweede vrouw Engeltje Harms Stobbe.

De zoon van een predikant volgde vaak zijn vader op. Het was echter niet aan de vader om dat te bepalen, alleen de collatoren konden een predikant kiezen. Waren zij bereid de zoon te kiezen, nadat hij was afgestudeerd, dan was de vader meestal nog te jong of te fit om plaats te maken. De zoon moest geduld oefenen, soms jaren lang.

Op 16-09-1748 wordt Theodorus vermeld in de Album Studiosorum van de Hoogeschool in Groningen en op 6 jan. 1760, ruim elf jaar later, wordt hij als predikant bevestigd te Wedde.

Enkhuizen 1755 - 1758

Van de jaren tussen 1755-1758 zijn gegevens bewaard bebleven.

In de aantekeningen van de Algemeen Provinciale Synode van Groningen vinden we op 22-05-1759 vermeld, dat Th.Schmaal wegens “ergelijke bijslapinge voor de gewoonlijke confirmatie van het huwelijk zich heeft besmet”, daarom zal hij twee jaar lang tot het ambt van predikant “onberoepelijk” wezen. Hij blijkt door de classis Enkhuizen gecensureerd te zijn.

De Classicale Verhandelingen van Enkhuizen zijn rond 1840 bij een brand in Hoorn verloren gegaan. (Deze classis was opgegaan in die van Hoorn, waar de archieven van beide classes werden bewaard.)

In het Rijks Archief Haarlem (RAH) worden ook de attestaties van uitgaande lidmaten van Enkhuizen bewaard. Theodorus Schmaal en Claasje Semeins zijn op 17-08-1758 naar Wedde vertrokken.

In het Westfrieze Archief in Hoorn (WAH) liggen behalve de originele DTB-boeken, ook het boek met binnengekomen lidmaten en de kerkenraadsnotulen van Enkhuizen.

Daar vinden we dat op 30-10-1755 is binnengekomen van Groningen: T.Schaam (dit moet zijn: T.Schmaal) candidatus. Kandidaat Schmaal werkte in Enkhuizen als proponent, dat is een theoloog met de graad van kandidaat, die na het afleggen van een kerkelijk examen als predikant beroepbaar is verklaard. T.Schmaal heeft enige tijd het werk overgenomen van ds. G.Ruyter², die op 27-03-1758 in Enkhuizen is overleden.

Op woensdag 13-07-1757 wordt Simon Meijnard Semeins (Semeyns) gedoopt, vader: Theodorus Schmaal, moeder: Claasje Semeins en doopgetuige: Kniertje Schagen. In de kantlijn staat: spurius, d.i. onwettige zoon (Simon wordt nergens Schmaal genoemd, altijd Semeyns.)

De kerkenraad³ houdt dezelfde dag nog een ordinaire kerkenraadsvergadering. In art 2. staat: Klaasje Semeins wonende op de Zuider Havendijk, zijnde buiten den echt, in de kraam bevallen van een jonge zoon bij de proponent Theodorus Schmaal, is geresolveerd, daarover op morgen na de middag ten 4 uren extra-ordinaire kerkenraad te houden en den proponent Schmaal daarvoor in persoon te citeren (= oproepen om te verschijnen).

1 Zie ook dit tijdschrift het artikel van Antonia Veldhuis, jaargang 19, no 4, december 1998, blz.91-95

2 Gerardus Ruyter, geb. 1693, pred. te Enkhuizen 1722-1758, zie voetnoot 6

3 Kerke-Raads. Boek der Stadt Enkhuysen. Begonnen met Augustus 1751 en eindigende met 28 April 1768.

Claasje Semeins werd op 06-11-1731 te Enkhuizen gedoopt, doopgetuige Simontjen Semeins, dochter van Meijnard Semeysn en Anna Palestejn. Claasje werd in Wedde begraven op 07-12-1722, 41 jaar oud.

Op 14-07-1757 lezen we:

Na aanroepinge van des Heeren H.Naam is de proponent Theodorus Schmaal geciteerd zijnde, binnen gestaan, welke door de praeses gevraagd zijnde of hij de vader is van het kind van 't welke Claasje Semeins is verlost geworden, gelijk hijzelf gisteravond in den openbaren godsdienst(oefening) gemeld kind zelf ten Doop heeft gepresenteerd, rondborstig heeft geantwoord gisteren door het doopheffen van het kind, zich te hebben verklaard voor vader en reeds. hedenmorgen met Claasje Semeins in ondertrouw te zijn op- en aangenomen om door een wettig huwelijk, zodra mogelijk de breuke te helen.

(In de kantlijn: Do.Schmaal treedt binnen en erkent vader van het kind te zijn.)

Art. 2: Nadat Do.Schmaal was buiten gegaan, heeft de Ed.vergadering geresolveerd dat Claasje Semeins wegens hare ontijdige bevalling zodra zij hersteld is, met veel nadruk zal worden bestraft en gecensureerd, alsmede dat Do.Schmaal als lidmaat zal gecensureerd en gesuspendeerd worden in den openbare verkondiginge des Woords, gelijk de Wel. Ed.Heer praeses verzocht is Do.Schmaal de schandelijkheid van zijn misdaad met alle nadruk onder het oog te brengen en hem de resolutie van deze vergadering bekend te maken, 't welk geschied is door de praeses en door de proponent Schmaal gebillijkt en aangenomen is.

(In de kantlijn: Claasje Semeins wordt gecensureerd. Ook wordt den prop.Schmaal het H.Avonddmaal en de predikstoel verboden.)

Art. 3: Aangezien Do.Schmaal hier enige tijd den predikdienst heeft waargenomen voor collega Ruyter, besluit de vergadering de classis van Enkhuizen op de eerstkomende vergadering in te lichten.

Proponent Schmaal en Claasje Semeijns zijn dus op 14 juli in ondertrouw gegaan. Dit wordt bevestigd door het 'Gaarderregister van aangifte voor de impost op het trouwen': Kosten: 12 gulden⁴.

Volgens het gerechtelijke 'Huwelijksintekenboek voor commissarissen van Enkhuizen', dat waarschijnlijk werd bijgehouden door de koster vinden we:

16-07-1757, Theodorus Schmaal, jongeman van Wedda, alhier een geruime tijd gewoont (hebbende), geads(isteerd) met sijn vader Nicolaas Schmaal en Claasje Semeysn, jongedochter, van Enkhuizen geads. met haar vader Meyndert Semeysn, werden gecons(enteerd) van (de) Kerk.

In de marge: "Vaders consent moet blijken." Daaronder: "'t is gebleken."

In het Trouwboek⁵ (voor de commissarissen), staan huwelijken als volgt vermeld:

"(datum), zijn N.N. (jongeman) en N.N. (jongedochter) na drie voorgaande huwelijkse proclamatien also middelerwijl geen wettige verhindering was voorgevallen in den huwelijken staat bevestigd op het Raadhuys deser stad."

Theodorus en Claasje ontbreken in dit boek. Bij nader onderzoek blijkt de reden in de marge van het Huwelijksintekenboek wordt vermeld: "31-07-1757 betoogh (= bewijsstuk) gegeven om in Andijk te mogen trouwen."

Theodoor en Claasje trouwden op dinsdag 1 augustus dus niet in Enkhuizen, maar in Andijk, dat er zo'n acht kilometer vandaan ligt. Als men in Andijk trouwde schreef men vrijwel altijd: "die en die zijn in ondertrouw opgenomen" of "die en die hebben hun eerste huwelijksvoorstel gehad". De huwelijksvermelding van Theodorus en Claasje wijkt hier vanaf. Geen ondertrouw of huwelijksvoorstel. Er staat alleen bij dat beiden uit Enkhuizen afkomstig zijn.

In Enkhuizen waren rond 1757 drie gereformeerde kerken en vijf predikanten⁶. Toch trouwden Theodorus en Claasje in Andijk. Ze zullen gehoopt hebben, dat niemand hen daar kende.

4 AWH, Enkhuizen nr. 99

5 AWH, Enkhuizen nr. 89

01-09-1757: Kerkenraadsvergadering (Enkhuizen):

Proponent Schmaal heeft een beroep van Wedde gekregen, (zijn vader is daar op 1 augustus overleden). Hij moet op de volgende vergadering van de classis Oldambt en Westerwoldingerland als beroepen predikant verschijnen om peremtoir⁷ examen te doen, daarvoor moet hij academische, classikale en kerkelijke testimonia inleveren. Er is echter één probleem: hij staat nu onder censuur. Daarom verzoekt hij de kerkenraad van Enkhuizen deze censuur op te heffen, zodat zij hem een kerkelijke attestatie kunnen verlenen. Daar de kerkenraad niet voltallig is besluit de vergadering dit voorstel aan te houden.

Proponent Schmaal verzoekt copy van deze resolutie. Dit wordt niet geaccordeerd, “menende de kerkenraad dat deze persoon, die zo grote en verfoeilijke ergernissen in onze gemeente heeft aangericht zich deemoedig diende te gedragen.”

09-10-1757: Ordinaire kerkenraads. vergadering.

De suspensie van Th.Schmaal zal morgen op de classis meegedeeld worden.

27-10-1757: Proponent Schmaal probeert op de kerkenraadsvergadering opnieuw opheffing van censuur te krijgen. De vergadering gaat niet op zijn voorstel in:

1. “omdat zijn misdaad buitengewoon zwaar zijnde, een buitengewone strafverdiend.”
2. “omdat na de oefening der censuur niemand van alle de leden des kerkenraadsnog ooit enige tekenen van berouw en boetvaardigheid in hem bespeurd heeft, alzo hij zo dikwijls hij zich in deze stad ophoudt, gansch geengebruik maakt van de middelen der genade, waarom besloten is met deze zaak alsnog te suspenderen.”

(In de kantlijn: verzoek van Do.Schmaal wordt alsnog afgeslagen.)

15-12-1757: Th.Schmaal heeft nu één van de plaatselijke predikanten bereid gevonden voor hem te pleiten: Collega Rijser⁸ is echter wegens onpasselijkheid verhinderd, daarom heeft hij schriftelijk namens de proponent Schmaal om diens ontslag van de censuur verzocht. (Aan het verzoek wordt niet voldaan, want de vergadering is incompleet.)

22-12-1757: Th.Schmaal heeft nu schoonfamilie bereid gevonden voor hem te pleiten.

Op de vergadering waren aanwezig Gerbrand Semeins en zijn broeder M.Semeins, die eerbiedig verzochten de proponent Theodorus Schmaal van zijn kerkelijke censuur te ontheffen. De vergadering vindt dat deze zaak moet worden uitgesteld tot een extra-ordinaire kerkenraadsvergadering.

29-12-1757: Extra-ordinaire kerkenraadsvergadering

De reactie op het verzoek van Th.Schmaal is dat in ‘t algemeen bij alle leden een goede “geneigtheid” bestaat om hem te helpen op de beste wijze zonder vooroordeel. Wel is de kerkelijke vergadering gewoon ledematen die zich aan vroege bijligginge schuldig maken, doorgaans enige tijd langer onder de censuur te houden.

Men realiseert zich dat het beroep van Do.Schmaal tot adjunct-predikant te Wedda in Groningerland door deze censuur zeer gestremd en tegengehouden wordt. Daarom besluit men voorlopig zijn censuur op te heffen en hem weer tot de openbare predikdienst toe te laten, onder voorwaarde:

1. dat zijn Eerw. bij zijn eerste terugkomst uit Groningen, waar hij thans wegens zijn beroep verblijft, gehouden zal zijn, om zelf voor deze vergadering (in Enkhuizen) te verschijnen en hier “geheel ontbonden (te worden) op dezelve wijze op welke hij gebonden is”.
2. dat zijn Eerw. zich onthoude in deze stad en in deze classis te prediken, zolang zijn huisvrouw onder censuur blijft, om alle aanstoot in de gemeente te voorkomen.

05-01-1758: De kerkenraad van Enkhuizen heeft een brief ontvangen van “zekere stemhebbende leden tot het pastoraal van Wedda behelzende een verzoek om geïnformeerd te worden over het levensgedrag en censuur van Do.Schmaal”.

6 Zie F.A.Lieburg: Repertorium van Nederlandse hervormde predikanten tot 1816. Dl.1 en 2. Dordrecht, 1996.

7 laatste examen voor theol.student, om als predikant te worden toegelaten.

8 Lambertus Zegers Rijser, pred. te Enkhuizen 1743-1765 (emer.) Zie voetnoot 6

“Waarop gedelibereerd zijnde geresolveerd op voorz. brief te antwoorden, dat het levensgedrag van Do.Schmaal zal blijken uit zijn volledige attestatie, welke zijn E. op desselfs verzoek voor deze vergadering kan krijgen en dat zijn E. van desselfs censure reeds. is ontslagen.”

Het echtpaar Schmaal is niet in januari 1758 naar Wedde vertrokken, maar pas op 17-08-1758. (Volgens het register van vertrekkende lidmaten.)

Want de censuur van Theodorus was nu wel voorlopig opgeheven, maar Claasje stond nog steeds onder censuur.

24-08-1758:

Compareerde Do.Schmaal welke met dankbetuiging voor de provisionele relevatie 29-12-1757 geaccordeerd, zeer ootmoedig verzocht een attestatie van zijn lidmaatschap te mogen erlangen (= zich verwerven), alsmede dat zijn vrouw van de censure ontslagen mag worden, welke beide verzoeken door de E. kerkenraad zijn geaccordeerd doch zo, dat de quartierbroederen zullen worden verzocht om zijn huisvrouw ten haren huize te ontslaan, terwijl zijn Eerw. ene attestatie na Wedda zal worden toegevoegd.

Censuur opheffen was, na het besluit van de kerkenraad, dus niet alleen maar een administratieve handeling, na het besluit volgde een bezoek van de kwartierbroederen, zeg maar wijkouderlingen, waarbij de wijkpredikant niet ontbroken zal hebben. Zij zullen met een bepaald formulier of formule Claasje weer als volledig lidmaat hebben aangenomen.

31-08-1758:

De quartierbroederen rapporteren dat zij Claasje Semeins, de huisvrouw van Do.Schmaal van de censure ontslagen hebben.

Op 13-07-1757, de dag voor de geboorte van zijn onwettige zoon, werd Theodorus in Wedde benoemd tot adjunct van zijn vader Nicolaas. In Groningen⁹ vindt men de acten waarbij predikanten en schoolmeester werden benoemd door de collatoren:

... considererende de klimmende jaren van onse Eerw. predicant Dom. Nicolaus Schmaal ende desselfs lichaams swakheid hebben op desselvs versoek en begeerte met voorkennis en toestemming van de Wel.Ed.Gestrenge Heer P.Muntingh, drost des Heerlijkheid Wedde en Westervoldingerlant, etc. beroepen en aangesteld desselfs soon Theodorus Schmaal S.S. Min.Candidatus tot een adjunct predicant in onse gemeente om sijn gemelde vader te adsisteren en te faciliteren en voorts alles te doen wat een opregt getrouw en Godszalig Leraar betaamt, als mede, dat sijn Eerwaarde voorst na desselvs vaders doot de facto in de desselvs plaats zal succederen etc. etc.

Was getekend te Wedde 13-07-1757 door de collatoren.

Ds. Nic.Schmaal is reeds op 1 augustus 1757 in Wedde overleden. Zoon Theodorus zal van Enkhuizen naar Wedde zijn overgekomen. Zijn benoemingsakte is van 30-10-1759¹⁰.

Zie Westerwolde jaargang, no 4, dec.1998 bl.91

Op 6 jan 1760 werd ds. Th.Schmaal te Wedde bevestigd, maar daar ging wel het één en ander vooraf:

Volgens de notulen van de synode heeft ds. Meynet van de Oudeschans, als scriba van de winterclassis op woensdagavond 5 dec.1759 aan een deputaat van de synode mondeling verzocht het plenaire examen van T.Schmaal in de classis bij te komen wonen op 18 dec. aanstaande.

De synode had dit verzoek meteen van de hand kunnen wijzen omdat het twee dagen te laat was ontvangen “in ‘t midden van een guren wintertijd” en tegen de synodale resolutie van 1630: “Deputati Synodi zullen door den classis 14 dagen van te voren daartoe beschreven worden.”

Maar dit was toch niet de voornaamste reden.

Dewijl zij oordeelden”, dat met het beroep van ds.Schmaal niet voldaan was aan de synodale resolutie van 1660: “dat candidati im Studium Theologi welke notoirlijk met al te vroege en ergelijke bijslapinge voor den gewoonlijke confirmatie van het huwelijk zig hebben besmet twee jaaren lang tot het H. ministerium inberispelijk zullen

9 RAG: ABS toeg. 529: 534r, fol.232

10 RAG: ABS toeg. 529: 534r, fol.239

wezen en tot gene kerkelijke bediening van deze tijd toegelaten worden. (Anno 1667 art 53)

De synode oordeelt dat de suspensie gerekend wordt “a dato scandalo”, terwijl de wering van het Heilig Avondmaal ter dispositie van de plaatselijke kerkenraad is.

De kerkenraad van Enkhuizen heeft ds. Schmaal gecensureerd en hem daarna weer tot het H.Avonddmaal heeft toegelaten. De classis van het Oldambt en Westerwoldingerlant heeft hem eerst censuur of suspensie van de heilige predikdienst opgelegd, maar hem daarvan weer ontslagen.

De synode is bepaald niet gelukkig met de houding van de classis. De synode is ontstemd omdat ds. Schmaal “in de tussen tijd van twee jaaren zig als een ongecensureerde gedragen heeft en meermalen de predikdienst waargenomen, gelijk aan vele Eerw. broederen in ‘t Oldambt en Westerwoldingerlandt niet onbekend is.” Zij hebben zich niet aan de regels gehouden.

De Deputati Synodi hebben er moeite mee om zo’n buitengewone classisverga-dering voor het plenaire examen van ds. Schmaal bij te wonen, “om geen schijn van goedkeuring van zulk een onordentelijk handel te geven”.

Ze raadden daarom opnieuw! de classis van Oldambt en Westerwoldingerland aan de synode te verzoeken om eliminatie of relaxatie van genoemde synodale resolutie. Ds.Lubbers (van Beerta), synodale deputaat, zal de classis hierover mondeling nader berichten. Deze meldt dat op 18 dec. het examen in Winschoten toch door is gegaan zonder deputati synodi.

Door de synode “wordt dan in bedenking genomen” of de classis zonder de deputaten van de synode ds. Schmaal had mogen laten preken en hem had mogen examineren of dat de classis dit had moeten opschorten.

Na een nauwkeurig en serieus overleg werd met meerderheid van stemmen besloten, dat de afwezigheid van de deputaten candidaat Schmaal niet kon worden aangerekend, daar de classis zijn verzoek had geaccordeerd. Daarom kon de classis niet onverrichter zake de vergadering sluiten en heeft zij het examen toch laten doorgaan.

Ds. Schmaal heeft gepreekt en examen gedaan, en hij slaagt, want de vergadering stemt er mee in ds. Schmaal “tot den dienst en gemeente van Wedde te admitteren met een ernstige vermaning aan den zelve door de heer praesis ter zijnen verdere benaarstiging te doen ‘t geen met bijgaande zegenwensch verrigt is.”

De bevestiging is bepaald op den 6 jan. 1760

De hele gang van zaken wordt aan synode voorgelegd om te beoordelen of de deputaten van de synode hierbij te scrupuleus (= angstvallig), of dat de classis te precipitant (= onbezonnen) gehandeld heeft en of aan de kerkelijke ordonnantie voldaan is.

Op de synode van mei 1760 in Groningen wordt deze zaak besproken. Men neemt een zuiver formeel standpunt in. Omdat de deputaten (van de Synode) door de classis van Oldambt en Westerwoldingerland volgens de synodale resolutie van 1603 twee dagen te laat waren geciteerd legt men de classis een breuk op van één pond voor de weduwen en wezen. Theodoor Schmaal wordt niet bestraft omdat hij binnen twee jaar na “zijn gegeven ergeris” toch gepreekt heeft. Wegens zijn zonde tegen het 7e gebod kon Theodorus Schmaal pas na twee jaar worden bevestigd. Dat gebeurde op 06-01-1760 te Wedde.

Suspensie 1775-1776

Vijftien jaar later lezen we in de classikale verhandelingen weer over ds.Schmaal van Wedde. Hij werd van 11-07-1775 tot 16-07-1776 gecensureerd wegens “veelvuldig anstotelijk gedrag en anhoudende dronkenschap”.

05-09-1775 Suspensie van ds. Schmaal:

De broeders Borgesius en Stuivinga zijn in Wedde geweest om namens de classis de boetrede bij te wonen van ds. Schmaal. Op 05-09-1775 rapporteren zij op de classis over hun bevindingen. Zij hebben die preek met “zeer weinig genoegen” aangehoord, want ds.Schmaal had ter schuldbekentenis slechts gezegd dat “hij zich nu in een situatie bevond waarin hij bekennen moest schuldig te

zijn aan aanstotelijk gedrag van herhaalde dronkenschap". Hij had geen berouw betoond over zijn "struikelingen, of enigen belofte van beterschap" gedaan.

De gecommiteerden hebben na de preek met de kerkenraad van Wedde vergaderd maar daar was niets ten laste van zijn Eerwaarde naar vorengebracht.

De classis vindt dat ds.Schmaal niet aan de opdracht heeft voldaan en daarom over zijn bedoelingen en de gesteldheid van zijn hart nader moet worden verstaan.

De Praeses spreekt hem "beweeglijk" aan, "hoe er vrees was voor zijne verharding, en aanleiding om die schuldbekentenis als oneerbiedig, harteloos en spotzuchtig aan te merken". Hem wordt gevraagd of hij een hartelijk leedwezen heeft over zijn afwijkingen en of hij gezind is zich voortaan te beteren. Ds.Schmaal zegt met geen spotzuchtig gemoed gesproken te hebben, al had het zo geschieden. Hij belijdt voor God en de vergadering dat zijn schuld hem ter harte gaat, dat hij door zijn hoogmoedig hart verleid was; hij belooft beterschap.

Ds.Schmaal moet aanstaande zondag een nieuwe leerrede houden over de woorden: "God wederstaat den hovaardigen en den nederigen geeft hij zijne genade"(1 Petrus 5:5).

Hij moet daarin met meer klaarheid en eerbied voor God en zijn gemeente belijden gevallen te zijn in velerlei ergenissen en herhaalde dronkenschap, daarover hartelijk berouw te hebben en gezind te zijn om hierover verzoening te zoeken en beterschap te betonen, om voortaan op de weg van geloof en heiligheid zijn gemeente met leer en wandel voor te lichten. Broeder Doedens en Mennes zullen als gecommiteerden van de classis de dienst bijwonen. Ds. Schmaal "nam dit alles met een bewogen hart aan, waartoe hem 's Heeren gunst en geest werd toegewenst".

Ds. Schmaal krijgt een copie van dit besluit en de kerkenraad van Wedde zal op de hoogte worden gebracht.

02-04-1776: Er is nog geen volledig rapport over de zaak van dom.Schmaal "vermits broeder Doedens als mede gecommiteerde in de zaak absent was".

16-07-1776: Volgens gecommiteerde viel er voor zo veel men wist voor tegenwoordig op 't gedrag van broeder Schmaal niets te zeggen. Men gaat hierbij af op "de belijdenis die broeder Schmaal angaande zijn sondig gedrag had afgelegd erkennende dat zijn bedreven kwaad hem ter harten ging, dat hij over alle zijn afwijkingen versoening wenst te zoeken in 't bloet van de Groot Middelaar".

Zijn Eerw. in de vergadering tegenwoordig werd door de Praeses opgewekt "om standvastig in 't goede te volharden en blijken te geven, dat zijn hart de vrese voor Gods. naam was toegedaan tot zijn eygen nut en voordeel en blijdschap van zijn ambt voor de gemeente".

Gedeporteerd

02-04-1782: Een paar jaar horen we niets over ds. Schmaal, maar in het voorjaar en zomer van 1782 komt hij weer te sprake. De classis haalt de voorgaande gebeurtenissen weer op:

In juli 1775 was men genoodzaakt Th.Schmaal, predikant te Wedde, wegens gegeven ergernis, door veelvoudig aanstotelijk gedrag en aanhoudende dronkenschap zes weken als predikant te schorsen, deze schorsing werd op 16 juli 1776 opgeheven. Men had gehoopt dat hij door een ootmoedige, matige en stichtelijke wandel, de herinnering van de gegeven ergernis zou uitwissen, en zich voortaan zorgvuldig zou wachten voor alle schijn des kwaads. Ondanks hun vurige wens moet zij nu met droefheid vaststellen dat uit de akten van de Wedder kerkenraadsvergadering van 22 maart 1782, gehouden in aanwezigheid van de naburige predikanten ds. E.Memmes (van Vlagtwedde) en ds.A.Numan (van Vriescheloo), blijkt dat de ouderlingen Hillenius Poppes en drost A.H.van Swinderen en de boekhoudende diaken Aike Edes in die vergadering een attestatie hebben ingeleverd waarin ds.Schmaal ervan beschuldigd wordt op 19 feb 1782 ten huize van borggraaf Elso Hazelhof, zo "overstallig dronken" te zijn geweest, dat hij niet had kunnen staan, maar meer dan eens op de grond was gevallen, zodat men hem op de stoel moest helpen, en vervolgens naar huis brengen.

Zie Westerwolde dec.1998 bl.93

29-04-1783: Sententie geveld in de zaak van Th.Schmaal predikant te Wedde.

De classis ziet duidelijk tot haar “gevoelige smart” dat dominee Schmaal zich geheel onbekwaam heeft gemaakt om de gemeente van Wedde nog te kunnen stichten.

De collatoren van Wedde hebben nadat zij door de kerkenraad aldaar na kerkenkondiging 10 april 1783 vergaderd. Daar werd hen het oordeel van de classis door classisgecommitteerden voorgesteld. De grote meerderheid had in tegenwoordigheid en met toestemming van de deputaten van de Synode, de heren J. Rummerink, H.E. Hagenouw en J. Sijlman er in berust, dat ds. T. Schmaal “bij deezen finaal van zijnen dienst word geremoveerd en gedeporteerd en de gemeente tot Wedda vacant verklaart, zullende genoemde T. Schmaal verblijven onder censuur” waar hij zich ook ter woon zal vestigen.

Als deze sententie aan ds.Schmaal wordt bekend gemaakt, antwoordt hij, dat hij het niet met getuigenissen eens was, maar dat de voornaamste beschuldigingen waar waren en de sententie rechtvaardig en billijk. Hij verzoekt copie van deze sententie welke hem gereedelijk is toegestaan. Deze sententie zal de gemeente van Wedda worden bekend gemaakt.

“Aldus gedaan in onze classicale vergadering extraordinair.” Winschoten 29 April 1783.

Weer lidmaat

13-09-1785 De classis van ‘t Oldambt en Westerwoldingerland te Wedde vergaderden 9 augustus 1785 vanwege het verzoek van de heer Schmaal om

1° weer als lidmaat der gemeente te Wedde te worden toegelaten

2° weer volledig tot het openbare predikambt te worden toegelaten.

Hij heeft op 27 juli j.l. aan de classis stukken overgegeven, die na onderzoek niet volledig bleken, maar noch de kerkenraad noch de lidmaten van Wedde hebben na openbare kerkenkondiging van 17 april van dit jaar wezenlijke punten tegen zijn gedrag ingebracht, waarom hij niet weer als lidmaat zou kunnen worden aangenomen.

De heer A.H.van Swinderen, drost der Heerlijkheid Wedde en Westerwoldingerland als ouderling en Boele Nannings als diaken hebben in de kerkenraadsvergadering van 4 augustus j.l. getuigen “van zijn tegenwoordig goed gedrag”. De kerken-raad te Wedde mag hem weer als lidmaat van hun gemeente toelaten.

Wat het tweede punt wordt aan de classis overgelaten. Men stelt voor te wachten tot de heer Schmaal weer door de kerkenraad van Wedde als lidmaat is toegelaten en de classis daarover is ingelicht.

04-04-1786: art. 12: Stond binnen de heer Theod.Schmaal, vertoonende zijn kerkelijke attestatie, welke wel bevonden zijnde oordeelt de classis dat dezelve niet weigeren **admissibel** verklaart te worden tot de H.Predikdienst.

1786-1798

Theodoor Schmaal heeft waarschijnlijk geen beroep meer gekregen, zijn reputatie zal tegen hem hebben getuigd. Hoe hij vanaf 1786 in zijn onderhoud heeft voorzien is niet bekend. Mogelijk heeft zo af en toe in een vacante gemeente gepreekt. Hopelijk wordt hierover nog iets gevonden.

Simon en (Aletta)

Simon Semeyns en Aletta Schmaal, de beide kinderen uit zijn eerste huwelijk worden enkele keren genoemd in de Notariële Acten van Enkhuizen. Zij erfden van hun grootouders Meinard Semeyns en Anna Palensteyn, die een boekhandel en drukkerij hadden in Enkhuizen. Alletta erfde ook van Kniertje Schagen, wed. van Garbrand Semeyns¹¹.

11 Zie RAHaarlem, not.arch Enkhuizen 17-06-1782, nr 1345 - 89
25-09-1782, nr 1356 - 92
15-09-1786, nr 1443 - 84

De lijst is niet volledig.

Simon Meynard Semeyns van Enkhuizen in de Oude Brugsteeg te Amsterdam ging op 18-03-1785 aldaar in ondertrouw (met vaders consent) met Geertruij Tol, 25 jaar; getuige was haar moeder Johanna Rachel La Case. Ze trouwden zondag 3 april 1785 's avonds. om 7 uur in de Oude Kerk in Amsterdam.

Zoon:

Garbrand Jacobus Semeins, geb. te Amsterdam, ged. 11-06-1786 in de Eilandskerk aldaar, getuigen: Johanna Rachel de la Caze en Jacobus Tol.

Geertruij Tol overleed 14-06-1787 in de Korte Steeg in Amsterdam en werd begraven in de Oude Kerk, noordzijde nr 52. Kosten 15 gulden.

Simon, wonend op de hoek Oude Brugsteeg en de Nieuwendijk, ging op 02-04-1790 in Amsterdam in ondertrouw met Meggelijna Geertruijda Oortwijn, geb. Westerbork 08-03-1755, ged. 9/3, dochter van Hermannus Oortwijn, van 1752 tot 1791 predikant te Westerbork en Willemina Haak. Simon overleed 12-08-1794 in de Vinkestraat in Amsterdam, net 37 jaar. Hij werd begraven op het Karthuizer Kerkhof, kosten 3 gulden.

Aanvullingen en correcties

- Aanvullingen op het artikel van Antonia Velthuis “Kwartierstaat van Jantje Jans Van Tui(j)nen, Tuin(c)ker enz”.(jaargang 21, nr. 1) door dhr. Klaas Bijsterveld:
De nrs. 26 en 27 (Steven Stevens & Tamke Tonckerts) zijn beide overleden voor 11-2-1652. Ze hadden inderdaad nog een zoon Willem Stevens, die eigendommen in Vlagtwedde en Bellingwolde had. Hij is overleden voor 11-2-1652 en was getrouwd met Lutgert Hilwerts.
De zoon Hindrik Stevens is overleden tussen 17-4-1654 (stond 14 januari 1647) en 30-3-1658 en was gehuwd met Anneke Wapkens. Dit echtpaar woonde in Finsterwolde. Bij nr. 58 (Roelf Jans van Tuinen): de datum dat hij een acker bouwland koopt is 17-11-1656.
- bij de beantwoording van vraag 99-4 is abusievelijk onder punt 6. Willem Willems Houden vermeld: ovl. 23-11-1783, dit had moeten zijn geb.

Stadskanaal, lint langs het water

boekbespreking door Pia Scheper

Verleden jaar is het boek “Stadskanaal, lint langs het water” van de heer Bert Roossien, archivaris van het Streekhistorisch Centrum (SHC), uitgekomen. Dit boek gaat over heden en verleden van Stadskanaal. Een goede reden dus om er aandacht aan te besteden in dit tijdschrift.

In de jaren zestig van de vorige eeuw veranderde Stadskanaal, met name door de vestiging van een fabriek van Philips, van een landbouw- en turfgebied in een industrieel gebied. Dit bracht met zich mee dat steeds meer mensen geïnteresseerd raakten in de geschiedenis van het eigen, oude dorp. O.a. daardoor is ook de Stichting Streekhistorisch Centrum opgericht.

Het SHC heeft een omvangrijk archief met foto's en ansichten van de Kanaalstreek en Westervolde: de ingrediënten om een mooi fotoboek te maken. Zoals ik al schreef, het boek gaat over heden en verleden van Stadskanaal. Het is in A4-formaat en iedere pagina bevat twee foto's. In het eerste gedeelte van het boek staan veel foto's van straten en huizen. Per pagina één foto van de oude situatie en één foto van een latere datum. Voorts bevat het boek een groot aantal foto's van diverse verenigingen, scholen en bedrijven. Ze dateren uit de hele vorige eeuw. Bij de foto's staan beschrijvingen gegeven door diverse medewerkers.

De inhoud, zowel foto's als tekst, doet degelijk aan. Het is te zien dat er veel zorg en aandacht aan besteed is. Er zijn nog enkele exemplaren a fl.29,75 verkrijgbaar bij het SHC. Mocht het boek uitverkocht zijn, dan kunt u het raadplegen in ons archief.

Villa Ter Marse, Ceresstraat, 1980

foto SHC Stadskanaal

Stroedinck/Stroedingh/Stroeding/Streuding/ Streuning / Streunding / Streun / Streunding variaties op een familienaam (slot)

door: Theo Hofman

III-a Hendrik Streuding, rijksambtenaar, geboren in de Morige op 18 feb 1856, wonende te Huijbergen, Losser, te Geldermalsen en te Rotterdam, overleden aldaar op 18 nov 1944, zoon van *Geert Streuding* (II-a) en *Auwke Blaauw*.

Getrouwd te Bellingwolde op 30 mei 1885 met **Jeltje Prenger**, geb. Bellingwolde op 18 dec 1858, overl. Rotterdam op 31 mrt 1934, dochter van *Jelle Prenger* en *Trientje Schaa*.

Uit dit huwelijk:

- 1 Gerhard Jelle Streuding**, geb. Lonneker (Enschede) op 20 okt 1891, volgt onder IV-a.
- 2 Margaretha Roelfina Alberta Streuding**, geb. Lonneker (Enschede) op 28 dec 1893, wonende te Balikpapan (Indonesië), te Doorwerth en te 's-Gravenhage, overleden aldaar op 10 sep 1974.
Getrouwd te Pankelan Brandan (Indonesië) op 5 nov 1919 met **Andries Behagel**, geb. 's-Gravenhage op 24 jan 1899, wonende te Scheveningen, overleden aldaar op 26 mrt 1937.
- 3 Hendrika Zwaantina Maria Streuding**, winkeljuffrouw, geb. Herwen en Aerdt (bij Lobbith) op 16 aug 1895, ongehuwd overl. Rotterdam op 11 jun 1983.

III-b Hinderikus Streuding, boerenknecht en vrachtrijder, geboren in de Morige op 11 feb 1857, overl. Onstwedde op 16 jun 1914, begraven aldaar, zoon van *Geert Streuding* (II-a) en *Auwke Blaauw*.

Getrouwd te Onstwedde op 12 apr 1890 met **Elsien Hidding**, geb. Onstwedde op 5 sep 1868, overleden aldaar op 14 jun 1952, dochter van *Elze Hidding* en *Grietje Alberts Bots*.

Uit dit huwelijk:

- 1 Grietje Streuding**, geb. Onstwedde op 15 jan 1891, wonende aldaar, overleden aldaar op 25 jul 1972.
Getrouwd te Onstwedde op 20 aug 1921 met **Anton Bots**, geb. Onstwedde op 11 mrt 1876, overleden op 17 nov 1949, zoon van *Geert Bots* en *Harmiena Buter*.
- 2 Aike Streuding**, geb. Onstwedde op 27 jun 1892, volgt onder IV-b.
- 3 Elze Streuding**, geb. Onstwedde op 21 nov 1894, volgt onder IV-c.
- 4 levenloos geboren kind**, geb. Onstwedde op 1 sep 1897.
- 5 Geert Streuding**, landbouwer, geb. Onstwedde op 5 apr 1899, ongehuwd overleden aldaar op 4 feb 1983.
- 6 Hendrik Streuding**, voerman en expeditie, geb. Onstwedde op 21 feb 1902, overleden aldaar op 27 nov 1993.
Getrouwd te Onstwedde op 24 aug 1928 met **Alke Louwdijk**, geb. Onstwedde op 16 aug 1901, overleden aldaar op 10 feb 1999, dochter van *Koert Louwdijk* en *Janna in 't Hout*.
- 7 Albert Streuding**, geb. Onstwedde op 24 dec 1906, volgt onder IV-d.

III-c Albert Streunding, arbeider, geb. Holte (Onstwedde) op 4 mrt 1859, overleden op 24 mei 1912 te Blijham, zoon van *Geert Streunding* (II-a) en *Auwke Blaauw*.

Getrouwd te Wedde op 1 jun 1881 met **Johanna Melis**, dienstmeid, geb. Wedde op 30 mei 1861, overleden op 29 okt 1940 te Blijham, dochter van *Hendrik Melis* en *Antje Ristig*.

Uit dit huwelijk:

- 1 Antje Streunding**, geb. Hoorn op 2 sep 1881, overleden na 1890.
- 2 Geert Streunding**, geb. Blijham op 11 dec 1882, volgt onder IV-e.
- 3 Hendrik Streunding**, geb. Blijham op 6 nov 1884, volgt onder IV-f.

- 4 **Hinderikus Streunding**, geb. Blijham op 20 jun 1886, volgt onder IV-g.
- 5 **Koenraad Streunding**, geb. Wedde op 11 okt 1888, volgt onder IV-h.
- 6 **Aiko Streunding**, geb. Blijham op 10 apr 1892, volgt onder IV-i.
- 7 **Auwiena Streunding**, geb. Blijham op 16 okt 1893, overl. Ontario (Californië, V.S.) op 27 jan 1957.
- 8 **Luppo Streunding**, geb. Blijham op 23 feb 1896, volgt onder IV-j.

III-d Jan Streunding, geb. Holte (Onstwedde) op 25 nov 1860, wonende te Haren (Gr), overl. Assen op 8 okt 1941, zoon van *Geert Streuding* (II-a) en *Auwke Blaauw*.

Getrouwd te Winschoten op 25 mrt 1886 met **Rika van der Veen**, geb. Winschoten op 2 jan 1868, overl. Smilde op 8 jul 1903, dochter van *Frans van der Veen* en *Jantje de Vries*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Geert Streunding**, geboren in de Morige op 18 jun 1886, volgt onder IV-k.

III-e Geert Streun, herder en arbeider, geb. Holte (Onstwedde) op 28 apr 1866, wonende aldaar, overleden aldaar op 16 jul 1937, begraven te Onstwedde, zoon van *Geert Streuding* (II-a) en *Auwke Blaauw*.

Getrouwd te Onstwedde op 11 jul 1891 met **Sjakien Bakker**, geboren de Horsten (Musselkanaal) op 5 dec 1866, overl. Onstwedde op 11 aug 1950, dochter van *Harm Bakker* en *Trientje Nieboer*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Harm Streun**, arbeider, geb. Onstwedde op 29 okt 1891, overl. Veenhuizen (Onstwedde) op 1 aug 1917.
Getrouwd te Onstwedde op 1 apr 1916 met **Rikste Potze**, geboren op 30 nov 1894, overleden op 20 jan 1976, dochter van *Hendrik Potze* en *Albertje Huiting*.
geen kinderen
- 2 **Aukina Streun**, geb. Holte (Onstwedde) op 15 mei 1894, overl. Naaldwijk op 4 dec 1956.
Getrouwd op 4 apr 1935 met **Jan Valk**, geb. Koudum op 18 dec 1894, overleden aldaar op 18 nov 1980, zoon van *Auke Valk* en *Rink Blom*.
(Hij was weduwnaar van *Femke van der Linden*, overleden op 3 feb 1934. Hij was later gehuwd met *Grietje Postma*.)
- 3 **Geert Streun**, geb. Holte (Onstwedde) op 25 okt 1896, overleden aldaar op 7 jul 1912.
- 4 **Eltjo Streun**, arbeider, geb. Holte (Onstwedde) op 19 jul 1899, overleden aldaar op 8 sep 1912.
- 5 **Hendrik Streun**, geb. Holte (Onstwedde) op 4 nov 1901, volgt onder IV-l.
- 6 **Roelf Streun**, landbouwer, geb. Onstwedde op 26 okt 1904, overl. Stadskanaal op 26 jun 1975, begraven te Alteveer (gr).
Getrouwd te Stadskanaal op 18 apr 1946 met **Grietje Orsel**, geb. Onstwedde op 2 sep 1903, overl. Alteveer (gr) op 4 aug 1996, dochter van *Harm Orsel* en *Klaassien Rijks*.
- 7 **Trientje Streun**, geb. Onstwedde op 30 jul 1907, overl. Alteveer (gr) op 6 feb 1949.
Getrouwd te Onstwedde op 20 jan 1944 met **Karel Kort**, geb. Onstwedde op 25 mei 1904, overl. Veendam op 17 jul 1982, begraven te Alteveer (gr).
- 8 **Hinderikus Streun**, geb. Onstwedde op 14 apr 1910, volgt onder IV-m.

III-f Hindrik Streuding, arbeider, geb. Hoorn op 13 mrt 1867, wonende te Blijham en te Wedderheide, overleden aldaar op 4 feb 1914, zoon van *Albert Streuding* (II-b) en *Geertje Emes Kuiper*.

Getrouwd te Wedde op 22 mei 1895 met **Amske Kuiper**, geb. Wedde op 3 aug 1875, wonende te Wedderveer, overleden op 16 mrt 1943, dochter van *Geert Kuiper* en *Maria Kruize*.

(Zij is later getrouwd te Wedde op 22 nov 1919 met *Jan Bos*, geb. Slochteren op 11 feb 1857.)

Uit dit huwelijk:

- 1 **Antina Maria Streuding**, geb. Wedderveer op 12 jun 1895, overleden aldaar op 11 okt 1895.

- 2 **Albert Streuding**, geb. Wedderheide op 10 sep 1896, volgt onder IV-n.
- 3 **Geert Streuding**, geb. Wedderheide op 27 apr 1899, volgt onder IV-o.
- 4 **Geertje Streuding**, geb. Wedderheide op 4 aug 1901, overleden aldaar op 22 sep 1901.
- 5 **Geertje Maria Streuding**, geb. Wedderheide op 11 mrt 1903, overleden aldaar op 24 mrt 1903.
- 6 **Maria Streuding**, geb. Wedderheide op 13 apr 1905, wonende te Veendam, overleden aldaar op 28 jun 1995.
Gehuwd met **Tammo Bakker**, geb. Veendam op 26 jul 1904, overleden aldaar op 31 mrt 1978.

IV-a Gerhard Jelle Streuding, leraar, geb. Lonneker (Enschede) op 20 okt 1891, wonende te Kediri (Ned. Indië), te Delft, te St. Michiels Gestel, te Groningen en te Rotterdam, overleden aldaar op 24 nov 1969, zoon van *Hendrik Streuding* (III-a) en *Jeltje Prenger*.

Getrouwd te Rotterdam op 6 jul 1916 met **Afiena Tjadiena Kruger**, geb. Grathem (Limburg) op 18 jun 1893, overl. Groningen op 30 aug 1976.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Rudolf Hendrik Streuding**, landmeter en planoloog, geb. Rotterdam op 7 jan 1919, wonende te Groningen en te Jackson (Mississippi V.S.).
Getrouwd te Groningen op 15 sep 1945 met **Imke Hazelhoff**, pianolerares, geb. Groningen op 24 aug 1924.
- 2 **Ferdinand Streuding**.
Hij is gehuwd met **Juanita Wilson**.

IV-b Aike Streuding, los arbeider en expediteur, geb. Onstwedde op 27 jun 1892, wonende aldaar, overleden aldaar op 21 aug 1982, begraven aldaar op 25 aug 1982, zoon van *Hinderikus Streuding* (III-b) en *Elsien Hidding*.

Getrouwd te Onstwedde op 6 mei 1922 met zijn nicht **Geessien Hidding**, geb. Onstwedde op 9 nov 1897, overleden aldaar op 4 okt 1975, dochter van *Jan Elze Hidding* en *Janna Scheper*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Janna Streuding**, geb. Onstwedde op 8 mei 1923, wonende aldaar.
Getrouwd te Onstwedde op 19 mei 1949 met **Harm Scheper**, geb. Holte (Onstwedde) op 27 nov 1923, zoon van *Derk Scheper* en *Klaassina Wubs*.
- 2 **Elsien Streuding**, geb. Onstwedde op 8 feb 1925, overleden op 12 feb 1992 te Onstwedde.
Getrouwd te Onstwedde op 22 apr 1949 met **Freek Tiggelaar**, winkelier, geb. Zijldijk op 20 nov 1912, overl. Onstwedde op 22 mrt 1992, zoon van *Pieter Tiggelaar* en *Trijntje Blok*.
- 3 **Hinderikus Streuding**, geb. Onstwedde op 24 mrt 1932, wonende aldaar.
Getrouwd te Onstwedde op 25 sep 1957 met **Siena Wilts**, geboren op 4 jul 1931, dochter van *Jacob Wilts* en *Alke Brands*.

IV-c Elze Streuding, los arbeider, geb. Onstwedde op 21 nov 1894, wonende aldaar, overl. Winschoten op 31 jul 1981, begraven te Onstwedde op 4 aug 1981, zoon van *Hinderikus Streuding* (III-b) en *Elsien Hidding*.

Getrouwd te Onstwedde op 4 mei 1918 met **Trientje Boelen**, geb. Onstwedde op 29 mei 1892, overleden op 10 jun 1985, begraven te Onstwedde, dochter van *Roelf Boelen* en *Rensiena Wilts*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Rensina Streuding**, geb. Onstwedde op 27 jul 1918, wonende aldaar.
Getrouwd te Onstwedde op 21 mrt 1958 met **Sirtje Rijks**, geboren op 7 jul 1922, overleden op 13 okt 1993, begraven te Onstwedde, zoon van *Hendrik Rijks* en *Lammechien*
- 2 **Elsien Streuding**, geb. Onstwedde op 25 sep 1919, wonende te Sellingen.
Getrouwd te Onstwedde op 2 sep 1955 met **W. Arnoldus**.
- 3 **Henderikus Streuding**, geb. Onstwedde op 18 feb 1923, wonende aldaar.

Getrouwd te Onstwedde op 20 nov 1953 met **Annie Smit**, wonende te Onstwedde, dochter van *Aike Smit* en *Martje Kruiter*.

- 4 **Roelfina Streuding**, geb. Onstwedde op 3 aug 1926, wonende aldaar, overleden op 1 dec 1996, begraven te Onstwedde.

Getrouwd te Onstwedde op 1 dec 1950 met **Hendrik Hazelhoff**, landbouwer en fabrieksarbeider, geb. Onstwedde op 3 apr 1923, overl. Winschoten op 5 okt 1981, zoon van *Gerrit Hazelhoff* en *Antje Teijen*.

IV-d Albert Streuding, geb. Onstwedde op 24 dec 1906, wonende aldaar, zoon van *Hinderikus Streuding* (III-b) en *Elsien Hidding*.

Getrouwd te Vlagtwedde op 19 jun 1935 met **Trientje Boelen**, geb. Vlagtwedde op 29 sep 1909, overl. Stadskanaal op 24 dec 1992, dochter van *Jan Boelen* en *Zwaantje Rotgers*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Hendrikus Streuding**, geb. Onstwedde op 12 jun 1936, wonende aldaar.

Getrouwd op 24 dec 1963 met **Bertha van der Wal**, geb. Bellingwolde op 3 jul 1936, dochter van *Altjo van der Wal* en *Geessien Hemmes*.

- 2 **Jan Streuding**, geb. Onstwedde op 12 nov 1943.

Getrouwd op 30 dec 1969 met **Tallegchien Sjoordema**, geboren op 21 aug 1947.

- 3 **Zwaantje Elsje Streuding**, geboren rond 1949.

Getrouwd te Stadskanaal op 8 jul 1967 met **Boelo Sagel**.

IV-e Geert Streuding, landarbeider, geb. Blijham op 11 dec 1882, wonende in de Morige, te Vriescheloo en te Blijham, overleden aldaar op 3 jun 1963, zoon van *Albert Streuding* (III-c) en *Johanna Melis*.

Getrouwd te Wedde op 18 jun 1902 met **Teupke Lamfers**, geb. Wedde op 19 mrt 1881, overl. Hoorn op 7 jul 1929, begraven te Blijham, dochter van *Jan Lamfers* en *Aaltje Bloem*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Jan Streuding**, los arbeider en fabrieksarbeider, geboren in de Morige op 2 sep 1902, wonende te Oude Pekela, overl. Groningen op 31 mrt 1959, begraven te Oude Pekela op 3 apr 1959.

Getrouwd te Wedde op 15 sep 1920 met **Ottje Toren**, geb. Oude Pekela op 14 sep 1903, overleden na 1959.

- 2 **Albert Streuding**, landarbeider, geboren in de Morige op 11 sep 1904, wonende te Blijham, overl. Winschoten op 29 apr 1969.

Getrouwd op 4 jun 1924 met **Heika Frikken**, geb. Bellingwolde op 13 dec 1898, wonende te Blijham, overleden aldaar op 13 mei 1992, dochter van *Jan Tonnis Frikken* en *Oktje Holstein*.

- 3 **Aaltje Streuding**, geb. Wedde op 11 jan 1907, wonende te Sassenheim, overleden aldaar op 9 sep 1978.

Gehuwd met (en gescheiden van) **Cornelis Hendrik Bisschop**, geb. Oude Pekela op 30 apr 1909.

- 4 **Hendrik Streuding**, arbeider, geb. Wedde op 25 jan 1911, wonende te Blijham, overleden aldaar op 29 okt 1977.

Getrouwd te Wedde op 23 mei 1931 met **Pietertje Glazenborg**, geb. Wedde op 26 dec 1907, overl. Winschoten op 7 sep 1978, dochter van *Stoffer Glazenborg* en *Antje Nieman*.

- 5 **Johanna Streuding**, geb. Wedde op 28 okt 1913, wonende te Blijham.

Getrouwd te Wedde op 29 apr 1933 (1) met **Mattheus Johannes Hofman**, oppasser bij de grensbewaking en fabrieksarbeider, geb. Wedde op 16 jun 1910, wonende te Oude Pekela, verongelukt te 's-Gravenhage op 21 dec 1945, begraven te Oude Pekela, zoon van *Pieter Hofman* en *Frederika Mulder*.

Getrouwd in het jaar 1951 (2) met **Harmannus Glazenborg**, geb. Oude Pekela op 7 sep 1911, overl. Blijham op 1 feb 1993, zoon van *Berend Glazenborg* en *Wubbina Everhardus*.

- 6 **Froukje Streunding**, geb. Wedde op 13 feb 1916, wonende te Oude Pekela, overl. Oude Pekela (?) op 18 mei 1988.
Gehuwd met **Hendrik Hemmes**, geboren rond 1912, overl. Oude Pekela op 6 nov 1987, zoon van *Fokko Hemmes* en *Frijsina Sloots*.
- 7 **Antje Streunding**, geboren op 3 aug 1918, wonende te Wedde.
Getrouwd te Wedde op 25 mei 1937 met **Engel Dekker**, geb. Wedde op 11 sep 1914, overleden op 18 okt 1986.
- 8 **Hemmo Hinderikus Streunding**, geb. Wedde op 15 okt 1921, overleden op 22 nov 1994.
Getrouwd rond 1944 met **Willemtje Timmer**.
- 9 **Auwiena Essiena Streunding**, geb. Hoorn op 27 apr 1927.
Getrouwd te Wedde op 13 mei 1953 met **Willem Lameijer**, geb. Bellingwolde op 17 mei 1924.

IV-f Hendrik Streunding (Henry Strending), geb. Blijham op 6 nov 1884, overl. Billings (Montana, V.S.) op 11 feb 1967, zoon van *Albert Streunding (III-c)* en *Johanna Melis*.
Gehuwd met **Trijntje (Katherine) Lohof**, geb. Blijham op 20 jul 1882, overl. Billings (Montana, V.S.) op 15 mrt 1978.

De naam Streunding was in Noord-Amerika moeilijk uit te spreken, Hendrik en Koenraad veranderden hun naam in Strending.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Hilda Strending**, geb. Meyers (Montana, V.S.) op 15 mei 1913, overl. Humble (Texas, V.S.) op 12 jun 1991.
Gehuwd met **Frank Wagner**, overl. Houston (Texas, V.S.).
- 2 **Anne Strending**, geb. Forsyth (Montana, V.S.) op 29 okt 1914.
Gehuwd (1) met **Jess Wilcox**, overl. Tusten (California, V.S.).
Gehuwd (2) met **Douglas Harris**.
- 3 **Gertrude Strending**, geb. Forsyth (Montana, V.S.) op 11 jul 1916.
Getrouwd op 22 sep 1937 met **George Whitman**, geb. (California, V.S.) op 12 mrt 1911.
- 4 **Robert H. Strending**, geb. Forsyth (Montana, V.S.) op 5 mei 1922.
Getrouwd op 6 jun 1942 met **Dorothy Ebersviller**, geb. Columbus (Montana, V.S.), overl. Laurel (Montana, V.S.) op 11 feb 1978.

IV-g Hinderikus Streunding, arbeider, geb. Blijham op 20 jun 1886, wonende in de Morige, overl. Groningen op 23 okt 1918 (in het Academisch Ziekenhuis, na een ongeval met een mestwagen te Blijham), zoon van *Albert Streunding (III-c)* en *Johanna Melis*.

Getrouwd te Wedde op 4 aug 1909 met **Tjaduwe Stubbe (Duke)**, geb. Blijham op 9 jun 1890, overl. Schiedam op 27 sep 1981, dochter van *Albert Stubbe* en *Anna Kruizinga*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Albert Streunding**, geboren rond 1910, overl. Blijham op 27 nov 1912.
- 2 **Albert Streunding**, boerenarbeider, betonwerker en havenarbeider, geb. Wedde op 15 feb 1911, overl. Schiedam op 3 jun 1975.
Getrouwd te Schiedam op 12 sep 1946 met **Francina Wilhelmina Pranger**, geb. Schiedam op 28 apr 1913.
- 3 **Geert Streunding**, grondwerker en betonijzervlechter, geb. Wedde op 15 feb 1911, overl. Schiedam op 30 sep 1987, gecremeerd aldaar op 5 okt 1987.
Getrouwd te Schiedam op 8 mrt 1939 met **Kundertje Bijl**, geb. Schiedam op 29 nov 1912, overleden aldaar op 15 aug 1983.
- 4 **Derk-Jan Streunding**, geb. Wedde op 14 jul 1912, overl. Schiedam op 29 dec 1994.
Gehuwd met **Anna Catrina Drenth**.
- 5 **Johannes Streunding**, geb. Wedde op 5 dec 1913, wonende te Rotterdam.
Getrouwd te Rotterdam op 26 jun 1944 met **Barendina Den Boer**.
- 6 **Anna Streunding**, geb. Wedde op 26 jan 1915.

Getrouwd op 20 okt 1946 met **P. van der Hoek**.

- 7 **Antje Streunding**, geb. Wedde op 23 okt 1916, wonende te Schiedam.
Getrouwd te Schiedam op 18 okt 1939 met **Gijs J. Speijer**, geboren op 8 mrt 1914, zoon van *Jasper Cornelis Speijer* en *Wilhelmina Giltjes*.
- 8 **Hinderika Streunding**, geb. Wedde op 14 mrt 1919, wonende te Hoogvliet.
Getrouwd op 23 dec 1942 met **J.H. Schultink**.

IV-h Koenraad Streunding (Conrad Strending), geb. Wedde op 11 okt 1888, overl. Billings (Montana, V.S.) op 12 jan 1968, zoon van *Albert Streunding (III-c)* en *Johanna Melis*.
Gehuwd met **Grietje Heidema (Gertie Strending)**, geboren op 26 sep 1896, overl. Billings (Montana, V.S.) in okt 1977.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Edward Strending**, wonende te Portland (Oregon, V.S.).
- 2 **Albert Strending**, geboren rond 1933, wonende te Great Falls (Montana, V.S.). 2 zonen

IV-i Aiko Streunding, smid, geb. Blijham op 10 apr 1892, wonende te Kantens en te Winschoten, overleden aldaar op 5 feb 1971, begraven te Eppenuizen, zoon van *Albert Streunding (III-c)* en *Johanna Melis*.

Getrouwd te Wedde op 24 mei 1923 met **Klaassien Huisman**, geb. Wedde op 12 jun 1895, overl. Eppenuizen op 8 okt 1961.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Albert Streunding**, geb. Blijham op 23 aug 1923, wonende te Winschoten en te Sleen, overl. Emmen op 24 sep 1996.
Getrouwd te Delfzijl op 3 aug 1956 met **Jantje van der Laan**, geb. Vries op 4 jun 1926.
- 2 **Trijntje Streunding**, medewerkster hotel "de Vrijheid" te Winschoten, geb. Kantens op 9 jun 1927, wonende te Winschoten, ongehuwd overleden aldaar op 30 jan 1986.
- 3 **Johanna Streunding**, geb. Eppenuizen op 16 feb 1930, wonende te Winchester (Ontario, Canada).
Getrouwd te Westmeath (Ontario, Canada) op 9 nov 1951 met **Jacob van Bruggen**, geb. Garsthuizen op 24 jul 1926.

IV-j Luppjo Streunding, landarbeider, geb. Blijham op 23 feb 1896, wonende te Wedde en te Blijham, overl. Winschoten op 31 dec 1984, begraven te Blijham, zoon van *Albert Streunding (III-c)* en *Johanna Melis*.

Getrouwd te Wedde op 3 sep 1919 met **Aaltje Bos**, geboren op 20 nov 1896, overl. Blijham op 14 nov 1982.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Johanna Streunding**, geb. Lutjeloo op 9 jan 1920.
Getrouwd te Wedde op 19 aug 1944 met **Luken Wiekens**, geb. Oude Pekela op 27 jun 1921, zoon van *Cornelius Wiekens* en *Klaasje Kenter*.
- 2 **Albert Streunding**, geb. Wedde op 23 okt 1921, wonende te Oude Pekela.
Getrouwd op 6 apr 1946 met **Jantje Everhardus**, geboren op 11 jul 1926.
- 3 **Janna Streunding**, geb. Wedde op 5 dec 1923.
Getrouwd te Wedde op 19 okt 1946 met **Hendrik Weering**, kartonbewerker, geb. Oude Pekela rond 1922, zoon van *Hendrik Weering* en *Antonia Zuidema*.
- 4 **Antje Auwiena Streunding**, geb. Wedde op 15 okt 1925, wonende te Blijham.
Getrouwd te Wedde op 23 okt 1948 met **Hendrik Lamfers**, chauffeur, geb. Wedde op 29 mei 1918, zoon van *Jan Lamfers* en *Engelina Ottjes*.
- 5 **Harmke Streunding**, winkeljuffrouw, geb. Wedde op 17 jan 1929, wonende te Oude Pekela.
Getrouwd te Wedde op 12 nov 1955 met **Derk Bruintjes**, accumulanteur, geb. Nieuwe Pekela rond 1929, zoon van *Gerrit Bruintjes* en *Afien Dik*.

- 6 **Henderikus Streunding**, geb. Wedde op 4 okt 1932, wonende te Blijham.
Getrouwd te Wedde op 3 sep 1960 met (en gescheiden van) **Ida Brouwer**, geb. Onstwedde, dochter van *Rosken Brouwer* en *Jurriena Rijks*.
- 7 **Menzo Streunding**, badknecht en chauffeur, geb. Hoorn op 23 feb 1937, wonende te Winschoten.
Getrouwd te Winschoten op 20 aug 1965 met **Johanna Tonnegina Veendorp**, geb. Winschoten op 13 sep 1941.
- 8 **Luppo Streunding**, geb. Wedde op 4 okt 1938.
Getrouwd te Blijham op 23 okt 1964 met **Alberta Nomden**, modinette, geb. Wedde rond 1940, dochter van *Hindrik Nomden* en *Ettiëna Alberdina Stubbe*.

IV-k Geert Streunding, mijnwerker en handlanger in een kolenmijn, geboren in de Morige op 18 jun 1886, wonende te Berghausen (D), te Heerlen, te Maastricht, te Sittard en te Geleen, overleden aldaar op 11 nov 1961, zoon van *Jan Streunding* (III-d) en *Rika van der Veen*.

Getrouwd te Recklinghausen (D) op 30 mei 1911 (1) met **Geeske Krist**, geb. Langezwaag op 26 nov 1887, overl. Maastricht op 10 jul 1934, dochter van *Jogchum Roels Krist* en *Albertje Theunis de Leeuw*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Jan Streunding**, winkelbediende, handlanger in een kolenmijn en magazijnbediende, geb. Recklinghausen (D) op 21 jan 1913, wonende te Heer (Limburg) en te Maastricht, overl. Utrecht op 17 feb 1959 (in het Stads- en Academisch Ziekenhuis), begraven te Maastricht.
Getrouwd te Maastricht op 8 nov 1940 met **Maria Helena Hubertina Klaasse**, geb. Meerssen (Limburg) op 5 jan 1915, overl. Maastricht op 21 apr 1991, dochter van *George Klaasse* en *Marie Angèle Persoon*.
- 2 **Albertje Streunding (Tiny)**, geb. Berghausen (D) op 2 jun 1915, overl. Maastricht op 9 aug 1934.
Getrouwd te Maastricht op 3 jul 1935 (2) met **Roelfien Albers**, geb. Emmen op 3 mrt 1895, overl. Geleen rond 1963.

IV-l Hendrik Streun, electriciën, geb. Holte (Onstwedde) op 4 nov 1901, wonende te Eindhoven, verongelukt aldaar op 28 jul 1958, zoon van *Geert Streun* (III-e) en *Sjakien Bakker*.

Getrouwd te Bladel op 25 nov 1926 met **Maria Anna Daniels**, geb. Bladel op 15 apr 1899, overl. Eindhoven op 19 mrt 1987, dochter van *Wilhelmus Daniels* en *Joanna Maria P. Jansen*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Gerardus Wilhelmus Streun**, geb. Eindhoven op 20 jan 1927, wonende te Binbrook (Ontario, Canada), overl. Hamilton (Ontario, Canada) op 24 nov 1999.
Getrouwd te Aalst op 25 mei 1954 met **Henrica Johanna Verhees**, geboren op 3 mei 1928.
- 2 **Wilhelmus Harm Streun**, analoog techniker, geb. Eindhoven op 26 nov 1928, wonende te Son & Breugel.
Getrouwd te Eindhoven op 21 jul 1956 met **Maria Godefrida Maasakkers (Mia)**, geb. Eindhoven op 13 feb 1932, dochter van *Franciscus Lambertus Johannes Maasakkers* en *Noldina Jacobs*.
- 3 **Hendrik Eltjo Streun**, instrument maker, geb. Eindhoven op 16 sep 1930, wonende te Hamilton (Ontario, Canada).
Getrouwd te Batawa (Ontario, Canada) op 24 okt 1953 met **Helena Lamberta Thans**, geb. Geldrop op 25 aug 1930, dochter van *Hendrik Hubert Lambert Thans* en *Adriana Wilhelmina van Bree*.
- 4 **Philomena Sjakiena Streun**, geb. Eindhoven op 6 jan 1934, wonende te Lieshout.
Getrouwd te Eindhoven op 20 aug 1960 met **Geerard Benny Heukers**, textiel handelaar, gedoopt op 28 jul 1935, zoon van *Evert Jan Heukers* en *Johanna Zonnebelt*.

IV-m Hinderikus Streun, geb. Onstwedde op 14 apr 1910, overl. Assen op 19 apr 1988, begraven te Alteveer (gr), zoon van *Geert Streun* (III-e) en *Sjakien Bakker*.

Getrouwd op 12 mei 1932 met **Johanna Slagter**, geboren op 16 jan 1909, verongelukt te Groningen op 22 feb 1974, dochter van *Berend Slagter* en *Rensiena Bodewits*.

Uit dit huwelijk:

- 1 Geert Streun**, geb. Onstwedde op 21 sep 1932, wonende aldaar.
Getrouwd op 6 mei 1970 met **Roelfien Boels**, geboren op 4 jul 1931, dochter van *Freerk Boels* en *Klasina Kort*.
- 2 Rensiena Streun**, geb. Onstwedde op 9 jun 1934, wonende te Zutphen.
Getrouwd te Amstelveen op 24 mei 1968 met **Kornelis Jan Wildeboer**, geboren op 26 nov 1932.
- 3 Sjakien Streun**, geb. Onstwedde op 1 feb 1936, overleden aldaar op 13 apr 1944, begraven te Alteveer (gr).
- 4 Berend Streun**, geb. Onstwedde op 4 feb 1937, wonende te Oud Beijerland en te Klaaswaal.
Getrouwd op 19 apr 1963 met **Jantje Klein**.
- 5 Harm Eltjo Streun**, geb. Onstwedde op 7 okt 1939, wonende te Zuidlaren.
Getrouwd op 19 aug 1966 met **Hilda Mulder**, geboren op 31 okt 1943.
- 6 Jannie Streun**, geb. Onstwedde op 25 aug 1951, wonende te Scheemda.
Getrouwd op 25 okt 1974 met **Jan Alberts**, geboren op 23 dec 1950.

IV-n Albert Streuding, smid en schoppenfabrikant, geb. Wedderheide op 10 sep 1896, wonende te Franeker en te Vlagtwedde, overleden aldaar op 25 jan 1976, zoon van *Hindrik Streuding* (III-f) en *Amske Kuiper*.

Getrouwd te Franeker op 12 apr 1923 met **Jeltje Aardema**, geb. Franeker op 28 jun 1891.

Uit dit huwelijk:

- 1 Elisabeth Streuding**, geb. Vlagtwedde op 20 mrt 1924.
Getrouwd te Vlagtwedde op 24 sep 1941 met **Anton Meulman**, geboren op 19 feb 1922, overleden op 26 apr 1997.
- 2 Amske Hendrikje Streuding**, geb. Vlagtwedde op 28 mrt 1927, wonende te Veelerveen.
Getrouwd te Vlagtwedde op 15 mei 1952 met **Albert Jan Greven**.
- 3 Ina Streuding**, geb. Vlagtwedde op 26 dec 1930.
Getrouwd te Vlagtwedde op 8 nov 1963 met **Bauke Weizenbach**, schoppen- en spadenfabrikant, geboren op 22 jun 1935.

IV-o Geert Streuding, wagenmaker, geb. Wedderheide op 27 apr 1899, wonende te Veele en te Vlagtwedde, overleden aldaar op 8 apr 1977, begraven te Veele op 12 apr 1977, zoon van *Hindrik Streuding* (III-f) en *Amske Kuiper*.

Getrouwd te Vlagtwedde op 9 mei 1925 met **Klaaske Meijer**, geb. Midwolda op 29 okt 1900.

Uit dit huwelijk:

- 1 Engeltje Streuding**, geb. Vlagtwedde op 15 apr 1928, wonende te Stadskanaal.
Getrouwd te Vlagtwedde op 20 okt 1955 met **Bertus van de Wal**.
- 2 Amske Streuding**, geb. Vlagtwedde op 3 mei 1933, wonende te Hebrecht.
Getrouwd te Vlagtwedde op 20 jun 1958 met **Jacob Eize Doornbos**, geb. Grootegast op 17 mrt 1929.
- 3 Klaaske Streuding**, geb. Vlagtwedde op 24 mrt 1947, wonende te Vriescheloo.
Getrouwd te Vlagtwedde op 19 dec 1969 met **M. Wilts**.

Wedde 850 jaar

door G.L. Nobbe

Wedde viert dit jaar het feest van het 850 jarig bestaan.

Terwijl andere Westerwoldse dorpen al hun 1100-jarig bestaan hebben gevierd, en dus al in de tweede helft van de 9e eeuw als kerspel zijn gesticht, komt Wedde pas als kerspel voor in de analen van het klooster Corvey, zo tussen 1148 en 1158.

Uiteraard laten we dit in Wedde niet zomaar aan ons voorbijgaan.

Het hele jaar door zijn er telkens feestelijkheden gepland rondom dit gedenken, en deze zijn al in het voorjaar van 1999 uitgedacht, en op papier gezet door een zogenaamde coördinatiecommissie, die meteen aan de slag ging om enkele tientallen Weddenaren te activeren om in diverse commissie's allerlei herdenkingsbijeenkomsten gestalte te geven.

De coördinatiecommissie onder voorzitterschap van de heer Geert Dekker, heeft ook een brief en uitnodiging gestuurd naar de stad Höxter aan de Weser, waar het klooster Corvey onder ressorteert. De burgemeester van Höxter, Herman Hecker, reageerde daarop als volgt:

Geachte heer Dekker,

Ik heb me zeer verheugd over uw brief van 29 december 1999.

De historische relatie tussen Wedde en het klooster Corvey was voor mij totnogtoe onbekend. Ik heb echter door onze stadsarchivaris laten uitzoeken dat het begin van de historische relatie tussen Wedde en Corvey waarschijnlijk nog ouder kunnen zijn.

Uit dit onderzoek is het volgende naar voren gekomen:

Wedde behoorde tot de gemeenten van het Land van Westerwolde dat reeds in 823 als historisch eigendom van het moederklooster Corbie aan de Somme, aan het pas gestichte Klooster van Corvey overgedragen werd.

In de 11^e eeuw kwamen de grondrechten (Nordlandzehnte) toe aan het bisdom Osnabrück, die de rechten van Corvey tot in de 16^e eeuw, zonder succes bleef bestrijden.

In dit verband ontstonden juist onder de Corveyer Abt Wibald (1146-1158) eigendomsverrijkingen die de oude rechtsorden traditioneel zouden moeten doorgeven. De parochie- en patronaatsrechten van Corvey bleven bestaan tot de Reformatie in de 16^e eeuw.

De parochie Wedde werd als Corveyer patronaat in het bisdom Osnabrück in de aantekeningen van het in 1150 ontstane Liber Vitae al genoemd. Op basis van oudere aantekeningen werd dit weliswaar eerst in de 16^e eeuw op schrift gezet. Voor zover is 1150 een geschikt aanknopingspunt. De Corveyer rechten gaan waarschijnlijk tot de 9^e eeuw terug.

Ik dank u hartelijk voor uw uitnodiging. Mijn vrouw en ik willen graag op 24 juni naar Wedde komen om samen met u de jubileumfestiviteiten bij te wonen.

Hartelijk dank voor het bijgevoegde over de burcht te Wedde.

Opdat u onze stad ook een beetje leert kennen, heb ik ook informatie over Höxter en Corvey bijgevoegd.

Met vriendelijke groeten, Herman Hecker.

Er hebben al enige festiviteiten die reeds plaatsgevonden in ons dorp:

- Millenniumparty in het nieuwe dorps huis
- Paasjubel in de oude dorpskerk
- Paasvuur op de tweede paasdagavond op de "Zwienekege"
- Feestelijkheden rondom Koninginnedag 29 april op het sportcomplex

- Muziek- en Zangdag op 3 juni

En dat alles is zeer succesvol verlopen, dankzij de inzet, meedenken, en meebelevens van bijna alle Weddenaren.

De volgende festiviteiten hebben we nog te vieren:

- Boerenboeldag, Boerenmarkt, en Schuttersactiviteiten bij de burcht op 24 juni
- Boerenbruiloft en Wedder-Burchtfeest op 24 juni
- Reünie van Wedders en oud-Wedders op 2 september met tevens een floralia-tentoonstelling. Ook zullen tijdens de reünie boeken worden aangeboden:
 1. "Bewoning van Wedde 1568-1829" van de heren C.J. en R.M.A. Wegman (onder voorbehoud)
 2. "Een bonte verzameling over de historie van Wedde" van de heer G.L. Nobbe. De presentatie van deze boeken zal plaatsvinden zo ongeveer halftwee in de middag.
- Van maandag 4 september tot en met zaterdag 9 september is er weer de traditionele jaarlijkse licht- en bloemenweek die voor de 42^e maal wordt gehouden, en deze keer in het teken zal staan van het 850-jarig bestaan.
- Verder zal er vlak voor de kerstdagen een kerstdienst worden gehouden, waar zang en muziek aanwezig zullen zijn.
- Op 31 december een groots vuurwerk bij de burcht, en het Millenniumjaar zal worden afgesloten met het zgn. "Frühschoppen"

Tot slot:

De leden van onze vereniging weten maar al te goed, hoe het is om in de historie te duiken van een dorp of omgeving waar je interesse's liggen, en de gevoelens die daarbij worden opgeroepen van de zogenaamde "goede en slechte" tijden.

Voor "Wedde en Westerwoldingerlandt" is de burcht met de Addinga's, de Geselberg, Bommend Berend, Georg Schenck van Toutenburg, het bisdom Osnabrück, de Stad Groningen, het Klooster Ter Apel enz. van grote invloed geweest op dit "Landt met haar vijf karspelen en zovele kluften" En altijd maar weer bestuurd door "Wereldlijke en Kerkelijke heersers". Het oude landrecht van de Westerwolders dat in 1470 op schrift is gesteld was nog niet zo slecht: het gaat immers over: "...om te vermijden partije en onwille des landes!" En daar is toch niets mis mee!

Maar alle overheersingen en herindelingen ten spijt, Westerwolde blijft Westerwolde, en de 5 karspelen bestaan nog steeds, en ze hechten allemaal grote waarde aan hun verleden!

Ik kon niet nalaten om in mijn boek: "Een bonte verzameling over de historie van Wedde" de opmerking te plaatsen, die destijds dominee Stoel in Sellingen in de jaren dertig maakte, na de kanalisatie, en de ontginningen van Westerwolde, en wat wijlen de heer J. Siebring, hoofd van de Lagere Landbouwschool in Vlagtwedde, en liefhebber van Westerwolde, ons vaak na een "Westerwolds lesje" citeerde:

*"Westerwolde is Westerwolde niet meer
Het oude Westerwolde is weggeleden in een schimmig verleden
Maar een nieuw Westerwolde is opgestaan
Met andere kleuren en een nieuw gelaat!"*

Wedde viert feest, en de keurige en kleurige geplaatste borden aan de invalswegen geven dat goed aan, evenals de fantastische vlaggen die zijn ontworpen door Fenny Hendriks-Nomden, en die zo hier en daar bij de verschillende feestelijkheden worden opgehangen.

Wedde viert feest, en terwijl de ouderen praten over vroeger, en de amateur historici praten over jaartallen en wat er allemaal van waar is of (misschien) niet waar; de vele jongeren, die Wedde gelukkig rijk is, doen mee!

In alle organisaties, en bij alle feestelijkheden. En dat geeft moed. Juist voor de toekomst van ons dorp Wedde.

Woar bist doe aine van?

32 Pieter Hitjes landarbeider ~ Scheemda 13 okt 1750 † Midwolda 22 mrt 1809 X Midwolda 20 okt 1776	34 Harm Alberts landarbeider * Meeden 25 feb 1758 † Meeden 21 feb 1800 X Meeden 25 apr 1784	36 Hindrik Jans landbouwer ~ Westerlee 27 okt 1737 † Westerlee 15 jul 1824 X Westerlee 4 mei 1777	38 Harm Berents landarbeider ~ Scheemda 23 aug 1744 † Scheemda 14 feb 1806 X Scheemda 9 jun 1783	40 Eltje Jans arbeider * Bunde (D) 2 mrt 1731 X Bunde (D) 2 mei 1762	42 Jan Alberts timmerman * Eexta 11 jan 1752 † Eexta 16 jun 1820 X Eexta 30 mei 1779	44 Hiske Alberts landbouwer ~ Winschoten 17 aug 1749 † Winschoten 20 apr 1816 X Winschoten 12 mei 1786	46 Pieter Franssens schipper * Nwe Pekela 6 nov 1760 † Noordzee nov 1800 X Nwe Pekela 1 jan 1786
33 Eije Harms ~ Midwolda 26 nov 1758 † Midwolda 7 jan 1806	35 Wijke Jans ~ Meeden 22 apr 1759 † Westerlee 26 aug 1811	37 Jantje Swiers ~ Westerlee 24 okt 1751 † Westerlee 11 mrt 1824	39 Aaltje Willems * Meeden 19 apr 1757 † Scheemda 6 jan 1789	41 Maria Hindriks	43 Elsjen Jans * Eexta 27 jul 1758 † Eexta 29 okt 1827	45 Hinderkien Alberts ~ Winschoten 23 jan 1763 † Winschoten 15 jan 1807	47 Margrijn Klaassens * Nwe Pekela 14 nov 1756
16 Hitje Pieters Garst landbouwer ~ Midwolda 20 apr 1777 † Westerlee 21 jan 1863 X Westerlee 11 feb 1806	17 Ida Harms Meedema ~ Meeden 25 mrt 1786 † Westerlee 17 jun 1846	18 Zwier Hindriks Meerman landbouwer ~ Westerlee 22 nov 1779 † Scheemda 23 sep 1842 X Scheemda 24 mei 1806	19 Trijntje Harms ~ Scheemda 3 apr 1785 † Scheemda 31 jan 1820 X Scheemda 24 mei 1806	20 Hindrik Eltjes Scholte timmerman * Weener (D) 19 okt 1766 † Scheemda 18 mrt 1839 X Eexta 4 mei 1800	21 Anje Jans Drenth * Eexta 23 aug 1780 † Winschoten 29 dec 1853 X Eexta 4 mei 1800	22 Albert Hiskes Nieboer landbouwer ~ Winschoten 13 mei 1787 † Winschoten 6 mrt 1870 X Winschoten 2 jan 1813	23 Grietje Pieters * Groningen 22 jan 1788 † Midwolda 5 aug 1826
8 Pieter Hitjes Garst landarbeider * Westerlee 25 nov 1808 † Westerlee 17 mei 1880 X Scheemda 25 mei 1839	9 Aaltje Zwiers Meerman * Scheemda 31 jan 1810 † Meeden 12 apr 1896 X Scheemda 25 mei 1839	10 Geert Hendriks Scholte landarbeider * Eexta 30 sep 1818 † Scheemda 25 jul 1889 X Scheemda 22 mei 1849	11 Pietertje Nieboer * Midwolda 18 apr 1822 † Scheemda 17 mei 1901 X Scheemda 22 mei 1849				
4 Harm Garst landarbeider * Westerlee 25 jan 1845 † Winschoten 6 okt 1915 X Midwolda 28 nov 1873	5 Anje Scholte * Scheemda 20 sep 1850 † Winschoten 14 apr 1920 X Midwolda 28 nov 1873						
2 Albert Garst landarbeider * Westerlee 6 okt 1893 † Winschoten 9 nov 1970 X Wedde	Hendrik * Winschoten 15 jan 1924 X Winterswijk 9 aug 1949 met Dora Berendina Schreurs						

Kwartierstaat van Hendrik Garst lidnr. 92251

48	50	52	54	56	58	60	62
Albert Harms Korte landarbeider ~ Wedde 11 jul 1756 † Oude Pekela 7 feb 1808	Geert Engels Luchtenborg landarbeider ~ Wedde 2 dec 1774 † Wedde 18 dec 1840	Jan Harms Kruize landarbeider ~ Vlagtwedde 30 mei 1752 † Wedde 30 aug 1840	Hindrik Jans de Boer landarbeider ~ Nw Beerta 1 okt 1775 † Wedde 14 okt 1846	Jacob Kornelius Kijl schoenmaker ~ Noordbroek 12 mrt 1774 † Onstwedde 3 jul 1851	Wubbe Berents Ots landbouwer ~ Onstwedde 28 mei 1775 † Onstwedde 7 feb 1827	Jan Sonderman	Christiaan Stoffers Meijer arbeider * 1766 † Wedde 26 jan 1823
X Oude Pekela 4 mei 1783	X Blijham 20 apr 1804	X Blijham 4 mei 1783	X Nw Beerta 22 apr 1803	X Noordbroek 31 mei 1812	X Bourtange 27 okt 1811	X	X
49	51	53	55	57	59	61	63
Marieke Everts (Kwant) ~ Bellingwolde 15 aug 1756 † Winschoten 29 nov 1840	Aaltje Roelfs Steenhoff ~ Wedde 6 feb 1780 † Wedde 9 mei 1852	Esse Jans Dikkens * Blijham 1764 † Wedde 23 sep 1829	Hilligje Roelfs Klein ~ Wedde 13 feb 1780 † Wedde 25 okt 1857	Janna Wubbes * Finsterwolde 8 sep 1781	Alke Alberts Hensums * Onstwedde 23 aug 1782 † Onstwedde 2 apr 1846	Trientje Diedens	Sietske Geerts ~ Wedde 22 mrt 1771 † Wedde 30 aug 1827
24	25	26	27	28	29	30	31
Geert Alberts Korte landarbeider * Oude Pekela 8 dec 1801 † Wedde 10 jan 1879	Albertje Geerts Luchtenborg * Wedde 5 jan 1807 † Wedde 24 jun 1859	Hindrik Jans Kruizinga landarbeider * Blijham 10 mei 1796 † Wedde 3 feb 1882	Jantien Hindriks de Boer * Wedde 25 aug 1811 † na 31 dec 1894	Wubbe Jacobs Kiel landarbeider * Nw Beerta 1 jan 1815 † Onstwedde 25 okt 1870	Albertien Wubbes Ots * Onstwedde 29 aug 1821 † Oude Pekela 10 dec 1892	Harm Jans Sonderman landarbeider * Ippenhuizen (D) 22 aug 1793 † Wedde 29 jan 1882	Grietje Christiaans Meijer * Wedde 28 feb 1796 † Wedde 21 apr 1845
X Wedde 3 mei 1828		X Beerta 28 dec 1833		X Onstwedde 23 apr 1841		X	
12	13		14	15			
Hendrik Korte landarbeider * Wedde 20 sep 1841 † Wedde 14 mrt 1928	Hilligje Kruizinga * Wedde 17 mei 1842 † Wedde 14 apr 1929		Wubbe Kiel landarbeider * Onstwedde 14 dec 1841 † Onstwedde 18 feb 1917	Sietske Sonderman * Wedde 23 jul 1839 † Wedde 8 jan 1900			
X Wedde 6 jul 1864			X Wedde 18 aug 1867				
6			7				
Hendrik Korte landarbeider * Wedde 4 dec 1867 † Blijham 16 mei 1943			Albertje Kiel * Wedde 6 jan 1872 † Blijham 5 jun 1911				
X Wedde 22 mei 1895							
3							
Wubbegie Korte							
* Blijham 27 mrt 1901 † Groningen 12 apr 1984							
18 mei 1921							
Garst							
administrateur (douane) van 's Rijks Belastingen							
* Winterswijk 21 aug 1928 dochter van Gerhard Jan Aalbert Schreurs en Johanna Aleida Simmelink							

Groninger scheepvaart, scheepsbouw en visserij.

Inleiding gehouden door dhr. W. Kerkmeijer op de vergadering van 18 maart 2000

samenvatting door: Theo Hofman

Inleider is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Noordelijk Scheepvaartmuseum te Groningen.

Van turf naar vracht.

De Groninger, met name de Veenkoloniale, scheepvaart is geleidelijk ontstaan uit de turfvaart. In vroeger eeuwen was er in Oost-Groningen een enorm veengebied, zich uitstrekkende van Kropswolde tot Duitsland: het Bourtanger Moor. Reeds in de 12^e eeuw werd er in Groningen veen ontgonnen, eerst rond de Hunze en in het Westerkwartier, o.a. door de monniken van Aduard en Ter Apel. Door de toenemende behoefte aan brandstof werden vanuit het westen (door Hollanders en Friezen) compagnieën opgericht die geld staken in de vervening. Later werd ook de stad Groningen actief in de veengraverij, vanaf ca. 1600 vond er stelselmatige veenaafgraving plaats. Voor de ontginning waren kanalen nodig, enerzijds voor de afwatering, anderzijds voor het transport van de afgestoken en gedroogde turf. De aanleg van de kanalen als het Damsterdiep (zeer oude vaarweg, ontstaan uit de Delfe), het Reitdiep (de vaarweg van de stad Groningen naar de zee), Winschoter Diep (begin 17^e eeuw), Pekel A, Westerwoldse A (van de benedenloop tot aan Nieuw-Statenzijl), Hoendiep (verbinding van de stad met Friesland) en Schuitendiep (deel van de Hunze) vond vooral in de 17^e en 18^e eeuw plaats.

Scheepsbouw.

De afgegraven turf werd vooral vervoerd met kleine houten schepen, gebouwd in de Veenkoloniën, voornamelijk bokken, pramen, tassen en tasken. De vracht werd vervoerd langs de boorden van de Zuiderzee naar Amsterdam en in oostelijke richting o.a. naar Bremen en Hamburg. Op de terugreis nam men andere vracht mee, waardoor er behoefte kwam aan andere, grotere schepen, o.a. tjalken, smakken en koffen. De toenemende vraag naar schepen zorgde voor het ontstaan van kleine werven langs de kanalen. Zo'n werf bestond uit een klein stukje grond met daarop een hellingschuur en stookplaats. Het waren vooral langshellingen op kruispunten van vaarwegen. Rond 1800 waren er in Hoogezand ca. 30 werven, in Oude Pekela 18, Groningen 5, Nieuweschans 1 en Winschoten 2. Bekende namen: Patjer, Hooites, Bijlholt, Roscam, Van der Werf, Hesseling, Wilkes, e.a. Het hoogtepunt van de scheepsbouw ligt aan het einde van de 18^e eeuw, ondanks de slechte economie in de Bataafse republiek waren dit toch de topjaren van de scheepsbouw doordat men onder neutrale vlag kon varen. De oorlogshandelingen vergden rond 1810 zulke hoge belastingen dat er een crisis in de scheepsbouw kwam, rond 1813 ging het weer opwaarts.

Bouw en financiering.

De bouw van een nieuw schip gebeurde meestal 'op het oog' d.w.z. zonder tekeningen maar met mallen. Allereerst werd de romp of het casco gebouwd, waarna het schip te water gelaten werd. Voor de uiteindelijke afbouw van de grotere schepen met tuig en masten werd het casco door scheepsjagers of de schipper met zijn vrouw naar de Noorderhaven in Groningen gesleept. De grootte van de zeeschepen werd beperkt door bruggen en door de Drenkelaarspijpen vlak voor de stad Groningen (max. breedte 5.40 m.). Groningen was destijds een zeehaven, tot 1877 (bouw sluisen bij Zoutkamp) was de getijdenwerking in de stad merkbaar.

In een zgn. bijlbrief werd door opdrachtgever en scheepsbouwer de prijs en de betalingswijze vastgelegd. Het optuigen werd in aparte rekeningen vastgelegd (ijzerbrief, zeilbrief, touwbrief). Een indruk van de prijzen: rond 1800 werd voor een casco ca. 4300 gld. betaald, voor het optui-

gen: houtwerk ca. 650 gld., zeilagie ca. 1150 gld., ijzerwerk ruim 1100 gld., houtwerk voor opbouw etc. met spijkers 520 gld. en touwwerk ruim 2000 gld.. Totaal ca. 10.000 gld., voor die tijd een enorm bedrag. De financiering kon op 2 manieren:

1. er was een afbetalingsregeling waarbij de scheepsbouwer eigenaar was totdat alle termijnen betaald waren, waarna de schipper eigenaar werd
2. er werd een hypotheek afgesloten, waarbij kapitaalkrachten of kooplieden (bijv. handelaren in ijzer en steenkool) betrokken waren

Rederijen.

In Groningen bestonden twee vormen van rederij:

1. de rederij waarbij de kapitein (schipper) zijn schip bezit en exploiteert, veelal de tjalken en kleine smakschepen
2. de partenrederij: groter schip eigendom van meerdere eigenaren. Soms waren hierbij wel 62 aandeelhouders betrokken. Bij deze vorm was de kapitein vaak de grootste aandeelhouder en kon niet ontslagen worden, in tegenstelling tot de zgn. zetschippers, die geen aandeel hadden in het schip.

Naast de schipper was de boekhouder – meestal een koopman – de belangrijkste persoon in de rederij. Hij verzorgde de administratie, regelde de vracht en sloot contracten af met toeleveranciers, bevrachters en scheepsbouwers. Hij onderhield ook de correspondentie met de schipper die in het buitenland was. De boekhouder had meestal ook een aandeel in de rederij en kreeg daarnaast een aparte toelage voor zijn arbeid. Winst en verlies werd naar rato omgeslagen over de aandeelhouders.

Reisdoel en vracht.

In het begin werd er vooral naar de Oostzeelanden gevaren. Rond Denemarken waren echter veel gevaarlijke plaatsen, het kanaal door Sleeswijk-Holstein bracht verbetering van de veiligheid, waardoor de scheepvaart toenam. Men haalde uit Noorwegen hout, evenals uit Zweden en Finland, maar ook walvistraan en stokvis. Uit Noord-Duitsland en de Baltische landen haalde men hout en graan. Uit St. Petersburg kwam potas en huiden. Engeland leverde koloniale waren (Londen), lood, ijzer en ijzererts (Newcastle), terwijl uit Frankrijk en Spanje wijn en zout gehaald werd. Uit de landen rond de Middellandse Zee kwamen olieën, kleurstoffen en meubelen (Italië). Veel Groninger schippers voeren op de zgn. wilde vaart, d.w.z. dat ze niet bevracht werden door de Groninger, Amsterdamse of Emders kooplieden.

De bemanning bestond meestal uit ongeveer 3 mannen.

Risico's op zee.

Naast de grote risico's als storm, ijsgang, vergaan, aan de grond lopen, lekkages en verlies van lading, hadden de schippers op zee te maken met kapers. Kapers hebben, in tegenstelling tot piraten, toestemming van hun regering om schepen aan te vallen en op te brengen. De in beslag genomen schepen werden verbeurd verklaard. Vooral in de Franse tijd hebben Engelsen kapers veel Hollandse schepen opgebracht. De oplossing hiervoor was om te gaan varen onder neutrale vlag, veelal van Duitse staten (Pruisen) of Denemarken. Er waren twee manieren om dit te bereiken:

1. het schip werd op papier verkocht aan een buitenlander, waarbij een openbare acte werd opgesteld, waarna gelijk een tweede, niet openbare, acte werd gemaakt die verklaarde dat de eerste acte niet geldig was
2. het burgerschap kon in het buitenland gekocht worden

Tegen de risico's werden verenigingen van zeelieden en verzekeringsmaatschappijtjes opgericht (compacten).

Vragen van leden aan leden

spelregels:

- ❖ alleen leden van de vereniging kunnen vragen stellen in dit tijdschrift
- ❖ vragen dienen kort en duidelijk gesteld te worden en hebben betrekking op Westerwolde en direct aangrenzende gebieden
- ❖ antwoorden worden zoveel mogelijk geplaatst in dit tijdschrift en dienen dus naar de redactie gezonden te worden met vermelding van het nummer dat voor de vraag staat (adressen voor in dit blad)

nieuwe vragen:

- 00-03 F.A. Eleveld zoekt van onderstaande personen foto's, ook van de huizen waar ze gewoond hebben:
Lammegjen Jans Poel geb. Bellingwolde 20-2-1797, ovl. Eelde 30-8-1880, dochter van Jan Jans Poel van Wymeer (ovl. Wedde 27-10-1819) en Geesjen Friedrichs van Leer, ovl. Wedde 11-01-1829. Lammegjen Jans Poel is gehuwd in 1821 met Jan Jacobs Jager, ovl. de Punt 1856.
- 00-04 mevr.IJ.M. Prins wil graag onderzoek laten doen in Groningen, in ruil voor onderzoek in Den Haag (ARA) of andere archieven in Zuid-Holland
adres: Cleveringalaan 28, 2343 DV Oegstgeest (e-mail: apstats@tref.nl)
- 00-05 dhr. A.H.Tuin Geulstraat 9, 4535 CV Terneuzen, is bereid om onderzoek in Zeeland te ruilen voor onderzoek in Groningen
hij zoekt verder mensen die ervaring hebben met onderzoek in Oost-Friesland
- 00-06 H. Garst zoekt meer informatie over Marieke Hindriks, dochter van Hindrik Jans uit Papenburg. Zij huwde 2-5-1762 in Bunde met Eltje Jans (vermelding in het trouwboek van de Reformatorische Kirche van Weener (D)).
- 00-07 dhr. W. Uil: indien een naam bij K.B. is gewijzigd (1922 en 1925), is dan de reden te achterhalen waarom betreffende personen de familienaam hebben gewijzigd?

Tijdschriften en Jaarboeken.

*Tijdschriften en boeken kunnen alleen worden ingezien.
In geen geval worden tijdschriften of boeken uitgeleend.*

door: J. Potze

Het archief van de Vereniging is geplaatst in het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal (naast de watertoren). Inlichtingen SHC Stadskanaal: B. Roossien. Tel. 0599-612649.
Overige inlichtingen: Secretariaat, Pia Scheper Tel. 0591-618043.

Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging. Jaargang 55, nr 2, februari 2000.

S. Parma	Pieter Kallenborn en de Zeevaartschool te Harlingen.
Hans Bauer	Kuiper of timmerman? Een speurtocht naar het beroep van Jacob Bauer (1611-1684) te Kolbsheim in de Elzas.
Paul Begheyn S. J.	Nederlandse studenten aan de universiteit van Douai (1605-1625).
Drs. H.M. Kuyper	Aanvulling op de naamreeks Groen.
B. van Dooren	Het droeve lot van Abram Leest.
Drs. D.H. Gout	Pekuburan Kristen Cilacap (Tjilatjap, Midden Java, Chr. Begr. Plaats).

**Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging.
Jaargang 55, nr 3, maart 2000.**

Ir. R.A.J. Dix Verenigingscentrum verhuisd naar Papelaan 6, 1382 RM Weesp.
J.F. Wendte De Hoornse stadsarts dr. Pilgrom Hulleman en zijn voor- en nageslacht.
W.J. Spies (De) Le(e)der in de 17de en 18de eeuw (Harmelen, Utrecht).

**Gens Nostra. Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging.
Jaargang 55, nr 4/5, april/mei 2000. Nijmegen-special.**

Cornelis R.H. Snijder De kwartierstaat van Johannes van Anholt (van Aanhout). Scherprechter te Nijmegen (1725-1757).
G.J.M. Derks/R.C. Croes De familie Cloosterman(s)/Kloosterman.
J.W. Heisen Kwartierstaat actrice Kitty Courbois. Geb. Nijmegen 1937.
Willy Niessen Een stadsboerderij in de Ziekerstraat. Opeenvolging van eigenaren.
M. Prudon Christiaan Prudon, een ridder uit de Benedenstad.
Drs. P. Eijkhout Het raadsel van Nijmegen.
N.A. Hamers Urmond en Nijmeegse Maasschippers.
Drs. L.M. van der Hoeven Kwartierstaat van P.J.H. Steinbach (Nijmegen).
J.B. Vegers (Van) Scherpenhuijsen te Nijmegen (vóór 1640).
N.A. Hamers De eerste generaties van het Akense geslacht Bouwens te Nijmegen.
Herman Louwen Aanvulling fragmentgenealogie Louwen (Overijssel)

**Stad en Lande, Cultuur-historisch tijdschrift voor Groningen,
Jaargang 9, nummer 1- 2, 1^e en 2e kwartaal 2000.**

Special: Verweven Verleden. Textiel in tien Groningse musea.

V. Arnoldus-Schröder "Lijnen in Cultuurcontact" en "Ernabella, batikkunst uit Centraal Australië.
S. Pilat en M. Hillenga Net echt. Restaureren, reconstrueren en kopiëren van antieke kleding.
K. Strengers- Olde Kalter Alles uit de kast. Kleding op het platteland rond 1900.
Brigitte Hekker Toga's een academische traditie. Academische kleding aan de Rijksuniversiteit Groningen.
Luc Eekhout Koetsiers in goudgalon. Dagelijks leven in adellijke stallen en koetshuizen het Koninklijk Staldepartement.
Ida Stamhuis Een bed om mee te pronken. Het staatsieledikant van de Menkemaborg.
Hennie Stevan- Bathoorn G Goed gemutst en mooi versierd. Versiertechnieken op streekdrachtmutsen uit Nederland, België en Frankrijk.
Roeli Broekhuis Kerkelijk textiel als beeldroman.
L. Veldman-Planten Bloemen uit India.
Hendrik Hachmer Stof tot nadenken. Kleding van boerinnen en kapiteinsvrouwen vergeleken.

Twente Genealogisch. NGV afd. Twente.

16e jaar, nr 2, april 2000.

Geen vermeldenswaardige informatie voor ons tijdschrift.

**Kroniek van de Historische Vereniging Zuidoost-Drente, 8e Jg, nr. 1, april 2000.
Monumentnummer.**

Ger de Leeuw Gemeentelijke monumenten.
Ger de Leeuw Een stadswandeling door Emmen (deel 2).
Ger de Leeuw Rondom de Heerenhof.
Lijst van beschermde rijksmonumenten in de gemeente Emmen. In Roswinkel:
No. 8 Stad 24 N.H. kerk, toren
92 Stad 16 N.H. pastorie
93 Rosw.straat 82 Boerderij

Threant, NGV Drenthe, 11e Jg. nr 2, 2000

H. Zomer Vervolg kwartierstaat Zomer.
A. Middel Vervolg parenteel van Johann Christoph Klaucke.

HuppelDePup, NGV Groningen en Noord-Drenthe, Jg 7, nr 2, mei 2000.

Harm Selling Ondertrouwinschrijvingen in Amsterdam van personen afkomstig uit Blijham.
Petronella J.C. Elema Clavaatsma.
Antonia Veldhuis Onbekende bron: Toverije. (Over heksen, processen, ook in Westerwolde).

**Emsländische und Bentheimer Familienforschung.
Heft 33-37, Band 7, 1996. Inhaltsverzeichnis.****Emsländische und Bentheimer Familienforschung.
Heft 47, Band 9, November 1998.**

Marg. Berndzen/T. Davina Nachfahrenlistevon Albert Knüvensmit (1729-1795), Lohne.
Frans Scholten Altes Dokument über Neuenhaus in Elburg (NL).
Theodor Davina Ahnenliste von Geerd Leferink (*1905), Kirchspiel Nordhorn.

**Emsländische und Bentheimer Familienforschung.
Heft 54, Band 11, April 2000.**

Jan Boerrichter Stammliste Paus (Laar).
H.M. Ellermann Ahnenliste Hermann Heinrich Ellermann, Vlagtwedde/Schwartenberg.
Willy Rave Meppener Tagespost 4-12-1998, Ein Kuhhorn-Bläser rief zur ersten heiligen Messe. Seit 200 Jahren katholischer Gottesdienst in Rütenbrock.

**Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien- und Wappenkunde.
Heft 1, 2000 49. Jahrgang.**

Dr. Hermann Freese Chronik der ostfriesischen Familie Friese-Frese-Freese. Auszug.
Hilda Bruns Pewsumer Communicanten 1728-1767. Kirchenmitglieder 1730-1767.

**Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien- und Wappenkunde.
Heft 4, 1998 47. Jahrgang.**

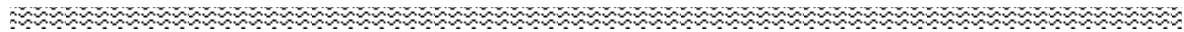
Dr Margrit Schulte Beerbühl Das Tor zum Welthandel. Ostfriesische Kaufleute werden britische Staatsangehörige.
Manfred Wegner Information der Gemeinen Vnterthanen des Ampts Lierorth de Ao.1596.
Hermannus Adams Auflistung von Renitenten aus dem Jahre 1727 (Stickhausen, Ofr).

Boeken (binnenkort toegevoegd aan ons archief SHC Stadskanaal):

G.A. Th. Roskes-Jeukens ROSKES, de geschiedenis van een familie. De geschiedenis start in Vriescheloo. Rond 1750 vertrekt de familie naar het Westen (omgeving Den Haag).
Noordelijk Scheepvaartmuseum Jaarboeken 1996 en 1998.
& Niemeyer Tabakmuseum
Jaap Spanninga Kamp "De Beetse" 1935- 1948. Herinneringen aan een werk- en interneringskamp in Westerwolde
Schenking van Dhr. Pras: Gruoninga, de jaargangen 1954-1956 en 1958-1967.

Inhoud

“De Noord” ook wel “De Prengerij” te Vriescheloo (J.S.A. Huizing).....	59
In memoriam Jan Potze (bestuur).....	67
Woar bist doe aine van? (F. Darwinkel).....	68
Het klooster Ter Apel (drs. R. Broekhuis)	70
Bourtange (S.W. Schortinghuis)	74
Aanvullingen en correcties.....	76
Eigenerfden en schatgeveren van Blijham 1670 (K. Bijsterveld)	77
Een andere Potze-familie (J. Potze)	78
Het Streekhistorisch Centrum (SHC) in Stadskanaal (P. Scheper)	80
Onstwedde op het Internet (G. Wilts en J. Velthuis).....	81
Hoendergeldregister 1672/1673 Bellingwolde (K. Bijsterveld).....	82
Tijdschriften en jaarboeken. (P. Scheper)	83

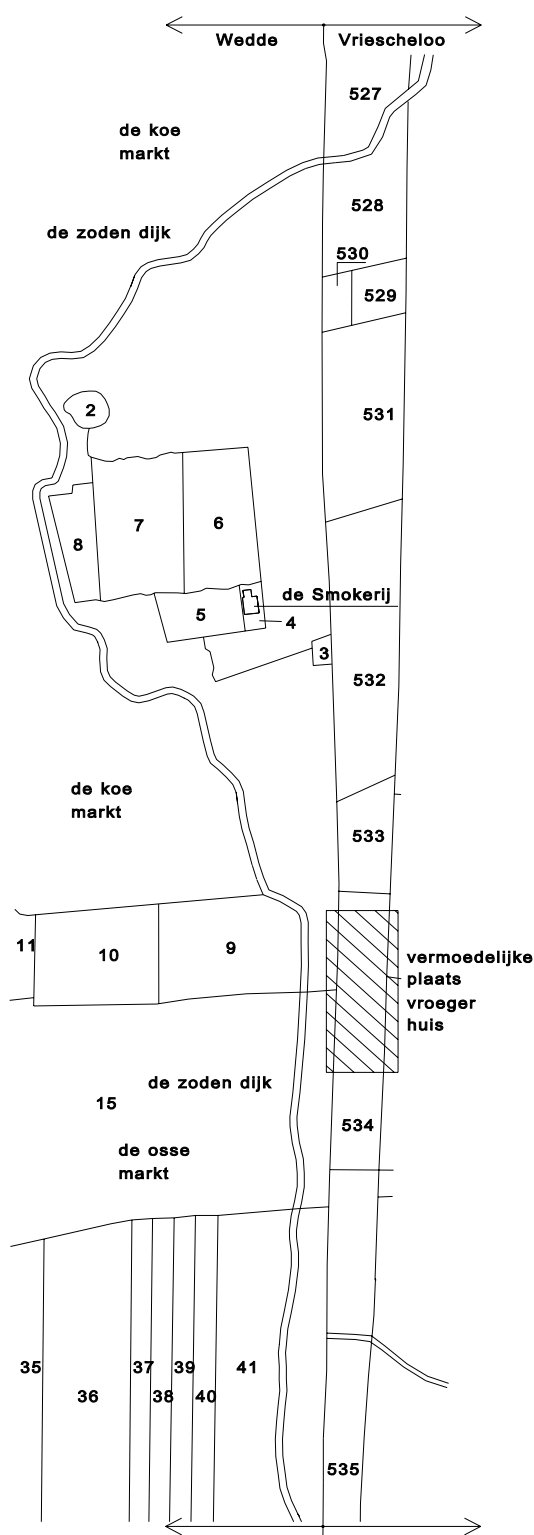
Van de redactie:

- Redactie
Jan Johan Kuiper heeft te kennen gegeven te willen stoppen als redacteur van dit tijdschrift. Hij is sinds van 1992 tot het begin van dit jaar eindredacteur geweest. Wij danken hem hartelijk voor zijn inzet en hopen nog eens een artikel van zijn hand te mogen plaatsen.
- Dringende oproep
N.a.v. bovenstaande zijn wij nog steeds op zoek naar uitbreiding van de redactie. Voor het waarborgen van de kwaliteit en continuïteit is de basis (één redacteur) veel te smal! Daarom: wie meldt zich aan om af en toe zelf een artikel te schrijven en eens per kwartaal artikelen van anderen uit te werken en te corrigeren?
- Wet Bescherming Persoonsgegevens
Regelmatig worden er voor het tijdschrift artikelen aangeboden met persoonsgegevens van nog levende personen. Om problemen hiermee te voorkomen lijkt het ons nuttig om nog eens de beginselen van de Wet Bescherming Persoonsgegevens uit te leggen¹:
 1. iemand waarvan persoonsgegevens worden verwerkt moet hiervan op de hoogte gesteld worden. De betrokkene krijgt hiermee de gelegenheid om zelf te bepalen wanneer, hoe en welke informatie aan derden wordt meegedeeld. Voor genealogen betekent dit dus dat verwerking van dergelijke persoonsgegevens, anders dan voor persoonlijk gebruik, niet zonder toestemming van betrokkene gedaan mag worden. De genealoog dient inzage in de gegevens te geven en deze waar nodig te wijzigen.
 2. persoonsgegevens mogen alleen worden verwerkt (verzameld, gebruikt en verstrekt) voor één gespecificeerd doel. D.w.z. dat persoonsgegevens die verstrekt zijn voor publicatie in een boek, niet voor andere doeleinden gebruikt mogen worden.De redactie gaat bij publicatie van recente gegevens ervan uit dat de inzender zich aan bovenstaande regels heeft gehouden.
- Auteursrecht
Artikelen worden soms voorzien van illustraties waarbij in een aantal gevallen duidelijk is dat de schrijver van het artikel gebruik heeft gemaakt van andere publicaties. Op het overnemen van teksten en afbeeldingen is het Auteursrecht van toepassing. Hierin is bepaald dat het maken van kopiën van afbeeldingen of geschreven werk uitsluitend voor eigen gebruik toegestaan is, wordt het gekopieerde echter verveelvoudigd (bijvoorbeeld door publicatie in dit tijdschrift) dan is toestemming van de rechthebbende (de illustrator of schrijver) nodig. Ook hierbij gaat de redactie ervan uit dat voor alle aangeboden artikelen, waarin gebruik is gemaakt van andere publicaties, toestemming gegeven is.

¹ Zie ook: Genealogie, kwartaalblad van het Centraal Bureau voor Genealogie: jaargang 4, nummer 4, december 1998, pag. 95 e.v.

“De Noord” ook wel “De Prengerij” te Vriescheloo

Door J.S.A. Huizing

VRIESCHELOO:

F 527	hooiland	1.19.60 ha
F 528	weiland	52.20 a.
F 529	weiland	15.40 a.
F 530	weiland	06.00 a.
F 531	weiland	69.10 a.
F 532	weiland	86.60 a.
F 533	bouwland	26.00 a.
F 534	weiland	65.00 a.
F 535	bouwland	86.20 a.

WEDDE:

D 3	tuin	04.30 a.
D 4	huis en erf	09.60 a.
D 5	tuin	36.80 a.
D 6	bouwland	96.30 a.
D 7	bouwland	1.15.80 ha
D 8	weiland	37.60 a.
D 10	heideveld	1.14.50 ha

Eigenaar in 1832:

Weduwe **Jacob Alberts Mulder**

Het meest zuidelijke erve, dat in het karspel Vriescheloo ligt, heet **de Noord**. Dat is nogal een vreemde naam voor het meest zuidelijke erve van Vriescheloo. De naamgeving zou erop kunnen duiden, dat dit erve vanuit de naastliggende ontginning in het karspel Wedde moet zijn ontgonnen.

Er is echter nog een mogelijkheid: de grens tussen de karspels Vriescheloo en Wedde werd gevormd door een sloot, **de Noord zwet**. Waarschijnlijk was de naam **Noordzwet** er eerder en is **de Noord** genoemd naar die zwet!

Na aankoop op 29-10-1809 en 8-5-1811 door **Jacob Alberts Mulder** ontstaat er een merkwaardige situatie. Het betreft dan een erve, waarvan het merendeel van het daarbij gebruikte land in het karspel Vriescheloo ligt, maar het woonhuis met een klein deel van het land ligt in het karspel Wedde.

Het woonhuis, dat voor die tijd te Vriescheloo stond, moest immers in 1811 worden afgebroken! Ik vermoed, dat het ergens in het gearceerde gedeelte heeft gestaan.

De boerderij staat thans nog steeds bekend als **de Smokerij**. Verderop in het stuk, wordt het u wel duidelijk, waarvan

deze naam is afgeleid. Het werd later gekocht door de familie Luth, die er nog steeds woont.

Jacob Alberts Mulder

Wupke Jans Huiges²

29-10-1809 Hindrik Berents getr. met Trijntje Jans Kuiper verkopen een boerenplaats, huis en tuin, no. 118, te Vriescheloo onder Wedde, met hof en kamp land, 6 mud, zijnde rond om door Wedder gemeentegrond bezwet. Kopers voor 3000 gld. zijn Jacob Alberts Mulder, getr. met Wupke Jans Huiges.

08-05-1811 Geert Jans Huizing, als boerrichter te Wedde, verkoopt een behuisde heert land te Vriescheloo, op **de Noord**, het huis (no. 59) moet worden afgebroken. Tevens een legerstee en zitting in de kerk. Het schut over de dijk moet worden onderhouden, tevens is het onderhoud van de sloot tussen de heert en de marke voor koper. Betaald moet worden aan de voor standeren van de kinderen van Freerk Jacobs Prenger en zijn vrouw, als houders van een obligatie voor genoemde som ten laste van het verkochte. Schatting 4 st. en 4 st. roedengeld. Kopers voor 875 gld. zijn Jacob Alberts Mulder getr. met Wupke Jans Huiges te Vriescheloo. De kosten zijn 100 gld. .

Hindrik Berents Smook
ged. 21-6-1761 Wedde
ovl. 25-6-1823 Oude Pekela
z.v. *Berent Jans Smook*
en *Gepke Jans*

(1) 16-6-1796
Wedde

Trijntje Harms
geb. ca. 1766
ovl. vóór 1800
d.v.
en

(2) 15-5-1800
h.c. Wedde

Trijntje Jans Kuiper
ged. 31-1-1779 Wedde
ovl. 13-3-1827 Wedde
d.v. *Jan Harms Kuiper* en
Jantien Willems Houwing

Kinderen, ged. te Wedde:
eerste huwelijk:

- Gepke, geb./ged. 15-8/19-8-1792
- Janke, geb./ged. 29-12-1793/1-1-1794
- Berent, ged. 26-11-1795 (moeder vermeld als Trijntje Jans), ovl. voor 23-8-1801

tweede huwelijk:

- Berent, ged. 23-8-1801
- Jantje, ged. 14-11-1802
- Hindrikje (ook Hindertje), geb. 28-12-1805, ged. 5-1-1806, getr. met Berend Geerts Holstein, dagloner
- Jan Kuiper, geb./ged. 27-10/6-11-1808

26-06-1797 Jan Engelkes Bos getr. met Geertruid Wilkes Cosma onder het carspel Vriescheloo verkopen een stukje land, 1,5 deimt, achter verkopers gelegen. Koper voor 280 car. gld. is Hindrik Berents te Vriescheloo. Grenzend ten noorden aan de **Wed-**

² Zie ook dit tijdschrift jrg. 17, no. 3, pag. 67

dermarke, ten oosten aan Jan Wolters, ten zuiden aan Jan Engelkes Bos en ten westen aan Hindrik Berents en Berent Hults.

29-10-1809 Hindrik Berents getr. met Trijntje Jans Kuiper verkopen een boerenplaats, huis en tuin, no. 118 nabij Vriescheloo onder Wedde, met hof en kamp land, 6 mud, zijnde rondom door Wedder gemeente grond bezwet. En een ½ waar over beide Wedder hamrikken, nevens het veen, aangehandeld om boekweit te mogen verbouwen. Een kamp land in de Noord en een dito in dezelfde heert, mandelig met Berend Harms Hults. De 1^e kamp grenzend ten noordoosten aan Wolter Jans en ten zuidwesten aan de boerenmarke. De 2^e kamp grenzend ten noordoosten aan Hindrik Berents en ten zuidwesten aan Jacob Alberts Mulder.

Freerk Jacobs Prenger

geb. ca. 1735 Wedde
ovl.

z.v. Jacob Hindriks Prenger³

en *Grietje Freriks*

Hij was weduwnaar

van *Hilligje Geerts*

24-4-1774

Wedde

Geertruid Wilkes Cosma

ged. 3-10-1751 Boertange

ovl.

d.v. Wilke Cosma

en *Hendrikje Sijwers*

Kinderen gedoopt te Wedde:

- Hindertje, ged. 23-4-1775, ovl. voor 15-4-1781
- Jacob, ged. 5-12-1777
- Hindertien, ged. 15-4-1781
- Grietje, ged. 28-3-1784, ovl. voor 3-5-1786
- Grietje, 3-5-1786, ged. 7-5-1786
- Wilke, geb. 9-3-1789, ged. 15-3-1789

2^e huwelijk van Geertruid Wilkes Cosma:

Jan Engelkes Scholten

geb. ca. 1770 Wedde

ovl.

z.v. Engelke Jans Scholten/Schulten

en *Harmke Hindriks Bos*

23-11-1794

Wedde

Geertruid Wilkes Cosma

09-06-1772 Freerk Jacobs Prenger te Wedde, wonende op het erve **de Prengerij** onder het Karspel Vriescheloo. Moet scheidsloot maken op de Wedder koemarke en Freerk Jacobs Prenger, beginnende ten zuiden van **de Prengerij** en noordwaarts tot aan het Weddermeer.

24-06-1773 Ten huize van Gerigtsvoogt B. Hommes te Vlagtwedde zijn gecompareert:

- Frerik Prenger als volmagt van het Carspel Wedde
- Jacob Tammes als volmagt van het Carspel Vlagtwedde
- Reint Goringh als volmagt van het Carspel Onstwedde
- Christiaan Engels als volmagt van het Carspel Vriescheloo
- van het Carspel Sellingen is niemand gekomen

³ Zie ook dit tijdschrift: jrg. 17, no.2, pag. 33 e.v.

Er wordt een stemming gehouden voor een nieuwe assessor in de plaats van de overleden Harm Koilers. Frerik Prenger stemt op Eppo Hillenius te Lutkeloo.

- 03-11-1773 Freerk Jacobs Prenger contra Hindrik Harms Kloppenborg cum uxoris, onbewoont, ongebruikt en in vrijdom zult laten verblijven zodane door u bewoonde en gebruikte behuizinge, tuinen, bouw- en groen landen cum annexis - onderling huurcerter in huure en gebruik.
- 17-08-1776 Geertruit, getr. met Frerik Prenger ontvangt bij de scheiding en deling van de erfenis van haar ouders: een tuin buiten de Vriesche poort, waarde 170 gld.
- 14-03-1793 Geertruid Wilkes Cosma, de wed. van Freerk Jacobs Prenger te Wedde, verkoopt een tuin buiten de Vriesche poort der fortresse Boertange aan Heere Geerts Heeres in de Boertange voor 140 gld.
- 05-11-1794 Geertruid Wilkes Cosma, de wed. van Freerk Jacobs Prenger te Wedde, maakt een scheiding en afkoop met Jan Aeykes, schoenmaker te Wedde als voormond, Hindrik Wolters te Bellingwolde als sibbevoogd en Harm Jacobs Altingh als vreemde voogd over haar minderjarige kinderen. Zij behoudt de boedel, zal de kinderen tot 18 jaar opbrengen en ze dan elk 35 gld. uitbetalen. Grietje en Wilke wordt bovendien nog een paar zilveren schoengespens beloofd, zoals de anderen reeds hadden genoten.
- 05-11-1794 Geertruid Wilkes Cosma, de wed. van Freerk Jacobs Prenger te Wedde, verkoopt aan Jan Jacobs Altingh te Wedde een vierendeel waares gerechtigheid over beide Wedder hammerikken voor 94 gld.
- 01-08-1796 Jan Engelkes Scholten getr. met Geertruid Kosma, weduwe van Freerk Jacobs Prenger, op de Noord onder Vriescheloo, lenen 800 car. gld. van Jan Aijkes en consorten. Rente 2,5 %.
- 08-05-1811 Geert Jans Huizing, als boerrichter te Wedde, verkoopt een behuisde heert land te Vriescheloo op de Noord, het huis (no. 59.) moet worden afgebroken. Tevens een legerstee en zitting in de kerk. Het schut over de dijk moet worden onderhouden, tevens is het onderhoud van de sloot tussen de heert en de marke voor koper. Betaald moet worden aan de voorstanderen van de kinderen van Freerk Jacobs Prenger en zijn vrouw, als houders van een obligatie voor genoemde som ten laste van het verkochte. Schatting 4 st. en 4 st. roedengeld. Kopers voor 875 gld. zijn Jacob Alberts Mulder getr. met Wupke Jans Huiges te Vriescheloo. De kosten zijn 100 gld.

Tiabbe Geerts

geb. 16-11-1708 Stapelmoor
ovl. 9-5-1756 begr. Wedde
z.v. *Geert Tiabbes*
en *Antje Geerts*

22-6-1738

Greetje Alefs

geb. ca. 1710
ovl. ca. 1745 Vriescheloo
d.v. *Alef Jansen*
en *Engel Joosten*

Kinderen:

- Antje Tiabbes, geb. 7-3-1739 Stapelmoor
- Geert Tiabbes, ged. 21-6-1744
- Berent Geerts Tiabbes

2^e huwelijk
 19-5-1747 Vriescheloo **Grietje/Geertijn Freriks**
 geb. ca. 1705
 ovl. na 31-7-1770
 d.v. *Frerick Coops*
 en *Altijn Geerts*
 Zij was weduwe van
 1^e *Jan Ottens*
 2^e *Jacob Hindriks Prenger*

- 27-11-1727 Tjabbe Geerts wegens een vuistslagh, boete 1 guld. 10 stuivers.
 16-10-1728 Tjabbe Geerts wegens een vuijstslagh, boete 2 guld. 20-09-1746 Tiabbe Geerts getr. met Griete Frericks te Vrie scheloo, verkopen een akker bouwland van 3 mud te Wedde, op de grote es. Koper is drost Muntinge.
 27-09-1746 Engel Joesten procedeert tegen Tiabbe Geerts in Loo. Om betaling van soodaene geleent en verschooten geldt als gij an hem plichtig sijt.
 10-01-1747 Olert Boelmans en cons. als diakenen procederen tegen Tiabbe Geerts noi uxoris. Opsegging soodaene capitael en interesse ingevolge versegelinge.
 19-03-1747 Huwelijkscontract te Vriescheloo, tussen Tiabbe of Geerts en Geertien Frericks. Zij is de weduwe van 19-05-1747 Jacob Prenger.
 Dedingsluiden van de bruidegom: niemand
 Dedingsluiden van de bruid: Aike Jans, Gepke Jans.
 Getuigen: Albert Harberts, Berent Boelems, Frerick Bercklage.
 12-11-1748 De selve dito doe van Tabbe Geerts ontfangen een jaar schattingh, is de somma 0-9-0.
 16-01-1754 Tiabbe Geerts en noi uxoris contra Eilert Wirtjes cum uxore te Vriescheloo. Op majj anstaande in vriedom en ongebruikt souden laten sodane behuisin ge, tuine en landerijen als Ged. dus verre meijer wijze in de huire en gebruik hebben gehad.
 15-05-1764 Engelke Jans Bos te Wedde leent 400 car. gld. van Grietje Freerks, weduwe van Tjabbe Geerts te Vriescheloo.
 11-10-1762 Grietje Freriks, laatste weduwe van Tiabbe Geerts verkoopt 3 deimt meedland te Vriescheloo, aan 't eind van weduwe Freriks heert, strekkende tot aan de **A.** Kopers voor 384 car. gld. 6 st. zijn Harm Berents Hulst en Klaas Jans te Veele. Grenzend ten oosten aan Berent Jans en ten westen aan Thijes tot Sellingen.
 21-11-1770 Grietje Freriks, de weduwe van Tiabbe Geerts contra Geert Jans de Wit cum uxoris te Vriescheloo. Op behoorlijke tijd na Landregte in vrijdom onbewoont en ongebruikt zult moeten verlaten zodane behuisinge, tuin en landerijen als gij tot hier toe van Impte meijerwijse in huur en gebruik hebt gehad.

Jacob Hindriks Prenger ca. 1730 **Geertien/Grietje Frericks**
 geb. ca. 1700 geb. ca. 1700
 ovl. 7-4-1745/11-1-1746 ovl. na 31-7-1770
 z.v. *Hindrik Prenger* d.v. *Frerik Coops*
 en en *Altijn Geerts*
 Zij was weduwe van *Jan Ottens* en
 huwde later *Tiabbe Geerts*

Kinderen:

- Hindrick, ged. 19-11-1731 te Wedde
- Frerick, ged. 2-11-1736 Vriescheloo —→ opvolger

- 09-12-1733 Arent Peters klaagt tegen Frerik Berents tot Loo. Mandaat ten einde gij in plaats van uw overleden vader Berent Luickens zult hebben aan te zweren als vreemde voogt over het kind van Jan Ottes bij Griete Freriks.
- 29-01-1735 Jacob Prenger getr. met Grietje Frericks verkrijgen uit de erfenis van Meilief Geerts getr. met Aaltijn Geerts de behuizing en landerijen te Vriescheloo, zoals Meilief Geerts en Aaltijn Geerts deze bezaten.
- 29-02-1736 Jacob Hindricks een jaer schat 0-8-0.
- 12-01-1740 Albert Harberts procedeert tegen Jacob Hindriks Prenger tot Loo. Opsegging capitaal en interessen.
- 11-05-1740 Jacob Prenger getr. met Grietjen Fredericks te Vriescheloo lenen 400 car. gld. van Jacob Nannes, knecht van pastor Doedens te Blijham. Rente 4 %.
- 10-01-1741 Jacob Prengers, noi uxoris in qlte, procedeert tegen Harmen Engelckes in qlte. Mandaet van opsegging van alsoodaene landt genaemt heijde velden venne, gelegen tot Vriescheloo, als hij van U ter sette gebruickt.
- 12-07-1741 Albert Haselhof en Harmen Berents kuiper, gevol machtigden van de geïnteresseerden van de Wedder Hammarck. Ten einde gij gehouden sult zijn om de swetsloot tusschen U en de Impt. soo redes door deselve is opgegraven, nevens de Impetr. sult opgraven in behoorlijke staat bij ontstont dat sulcks op kosten sal worden uitbestedet, enz.
- 18-11-1741 Albert Haselhof en Harmen Berents kuiper, gevol machtigden van de geïnteresseerden van de Wedder Hammarck. In het begin van de sloot wel in de regte swette was gegraven, maar dat het meeste deel der gegrae venen sloots niet de rechte swette was, enz.
- 09-01-1742 Gepke Harms de weduwe van Jan Bontkes procedeert tegen Jacob Prenger en noi uxoris. Opsegging capitaal en interessen ingevolge obligatie.
- 09-01-1742 Jacob Nannes procedeert tegen Jacob Prenger en noi uxoris tot Loo. Opsegging capitaal en interessen ingevolge obligatie.
- 1742 In de lijst van lidmaten te Vriescheloo staan:
Jacob Hindricks Prenger en Grietien Frericks.
- 08-01-1743 De weduwe van Jan Bontjes procedeert tegen Jacob Prenger noi uxoris. Opsegging penninggen.
- 16-01-1743 Jacob Nannes procedeert tegen Jacob Prenger, noi uxoris. Om betaling soodaene penningen, opsegging.
- 01-05-1743 Jacob Nannes procedeert tegen Jacob Prenger, noi uxoris. Betreft 400 car. gld.
- 27-06-1743 Jacob Prenger getr. met Gretjen Frericks te Vriescheloo verpachten voor 9 jaar 3 deimt meedland te Vriescheloo, ten einde der verpachtenaren opstreckende heerd tot aan ... Koper voor 320 car. gld. is Frerick Berents te Vriescheloo. Grenzend ten oosten aan Aijcke Jans en ten westen aan Theijes tot Sellingen.
- 21-12-1743 Jacob Prenger getr. met Grietje Freriks te Vriescheloo lenen 193 car. gld. van Olert Boelmans en Jan Aijkes, diacenen te Vriescheloo, rente 4 %.
- 07-01-1744 De weduwe van Jan Bontjes procedeert tegen Jacob Prenger en noi uxoris. Opsegging capitaal en rente.
- 07-04-1745 Albert Haselhof en Harmen Berents kuiper, gevolmachtigden van de geïnteresseerden van de Wedder Hammarck.
- 11-01-1746 De weduwe van Jacob Prenger procedeert tegen Harm Geerts Klepper en noi uxoris tot Vriescheloo. Opsegging soodaene behuisinge en landerijen als gij tot dusverre meijerwijse hebt gebruickt.
- 17-05-1747 Albert Haselhof en Harm Berents Cuiper procederen tegen Claes Boelken en cons., als eijgenerfdn van Wedder Hammerick tot Wedde, om verteringen en verdere uitgeschoten penningen wegens het proces tegen Jacob Prenger voor het gericht te Vlagtwedde en de Hoge Justitie Kamer.

Meilief Geerts

geb. ca. 1675
 ovl. 2-11-1731/3-3-1734
 z.v. Geert ?
 en ?

Aaltijn Geerts

geb. ca. 1680
 ovl. voor 29-1-1735
 d.v. Geert ?
 en
 Zij was weduwe van *Freerk Coops*.

Kinderen, ged. Wedde:

- Geertijn, getrouwd met Jan Jarckes Hoijsing
- Aaltijn, getrouwd met (1) Albert Edes en (2) Hinderik Hinderiks
- Geert, getrouwd met Antje Poppes

- 14-10-1699 d'Edele scriba dr. Doedens procedeert tegen Meijlief Geerts. "Ten einde de gedaagde niet sal onder staen over te handigen ofte leveren de gemeente Carspels Bulle tot Wedde".
- 25-10-1699 Scriba Doedens procedeert tegen Meilief Geerts. "Acte in te brengen geordonneert".
- 08-01-1718 Anno 1718. Den 8 Januarij van Meijlieff Geerts ontfangen, wegens de kercke 20 jaer schattinge, gevende tot Elke jaer schattinge 8 stuiver, belooft sick de summa van 8 gulden, is 8-0-0.
- 26-09-1719 Anno 1719. Den 26 Septbr. van Meijlieftt Geerts ontfangen wegens de kercke, 4 jaer en een vieren deel schattinge, gevende tot elke jaer schattinge 8 stuiver, maekt in summa 1 gulden 14 stuiver, is 0-14-0.
- 09-01-1720 Coert Willems klaagt tegen Meijlief Geerts tot Loo. Opsegging soodaene penningen vermoge obligatie.
- 09-01-1720 Aijlcke Ockes klaagt tegen Meilief Geerts. Opsegging capitael.
- 03-01-1721 Den 3 jannewarij ontfangen van Meilief Geerts, 2 jaer en een vierendeel schattinge, is in summa 0-18-?
- 22-12-1722 Den 22 Desember ontfangen van Meilef Geers een jaer en een vierendeel schattinge, gevende toe Elcke jaer 8 stu., is in summa 0-10-?
- 02-11-1731 Den selven dijto ontfangen van Meilief Geers 2 jaar schatting, is 0-16-?
1732	Loo, kleine waer	Mijlief Geerts	0-6-6
	Volgt nu Looster Boute soo alreedes verschenen is en oock tot op 30 Aug. 1732 sal verschijnen.		
		Meijlief Geerts	0-5-0
- 03-03-1734 Jacob Hesse klaagt uit naam van Jan Jarckes Hoijsing en Albert Edes tegen Jacob Prenger. Jan Jarckes Hoijsing, wiens overleden schoonvader Meijlief Geerts d.d. 4-7-1727 afhandelinghe heeft gemaakt met Jacob Hindriks Prenger en Grietje Frericks, wegens haar vaderlijke en moederlijke goederen. Nu komt Jacob Prenger, die voor de meijer wil intervenieren.
- 07-04-1734 Jacob Hindriks Prenger klaagt tegen Albert Edes tot Hoorn. Zal zich niet verdriesten om enige bouwerij en, planterije, noch saijerije enz. te doen betreffende de plaats, so door Mans Frericks meijerwijze gebruikt, maar alles in statu quo voor de tegenwoordige meijer enz. . In zaken Jan Hoijsingh contra Mans Frericks, waarvoor Jacob Hindriks Prenger intervenieert.
- 07-04-1734 Jan Hoijsing klaagt tegen Mans Frericks tot Loo. Opzegging behuizing en landerijen van hem ter huur gebruikt. Jacob Hindriks Prenger is intervenient.

Huurders/meijers van deze plaats:

Hindrik Harms Kloppenburg ca. 1768

geb. ca. 1738

ovl. 4-10-1786/7-8-1793

z.v. Harm Kloppenburg?

en Grietje?

Hilligje Roelfs

geb. ca. 1743

ovl. voor 7-8-1793

d.v. Roelf ?

en Talle?

Kinderen, allen ged. te Vriescheloo:

- Talle, geb. 5-3-1769, ged. 11-3-1769
- Roelf, geb. 16-2-1772, ged. 23-2-1772
- Grietie, geb. 16-5-1774, ged. 21-5-1774
- Harm, ged. 9-3-1777
- Arend, ged. 25-3-1781

03-11-1773 Freerk Jacobs Prenger contra Hindrik Harms Kloppenburg cum uxoris, - onbewoont, ongebruikt en in vrijdom zult laten verblijven zodane door u bewoon de en gebruikte behuizinge, tuinen, bouw- en groen landen cum annexis - onderling huurcenter in huure en gebruik.

Geert Jans de Wit

21-11-1770 Grietje Freriks, de weduwe van Tiabbe Geerts contra Geert Jans de Wit cum uxoris te Vriescheloo. Op behoorlijke tijd na Landregte in vrijdom onbewoont en ongebruikt zult moeten verlaten zodane behuizinge, tuin en landerijen als gij tot hier toe van Impte meijerwijze in huur en gebruik hebt gehad.

Mans Frericks

07-01-1733 Roelf Jans klaagt tegen Mans Frericks tot Loo. Opzegging huis en plaats, om het in mei in vrijdom te laten verblijven.

12-01-1734 Jan Hoijsing klaagt tegen Mans Frericks tot Loo. Opzegging huis en land. Deze zaak komt dan nog ettelijke keren voor, Jacob Hindriks is dan inter venient.

03-03-1734 Jacob Hesse uit klaagt uit naam van Jan Jarckes Hoijsing en Albert Edes tegen Jacob Prenger. Jan Jarckes Hoijsing, wiens overleden schoonvader Meijlief Geerts d.d. 4-7-1727 afhandeling heeft gemaakt met Jacob Hindriks Prenger en Grietje Freriks, wegens haar vaderlijke en moederlijke goederen. Nu komt Jacob Prenger, die voor de meijer wil intervenieren.

07-04-1734 Jacob Hindriks Prenger klaagt tegen Albert Edes tot Hoorn. Zal zich niet verdriesten om enige bouwerij en, planterije, noch saijerije enz. te doen betref fende de plaats, so door Mans Frericks meijerwijze gebruikt, maar alles in statu quo voor de tegen woordige meijer enz. . In zaken Jan Hoijsingh contra Mans Frericks, waarvoor Jacob Hindriks Prenger intervenieert.

07-04-1734 Jan Hoijsing klaagt tegen Mans Frericks tot Loo. Opzegging behuizing en landerijen van hem ter huur

Jacob Hindricks

Kennelijk is Meilief Geerts overleden en hebben zijn erfgenamen de plaats verhuurd.

29-02-1736 Jacob Hindricks een jaer schat 0-8-0.

De zoden dijk.

Deze dijk, die thans niet meer in het land wordt waargenomen, is al zeer oud:

02-10-1710 Burgemeesteren en Raad besluiten, in tegenstelling van (-), dat men niet zal beginnen bij de Wedder Zandt bergen, maar vanaf de **Soddendijk**.

Hij was dus in 1710 al aanwezig!

Overigens kunt u op de tekening nog een aanzienlijk verschil zien, wat betreft het ontginningsstadium tussen Vriescheloo en Wedde. Het doet wat merkwaardig aan, dat langs de **noordzwet** aan de Vrieschelooster kant alle grond in gebruik is genomen, en dat waarschijnlijk al wel 50 jaar, en dat aan de Wedder kant die ontginning eigenlijk nog moet beginnen! Aan de grond kan dat toch niet hebben gelegen, die moet toch aan beide zijden van de **noordzwet** hetzelfde zijn geweest!

In memoriam *Jan Potze*

Op 4 september 2000 is op 68-jarige leeftijd plotseling overleden ons bestuurslid Ir. Jan Potze. Van 1986 is hij lid van onze vereniging geweest, vanaf 1995 had hij ook zitting in het bestuur.

De vereniging was erg belangrijk voor hem en altijd was hij op de ledenvergaderingen en de bestuursvergaderingen aanwezig. Op de bestuursvergaderingen had hij een plezierige en belangrijke inbreng en aan zijn oordeel werd veel waarde gehecht. De vergaderingen werden door hem nauwgezet genotuleerd.

Aan onze excursies nam hij altijd deel en als mede-organisator leverde hij zijn bijdrage. Hij hielp mee met de organisatie rondom onze tijdschriften en hij stelde altijd de door onze lezers zeer gewaardeerde overzichten op van historische en genealogische publicaties op. Op de vergaderingen reikte hij de tijdschriften aan de aanwezige leden uit en hij zorgde ervoor dat de overige van onze ca. 300 leden het tijdschrift per post ontvingen.

Veel onderzoek heeft hij naar de families Potze en Wijnholds gedaan en de resultaten van zijn onderzoeken moesten natuurlijk in ons tijdschrift worden opgenomen.

Groot zal het verlies voor zijn partner, kinderen en kleinkinderen zijn. Wij wensen de familie veel sterkte om dit te dragen.

Wij verliezen als vereniging met het overlijden van Jan Potze een goed, consciëntieus en vooral sympathiek bestuurslid, we zullen zijn persoonlijkheid en inbreng missen.

Woar bist doe aine van?

32 Harm Harms Dar(de)winkel wever ~ Gieten 14 sep 1783 † Drouwen 22 nov 1854 X Gieten 15 mei 1817	34 Hendrik Venings landbouwer ~ Westerbork 20 mei 1778 † Elp 23 aug 1828	36 Klaas Berend Klaassens * Weiwerd 15 febr 1808 † Vries 16 mei 1883 X Groningen 10 feb 1833	38 Harm Jansen * Rolde 6 nov 1810 † Rolde 13 mrt 1880 X Rolde 16 mrt 1833	40 Klaas Kuipers landbouwer * Emmen 12 dec 1756 † Emmen 22 jul 1829 X Emmen 9 mei 1790	42 Hindrik Having landbouwer * Odoorn 12 sep 1758 † Zweeloo 14 aug 1834 X Zweeloo 9 jun 1797	44 Hindrik Jeuring * Emmelenkamp (D) X	46 Derk Roelfs Lanting scheper ~ Emmen 15 jan 1786 † Emmen 10 aug 1863 X Schoonebeek 13 mrt 1808
33 Jantien Egberts Enting ~ Borger 2 mrt 1791 † Rolde 2 jan 1871	35 Jantje Jans	37 Geertruid Itje Rijpma * Aduard 30 mei 1811 † Vries 27 apr 1858	39 Aaltje Dekens ~ Gasselte 29 apr 1809 † Rolde 17 nov 1874	41 Hinderkien Kaspers ~ Roswinkel 2 aug 1761 † Emmen 13 mrt 1843	43 Geesje Hindriks Abrahami ~ Zweeloo 26 jan 1766 † Meppen (Dr) 17 sep 1826	45 Gesien Slikkers † Emmen 16 feb 1821	47 Fennegien Geerts ~ Dalen 4 jun 1781 † Emmen 30 jul 1854
16 Egbert Darwinkel landbouwer * Borger 8 nov 1824 † Rolde 7 mrt 1902 X Rolde 6 mei 1856	17 Jantje Venings * Westerbork 13 dec 1821 † Rolde 6 feb 1876	18 Jan Berend Klaassens * Groningen 23 apr 1833 † Vries 23 apr 1894 X Vries 8 mei 1861	19 Berendina Jansen * Rolde 21 dec 1806 † Rolde 1 jun 1899	20 Albert Kuiper ~ Emmen 21 dec 1806 † Emmen 21 sep 1879 X Emmen 8 mei 1835	21 Aaltje Having ~ Zweeloo 20 jul 1805 † Emmen 10 jul 1878	22 Jan Jeuring * Emmelenkamp (D) 14 feb 1794 † Emmen 21 jul 1867 X Emmen 28 jun 1845	23 Roelfien Lanting * Emmen 30 mei 1818 † Emmen 13 dec 1903
8 Harm Darwinkel landbouwer * Westerbork 24 nov 1865 † Gladbeck (D) juni 1905 X Vries 1891	9 Geertruida Klaassens * Vries 4 mei 1869	10 Hindrik Kuiper * Emmen 1 sep 1839 † Sleen 28 mrt 1908 X Emmen 1 feb 1873	11 Fenna Jeuring * Emmen 1 jul 1846 † Odoorn 14 jul 1916				
4 Egbert Darwinkel landbouwer * Vries 23 dec 1891 † Emmen 27 apr 1985 X Sleen 31 jul 1914	5 Geertje Kuipers * Odoorn 20 mei 1887 † Emmen 14 nov 1981						
2 Hendrik Darwinkel hoofdagent van Politie * 't Haantje (Sleen) 12 nov 1920 X Sleen							
Ferdinand * 's-Gravenhage 5 nov 1954 X Emmen 23 mrt 1989 met Boukje Valke, ziekenverzorger							

Kwartierstaat van Ferdinand Darwinkel (idnr. 97317)

48	50	52	54	56	58	60	62
Jan Alberts Hensums landbouwer ~ Ter Apel 21 feb 1762 † Ter Apel 20 mrt 1823 X Sellingen 14 mrt 1789	Hindrik Willems Niemeijer / Hoijtingh ~ Onstwedde 9 apr 1758 † Ter Apel 2 jun 1843 X Ter Apel 12 sep 1783	Jan Harmannes Twiest ~ Sellingen 27 mei 1756 † Sellingen 6 mrt 1836 X Sellingen 22 mei 1791	Geert Menses Wijcherts ~ Ter Apel 1 jun 1769 † Ter Haar 5 apr 1836 X Ter Apel 29 mrt 1799	Wubbelt Draaijer ~ Onstwedde 7 mei 1786 † Onstwedde 31 dec 1838 X Onstwedde 7 mei 1822	Folkert Geerts Houwing ~ Roswinkel 18 mei 1777 † de Maten 22 feb 1855 X Vlagtwedde 8 mei 1824	Wander Wanders landbouwer * Borger 26 jun 1798 † Buinerveen 5 mei 1876 X Borger 17 mei 1822	Lammert Pepping * Gasselte 22 okt 1801 † Buinerveen 19 dec 1879 X Borger 26 jan 1826
49	51	53	55	57	59	61	63
Jantien Jans Cremer * Veele ~Vlagwedde 14 mrt 1766 † Ter Apel 6 mrt 1852	Anke Jans Niemeijer / Hoijtingh ~ Ter Apel 27 feb 1763 † Ter Apel 17 mei 1821	Jantien Menses Wijcherts ~ Ter Apel 2 dec 1764 † Sellingen 3 mrt 1834	Trientien Jans Timmer/Fens? * Roswinkel rond 1777 † Ter Apel 10 sep 1829	Harmke Harms Haan ~ Onstwedde 16 okt 1796 † Onstwedde 24 mei 1842	Naanke Roelfs Brands ~ Sellingen 15 mei 1795 † de Maten 3 okt 1865	Jantien Alberts Stikel * Wildervank 17 okt 1793 † Buinerveen 1 jul 1869	Geertien Reinders * Ees 26 okt 1804 † Buinerveen 17 apr 1864
24	25	26	27	28	29	30	31
Hindrik Jans Hensums landbouwer * Ter Apel 4 jan 1797 † Ter Apel 5 mei 1852 X Vlagtwedde 12 dec 1823	Nantien Hinderks Niemeijer Hoijtingh * Ter Apel 8 sep 1799 † Ter Apel 8 okt 1866	Jan Jans Twiest landbouwer * Sellingen 12 feb 1804 † Roswinkel 11 nov 1885 X Vlagtwedde 22 mei 1834	Mensien Geerts Wiegers * Ter Apel 23 apr 1808 † Emmen 17 feb 1879	Derk Draaijer * Onstwedde 26 dec 1822 † Emmen 18 jun 1881 X Vlagtwedde 22 okt 1853	Dina Folkerts Houwing * Emmen 19 mrt 1825 † Emmen 27 mrt 1913	Albert Wanders * Buinerveen 27 mei 1827 X Borger 15 mei 1856	Trijntje Pepping * Borger 28 dec 1828 † Eserveen 6 jun 1917
12		13		14		15	
Jan Hensums landbouwer * Ter Apel 27 mei 1837 X Vlagtwedde 28 mrt 1867		Jantje Twiest * Sellingen 22 apr 1839 † Emmen 28 mrt 1867		Harm Draaijer * Emmen 30 aug 1860 † Emmen 2 mei 1912 X Emmen 13 apr 1886		Geertien Wanders * Odoorn 23 mei 1866 † Emmen 22 feb 1946	
6				7			
Jan Hensums landbouwer * Emmen 9 okt 1879 † Sleen 15 okt 1957 X Emmen 20 okt 1910				Trijntje Draaijer * Emmen 12 okt 1888 † Zutphen 19 aug 1965			
3							
Derkiëna Hensums * Vlagtwedde 14 jun 1921 22 nov 1946							
1							
Darwinkel proces operator * Emmen 18 sep 1961, dochter van J.B. Valke en J.H. Stürre							

Het klooster Ter Apel

Inleiding gehouden op de vergadering van 17 juni 2000

door drs. R. Broekhuis

Inleiding

In deze lezing staat de bouwgeschiedenis van het klooster van Ter Apel centraal. Dit verhaal kent evenwel een lange inleiding. Om iets te begrijpen van de plaats van het klooster in de Westerwoldse kerkgeschiedenis is het noodzakelijk om over een lange periode terug te kijken. Iedereen die Westerwolde kent, kent ook het klooster Ter Apel. Toch is deze kloosterstichting een opvallende gebeurtenis binnen de Westerwoldse traditie. In de wijde omtrek waren geen andere kloosters te vinden en bovendien vond de stichting plaats in een tijd waarin de meeste Groninger kerken en kloosters al waren gebouwd.

Voor alle duidelijkheid zal mijn verhaal in twee delen uiteenvallen: het eerste deel gaat over de vroege geschiedenis van Westerwolde en het tweede deel over het klooster Ter Apel.

Prehistorie en vroege middeleeuwen

Rond 8000 voor Christus bestond het landschap in Oost-Groningen voornamelijk uit zandduinen en vlakten waardoor riviertjes en beken stroomden. Een belangrijke rivier in dit gebied was de Ruiten Aa. Vermoedelijk was deze rivier in de prehistorie een tak van de Eems en heeft het dezelfde omvang gehad als de Eems nu nog heeft. Rond 6000 voor Christus trokken de aanwezige jagers en verzamelaars uit de Veenkoloniën weg. Alleen Westerwolde, de hoge zandrug die van Ter Apel tot aan Winschoten loopt, bleef tot het begin van de jaartelling bewoonbaar. Daarna trokken ook daar de bewoners weg, omdat het oprukkende veen bewoning onmogelijk maakte.

Dwars op de zandrug die we Westerwolde noemen, lopen de zogenaamde tangen, smalle hoger gelegen gebieden die lange tijd de enige landbruggen vormden tussen Westerwolde en het Eemsland. Op de tangen zijn geen sporen van bewoning gevonden. Een uitzondering hierop vormt de Wessingtange, maar deze tange was van oorsprong geen landverbinding door het moeras, maar een strook van hogere grond langs een oude loop van de Ruiten Aa. Deze strook zette zich tot in Duitsland voort. De Bourtange of Kaltentange vormde verbinding ter hoogte van Asschendorf en Rheede. De Hanentange ten zuidoosten van Ter Apel gaf toegang naar Haren en Landegge.

Bij droge zomers en bij strenge vorst kon het moerasgebied bij verschillende passen worden overgestoken. In de natte periode kon dit niet meer. Lange tijd is gedacht dat bewoners met behulp van boomstammen wegen door het veen hebben gemaakt, die in verbinding stonden met andere wegen. De archeoloog Groenendijk stelt dat de veenwegen zelden onderdeel van verkeersroutes zijn geweest. Ze lagen vooral in de nabijheid van bewoning en waren wellicht vooral van lokaal belang.

Het isolement van Westerwolde was groot. Tot ongeveer 700 bleef het gebied onbewoond, daarna kwamen nieuwe bewoners Westerwolde binnen, vermoedelijk vanaf de oevers van de Eems. In tegenstelling tot Westerwolde zijn de oevers van de Eems permanent bewoond gebleven. Zowel aan de linkerzijde als aan de rechterzijde van de Eems liep er een weg van Munster tot aan Emden: de zogenaamde Friezenstraat. Aan deze straat lagen verschillende oude nederzettingen, waaronder Dalum, Hesepe, Rühle, Fullen, Versen, Wesuwe, Meppen, Boke-loh, Haren, Landegge en Asschendorf.

Volgens de opvattingen van Groenendijk en Knottnerus zijn mogelijk vanuit het Eemsland mensen de Bourtanger moerassen doorgetrokken om zich in het huidige Westerwolde te vestigen. In deze visie heeft het Eemsland als kerngewest dienst gedaan. Bewoners van het Eemsland met rechten in Westerwolde konden op een goed moment een 'zetbaas' in Westerwolde

neerzetten. Deze nederzettingen met nieuwe bewoners konden zo de basis vormen voor een nieuw kerngewest.

Hemelsbreed lag Westerwolde maar 10 km verwijderd van het Eemsland, maar de moerassen zorgden ervoor dat contacten tussen beide gebieden slechts mogelijk waren via de smalle Bourtange en de Kaltentange. Politieke en economische banden hebben toch via het Eemsland, het herkomstgebied van de Westerswolders gelopen. Deze manier van kolonisatie geeft meteen een verklaring voor de naam Westerwolde: het onontgonnen gebied ten westen van het kerngewest.

Een andere verklaring is, dat de naam verwijst naar het westelijk deel van de gouw Agrotingo of Agradingau. Het Saksische gebied was ingedeeld in gouwen. Hoe deze indeling precies heeft gelopen is niet bekend. Natuurlijke barrières vormden meestal de gouwgrens, zodat er geen scherpe afbakening gemaakt zijn. Agrotingo zou zich aan beide zijden van de Eems uitstrekken tot de Emsgouw die vanaf Asschendorf het mondingsgebied van de Eems besloeg. Evenals bij de vorige verklaring wordt Westerwolde beschouwd als een deel van een oostelijker bij de Eems gelegen gebied.

Waarschijnlijk werd dit hele gebied dat wij nu als Westerwolde kennen aangeduid met de term Wedde. Op het moment dat mensen zich in een bepaald gebied gingen vestigen, werd het noodzakelijk de naam nader aan te duiden: zoals Uneswido: het Wedde van Unes. De driehoek Wedde, Onstwedde en Vlachtwedde vormt de oudst bewoonde kern van Westerwolde. De dorpen liggen ook op het breedste deel van Westerwolde. De drie dorpen waren onafhankelijk van elkaar en maakten een eigen ontwikkeling door. Daarna volgden de dorpen Vriescheloo en Sellingen. Evenals de nederzettingen bij de Eems, zijn de nederzettingen in Westerwolde als een kralensnoer langs het beekdal van de Ruiten Aa en het Pagediep ontstaan.

Niet lang nadat de eerste Eemslanders naar Westerwolde waren getrokken, voerden de Saksische stammen strijd tegen Karel de Grote (742-814). Karel zette alle middelen in om de Saksers aan zich te onderwerpen. Een van die middelen vormde de godsdienst. De nog heidense Saksers moesten tot het Christendom bekeerd worden, zodat ze gemakkelijk bij het grote rijk van Karel ingevoegd konden worden. Tussen 777 en 780 deelde hij daarom het gebied in een aantal missiecentra in. In het Eemsland ontstonden de centra rond Meppen, Osnabruck en Visbeck. Vanuit deze centra moest de kerstening van de gebieden op gang komen.

Aan de hand van de kerkgeschiedenis is ook de oudste bewoningsgeschiedenis van het Eemsland en Westerwolde te reconstrueren. Kerkelijke bezittingen lagen vaak ten grondslag aan de verdeling in invloedsferen. Bij historisch onderzoek geeft de speurtocht naar de patronen van de kerken enig houvast. Een voorbeeld hiervan zijn de patroonheiligen van Meppen en Haselünne. Er is weinig bekend over de eerste activiteiten van het centrum in Meppen. De enige naam die is overgeleverd is van de missionaris Wiho die in 803 tot eerste bisschop werd gewijd. Waarschijnlijk was hij afkomstig uit het bisdom Utrecht. Aanleiding om dit te veronderstellen zijn de patroonheiligen van verschillende kerken. Zowel de kerk van Meppen als die van Haselünne hebben als tweede patroonheilige Margaretha. De hoofdpatroon van beide kerken is Vitus, de belangrijkste heilige van het bisdom Osnabruck en van de invloedrijke abdij van Corvey. Vitus is echter later de hoofdpatroon van beide kerken geworden. Hoogstwaarschijnlijk waren beide kerken oorspronkelijk gewijd aan Margaretha tot Vitus de patroon van de kerk werd. De verering van Margaretha is door angelsaksische monniken via het bisdom Utrecht verbreid. Daarom zijn mogelijk de missiecentra van het Eemsland door mensen vanuit Utrecht gekerstend.

In 834 werd het missiecentrum Meppen en alles wat daarbij hoorde aan de abdij van Corvey geschonken. Omdat Westerwolde onder de invloed van Meppen viel, kwam ook Westerwolde in bezit van de abdij van Corvey. Omdat deze abdij binnen het bisdom Osnabruck lag, kwam ook Westerwolde binnen dit bisdom te liggen.

Over de vroegste Westerswoldse kerkgeschiedenis is niet veel bekend. Vermoedelijk zijn er voor 1000 in Westerwolde geen kerken gebouwd, maar bezochten Westerswolders de kerken in

het Eemsland. Pas in het midden van de 12^e eeuw wordt de kerk van Onstwedde voor het eerst vermeld. Dat vanaf dat moment eigen parochiekerken ontstaan, heeft vermoedelijk te maken met de politieke en sociale functie die kerken en kerkgemeenschappen hadden. Pas vanaf het midden van de 11^e eeuw kwam de vorming van gemeenschappen op, waardoor de elite zich verbonden ging voelen met de plaatselijke gemeenschappen. Was de elite daarvoor gewend om samen met standgenoten ter kerke te gaan en daarvoor grote afstanden te overbruggen, vanaf de elfde eeuw kerkte de elite samen met de plaatselijke gemeenschap. Hierdoor kwam de behoefte aan eigen kerken op.

De kerken van Onstwedde en Vriescheloo waren gewijd aan de heilige Nicolaas. Op zich is dit een bijzonder gegeven, omdat Nicolaas de belangrijkste patroonheilige binnen het bisdom Munster was. De kerk van Bellingwolde was vermoedelijk gewijd aan de heilige Magnus, een heilige die veel in de Friese gebieden voorkomt. De patroonheiligen van de andere kerken zijn vanuit de literatuur niet bekend. Uitgebreid onderzoek in de archieven van het bisdom Osna-bruck kan mogelijk voor meer informatie zorgen.

Toen de andere parochies van Westerwolde al eeuwen bestonden, werd op relatief grote afstand het klooster Ter Apel gesticht.. Al in 1327 was Ter Apel in bezit van het klooster van het premonstratenzer klooster van Schildwolde, dat in het bisdom Munster lag. Het is onduidelijk of er een kleine nederzetting of kapel heeft gestaan, of dat het uitsluitend om grondbezit ging. In 1458 werd de grond doorverkocht aan Jacobus Wiltingh, die het op zijn beurt aan de Orde van het Heilig Kruis schonk om er een klooster te stichten. Was dit een politieke daad om de invloed van de Munsterse bisschop in dat gebied te vergroten of speelden louter religieuze motieven? Deze vragen zijn nog lang niet allemaal opgehelderd. Een manier om daar achter te komen is het grondbezit en de schenkingen in kaart te brengen. Schonken mensen in de directe omgeving aan het klooster en wat was hun band met deze kloosterstichting. Komen bij de namen van de priesters en de lekebroeders ook namen uit bekende Westerwoldse geslachten voor en waren er banden tussen de Westerwolders en het klooster of was het klooster een vreemde eend in de bijt?

Voor het oplossen van alle gestelde vragen is samenwerking tussen historici noodzakelijk. Hierbij is het van belang om niet bij de grens op te houden, maar om ook de overstap te maken. Het Eemsland en Westerwolde zijn in de middeleeuwen immers onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Late Middeleeuwen: de stichting van het kruisherenklooster

In tegenstelling tot de sociaal-economische geschiedenis van het klooster is er veel bekend over de bouwgeschiedenis van het kloostercomplex. Toen Jacobus Wiltingh in 1464 het guet Apell aan de orde van de Kruisheren schonk, was het duidelijk dat het 'guet' verlaten was. Hoe het eruit zag, is niet bekend. Wellicht heeft er enige bebouwing gestaan, waar gebruik van is gemaakt. Een reden om dit te veronderstellen is dat de woonvertrekken in de noordvleugel liggen, iets wat voor een klooster ongebruikelijk is omdat het de koudste kant van het gebouw is. Heeft men in 1465 voor de meest pragmatische manier van bouwen gekozen en rekening gehouden met andere bebouwing of met de bodemgesteldheid?

De bouw van een klooster moet je vergelijken met een omvangrijk project waarbij iemand een huis zet en jaar na jaar er een stukje aanbouwt. Wanneer er geld, voedsel en mankracht is, kan er verder worden gebouwd. Dit maakt het beschrijven van de functies van vertrekken tot een hachelijke zaak. Wanneer de volgende fase van de bouw gereed is, krijgen de bestaande vertrekken immers een andere functie. Het is wel duidelijk dat de bouwers in Ter Apel zijn uit-gegaan van een standaardklooster. Al met al is bijna honderd jaar aan het hoofdgebouw ge-werkt.

De bouw van een dergelijk complex bracht grote kosten met zich mee. In Ter Apel verkeerde men in de gelukkige omstandigheid, dat de stichter van het klooster, Jacobus Wiltingh, niet alleen land ter beschikking stelde, maar ook voor de twee jaren na de stichting in het onder-houd van de kloosterlingen wilde voorzien. Ook moest materiaal verworven worden. Bouwma-

terialen waren vrij kostbaar en moesten vaak over grote afstanden aangevoerd worden. In Ter Apel zal men allicht op het vervoer over water aangewezen zijn geweest. De toegangswegen naar het klooster waren immers beperkt, omdat het tussen de moerassen lag.

Terwijl men aan de bouw bezig was, moesten de kloosterlingen zelf ook wonen. Ook nu geeft de kroniek van Bentlage aanwijzingen, hoe men tijdens de bouw leefde. In 1438 ging het klooster van Bentlage in vlammen op, alleen de kapel bleef staan. De broeders hadden dus geen onderkomen meer. Door de nood gedreven bouwden zij plaggehutten. Van gevlochten rijshout werd de keuken gemaakt. Datzelfde jaar maakte men eerst een begin met een betere keuken en eetzaal. Het jaar daarop trok men een houten huis op, waar de kerk en de slaapzaal een plaats kregen. Het klooster raakte echter in grote financiële moeilijkheden door wanbeheer. Vooreerst had men geen geld om een beter kloostergebouw op te richten. Met de bouw hiervan kon pas in 1463 een begin gemaakt worden.

In Ter Apel zijn vermoedelijk eerst de kerk en de sacristie opgetrokken, daarna volgde het volledige vierkant van de kruisgangen en uiteindelijk werden de andere vertrekken eraan vast geplaatst. Dit is op verschillende plaatsen in het kloostergebouw terug te vinden. Als u goed kijkt, ziet u op verschillende plaatsen in het gebouw jaartallen staan. Ook de vorm van de ramen is tekenend. De oostvleugel en de kruisgang kennen gotische ramen: de vertrekken in de noordvleugel hebben renaissanceramen. Wat niet meer is te zien, omdat het dak in de 19^e eeuw is vernieuwd, is dat de noordvleugel daadwerkelijk aan het al bestaande gebouw is vastgeplakt. Het dak van de noordvleugel lag hoger dan het dak van de oostvleugel. Het verschil in hoogte werd door trappen overbrugd, zoals uit oude beschrijvingen nog valt te reconstrueren.

Het kloostergebouw kent verder ook een standaard indeling: in de oostvleugel hadden de priesters hun vertrekken, in de westvleugel de lekebroeders. De noord- en zuidvleugel waren gereserveerd voor de kerk, de eetzaal en de kamer om je te kunnen warmen.

Hoe het met het kloostergebouw van Ter Apel is afgelopen, zal bij velen wel bekend zijn. Vanaf 1594 hield het klooster op te bestaan. De kloostergemeenschap mocht er blijven wonen, maar nieuwe kloosterlingen mochten niet worden toegelaten. De gemeenschap stierf langzaam uit. Ondertussen vervulde het complex verschillende functies. De kerk werd gebruikt voor de protestantse eredienst terwijl de dominee voortaan in het klooster woonde. Deze overgang was heel vanzelfsprekend, omdat de laatste prior van het klooster de eerste dominee werd. Ook het opvanghuis dat bij het klooster hoorde en de andere gebouwen behielden lange tijd hun functie. Uiteindelijk kregen de schoolmeester en een garnizoen soldaten er ook nog onderdak.

Al deze functies zorgden ervoor dat het hoofdgebouw is blijven bestaan. Wanneer een gebouw een functie heeft, wordt het onderhouden en heeft het grotere kans om de eeuwen te trotseren. Toch is niet het gehele complex gespaard gebleven. In 1755 heeft men besloten om de westvleugel te slopen. Een eeuw later volgde de sloop van de bovenverdieping. Aan het einde van de 19^e eeuw gloort er echter hoop. In Nederland vind er een ware omslag in het denken over cultuurbezit plaats. Het Rijksmuseum wordt opgericht en de overheid beschouwt het voortaan als haar taak om nationaal cultuurbezit te beschermen. Dit gold ook voor het kloostercomplex. Na het inzamelen van geld voor restauratie, konden herstelwerkzaamheden in 1930 beginnen.

De restauratie gebeurde grondig: alle bewoners hadden het klooster moeten verlaten, alle aanbouwen waaronder de schoolmeesterswoning en de school werden gesloopt. De restauratie bracht ook een nieuw fenomeen met zich mee, want wat doe je met een leeg mooi kloostercomplex? Vanaf 1989 lijkt het complex zijn bestemming te hebben gevonden in een museum voor religieuze geschiedenis en kerkelijke kunst. Het museum moet echter geen al te hoge aanslag op de staatskas vormen. Er moeten bezoekers en activiteiten in het klooster komen, die een groot beslag leggen op het historische gebouw.

Om de recreatieve functie van het hele kloostercomplex te vergroten is een ambitieus plan opgesteld om de kloosterenclave aantrekkelijker te maken. Dit betekent voor het kloostergebouw

dat er een gloednieuwe westvleugel wordt opgetrokken, waar veel publieksfuncties in ondergebracht kunnen worden. Mijn eigen gevoelens over nieuwbouw zijn verdeeld. Het mooist is toch een rustig stil klooster waar je de geschiedenis aan den lijve voelt. Maar met het verhaal over de geschiedenis van het kloostergebouw in mijn achterhoofd, denk ik dat de verbouwingsplannen de verstandigste oplossing zijn. Het gebouw heeft immers als enig middeleeuws plattelandsklooster de eeuwen getrotseerd omdat het een functie had. Stille leegstaande gebouwen lijken gedoemd te vergaan.

Bourtange

herinneringen van S.W. Schortinghuis uit 1906

't Was op den 15 Augustus van het rumoerig jaar 1848, dat ik als kind van acht jaar met mijne ouders, broeder en zuster, van Groningen te Bourtange kwam.

Wie nu meenen mocht, dat deze woonplaatsverandering niet aangenaam kon zijn, heeft het glad mis. We hadden als stadskinderen zoo weinig genoten van de vrije natuur, dat Bourtange met zijne omgeving voor ons een waar Eldorado scheen.

Wat hebben we de verbazing opgewekt van de Bourtanger jeugd, omdat we nog niet wisten hoe het voedzaam graan voortkwam uit gele halmen; hoe de aardappels worden gedolven uit den grond; hoe wij de heerlijke pannekoeken hadden te danken aan de boekweit, die vóóraf uit hare bekoorlijk witte bloesems een schat van honig had afgestaan aan de nijvere bijen. En de bloemen in de groene weiden en in de paars getooide heidevelden – wij kenden ze niet.

Is het wonder, dat de indruk van al dat nieuwe en schoone mij bijbleef door geheel mijn leven? En daarom was ik ook gaarne bereid, om een woord te schrijven in 'de Gids van Westerwolde'⁴ en wel over Bourtange.

Het Bourtange van 1848 vertoonde zich gansch anders dan nu.

Het was toen nog een goed onderhouden vesting, omringd van hoge, groene wallen, breede grachten en tal van buitenwerken. Twee bruggen en poorten gaven toegang tot het fort: de Munstersche poort aan de Oostzijde, de Friesche poort aan den Westkant. Het geheel was zeker een meesterstuk van vestingbouw. 't Was een aardige vijfhoek, wiens gedaante zich ook afspiegelde in den vorm van het met lindeboomen omzoomd marktplein, waarop alle hoofdstraten uitliepen.

De beide kazernes waren nog bevolkt door Infanterie en alle Bourtangers genoten des morgens van des tamboers 'Reveille' en na volbrachten dagtaak van de rustbrengende 'Taptoe'.

Een kruitmagazijn, van een bliksemafleider voorzien, stond in één der vijf hoeken van de wallen; verder een arsenaal of tuighuis, en dan, lange, donkere mijnen onder de wallen, afgesloten door zware veilige deuren. In den bovenrand der wallen waren tal van kanonsgaten aangebracht, die, begroeid met gras en madeliefjes, aan de Bourtanger jeugd eene heerlijke gelegenheid boden tot dartelen en springen. En in den winter, als de wateren waren verstijfd door den adem der Noorden-winden, wat boden dan die grachten een kostelijke gelegenheid aan tot schaatsenrijden. En niet die grachten alleen, maar ook de uitgebreide vlakte in de richting van het Sellinger meer.

⁴ eerder gepubliceerd in Geïllustreerde Gids voor Westerwolde. Uitgeverij J. Bakker 1906 Drieborg

O, Jugendzeit,
Du herrliche Zeit!

De situatie van Bourtange is sedert 1848 verbazend veranderd. In 1852 besloot de Hooge Regeering de vesting te ontmantelen. Het krijgsvolk trok af.

Waarom? Zou de Engelenzang van Bethlehem: “Vrede op aarde!” in vervulling treden? Helaas, helaas! De wetenschap had ook op het gebied van oorlogvoeren groote vorderingen gemaakt, en de vroeger zoo veilige bolwerken moesten het afleggen tegen het vèrdragend en vernielend geschut. Gelukkig, dat de bolwerken van Bourtange daarvan de proeven niet hadden te doorstaan.

In 1853 werden wallen, poorten, bruggen, buitenwerken, kazernes, mijnen en magazijnen publiek verkocht. De spade werd in den grond gezet, de grachten werden gedempt en maakten plaats voor vriendelijke tuinen. Poorten en bruggen verdwenen en de Infanterie bezocht met een heel klein detachement soms nog de ontmantelde vesting, als er bij hoogen waterstand gevaar bestond voor het doorsteken der waterkeering aan de Munstersche grens. Maar sedert jaren is ook dit bezoek opgehouden en zoo vaak het water weer den baas begint te spelen, wordt door een burgerwacht nauwlettend het oog gehouden op de bedreigde punten.

Wat de verbinding van Bourtange met de buitenwereld betreft, deze is sedert 1848 veel beter geworden. *Toen* tot Winschoten een zandweg, bij groote droogte en groote natheid schier onbruikbaar; maar sedert 1866 een klinkerbestrating, in verbinding met het Duitsche Rijk.

Van 1866 dagteekent echter ook de wegneming van het grootste sieraad, dat Bourtange bezat. Ik bedoel de prachtige laan van forsche eikenboomen, die halfweg Stakenborg en Bourtange begon, en zoo ter wederzijden vier rijen, den wandelaar voerde naar het groen omwalde fort. Toen de straatweg kwam werden al die mooie boomen meedoogenloos gekapt. Ik denk er nog vaak met weemoed aan. Ik hoor nog het lied der blijde vogels in de groene twijgen, het vroolijk gegons der meikevers, het liefelijke suizen van den wind door de toppen der boomen; – ik zie nog de heerlijke lichteffecten in en onder het groene looverdak. De Bourtangers hebben voor het bezit van den straatweg het verlies der fiere eikenboomen zich getroost.

Maar groot was hunne vreugde toen later door de toegezegde subsidiën van Rijk en Provincie de kanalisatie van Westerwolde in uitzicht werd gesteld. Ook het afgeleegen Bourtange toch zou in den zegen daarvan deelen. Trouwens, er had altoos in de harten der Bourtangers een stil vertrouwen bestaan, dat hunne woonstede in verbinding zou komen met een kanaal. Waar dit vertrouwen uit voortsproot? Ik zal het U zeggen:

Voor vele, vele jaren leefde er buiten de vesting in een eenvoudig hutje een bejaarde man, bij oud en jong bekend als Wolbert-oom. Hij werd gehouden voor een ziener en wist dingen te vertellen, die een gewoon mensch verbaasd deden staan. Zoo gebeurde het op een mooien avond dat hij voor zijn hutje rustig onder een vlierboom zat en den loop der sterren gadesloeg, toen op eens het geluid van een ‘snikhoorn’ hem deed opspringen. Hij vorscht de gansche omgeving na, maar geen menschenziel is er in den omtrek te bespeuren. En met profetische stem verklaart Wolbert-oom: “Hier zal een scheepvaartkanaal komen!”. Nog een andermaal hoort hij hetzelfde signaal. Hij zit rustig te visschen bij een vriendelijk stroompje, de helder vlietende Rille in de buurt van Munsterland, en juist zou een groote snoek zich vergapen aan het lokaas, toen op eens weer de ‘snikhoorn’ zijne toonen laat hooren. De snoek duikt verschrikt naar beneden en redt zijn bestaan; maar Wolbert-oom herhaalt plechtig zijne profetie: “Hier zal een scheepvaartkanaal komen!”. Die profetie is bij de Bourtangers bewaard gebleven en treedt nu weldra in vervulling. Moge de lang verbeide kanalisatie van Westerwolde ook voor Bourtange eene bron worden van voorspoed en zegen.

Ten slotte een enkel woord naar aanleiding van de fotografie, die van geen omwalde of ontmantelde vesting spreekt⁵.

Wanneer een wandelaar van Bourtange zijne schreden richt naar de grenzen des rijks, dan passeert hij ‘den Tamboer’, eenen reeds lang verwenen hoogte; – verder het ‘Spooklaantje’, waar eens de gevreesde ‘Bieter’ huishield, en waar later ‘lange Willem’ woonde met zijn talrijk op-

⁵ de bedoelde foto van het ‘Abeltjeshuis’ kon hier helaas niet worden afgedrukt, red.

passend kroost. Dan volgt aan de linkerhand 'de Pallert', welks bewoners reikhalzend verlangen naar verbeterden waterafvoer, en eindelijk is men genaderd tot 'Abeltjeshuis'. Het is, behalve het later gebouwde grenskantoor, het laatste huis op Neêrlands grondgebied. Gaat men verder, dan betreedt onze voet den bodem van het Duitse Rijk. Zooals 'Abeltjeshuis' op dit plaatje wordt voorgesteld, heb ik het gekend in 1848, en hoelang had het daar toen reeds bestaan? Het is zoo goed als niet veranderd, en met welgevallen aanschouw ik het huis, waar ik in de dagen der zorgeloze jeugd zoo vaak naar hartelust had gespeeld. Jantje en Albert wonen er nog. En Saartje is ook Bourtange trouw gebleven. Zij woont aan de andere zijde van het voormalige fort, op het Stakenborg, als de trouwe huisvrouw van Elze.

Wandelaar, die Westerwolde bezoekt, – hetzij Ge op uwen tocht inkeert op Stakenborg, in Abeltjeshuis, of waar ook in Westerwollingerland, – Gij zult er hartelijk en gastvrij worden ontvangen. Want de deugd der gastvrijheid zetelt in de harten der Westerwolders van geslachte tot geslachte.

Aan Bourtange en Abeltjeshuis, aan heel het voor mij onvergetelijk landschap Westerwolde mijn hartelijke groet!

Winschoten, Maart 1906

S.W. Schortinghuis

Aanvullingen en correcties

jrg. 21 no. 2

pag. 40 e.v.: Stroedinck / Stroedingh etc.

IV-k 2^e huwelijk met **Roelfien Albers**, verpleegster, geb. Weerdinge 4-3-1895, ovl. Sittard 3-12-1962, dochter van *Hinderikus Albers* en *Roelfien Vonk* (aangevuld door P.Albers)

IV-1 **Henrica Johanna Verhees** is geboren op 4-5-1928

IV-o de 3 kinderen van **Geert Streuding** hebben de achternaam Streuding i.p.v. Streunding

op **pag. 54** is bij **Vragen van leden aan leden** bij 00-04 een onjuist e-mailadres van mevr.

Y.M. Prins geplaatst, dit had moeten zijn: apslats@tref.nl

Eigenerfden en schatgeveren van Blijham 1670

door Klaas Bijsterveld

De afgelopen jaren is Blijham in het tijdschrift "Westerwolde" op de achtergrond geraakt. Het lijkt mij daarom goed om eens weer wat aandacht aan dit dorp te besteden.

Er zijn al een aantal bewonerslijsten van Blijhamsters gepubliceerd: in Gruoninga (1986, pag. 182) een "Lijst van mannen in het carspel en onder de klokslag van Blijham in 1687" door Dick Kuil en in Westerwolde (1989, pag. 50) "Een bijzondere akte uit 1649" door C.J. Wegman met ondertekening door personen uit Blijham.

In het Register Feith⁶ bevindt zich een lijst met bewoners van Blijham uit 1670, waarvan hieronder de transcriptie volgt. Het betreft hier de eigenerfden en schatgeveren van Blijham, die Focko Harmens en Jacob Hijndriex machtigden, om namens hun een contract te sluiten met de Burgemeesters en Raad van Groningen, over een dam en doordijkinge van de Finsterwolder kolk bij de Bellingwoldersterzijl, gedateerd 18 januari 1670.

Wy ondergeschreven egenarffden en schatgeveren van Bleiham bekennen en betuigen vor ons en onse arffg[enamen] ende naecomelingen, dat wy uit onse myddel hebben gevulmachtenyghet en geauthhoriseert gelyck wy doen cracht desess, die E. Focko Harmens en die E. Yacob Hyndryx, omme uit onrsten name en tot laste van onse caspel an d' H[oge] Heren borgemesteren en raedt in Groningen laeten passeeren en bylyen, een vorsegeling van sodaene penningen als reedes voor onses caspels quato genegotyeert sin en noch genegotieert moegen worden tott d' yom en doordykinge van die Fynserwolder Colck bij die Bellingewolster Zyll, ingevolge die daer van opgerychte bij stecken van den 2 en 12 9bris laestleeden, bij die annemer Peeter Van Lonneborch en desselffs borgen vorteeckent, als mede tot andere oncosten so op vorges[chreven] werck syn oftte machten vallen. 't Hondert te vor renten tegens vijffe g[u]l[den] jarlyx a dato van die negotiatie van dien, onder vorbyntenysse van alle die landerien en goederen in en onder 't caspel vorges[chreven] resorteerende, myt submysie van die reale executie an alle hoge en lage rechten en gerychten bylooffden over sulx opgem[elte] gefulmachtenyghden ten allen tyden wegens onse caspel voor ansprack van 't negotierden en te negotieerne capytael myt die renten van dien te byvryen costen schadloos houden, orconden onse onderteeckende handen.

Actum den 18 yaniuari An[n]o 1670.

Jacob Johannis	Claes Fockes	Tiake Lupkes
Aeijlcko Boelens	Jannes Coennes	Lubbert Klaesens
Luppo Boeles	Luken Jans	Feijcke Luppens
Beerent Uckes	Jacob Geerds	IJann Eggens
Jan Hindrickes	Heijne Berendts	Cibolt Hovong
"didt marck heft Habbe	Aeijlcko Berents	Fopko Aelders
Tiabes mijt sin egen hant	Harmen Berents	Ocko Harmens
getogen"	Otte Jans	Hemme Fopkes
Adde Jarfkes Barcklag	Wubbe Hijndrijch	Haermen Hanses
Engel Abels	Berent Berens	Harbert Jans
Hilwert Janss	Berent Gerdts	Geerdts Hindricks
Jan Harmens	Louwert Sebes	Haermen Janss
Luppo Eppens	Eppe Harmens	Wijerdt Jacobes
Joachem Pieters	Frerick Jarfkes Barcklage	Jan Elbrichs
Roeleff Broerss	Heere Feijes	

⁶ Groninger Archieven: Reg. Feith 1670, nr. 1

Er worden samen met de volmachten nu 44 personen genoemd uit Blijham. De lijst uit 1649 levert 26 namen op en die uit 1687 in totaal 96 hoofden van huishoudens. Bij nadere analyse van de drie verschillende lijsten valt op dat 4 personen op alle drie de lijsten voorkomen. Dit zijn Roelf Broers en Johan Abels plus de broers Ocko Harmens (Joling) en Focko Harmens (Joling).

De familie Wegman stelt het geboortjaar van Roelf Broers op ca. 1595 (Vlagtwedde deel 2, pag. 97) en die van Johan Abels zelfs op ca. 1590 (Vlagtwedde deel 1, pag 157).

Dit betekent dat deze twee, ondanks oorlogen en epidemieën, toch zeer respectabele leeftijden hebben bereikt!

Een andere Potze-familie.

door J. Potze

Na de publicatie van de genealogie van de grote Potze-familie, stammend van Roswinkel van de Sanders familie, lijkt het me goed de vrijwel enige andere, wat kleinere, Potze-familie, die ook uit Roswinkel stamt, te publiceren.

I Harm (de Oude) Potze, landbouwer, geboren rond 1680, overleden te Roswinkel op 5 november 1743, zoon van *Jakob?Potze*.

Zijn zoon bij een onbekende vrouw:

I waarschijnlijk **Jakob Harms Potze**, geboren rond 1710, volgt onder II.

II Jakob Harms Potze, landbouwer op Royersplaats, geboren rond 1710, wonende te Roswinkel, overleden te Roswinkel op 29 april 1746, waarschijnlijk zoon van *Harm (de Oude) Potze* (I).

Hij was gehuwd met **Zwaantje Warners(?)**.

Uit dit huwelijk:

1 Trijntjen Potze, gedoopt te Roswinkel op 7 april 1737.

2 Warrener Jakobs Potze, gedoopt te Roswinkel op 21 december 1738, volgt onder III-a.

3 Harm Jakobs Potze, gedoopt te Roswinkel op 26 december 1741, volgt onder III-b.

4 Jan Jacobs Potze, geboren te Roswinkel op 1 november 1744.

III-a Warrener Jakobs Potze, gedoopt te Roswinkel op 21 december 1738, zoon van *Jakob Harms Potze* (II) en *Zwaantje Warners?*.

Hij is getrouwd te Roswinkel op 15 mei 1768 voor de kerk met **Jantijn Harms Schoenmaker**, afkomstig uit Sellingen, gedoopt aldaar op 18 november 1742, overleden te Roswinkel op 21 oktober 1803, dochter van *Harm Harms Schoenmaker* en *Rixte Wilts*.

Uit dit huwelijk:

1 Rixte Warners Pots, gedoopt te Roswinkel op 26 februari 1769. Zij is getrouwd te Sellingen op 8 april 1804 voor de kerk (1) met **Egbert Jans**. Zij is getrouwd te Sellingen op 10 januari 1809 voor de kerk (2) met **Klaas Jans Smit**, afkomstig uit Wedde, geboren rond 1770.

2 Jacob Warners Potze, gedoopt te Roswinkel op 8 september 1771, overleden aldaar op 7 januari 1773.

3 Jacob Potze, gedoopt te Roswinkel op 14 november 1773, overleden aldaar op 29 januari 1774.

4 Zwaantje Warners, gedoopt te Roswinkel op 5 november 1775, volgt onder IV-a.

5 Harm Potze, gedoopt te Roswinkel op 22 februari 1778, overleden aldaar op 23 februari 1794

- 6 **Japijn Potze**, gedoopt te Roswinkel op 12 november 1780.
- 7 **Harmijna Warners Potze**, gedoopt te Roswinkel op 8 juni 1783, overleden te Onstwedde voor 1810.
Zij is getrouwd te Onstwedde op 2 mei 1802 met **Willem Harms Molanus**, afkomstig uit Onstwedde, gedoopt aldaar op 19 februari 1769, overleden aldaar op 15 december 1843, 74 jaar oud, zoon van *Harm Jans Molanus* en *AlkeElses Horlings*. (Hij is later getrouwd te Westerlee op 29 april 1810 voor de kerk met *Metje Klazens*, afkomstig uit Nieuwe Pekela.)
- 8 **Jan Warreners Pots**, gedoopt Roswinkel 15-1-1786, volgt onder IV-b.

III-b Harm Jakobs Potze, gedoopt te Roswinkel op 26 december 1741, overleden aldaar op 20 maart 1807, begraven aldaar op 27 maart 1807, zoon van *Jakob Harms Potze* (II) en *Zwaantje Warners*?

Hij is getrouwd op 29 april 1770 met **Hillechien Jans**, afkomstig uit Roswinkel, overleden aldaar.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Jakob Harms Potze**, gedoopt te Roswinkel op 22 maart 1772, volgt onder IV-c.
- 2 **Lammechien Potze**, gedoopt te Roswinkel op 2 oktober 1774.
- 3 **Jan Harms Potze**, gedoopt te Roswinkel op 24 november 1776.
- 4 **Zwaantien Potsen**, gedoopt te Roswinkel op 9 januari 1780, overleden aldaar op 18 maart 1844.
- 5 **Hindrikjen Harms Potze**, gedoopt op 2 februari 1783.

IV-a Zwaantje Warners, gedoopt te Roswinkel op 5 november 1775, dochter van *Warrener Jakobs Potze* (III-a) en *Jantijn Harms Schoenmaker*. Zij was gehuwd **Engel Jans**.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Willem Engels**, geboren op 8 september 1809, overleden op 19 oktober 1811.

IV-b Jan Warreners Pots, gedoopt te Roswinkel op 15 januari 1786, wonende aldaar, zoon van *Warrener Jakobs Potze* (III-a) en *Jantijn Harms Schoenmaker*. Aangenomen als lidmaat 3-4-1808. Hij is getrouwd te Roswinkel op 29 april 1804 voor de kerk, op 18-jarige leeftijd met **Frerekje Freriks Kamping**, afkomstig uit Roswinkel, dochter van *Frerik Campinge* en *Roeleffjen Jacobs*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Jantijn Pots**, geboren te Roswinkel op 15 maart 1805.
- 2 **Frederik Pots**, geboren te Roswinkel op 25 november 1808.
- 3 **Warner Pots**, geboren te Roswinkel op 11 oktober 1811.

IV-c Jakob Harms Potze, landbouwer, gedoopt te Roswinkel op 22 maart 1772, wonende te Ter Apel (huisnr 4), overleden te Ter Apel op 18 februari 1833, zoon van *Harm Jakobs Potze* (III-b) en *Hillechien Jans*. Hij is getrouwd te Bourtange op 8 mei 1817 met **Jantien Jans Hensums**, geboren in 1790, dochter van *Jan Alberts Hensums* en *Jantien Jans Twiest*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Jan Jakobs Potze**, geboren rond 1830, volgt onder V-a.
- 2 **Hillechien Jacobs Potze**, geboren rond 1830. Zij was gehuwd met **Hinderikus Jacob Santing**, landbouwer, wonende De Maten

V-a Jan Jakobs Potze, geboren rond 1830, zoon van *Jakob Harms Potze* (IV-c) en *Jantien Jans Hensums*. Hij is getrouwd op 21 april 1855 met **Lammechien Hofkamp**, geboren te Ter Apel op 28 augustus 1827, dochter van *Boele Jans Hofkamp* en *Frieske Lammerts Mulder*.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Lammert Potze**, geboren op 10 februari 1856.

- 2 **Jakob Potze**, landbouwer, geboren op 19 november 1858, overleden te Ter Apel op 31 augustus 1946.
- 3 **Boele Potze**, geboren te Ter Apel op 30 september 1859, volgt onder VI-a.
- 4 **Frieske Potze**, geboren te Ter Apel op 12 december 1861, Zij was gehuwd met Harm Roenia.

VI-a Boele Potze, geboren te Ter Apel op 30 september 1859, overleden te Winschoten op 26 september 1936, zoon van *Jan Jakobs Potze*(V-a) en *Lammechien Hofkamp*. Hij was gehuwd met **Jantien Schuiling**, geboren te Emmen op 9 november 1875, overleden te Ter Apel op 2 december 1950.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Lammechien Potze**, geboren op 30 september 1904, overleden te Ter Apel op 14 januari 1995. Zij is getrouwd op 5 mei 1926 met Jan van Klinken, overleden op 17 mei 1970.
- 2 **Henderikus Potze**, landbouwer, geboren op 7 februari 1907, wonende te Ter Apel. Hij was gehuwd met Reina Weishaupt.
- 3 **Jantina (Tinie) Potze**, geboren rond 10 december 1910. Zij is getrouwd op 8 augustus 1940, met ...*Brink*.

Het Streekhistorisch Centrum (SHC) in Stadskanaal

door Pia Scheper

Foto van het huidige pand

foto SHC Stadskanaal

De vorige keer hebt u een foto kunnen zien van Villa Ter Marse uit 1980. Deze keer ziet u de foto van Villa Ter Marse uit 1999. Het pand werd in 1884 gebouwd door de vervener-herbeoer Harm Maarsingh. Rond 1920 werd het verbouwd en kreeg het zijn huidige vorm. In 1970 overleed de toenmalige eigenaresse mevrouw Maarsingh-Westerhuis. Zij liet het pand na aan de gemeente Stadskanaal met de uitdrukkelijke voorwaarde dat het een publieke bestemming moest krijgen. Sinds 1975 is de Stichting Streekhistorisch Centrum Stadskanaal er gevestigd. Het SHC heeft regelmatig wisseltonstellingen, die steeds een aspect uit de geschiedenis van de Kanaalstreek en/of Westerwolde belichten. Belangrijk thema daarbij is de “middelen van bestaan”. Daarbij ziet u voorwerpen die gebruikt werden in het veen, voorwerpen van schippers en kruideniers en informatie over de opkomst en ondergang van de talloze aardappelmeel- en strokartonfabrieken. Dit alles gedocumenteerd met krantenartikelen en foto's.

Verder bezit het SHC een archief met een grote verzameling foto's, documenten, kranten, boeken en voorwerpen over de geschiedenis van Oost-Groningen en de aangrenzende Drentse monden. Alleen al het foto-archief bevat 18.000 foto's, gerubriceerd op plaats, beroep en vrijetijdsbesteding. Verder staat er een knipselarchief met advertenties en artikelen. En iedereen mag daar gebruik van maken. Het is dus een uitstekende plaats om de familiegeschiedenis "op te fleuren" met foto's en informatie. Het personeel wil u graag van dienst zijn. Het SHC is geopend op dinsdag tot en met vrijdag van 10.00 uur tot 17.00 uur. Het adres is Ceresstraat 2, 9502 EA Stadskanaal, telefoon 0599 612649.

Onstwedde op het Internet.

Voor de één is het verzamelen van postzegels en voor de ander is het verzamelen van 'namen' een boeiende bezigheid.

Geert Wilts uit Onstwedde kwam na het overlijden van zijn vader in het bezit van een zwarte metalen kist van zijn grootvader Geert, welke altijd bij zijn grootouders in het bovenste vak in het bedsteewandkast stond. Deze kist bevatte veel waardevolle historische documenten. Dit nu was voor Geert de aanzet om hobbygenealoog te worden.

Joh Veldhuis, ook uit Onstwedde, is hobbygenealoog geworden daar hij door z'n werk, het opknappen van oude gebouwen, veel in aanraking kwam met jaartallen en namen uit het verleden. Ook de namen van z'n voorouders en andere familieleden welke waren opgeschreven of gedrukt was een aanleiding om zelf een overzicht (simpele kwartierstaat) te maken van de voorouders van z'n kinderen.

Een aantal jaren hebben Joh en Geert onafhankelijk van elkaar speurwerk verricht naar hun afkomst, het bleek al snel dat ze veel overlappingen met elkaars families hadden, *dat is een bekend gegeven van Onstwedders*. Ook bleek dat ze beide met hetzelfde programma "HazaData" hun bestanden beheerden. Dit was de aanleiding, om samen aan één groot bestand te gaan werken.

Na 10 jaar verzamelen van Onstwedders of personen die verwant zijn met een Onstwedder is een bestand ontstaan van ca. 35.000 personen. Het is op een "verschrikkelijke manier uit de klauwen gelopen".

Wat is nu de doelstelling van deze verzameling? Iedereen die belangstelling heeft voor genealogie betreffende Onstwedders, kan kosteloos informatie opvragen. Het is geenszins de bedoeling om te gaan publiceren, maar meer om gegevens uit te wisselen.

Sinds ca. één jaar zijn ze ook te bereiken via een homepage, het blijkt dat hiervoor veel belangstelling is en er wordt dan ook veel gebruik van gemaakt. Hoofdzakelijk uit Nederland, maar ook uit Amerika, België, Brazilië, Canada en Duitsland komen vragen.

Homepage: <http://www.onstwedde.nl>
<http://www.wilts.nl>

E-mailadressen:
Joh Veldhuis: joh@fieldhouse.tmfweb.nl
Geert Wilts: geert@wilts.nl

Hoendergeldregister 1672/1673 Bellingwolde

door Klaas Bijsterveld

Anno 1674 Den 14 Maijus heeft de Eerbare Evert Haselhof het hondergelt ghebeurt in't Caspel Bellingwolde van Jaar Anno 1672 en 1673.⁷

Albert Harberts	Jan Eijlerts
Jmel Geerts	Wolbert Hindricx
Lammert Elses	Louwert Hillebrants weduwe
Wilcke Elses	Engel Hindricx weduwe
Jurcke Bontkes weduwe	Eppe Memmens
Marten Bontijes	Tijart Engels weduwe
Harmen Sijwerts	Jan Heeres
Aeldert Ockens	Harmen Rickels Coopman
Tijabbe Heeres	Hindrick Jans Voornholt
Harmen Jans Mulder	Hindrick Jan Borgers
Derck Backer	Eppe Geerts
Albert Cuipers weduwe	Andreas Schinckels weduwe
Luicken Jans Cuiper	Poppo Hommens
Sicco Houwens	Geert Eppens
Jacob Jans	Aeijcke Sijbens
Geert Febens	Geert Teuwes
Harbert Jan Engelkes	Olert Jan Simens
Wilcke Jans Schoemaker	Jan Ewerts
Coene Harberts	Asmus Cornelis
Warncke Warnckens	Bontije Dijurts
Ocke Jans	Mtr. Hindrick Backenvolner
Louwert Geerts	Wilcke Luppes weduwe
Geert Pieterts	Aeijcke Sickens
Pieter Frericx	Mtr. Hindrick Cuiper
Unico Heeres weduwe	Jurijen Linthuis
Ocke Geebes	Mtr. Berent Tedens Cuiper
Folckert Houwens	Lude Jans
Harmen Geerts Schoemaker	Beerent Harmens Wever
Abel Geerts Coopman	Luicken Jans
Sicco Hillebrants	Jacob Harmens
Nomno Folckerts	Berent Eijlerts
Geert Hindricx	Frerick Pieters
Wubbe Boelens	Dijurt Sibens
Jan Bruins Schoemaker	Arent Jans
Jan Harmens Snider	Jan Peters
Harmen Berens	Coene Wijerts
Poppo Gerhardi	Roeleff Dieters
Harmen Jans	Hindrick Coenens
Adam Adolffs Smit	Goossen Tijtkens
Harmen Geerts	

⁷ Groninger Archieven, toegang 1605 (Secretariaat stad Groningen), inv. nr. 372r (Goedgekeurde rekeningen drost Wedde), jaar 1672/1673

Tijdschriften en jaarboeken.

Tijdschriften en boeken kunnen alleen worden ingezien in het SHC. In geen geval worden tijdschriften of boeken uitgeleend.

door: P.Scheper

Het archief van de Vereniging is geplaatst in het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal (naast de watertoren). Inlichtingen SHC Stadskanaal: B.Roossien, tel. 0599-612649.

Overige inlichtingen: Secretariaat, Pia Scheper, tel. 0591 - 618043

Tijdschriften

Haselhoff Bulletin 1/00

Jaargang 11, mei 2000

Albert Hazelhoff	In memoriam Doedo Folkert Hazelhoff.
Ellen Haselhoff Lich Kasteleijn	Redacteur Nantko Hazelhoff in het zonnetje.
Humphrey Haselhoff Roelfzema	Hoe het verder ging met Olga Haselhoff Roelfzema.
Albert Hazelhoff	'De Heraut' nog steeds actief.
Het bestuur	Nestvlieders opgelet!
De redactie	Het familiewapen Haselhoff in beeld.
Albert Hazelhoff	Over de achternamen van de kinderen van Magdaleentien Haselhoff.
Albert Hazelhoff	The Albert Haselhoff Family in de Verenigde Staten.

Kroniek van de Historische Vereniging Zuidoost-Drente

Jaargang 9, nr. 2, augustus 2000

T.Smid-Bosklopper	Roelof IJko Ensing (13-4-1909 - 14-6-1986) : hoe in Emmen de eerste vuilnisophaaldienst ontstond.
Wim Visscher	De grote huizen van Groothuis : van veenketen tot hotelketen.
H.D.J. Krikke	Lucas Crusen en het schulthuis van Emmen in het begin van de 18e eeuw.

Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien- und Wappenkunde

Heft 2, 2000, 49. Jahrgang

Hans Friesland	Kurzstammfolge der Familie Schatteburg aus Backemoor. (Kr. Leer)
Manfred Wegner	Alte Grabsteine zu Wirdum und Kloster Aland.
Erhard Schulte	Taufeintragungen der Kichengemeinde Viktorbur (1620-1686)

Quellen und Forschungen zur Ostfriesischen Familien- und Wappenkunde

Heft 3, 2000, 49. Jahrgang

Ursula Busemann	Alte Grabsteine zu Wirdum u. Kloster Aland.
Erhard Schulte	Taufeintragungen de Kirchengemeinde Viktorbur (1620-1686).

Gens Nostra, Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging

Jaargang 55, nr. 6, juni 2000

F.G.M. Manche	Thema Jeugd in de genealogie.
F.G.M.Manche/G.G.Zanoli	In gesprek met een Reiziger.
Derk Jordaan	Zo (groot)vader, zo (klein)zoon.
Derk Jordaan	Kwartierstaat van Derk Jordaan.
Femke de Gris/F.G.M.Manche	Jong geleerd.
L.F. van der Linden	Opvang van Dordtse weeskinderen.
Arie Jan Stasse	Literatuur betreffende schoolmeesters.
L.W. van Sint Maartensdijk	Schoolmeesters zwierven door Nederland.
N.A. Hamers	Kwartierstaat van Toon Hermans.
Leny Aben-Nederpeld	De geur in grotmoeders keukenkastje.

Gens Nostra, Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging

Jaargang 55, nr. 7, juli/augustus 2000

G.van der Most/H.J.W. Snel	Beerstraten/Be(e)rstrat(e) te Amsterdam en Huizen.
Arie Jan Stasse	Naamreeks van Annette Sekreve.
K.C.B.J. Lind, Arnhem	Begraven te Funchal, Madeira.
B. van Dooren	Bastiaan
Drs. L.M. van der Hoeven	Een klein stukje Burgerlijke Stand : Bloemendaal (bij Gouda) geboorten 1811.
G.J. Bothof	Kasteleinshuwelijken in Ketting.
T.W. Prins-de Haan	Stamreeks van een familie Cos (Naarden, Weesp, Zaandam).
H.J. de Wit	Het ontstaan van geneaknowhow.net : Ondersteuning van uw genealogisch onderzoek op het internet.

Twente Genealogisch, NGV afd. Twente

16e jaargang, nr. 3, juli 2000

F.C. Walhof	Emigratie naar Amerika (Verslag van een lezing van mevrouw Scholten).
-------------	---

Genealogie: kwartaalblad van het Centraal Bureau voor Genealogie

jaargang 6, nr. 1, maart 2000

Nico Plomp	Opsporing: een groeiende activiteit van het CBG.
Jos van den Borne	De collectie microfiches van het Centraal Bureau voor Genealogie.
Rob van Drie	Zeeuws archief opent de poorten.
Mathilde Kors	Nederlandse Familienamen Databank op Internet.
Jos van den Borne	De Navorscher op cd-rom.

Genealogie: kwartaalblad van het Centraal Bureau voor Genealogie

Jaargang 6, nr. 2, juni 2000

Rob van Drie	Nationale militie in de negentiende eeuw : opkomen voor je nummer.
Nico Plomp	Wat is 'een genealogie'

Boeken

binnenkort toegevoegd aan ons archief in het SHC Stadskanaal

Cees Stolk	De hel van Jipsinghuizen: 1924-1939: Werkverschaffing in Groningen
Gert van Klinken	Op de grens : gereformeerden in de marge van moderniserend Nederland: Ter Apel 1879-1940.
Paul Brood	Het oude Groninger recht in hoofdlijnen.
Leny Kukler-van Gemert	Van schoenendoos tot familiearchief : een poging om van losse familiestukken een bruikbaar familiearchief te maken.

Inhoud

Inhoud	86
Van de redactie:	86
R. Georgius	Abnormale weersgesteldheden van 1537 tot 1795	87
P.J.C. Elema	Kistenkas(t)	90
G. Luth	Kwartierstaat van de gebroeders Wilke Roelf Hesse (1894 - 1987) en Roelf Hesse (1896-1964)	93
R.J. Kruiter	Kruiter	94
G.L. Nobbe	Woar bist doe aine van?	96
S.W. Schortinghuis	Herinneringen uit mijn leven	98
B. Wilzing	Richtfeest in Sellingen	103
Jochem G. Abbes	Grensstreek of 'buitenland': Het bekende en onbekende Emsland (deel I: Schloß Dankern en Landegge).	105
P. Scheper	Tijdschriften en jaarboeken.....	110

.....

Van de redactie:

- ❖ Het is met veel moeite weer gelukt om dit tijdschrift samen te stellen. We willen nogmaals u dringend oproepen om aan het totstandkomen van dit tijdschrift mee te werken. Hetzij door artikelen in te zenden, uitwerken en corrigeren van ingezonden stukken enz. Onder onze bijna 300 leden moeten toch meer mensen zijn die af en toe een artikel kunnen schrijven of een van de andere werkzaamheden kunnen verrichten? Waar een wil is ... Meldt u daarom aan om ervoor te zorgen dat we ook de komende keren een tijdschrift kunnen maken.
- ❖ De afgelopen jaren heeft mevr. Valck Lucassen gewerkt aan de 5-jaarlijkse index op ons tijdschrift. U zult begrijpen dat dit voor één persoon een enorme klus is. De vereniging is daarom op zoek naar mensen die haar hierbij kunnen helpen. Het werk omvat het volgende: beurtelings (één à twee keer per jaar) thuis een tijdschrift nazoeken op (familie)namen en deze met behulp van een door Frits Jager geschreven programmaatje in de computer invoeren. Frits Jager zorgt voor de verdere verwerking van de gegevens. Hij zorgt ook voor uitleg en ondersteuning bij het computerprogramma. Vrijwilligers kunnen zich bij het secretariaat of het redactie-adres melden.

Het bestuur van de vereniging wenst u prettige feestdagen en al wat goed is voor het nieuwe jaar.

Abnormale weersgesteldheden van 1537 tot 1795

door R. Georgius

Het natte jaar 1998 zullen met name de landbouwers niet snel vergeten. De oogst werd onder zeer slechte omstandigheden, slechts gedeeltelijk geborgen. Veel aardappels, bieten, stro en hennep kon niet geoogst worden. Overstromingen en neerslag maakten het oogsten onmogelijk. De moderne machines hebben dit jaar hun nut bewezen. Het slechte jaar 1998 werd gevolgd door een regenachtige winter, sneeuw en enige vorst. Het voorjaar was weer erg nat en belemmerde de inzaai. Niet gezaaide wintertarwe moest worden vervangen door zomertarwe of zomergerst. In het laatste gedeelte van april konden de aardappels worden gepoot. Ook in het verleden zijn er extreme jaren geweest, die voor vele boeren en noodlottige afloop hebben gehad. Hier volgen de extreme jaren uit het verleden.¹

1500	Dit jaar leverde gezegende oogsten op.
1502/1503	Streng vorst. Men reed van Delfzijl over het ijs naar Emden.
1537/1538	Zachte winter. In december en januari prijkten tuinen en velden met bloemen.
1538	Ongemeen warme zomer, evenals de drie volgende. In Frankrijk waren de rivieren droog.
1540	Door grote droogte misoogst en gebrek aan granen. Verbod van uitvoer van granen en levensmiddelen in de volgende jaren.
1545	Zeer nat en regenachtige zomer en herfst. Weer verbod van uitvoer. Korenschoven werden van het land geroofd. Zeer strenge straffen.
1547	Januari donker en mistig. Veel donder en onweer in de zomer en storm in de herfst. Voordelige graanoogst. Verbod tot uitvoer opgeschort tot Pasen 1548.
1551	Na veel stormen en hoge vloed en een strenge winter. Men reed over het ijs van Harlingen naar Terschelling.
1556	Misgewas. Geen uitvoer van graan.
1557	Misgewas, verwoesting door de oorlog, granen erg duur. 1557 gaf een goede oogst.
1562	Zeer regenachtige zomer. Het hooi was bij een geringe hoeveelheid slecht van kwaliteit, waardoor in de winter gebrek aan voer, veel beesten stierven.
1564	Zeer strenge winter die duurde van 20 december tot diep in maart. Wintergraan veelal uitgewinterd.
1566	Onvoordelige oogst. Hoge prijzen. Uitvoerverbod.
1567	In het voorjaar had men een lang aanhoudende winter. Twee april reed men op schaatsen. Hete zomer, zeer veel muizen.
1570	Een landbouwer uit Uithuizen schrijft: Den 1 nov. 1570, zijnde Allerheiligen des avonds 9 uren verhieff sich de zee alhier over te loopen, alsoo starck, dat het solte waater an mijn groepe stondt, ende dat nog mijn achterdeur wilde inslaan, ende gansch Groningerlandt, dijcken en de dammen in stucken, huisen en de menschen dreven heen, wech en verdroncken overal, nergens was vrijheit, dat niet beschadiget wierden, der verdroncken wist men geen seker getal, doch men seide van 7000 jong en olt. Daarop volgde een harde winter met veel sneeuw.

¹ De gegevens uit dit artikel zijn voor een groot deel letterlijk overgenomen uit het boek *Stads en Dorpskroniek Groningen Friesland Drente* (van Seijen, Leeuwarden, 1974), geschreven door M.D. Teenstra (geb. 1795, landbouwer bij Ulrum)

- 1578 28 maart hoge watervloed. De Oosterzijl te Delfzijl bezwijkt. Een aantal mensen en dieren verdrinken. De gezaaide granen zijn door het zoute water verloren gegaan.
- 1584/1585 Was de winter zeer zacht. De rogge stond reeds met Pasen in de aar.
- 1596/1597 De winter was ongemeen zacht. In de kersttijd bloeiden sommige bomen en in januari hadden mussen, spreeuwen en kraaien reeds jongen. (Twijfel is alom)
- 1608-1609 Vele mensen kwamen bij deze strenge vorst, die van januari tot in april aanhield, door koude en gebrek om het leven.
- 1615 De zomer was dor en heet. Om de Kerst liep het vee nog buiten.
- 1623 De graanprijzen waren zeer hoog als gevolg van weinig graan. Deze schaarste werd gevolgd door de pestziekte en oproer in Groningen. De hoofden van de gezinnen weigerden de doden te begraven. In sommige wijken werd de nabuurlplichten in het ter aardebestellen der gestorvenen, door de vrouwen verricht.
- 1633 Zeer veel regen van 7 tot 11 juni. Onophoudelijk regen, met scheepjes kon men de wegen bevaren.
- 1643 Hoge watervloeden in januari en februari. Men kon van Groningen over het land naar Zwartsluis varen. Huizen stortten in zo ook kerken en zeeweringen.
- 1653 Muizen veroorzaken grote schade. De wei en bouwlanden werden zo kaal, alsof ze juist geploegd waren.
- 1657/1658 Langdurige strenge winter.
- 1659 Zeer zachte winter. Hoegenaamd geen vorst of sneeuw.
- 1664 Zeer koude winter, zodat zelfs de kraaien door voren.
- 1673 In Groningen een epidemische ziekte waaraan 1800 mensen stierven.
- 1678 In dit jaar had men hier een ongemeen hete zomer.
- 1686 Te Termunten spoelden de doodskisten uit de graven. In Hunsego verdronken 640 mensen, 509 paarden en 2360 runderen. In Termunten spoelden 80 huizen weg. Slechts één huis bleef staan.
- 1691/1692 Een zachte winter, gevolgd door een gezegende oogst.
- 1695/1696 Zeer koude winter.
- 1701 Hevige storm en hooge vloed op 5 april. In de drie jaren 1700 t/m 1702 had men hier buitengewoon heete zomers.
- 1713 Erge veepest.
- 1719 In deze tijd zag het er voor de boeren in de provincie Groningen zeer treurig uit, zoo dat eenige beklemden meijers na herhaaldelijke rampen en verliezen van vee en granen, ziekten en watervloeden, hunne boerderijen met het getimmerte en uitgezaaide koren, lusten en lasten aan de eigenaren terug gaven, als kunnende de vaste huur niet betalen.
- 1721 Storm en overstromingen hadden hier op 1 en 2 januarij bij vernieuwing plaats en nu gaat een nog groter aantal landbouwers hunne boerderijen verlaten, latende hun land onbewerkt en onbezaaid als voor wild liggen, om elders een beter heenkomen te zoeken. Zachte winter van 1721/1722, zoo dat men zelfs in maart, zoo als 't heet, door de warme dagen in januari en februari, de bomen in vollen bloei stonden.
- 1723 In dit en het volgende jaar had men hier warme en drooge zomers, waarvan die in 1723 bijna zonder regen was, gevolgd van eenen buitengewoon schoonen herfst.
- 1725 Bij plakaat van 31 julij is bepaald, dat de uitvoer van granen vrij is, terwijl op den invoer van vreemd graan een inkomend regt gesteld wordt.
- 1728 Langdurige winter 1728/1729. Reeds 2 november begon het te vriezen, houdende tot 12 maart aan. Men reed over het eenige voeten dik ijs, met paarden en sleden met vrachtgoederen, geregeld langs een bereden baan over de Zuiderzee van Stavoren naar Enkhuizen. Ten gevolge deze sterke en aanhoudende winter en koude in vele arme en schamele woningen groot gebrek en ellende.

- 1730 De boeren liepen weder van de bekleemde plaatsen weg.
- 1739 Reeds in de maand oktober begon het te vriezen, houdende tot in het laatst van de maand April 1740 aan. Men had 77 dagen vorst, de hevigste koude gevoelde men op zondag en maandag den 10 en 11 januari, toen de thermometer van Fahrenheit 2° onder nul, of 34 graden vorst betekende, zijnde nog 8° kouder dan op het strengste in 1709. Bij toenemende armoede en gebrek aan spijs en brandstof steeg de ellende ten top. Te Amsterdam had men bovendien gebrek aan drinkwater, zoodat men met stukken ijs te koop liep. Men reed met zware vrachtwagens van Emden naar Delfzijl. Van 7 tot 10 maart was het dooi. In de maand mei liep de snerpemde wind van het oosten naar het noordoosten en het schrale gure weer bleef aanhouden tot diep in juni. De stroodaken der schuuren werden tot voeder voor het vee gebruikt en vele menschen en beesten stierven van hongersnood en koude. 15000 runderbeesten stierven door gebrek aan voedsel. In juni waren de boomen nog bladerloos en geen gras was op de weilanden in juni zichtbaar.
- 1742 Muizen en een rupsenjaar. In 1742 had men een zeer droge zomer en de muizen en rupsen verslonden in deze provincie niet alleen het te velde staande gras en koren, maar ook de bladeren van de boomen en heggen. De hooi en graanoogst viel daardoor bijzonder slecht uit, alsook de boom- en tuinvruchten, zoodat nu weder eenige bekleemde meijers in de provincie Groningen hunne beklemmingen aan de eigenaren terug gaven.
- 1744 Veepest van 1744-1756
- 1746 Zeer heeten zomer en bijna geen regen, zoodat vele veldvruchten verzengden en het vee geen drinkwater had.
- 1752 In de provincie Groningen woedde op den 15 juni een hevige brand in de veenen van Borgercompagnie, dringende tot aan de Wildervanck door.
- 1753 Bij resolutie van de Staten der Provincie Groningen van juni dezes jaare worden de ingezetenen gelast de nesten van musschen en spreeuwen, eksters, kraaijen enz. voor den 15 mei 1754 uit te roeien, bij eene boete van 10 stuivers voor ieder nest, dat nog mogt worden gevonden en voor tweede maal van één gulden, zoo aan de huizen als in de boomen, hetzij van huurders of eigenaar, moettende zoo telken jare van 15 mei tot 15 juli zorgen voor vernietiging van vogelnesten. Intusschen had deze geheel verkeerde maatregel eene groote vermeerdering van schadelijke insecten ten gevolge.
- 1757/1758 Zeer strenge vorst. 2° Fahrenheit onder nul.
- 1758 Regenachtige zomer. Veel landerijen stonden onder water. Het graan dreef over de wegen.
- 1768 Veepest. Deze verschrikkelijke ziekte, die in deze provincie van 1768-1786 heerste, bedreigde de landlieden met een geheele ondergang en verarming.
- 1774 Zeer warme en drooge zomer, gevolgd door regenachtige winter.
- 1775/1776 Zeer strenge winter, in welke zelfs de Rijn en de Donau met een dikke laag ijs bezet waren, waaronder veel visch door gebrek aan lucht omkwamen, alsook andere dieren door gebrek aan voedsel.
- 1783 Eene zware en dikke mist breidt zich uit over geheel Europa, wordende aan vulkanische uitbarstingen toegeschreven en wel van vuurbergen op IJsland en die van Italië, door dien mist leden de tuinvruchten ongemeen veel, en in Drenthe verdorpen zelfs de berkenbomen. Op den 25 juni bleef het nacht en die duisternis was bij eene koude noordenwind zeer algemeen, terwijl men overal een sterken zwavelreuk waarnam. Het water in de vijvers en slooten werd salpeterachtig en als bitter en zout van smaak, en alle ijzer werd roestig en sterk beslagen, zoodat het eene kopergroene kleur bekam. Een strenge winter volgde.
- 1785 Zeer regenachtige zomer, zoodat men veelop het veld staande koren niet kon inhalen, wordende aldaar in hoopen of blokken gezet, welke zoogenaamde bulten eerst

- des winter over het ijs en eenen bevroren grond ingehaald werden, en toen reeds veel in waarde verloren hadden.
- 1786 Felle koude en aanhoudende vorst in de maanden februari en maart.
- 1789 Sterke winter. Min 2½ graad Fahrenheit onder nul.
- 1791 De gehele winter de grond met sneeuw bedekt.
- 1792 Men had een buitengewoon koud en guur voorjaar. In april had men 13 zeer warme dagen. 19 april begon het nieuw te sneeuwen en de 20 april had men vorst.
- 1794/1795 Zeer strenge winter en zulks nadat men een droog en heet zomer gehad had. Op den 15 december begon het te vriezen: "In januari vroom het in eenen nacht een baksteen dik" en den 15 maart reed men nog over het sterke ijs der Zuiderzee, zoodat ook de rivieren met eene dikke vaste ijskorst bezet waren, waarover de zelfs de kavalerij en artillerij der Franschen, gebruik van maakten.

Tot zover de moeilijkheden die onze voorouders hebben moeten beleven. Het is natuurlijk niet uitgesloten dat deze abnormale omstandigheden ook nu nog eens plaats zullen vinden. De koude van een strenge winter zullen wij geheel anders ondergaan dan toen het geval was. Door de centrale verwarming merken wij nauwelijks meer dat het winter is. Waterleiding zorgt ervoor dat aan water geen gebrek ontstaat en reizen is veel comfortabeler geworden, dan te reizen in sleden, koetsen en dilligence.

Kistenkas(t)

door Petronella J.C. Elema

Altijd geïnteresseerd in 'vreemde familienamen' was ik aangenaam getroffen door de naamsvorm Kistenkast – en dat niet bij een timmerman, maar bij een familie van zeelieden! En om geen dubbel werk te verrichten, legde ik mijn eerste opzetje voor aan de heer J.H. Boon te Zuidhorn, die het nodige aanvulde en corrigeerde. Hoewel de familienaam zich wel heeft gehandhaafd, was dat in een iets gewijzigde vorm: de in 1827 geboren stamhouder Egbert Jacobs werd ingeschreven als Kistenkas, zonder de slot-t, en zo is het nadien gebleven.

I Jacob Egberts, tr. h.c. Wedde 28-11-1752 Janna Jans (Witkop?).

Hun huwelijkscontract¹ gaf voor geen van beide partijen de ouders op. Aan bruidegomszijde compareerde Geert Jans als zwager. Aan bruids zijde Harrem Harrems zwager en principale voormond, en Leffert Jans vreemde voogd, alsmede Geerd Jans Witkop volle broeder.

Het huwelijk zelf is nergens aangetekend - het zal hebben plaatsgevonden in Wedde, waar het trouwboek ontbreekt, en waar over deze jaren in de ontvangsten van de diaconie vrijwel geen huwelijken worden genoemd - maar ik vond aldaar geen kinderen gedoopt. De redactie van *Westerwolde* heeft nog gekeken naar mogelijke oudere generaties (in het bijzonder de familie Witkop) maar die zijn er niet zonder meer uitgekomen.

Uit dit huwelijk:

1 waarschijnlijk: **Geertruid Jacobs**, geb./ged. Nieuwe Pekela 16-5/18-5-1755.

2 **Egbert Jacobs**, ged. Veendam 12-12-1762, volgt II.

Er zullen wel meer kinderen zijn geboren dan degene die ik aantrof. De eerste daarvan, Geertruid, werd mij aangereikt door de heer Boon: hij hield overigens een slag om de arm, want de ouders zouden ook toevallige naamgenoten geweest kunnen zijn.

¹ Groninger Archieven, Westerwolde, inv. nr. 1085 (VI x 1), Wedde, fol. 39, 28-11-1752

II Egbert Jacobs (Kistenkast), ged. Veendam 12-12-1762, schipper, beurtschipper (1826), veenschipper (genoemd 1837), overl. Veendam (oud 63 jr., huis no. 657, nabij het Benedenste Vallaat te Veendam) 2-9-1826, tr. Veendam 23-6-1793 **Kunnigjen Hindriks** (uitsluitend in de overlidensakte van haar man met de familienaam Buttema aangeduid), geb. Veendam ca. 1763-'64, overl. Veendam (oud 73 jr., Middelweg no. 659 te Veendam) 29-10-1837, dr. van *Hindrik Timons* en *Aaltje Derks*.

De huwelijksvoorwaarden¹ vermeldden aan bruidszijde Aaltje Derks als moeder, Tijmen Hindriks broeder, Hindrikje Hindriks en Tjeert Piers ehel. zuster en zwager. Aan bruidegomszijde tekenden beide ouders (hun handtekeningen waren vrijwel identiek aan die op hun eigen huwelijkscontract). De bruidegom zelf kon niet schrijven en zette een kruisje!

Hoewel dit echtpaar zijn domicilie in Veendam had, gaven zij toestemming tot de huwelijken van twee van hun kinderen (in 1816 resp. 1825) via een notariële akte verleden in Schiedam, resp. gedateerd 6-11-1816 en 20-12-1824. Egbert Jacobs (hij gebruikt zijn familienaam maar zelden) kon ook toen nog niet schrijven; zijn vrouw wel.

Uit dit huwelijk:

1 Janna Egberts Kistenkast, geb./ged. Veendam 26-9/6-10-1793, overl. Veendam (oud 63 jr., onder de naam Kistenkas) 12-7-1855, tr. Veendam 18-11-1816 **Joannes (ook: Jan) Jans Gort**, geb. Sappemeer, ged. Kleinemeer (R.K., getuige Harmannus Neuman) 14-11-1786, overl. Veendam (oud 72 jr., oud-schipper, Beneden Vallaat) 13-4-1856, zn. van *Jan Hendriks Gort* (zeeman, overl. en begr. Amsterdam ca. 1808) en *Anna Jans (Teyder of Teider)*.

De knipkunstenaar W.Tj. Lever publiceerde in 1956² de afbeelding van een knipsel van de hand van de zeeman Jan Jans Gort dat door hem was gerestaureerd en gekopieerd. Het vermeldde de namen van Jan Jans Gort en Janna E. Kistenkast, hun huwelijksdatum en beider geboorte, alsmede de initialen van het eerste kind, Kunnegien Jans Gort (geb. in augustus 1817). Aangezien in januari 1820 een tweede kind - de dochter Anna - werd geboren, zal het knipsel wel tussen deze twee tijdstippen te dateren vallen.

2 Hindrik Egberts, ged. Veendam 10-7-1796, volgt III.

3 Aaltje Egberts Kistenkast, ged. Veendam 28-4-1799, overl. Veendam (oud 56 jr., Beneden Vallaat) 13-6-1855, tr. Veendam 14-1-1822 **Willem Eilts Stuu**t, ged. Wildervank 18-11-1798, schipper, schippersknecht, zeeman te Wildervank, overl. Wildervank 27-8-1878, zn. van *Eilt Geuchies Stuu*t (schipper, overl. Wildervank 15-6-1816) en *Hindrikje Jans Blaak*; hij hertr. Veendam 8-12-1856 Grietje Roelfs Bos-singa.

4 Antje Egberts, ged. Veendam 20-6-1802.

5 Jakobjen Egberts, geb./ged. Veendam 29-8/15-9-1805.

III Hindrik Egberts Kistenkast, ged. Veendam 10-7-1796, schipper (1825), beurtschipper (1826), schipper, overl. op de Abt op het Vriesche Wad (oud 41 jr., schipper wonende aan boord) 20-5-1838 (akte ingeschreven te Muntendam 23-5-1838), tr. Veendam 27-1-1825 **Leentje Folkerts Buitenhof**, geb. Muntendam 8-4-1806 (volgens akte van bekendheid bij haar eerste huwelijk) of 5-4-1806 (volgens akte van bekendheid bij haar tweede huwelijk en haar overlidensakte), overl. Veenhuizen (gem. Norg, als Helena Buitenhof, oud 50 jr.) 16-8-1856, dr. van *Folkert Sebes Buitenhof*, landbouwer, en *Leentje Geerts Kuiper(s)*; zij tr. 2. Muntendam 31-12-1844 **Christiaan Christiaans Stukje**, geb. Kalkwijk onder Hoogezand 1-12-1795, landbouwer Kiel-Windeweer, zn. van *Christiaan Abrahams Stukje* en *Wiepke Wiebes* (weduwenaar van Geertje Mennes Fridses, overl. Windeweer 21-11-1843).

¹ Groninger Archieven VII 28, 21-6-1793

² Gens Nostra 11 (1956), no. 8, aug., blz. 169-171

Hindrik Egberts Kistenkast was de enige zoon van zijn ouders; bij de loting in 1816 werd hij als zodanig vrijgesteld van de militaire dienst.

Leentje Folkerts Buitenhof was van doopsgezinde herkomst; haar geboorte werd tot tweemaal toe door een akte van bekendheid gestaafd. Toen de dood van haar eerste man werd aangegeven was zij "zich thans te Veendam ophoudende", ten tijde van het huwelijk van haar zoon in 1856 was zij weliswaar woonachtig in Zuidlaarderveen (gem. Zuidlaren) doch hield zij verblijf te Veenhuizen, gem. Norg. Inmiddels was zij hertrouwd met een landbouwer uit een Zwitsersdoopsgezind geslacht Christiaan Stukje. Ik kon niet volgen hoe de neergang precies is verlopen, maar toen zij enkele weken na het bovenvermelde huwelijk van haar zoon in Veenhuizen overleed was zijn verblijfplaats aan de aangevers onbekend!

Uit dit huwelijk:

- 1 levenloze zoon, geb. Veendam (huis no. 657, nabij het benedenste Vallaat te Veendam) 7-9-1826.
- 2 **Egbert Kistenkas**, geb. Veendam (bij het huis no. 579 nabij het benedenste Vallaat te Veendam, in het aldaar liggende schip) 20-12-1827, volgt IV.

IV Egbert Kistenkas (bij zijn geboorte ingeschreven onder deze naam), geb. Veendam 20-12-1827, schipper te Muntendam (1856), kapitein (1859), potschipper (1866), koopman (1869), zeeman (1871), stuurman (1875), overl. Fort Augustus (Londonderry, Ierland) 8-1, begr. ald. 9-1-1875, tr. Oude Pekela 31-7-1856 **Geertje Tap**, geb. Oude Pekela (huis no. 193) 12-3-1830, woonachtig Oude Pekela (1891, 1894) en Elburg (1903), dr. van *Klaas Alberts Tap*, schipper, en *Tettje Harms Hesselink*.

Uit de vermeldingen hem aangaande blijkt een wonderlijke mengeling van beroepen, hoewel de meeste toch wel betrekking zullen hebben op de vaart, hetzij binnen of buitengaats. In 1859 was hij klaarblijkelijk kapitein op het "schoonerschip Hemmechien Vroom" omdat toen twee vorderingen op dit schip (ter waarde van resp. *f* 200 en *f* 156,10) publiek verkocht zouden worden¹.

De omstandigheden rond zijn overlijden zijn interessant genoeg om hier weer te geven (ze zijn ontleend aan de overlijdensakte, ingeschreven te Oude Pekela op 14-12-1875):

Op heden den 1sten Februarij 1875 verschenen voor mij I. Maederette, Consul der Nederlanden te Londonderrij, de personen Jan Roelfs Kuiper, kapitein, oud 35 jaren, geboren te Nieuwe Pekela en woonachtig te Oude Pekela; de matroos Harm Harms Starke, oud 39 jaren, geboren en wonende te Nieuwe Pekela; en de matroos Erik Rautanen, oud 21 jaren, geboren en wonende te Wiborg, alleen aan boord van het Nederlandsche Schoonerschip "Antje Drewes", bij het op de haven komen te fort Augustus, stuurman Egbert Hinderikus Kistenkas, oud 46 jaren, geboren te Veendam, wonende te Oude Pekela, plotseling aan een hartkwaal is overleden en den 9de Januarij op het kerkhof te fort Augustus is begraven.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Klaas Kistenkas**, geb. Oude Pekela 27-8-1857, koopman, overl. Oude Pekela (oud 59 jr.) 13-12-1916, tr. Oude Pekela 28-11-1903 **Engelina Drent**, geb. Oude Pekela 16-12-1861, overl. Oude Pekela (oud 53 jr.) 9-5-1915, dr. van *Klaas Drent* en *Janna Bloem*.
- 2 **Hendrik Kistenkas**, geb. Oude Pekela 30-4-1866, overl. Oudezijl (gem. Nieuweschans) 31-5-1869.
- 3 **Hillegonda Kistenkas**, geb. Oudezijl (gem. Nieuweschans) 16-2-1868, tr. Oude Pekela 16-4-1891 **Sikko Sikkens**, geb. Winschoten 10-5-1863, bakker, zn. van *Pieter Sikkens* en *Hinderika Klein*.
- 4 **Hendrik Kistenkas**, geb. Oude Pekela 3-1-1871, bediende, tr. Oude Pekela 6-10-1894 **Grietje Oosterhuis**, geb. Oude Pekela 2-12-1873, dr. van *Hindrik Oosterhuis* en *Eikelina Engelsman*.

¹ Provinciaal Groninger Courant, nr. 141, donderdag 24-11-1859, blz. 4, kol. 1, midden

Kwartierstaat van de gebroeders Wilke Roelf Hesse (1894 - 1987) en Roelf Hesse (1896-1964)

door G. Luth

16	18	20	22	24	26	28	30
<p>WILKE AIKES HESSE landbouwer te Ter Walslage</p> <p>~ Vlagtwedde 15-12-1748</p> <p>† Bourtange 11-06-1817</p>	<p>HILVERT GEERTS MEEMS landbouwer te Laude</p> <p>~ Sellingen 05-10-1755 * Laude</p> <p>begr. Sellingen 05-08-1794</p>	<p>JAN JURJENS (TER WISCH) meijer te Ter Wisch en Ter Borg</p> <p>~ Vlagtwedde 22-02-1733</p> <p>† 1783/1794</p>	<p>JURJEN JACOBS TER BORG landbouwer</p> <p>~ Sellingen 28-08-1740 * Ter Borg</p> <p>† Ter Borg 1792</p>	<p>ROELF LUIKENS BRUGGERS landbouwer herbergier</p> <p>~ Sellingen 01-01-1758</p> <p>begr. Sellingen 25-09-1802</p>	<p>HARM SIMONS STRATING koopman kastelein</p> <p>~ Onstwedde 21-07-1754</p> <p>† Onstwedde 11-06-1821</p>	<p>ENGEL HARMS KRUIZE beestenherder</p> <p>~ Vlagtwedde 08-11-1744 * Weende</p> <p>† Veele 13-04-1801</p>	<p>DERK HARMS DROK arbeider</p> <p>* Barnentrup (D) 1755</p> <p>† Onstwedde 14-04-1828</p>
X Vlagtwedde 18-11-1781 huw.contr. 16-11		X Sellingen 22-06-1783 huw.contr. idem		X Sellingen 18-10-1765 huw.contr. idem		X Sellingen 24-07-1774 huw.contr. 22-7	
X Sellingen 26-06-1783 huw.contr. idem		X Onstwedde 18-05-1783		X Vlagtwedde 25-03-1774		X Onstwedde 04-03-1787	
17	19	21	23	25	27	29	31
<p>FREERKIEN EVERWIJNS NANNINGS</p> <p>~ Onstwedde 02-05-1756</p> <p>begr. Vlagtwedde 03-12-1811</p>	<p>GEERTRUID LUIKENS BRUGGERS</p> <p>~ Sellingen 19-06-1760</p> <p>† Laude 11-02-1847</p>	<p>HEBELTJE JANS HOITING</p> <p>* Ter Haar 1742</p> <p>† Ter Borg 29-05-1811</p>	<p>JANNA JANS TER WALSLAGE</p> <p>~ Sellingen 22-12-1754 * Ter Walslage</p> <p>† Ter Borg 19-04-1844</p>	<p>ELIZABETH DETMERS MEENDERING</p> <p>~ Sellingen 15-06-1760</p> <p>† Sellingen 1785</p>	<p>ALBERTIJN WUBBES HISKES</p> <p>* Veenhuizen 07-04-1757</p> <p>† Onstwedde 20-07-1828</p>	<p>SWAANTIEN ENGELS</p> <p>~ Vlagtwedde 06-05-1753</p> <p>† Veele na 1791</p>	<p>JANNA WILLEMS</p> <p>~ Onstwedde 13-08-1758</p> <p>† Onstwedde? na 1803</p>
8	9	10	11	12	13	14	15
<p>AIKE WILKES HESSE landbouwer te Ter Walslage</p> <p>~ Sellingen 08-09-1782 * Ter Walslage</p> <p>† Ter Walslage 07-11-1819 x 26-05-1810 Sellingen</p>	<p>WUPKE HILVERTS MEEMS</p> <p>~ Sellingen 26-05-1784 * Laude</p> <p>† Ter Borg 14-06-1844</p>	<p>ALBERT JURRIENS (TER BORG) landbouwer te Ter Borg</p> <p>~ Sellingen 05-03-1775 * Ter Wisch 01-03-1775</p> <p>† Ter Borg 25-12-1840 x 28-08-1802 Sellingen</p>	<p>SWAANTE JURJENS TER BORG</p> <p>~ Sellingen 02-02-1777 * Ter Borg</p> <p>† Ter Borg 24-08-1810</p>	<p>LUIKEN ROELFS BRUGGERS landbouwer herbergier</p> <p>* Sellingen 01-01-1785</p> <p>† Sellingen 06-01-1866 X Sellingen 08-05-1812</p>	<p>JANTINA HARMS STRATING</p> <p>* Onstwedde 23-02-1786</p> <p>† Sellingen 02-07-1846</p>	<p>GEERT ENGELS KRUIZE arbeider</p> <p>~ Vlagtwedde 30-10-1791</p> <p>† Ballege 02-12-1870 X Onstwedde 04-10-1816</p>	<p>ANNA DERKS DROK</p> <p>~ Onstwedde 11-03-1794</p> <p>† Onstwedde 10-12-1867</p>
x Vlagtwedde 18-11-1841		x Vlagtwedde 18-11-1852					
4	5		6		7		
<p>WILKE AIKES HESSE landbouwer te Ter Walslage</p> <p>* In de Walster 10-01-1812</p> <p>† Ter Walslage 30-06-1886</p>	<p>JANNA ALBERTS TER BORG</p> <p>* Ter Borg 17-11-1808</p> <p>† Ter Walslage 25-04-1881</p>		<p>ROELF LUIKENS BRUGGERS landbouwer te Sellingen</p> <p>* Sellingen 11-04-1813</p> <p>† Sellingen 13-02-1883</p>		<p>JANNA GEERTS KRUIZE in 1850 dienstmeid bij Bruggers</p> <p>* Onstwedde 18-11-1822</p> <p>† Sellingen 03-03-1907</p>		
x Vlagtwedde 06-07-1883							
2	3			3			
<p>ALBERT HESSE landbouwer te Ter Walslage</p> <p>* Ter Walslage 22-01-1844</p> <p>† Ter Apel 24-01-1913</p>				<p>ELIZABETH BRUGGERS</p> <p>* Sellingen 31-10-1860</p> <p>† Ter Apel 19-09-1945</p>			
x Vlagtwedde 06-07-1883							
<p>1A WILKE ROELF HESSE</p> <p>* Ter Walslage 21-04-1894</p> <p>† Roden 03-01-1987 (ongetuurd)</p>				<p>1B ROELF HESSE</p> <p>* 13-05-1896 Ter Walslage</p> <p>† Ter Apel 17-06-1964 (ongetuurd)</p>			

Kruiter

Wat betekent die naam?

door R.J. Kruiter

Al bladerend in dit tijdschrift, kom ik dikwijls de vraag tegen, wat een bepaald de naam betekent of hoe een bepaalde afwijking tot stand gekomen is. Ook wat mijn familienaam betreft kom in in mijn genealogie deze problemen tegen, waarvan ik graag verslag wil doen. Het gaat over de vormen Kruiter, Kreiter, Kreuter, Creuter en Kreuiter.

Het staat vast dat onze stamvader als jonge smid vanuit Duitsland naar Bellingwolde kwam. Hij meldde zich hier bij de scriba van de kerk en deze schreef in zijn register: Pieter Kreiter, smid, geboren 1675 te Vreseite. Deze notitie dateert van 1695.

Fonetisch gezien moet volgens de *ei-ai* wisseling het Duitse Kreiter in het Gronings als Kraiter hebben geklonken, dit komt overeen met de Duitse woorden Reiter, streiten, bleiben e.d. Ook nu wordt ik als laatste naamdrager van beide Kruiter-takken, tot op de dag van vandaag, door de oudere Bellingwolder autochtonen aangesproken als Kraaiter, weliswaar met een iets uitgerekte *-ai-*, maar toch. En dat komt, behalve in Bellingwolde, nergens anders voor.

Bij de plaats van afkomst "Vreseite" bleek uiteindelijk te gaan om het plaatsje Friesoythe in Duitsland. Ik heb ter plekke enkele oudere inwoners van het stadje naar de uitspraak van de plaatsnaam gevraagd. Toen kwam duidelijk de klank naar voren die ik zocht. Weer dezelfde overwegingen met de *-ai-* klank als in de persoonsnaam. Dus Friesoythe klonk als Fresaite en ik twijfel er niet aan dat deze plaatsnaam aldus door de scriba is opgetekend als Vreseite.

Dat er zoveel veranderingen in de naam zijn opgetekend is bij nader inzien niet zo vreemd. Want in de vorm van het Duitse *Kreiter* is het niet een erg vleiende naam. Bij het raadplegen van de 'Deutsches Namenlexikon' van Hans Bahlo (Dondrom Verlag, Binlach, 1988) kwam ik achter de betekenis:

Kreiter (norddeutsch): siehe Kreuter

Kreuter, Kreter, Kreiter, Krieter (mittelniederdeutsch): *Haderer, Streitsüchtiger*

Als *Haderer* ruziezoeker en *Streitsüchtiger* vechtlustige betekent, dan kan ik mij voorstellen, dat men de naam heeft veranderd. Maar wat ik dan niet begrijp is, dat men de *-ui-* klank heeft genomen, in het Duits komt deze klank immers niet voor? Raadsel.

In Nieuwe Pekela stuitte ik op de naam Kreuiter. Moet ik dit zien als Kre-uiter of Kreu-iter? Het gaat hier om vier kinderen van Jan Pieters Kreiter, geboren 1748, smidsbaas te Oude Pekela. Aangezien onder hen een Harm is, zouden ze kunnen afstammen van Harm Kreuter, lansensmid te Bourtange, geboren 1718, zoon van onze stamvader.

In Onstwedde hebben zich twee takken Kruiter ontwikkeld. De eerste waarschijnlijk uit Albert, ook een zoon van genoemde Harm Kreuter. Ze kregen later de bijnaam 'Kibaarg'. De andere tak voerde enige tijd de naam Van Oosten Kruiter. Het bleek niet, zoals men in Onstwedde dacht, dat deze familie "iets van adel zou zijn": de eerstgeboren zoon van Jan Jans Kruiter en Martje Jans van Oosten op 26 februari 1826 te Nieuwe Pekela werd Albert van Oosten genoemd. Pas in 1914 werd de naam Van Oosten Kruiter bij officiële naamswijziging veranderd in Kruiter.

In Bellingwolde tenslotte ontwikkelden zich ook twee takken Kruiter. Beide bestonden overwegend uit smeden. Voor het gemak noem ik ze de 'rijke' en de 'arme' tak. De rijke tak is uitgestorven met Janna Kruiter, geboren in 1823. Eén van deze Bellingwolster Kruiters springt er enigszins uit. Na de dood van zijn eerste vrouw vertrok hij naar Bourtange en werd daar smid en tevens boergruter. Deze Pieter Jacobs Kreuter (geboren 1756) wordt in het boek 'Bourtange' uitvoerig beschreven. In de kerk van Bellingwolde hangt nog de door hem in opdracht van Geesje Bregenbeek gemaakte kroonluchter.

Dit was zo ongeveer het relaas van de verzamelde gegevens over de familienaam. De sleutel van nog veel onopgeloste vragen ligt mijns inziens in het archief van de gemeente Vlagtwedde. Door de jaren heen heb ik veel gegevens verzameld, wegens omstandigheden kan ik helaas niet zelf

meer erop uit om onderzoek te doen. Mensen die het onderzoek voort willen zetten, het liefst verwant aan de Kruiters, kunnen zich melden bij de redactie van dit tijdschrift. Hieronder volgt een stamreeks van de oudst bekende Kreiter tot aan de auteur.

- VII Pieter Kreiter**, smid, geboren te Friesoythe (D) rond 1675.
Hij is getrouwd te Bellingwolde op 10 juli 1709 voor de kerk met **Anna Berents**.
- VI Jakob Creuter**, gedoopt te Bellingwolde op 2 november 1721.
Hij is getrouwd te Bellingwolde op 15 oktober 1751 (huw.contr.) (1) met **Engeltien Harmens**, gedoopt te Blijham op 8 december 1726, dochter van *Harm Elzes* en *Trijntje Hindriks*.
Hij is getrouwd te Bellingwolde op 28 juni 1755 voor de kerk (2) met **Gepke Hemmes**, gedoopt te Bellingwolde op 5 juni 1733, dochter van *Hemme Bartels* en *Antje Berents*.
Hij is getrouwd te Bellingwolde op 21 mei 1775 voor de kerk (3) met **Antje Jans**, afkomstig uit Winschoten.
(Zij was weduwe van *Jan Mens*.)
- V Beerent Jacobs Kruiter**, smid, gedoopt te Bellingwolde op 10 december 1762, overleden aldaar op 23 oktober 1850.
Hij is getrouwd te Bellingwolde op 18 juni 1802 (huw.contr.) met **Grietje Jans Nieboer**, gedoopt te Bellingwolde op 15 december 1782, dochter van *Jan Geerts* en *Swaantje Harms*.
- IV Harm Berends Kruiter**, koudsmid en grofsmid, geboren te Bellingwolde op 10 september 1818, overleden aldaar op 25 oktober 1889.
Hij is getrouwd te Oude Pekela op 15 oktober 1850 met **Jantje Pak**, geboren te Oude Pekela op 21 mei 1833, dochter van *Roelf Lucas Pak* en *Elisabeth Roelfs Koning*.
(Zij is later getrouwd te Oude Pekela op 27 september 1890 met *Johannes Frans*, blikslager en jager.)
- III Roelf Kruiter**, dagloner, geboren te Oude Pekela op 19 mei 1852, overleden te Bellingwolde op 15 januari 1897.
Hij is getrouwd op 27 november 1875 met **Geertje Kruize**, geboren te Nieuweschans op 30 augustus 1857, overleden te Bellingwolde op 22 februari 1953, dochter van *Pieter Jans Kruize* en *Trientje Willems Snater*.
- II Jan Kruiter**, timmerman, geboren te Bellingwolde op 17 augustus 1882, overleden aldaar op 10 januari 1982.
Hij is getrouwd te Bellingwolde op 17 maart 1906 met **Emkea Maria Roelfs**, geboren te Bellingwolde op 24 maart 1880, overleden aldaar op 28 oktober 1963, dochter van *Hindrik Roelfs* en *Maria Meijer*.
- I Roelf Jan Kruiter**, geboren te Bellingwolde op 8 februari 1918.
Hij is gehuwd met **Fenny Geertsema**, geboren op 10 april 1920, dochter van *Jurjen Geertsema* en *Fennechien Kuil*.

////////////////////////////////////

Kwartierstaat van Gerhardus L. Nobbe (lidnr. 88186)

48 Harm Willems Kruize (= nr. 36)	50 Leendert Tonnis Bodeker (= nr. 38)	52 Lubbert Sjoerds Groen arbeider, sjouwer ~ Veendam 13 sep 1795 † Veendam 26 nov 1864	54 Eildert Aldriks Haaijer zaagmolenaars- knecht * Veendam 1800	56 Marten Hendriks Kuilman kleermaker * Vellage (D) 1785 † Wedde 15 apr 1867	58 Luppo Eenjes Engelkes landbouwer * Blijham 1774 † Blijham 6 dec 1855	60 Geert Alberts Korte arbeider, bezembinder * Oude Pekela 8 dec 1801 † Hoorn 10 jan 1879	62 Jan Detmers Tjabbes arbeider * Lutjeloo 1 okt 1799 † Morige 21 feb 1870
X	X	X Veendam 21 okt 1822	X	X Bellingwolde 3 mei 1807	X Wedde 13 mei 1807	X Blijham 3 mei 1828	X Blijham 5 mei 1821
49 Jantje Fokkes Tebbenhof (= nr. 37)	51 Geertje Jans Mulder (= nr. 39)	53 Jantje Gerhardus Visser ~ Veendam 14 mrt 1790 † Veendam 20 dec 1862	55 Hinderika Pieters van Doorn	57 Janna Christiaans Stadlander ~ Bellingwolde 1 mrt 1783 † Bellingwolde 23 dec 1840	59 Gepke Jans Wolters * Blijham 1778 † Wedde 4 mrt 1851	61 Albertje Geerts Lugtenberg * Wedde 5 jan 1807 † Hoorn 24 jun 1859	63 Reina Hindriks Bloem * Oude Pekela 12 mrt 1794 † Blijham 11 apr 1873
24 Adde Harms Kruize (= nr. 18)	25 Fenna Leenderts Bodeker (= nr. 19)	26 Gerhardus Lubberts Groen scheepstimmer- man * Veendam 3 jun 1832 † Heiligerlee	27 Ettje Haaijer dienstmeid * Veendam 8 nov 1821 † Heiligerlee	28 Engel Martens Kuilman kastelein * Bellingwolde 11 jul 1814 † Wedde 28 mei 1904	29 Jantje Luppes Engelkes dienstmeid * Blijham 21 jan 1814 † Wedderheide 13 jan 1899	30 Albert Geerts Korte landarbeider * Blijham 24 dec 1831 † Blijham 27 sep 1890	31 Klaassien Jans Tjabbes * Blijham 19 dec 1821 † Oude Pekela 1 apr 1910
X		X Veendam 16 jul 1855		X Blijham 7 aug 1847		X Blijham 30 mei 1855	
12 Leendert Kruizinga tuindersknecht, landarbeider * Vriescheloo 13 jan 1849 † Vriescheloo ('Vogelzang') 25 jun 1922	13 Jantje Groen stoelmatter * Veendam 4 sep 1855 † Vriescheloo ('Vogelzang') 18 jan 1924	X Bellingwolde 20 mei 1876		14 Christiaan Kuilman watermolenaar Weddermarke * Blijham 18 nov 1856 † Wedde 9 apr 1934	15 Riena Korte dienstmeid * Blijham 28 sep 1855 † Wedderbergen 4 apr 1898	X Wedde 15 okt 1879	
6 Gerhardus Lubbertus Kruizinga molenaarsknecht * Vriescheloo ('Vogelzang') 21 jan 1877 † Vriescheloo ('Vogelzang') 23 dec 1953				7 Jantje Kuilman * Blijham 2 feb 1880 † Bellingwolde (Plan Oost) 6 dec 1965			
X Wedde 28 mei 1902							
3 Ettje Hindriks Kruizinga costumière * 'Vogelzang' (Vriescheloo) 2 sep 1907							
8 mei 1937							
Nobbe							
werkleider W.S.W.							
* Vlagtwedde 18 aug 1945 dochter van Jan Trenning en Hillechien Wubbina Everts							

Sijze Wilto Schortinghuis

1840 – 1931

“Herinneringen uit mijn leven” (deel I)

Over de auteur:

Een deel van zijn achtergrond, vooral zijn jeugd en afkomst, zal duidelijk worden uit onderstaand verhaal. Na zijn schooltijd werd Sijzo Wilto klerk op het kantoor van de in- en uitgaande rechten en accijnzen te Ter Apel. In 1859 volgde een benoeming tot klerk bij de rijksontvanger te Beerta. Daarnaast werkte hij twee dagen per week op het Gemeentehuis te Beerta en was een gezien lid van de rederijderskamer. In 1863 werd hij gemeente-secretaris te Finsterwolde en na het overlijden van de burgemeester in 1871 stelde hij zich kandidaat voor deze functie. Door zijn goede contacten met de notabelen werd hij inderdaad benoemd. Tevens werd hij bestuurslid van de Reiderwolderpolder en schoolopziener in het arrondissement Onstwedde.

Na een ambtelijke carrière stapte Schortinghuis in 1883 over naar het bankwezen, eerst in Beerta en vanaf 1891 samen met Mr. U.O. Stikker te Winschoten. In 1895 werd hij lid van de Provinciale Staten van Groningen en werkte o.a. mee aan het tot standkomen van de aanleg van de straatweg en het kanaal naar Ter Apel. In 1902 werd hij gekozen tot lid van de synode van de Nederlands Hervormde Kerk. Op zijn 85^e

Sijzo Wilto Schortinghuis overleed op 3 september 1931 te Winschoten, alwaar een straat naar hem vernoemd is.

Nu ik op 76-jarigen leeftijd ontheven ben van velerlei zorg en beslommering die het bankiersbedrijf medebrengt, nu ik vrijelijk kan beschikken over al mijn tijd, wil ik gevolg geven aan een voornemen dat reeds jaren bij mij heeft bestaan, en één en ander nederschrijven over hetgeen mij is bejegend op die lange levensbaan.

Eene verdeeling in zes perioden biedt zich daartoe als van zelve aan, omdat ik van 1840 tot 1848 heb gewoond te Groningen, van 1848 tot 1854 te Bourtange, van 1854 tot 1859 te Ter Apel, van 1859 tot 1863 te Beerta, van 1863 tot 1891 te Finsterwolde en sedert 1891 te Winschoten.¹

Op den 10 Februari 1840 werd ik geboren te Groningen. Mijn vader was Ambtenaar bij 's Rijks Belastingen. Hij was op den 25 December 1800 te Nieuweschans geboren. Zijne ouders waren Sijze Wilto Schortinghuis en Janna Reinders Lutje. Grootvader was vele jaren schoolmeester te Nieuw Beerta.

Vader had (hij was toen reeds Ambtenaar), den Tiendaagschen Veldtocht bij het Corps “Vrijwillige Groninger Jagers” onder den Overste van Valkenburg mee bijgewoond en

heeft meer dan twee jaren (1830-1832) als zoodanig in België doorgebracht. Na afloop van den Veldtocht kon hij de Ambtenaars loopbaan vervolgen.

Mijn grootouders van moederszijde waren: Simon Jozef Schuit, Visiteur bij 's Rijks Belastingen te Bourtange (waar mijne moeder den 27 Augustus 1808 is geboren), en Hugina Hoevenaar. Grootvader was geboren te Haarlem en Grootmoeder te Utrecht. Zij stamden af van aanzienlijke familiën, maar hebben een veelbewogen leven gehad. Zij behoorden in de onrustige jaren aan het einde der 18^e eeuw tot de partij der Patriotten; hun klonk, evenals duizenden met hen, de leus: “Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap” heilaanbrengend in de ooren en ze togen naar Frankrijk. Ze hebben in Parijs gewoond tijdens het schrikbewind onder Danton en Robespierre. Ze zagen dagelijks de karren met veroordeelden heenvoeren naar de guillotine. Toen ze na wreede ontgoocheling terugkeerden in het vaderland (hunne goederen waren inmiddels verbeurd verklaard), mocht Grootvader zich gelukkig rekenen, tot de eenvoudige betrekking van Visiteur te Bourtange te worden benoemd.

Van hunne twaalf kinderen was mijne Moeder op één na de jongste. De oudste, Corne-

¹ voor dit artikel is alleen de Westerwoldse periode geselecteerd

lis, is als officier met Napoleons leger in 1812 naar Rusland gegaan en nimmer teruggekeerd. Oom Xaverius, die Luitenant-Kapitein ter Zee is geweest, was een boezemvriend van den zeeheld van Speijk, en had tijdens de Belgische revolutie even als deze, het commando over een kanoneerboot op de Schelde. Oom Jan-Piet is als koopvaardij-Kapitein op zee gebleven. Ik noem deze enkele bijzonderheden, om te doen zien hoe moeitevol het leven mijn Grootouders is geweest.

Mijne ouders zijn den 17 Mei 1834 te Vlagtwedde gehuwd. Hun woonplaats was Ter Apel. Daar werd op 3 Juli 1835 mijne zuster Johanna Sijzina geboren en op den 11 December 1837 mijn broer Simon Xaverius. In 1838 werd mijn Vader verplaatst naar Groningen. In 1842 werd mijn zusje Hugina Machtilda daar geboren (ik was toen twee jaren oud). Dit zusje is na een kwijnend leven van eenige maanden de stille rust ingegaan. Mijn broeder Adrianus Johannes, die de jongste bleef, werd geboren den 23 Januari 1844. Ik was toen vier jaren oud, maar herinner mij, of het heden gebeurde, dat we naar de burenen werden gebracht, en later bij onze terugkomst, op een beschuit met suiker werden onthaald, omdat we een broertje hadden gekregen.

Nooit zal ik vergeten de maand Augustus van het jaar 1848. Op een morgen deelden Vader en Moeder ons mede, dat Vader was benoemd tot Visiteur van 's Rijks Belastingen te Bourtange en dat we reeds den 15 Augustus daarheen zouden verhuizen. Dat was een heerlijke tijding voor ons kinderen. We zouden wonen in Bourtange, de geboorteplaats van onzer lieve Moeder, en Vader zou er dezelfde betrekking vervullen, die ook Grootvader Schuit daar had bekleed. Wat een heerlijk vooruitzicht! Vader en Moeder hadden ons zoo vaak reeds gezegd hoeveel vrijer en prettiger het was wonen op het land dan in de Stad. In stilte hadden we vaak ernaar verlangd en nu zou het werkelijkheid worden. Daar kwam nog bij, dat de trouwe Doctor Wolthers, die Vader behandelde als hij ziek was, de hoop uitsprak, dat deze verandering van woonplaats wel kon uitwerken,

dat Vader's kwaal niet terugkeerde. En zoo is het gelukkig ook geworden.

De dag van ons vertrek uit de Hoofdstad brak spoedig aan. Wij bedankten onze Meesters voor hunne lessen en ze drukten ons op 't hart, dat we brave menschen trachten te worden en vlijtig moesten leeren. Ik heb hun nooit terug gezien. Meester Taapkens bezweek in 1849 aan de toen heerschende cholera, en toen in in 1861 voor het eerst de Stad Groningen terugzag, was ook Meester Reisinger reeds gestorven.

Ook van onze Schoolkameraadjes en burenen namen we afscheid, en op den avond van den 14 Augustus begaven we ons naar het Winschoterdiep bij 't Klein Poortje, waar de trekschuit lag, die reeds onze meubels in ontvangst had genomen. Van stoombooten of spoorwegen was in die dagen nog geen sprake! Toen de schuit wegvoer, bleven we staren naar de wallen en daken en torens van de Stad, totdat ze verdwenen uit ons gezicht. ik was toen acht jaar oud, maar zie in mijn geest nog alles zooals het toen geweest is. De schuit, die door Vader was afgehuurd, en dus bij deze gelegenheid geene andere passagiers medenam, vorderde langzaam. Het 'snikpaard' liep stapvoets, zooals het dagelijks gewoon was te doen. Moeder legde ons op de banken te slapen en waakte met Vader over ons, en toen we wakker werden waren we weldra Winschoten genaderd. Het was een zonnige Augustus-morgen, en na veel kijken en verwonderen en vragen kwamen we te Winschoten aan. De snikkevaarder legde aan bij wed. Lodewijks, waar thans de gedempte Venne is. Toen we over de plank naar de straat stapten, zagen we daar garnalen liggen, alsof ze er waren heengestrooid. Op mijne vraag aan den snikkevaarder, hoe die daar kwamen, zeide hij: "Och, die zijn zeker uit de korven gevallen van de vischvrouwen uit Finsterwolde".

Bij wed. Lodewijks (nu woont er Koenraad Dik), werden de wagens opgewacht uit Bourtange, waarmede wij met ons mobiliair het tweede gedeelte van de reis zouden volbrengen. Al spoedig kwamen de wagens aanrijden, drie in getal. Neef Hero Heeres, oom Bima en Albert van Hateren kwamen ons afhalen. Toen alles gereed was, werd de tocht naar Bourtange aanvaard. Er waren

toen nog geen kunstwegen, het ging dus stapvoets voorwaarts. Naar mate we vorderden klom onze belangstelling, totdat we tusschen Stakenborg en Bourtange, het laatste gedeelte van den weg beplant zagen met hooge, statige eikenboomen, ter wederzijden vier rijen, en daarnevens de tuinen van verschillende ingezetenen. Dat maakte in den zomerzonneshijn een heerlijken indruk op mij. Ik gevoel het nog. Ik zat naast Neef Hero op het voorkistje, hij maakte mij overal op attent. Eindelijk reden we de Friesche-poort binnen en daar stonden we op het Marktplein, als spoedig omringd door de Bourtanger jeugd. De reis was volbracht. We hadden onze nieuwe woonplaats bereikt.

Bourtange

De overgang van eene Stad met 33000 zielen (thans 80000), naar eene kleine vesting met ca. 300 inwoners, viel ons niet moeilijk. Wat mij betreft, ik vond het heerlijk, mij vrijer te mogen bewegen dan ik ooit had gedroomd. In eene kleine plaats trekt eene familie die zich er komt vestigen, natuurlijk aller aandacht. Maar omdat mijne Moeder er was geboren en hare Ouders er jaren hadden gewoond, werden we dadelijk opgenomen als oude bekenden. Daar kwam nog bij, dat Oom en Tante Heeres met hunne kinderen Hero, Adolf, Gine en Doortje, benevens Oom en Tante Bima met hunne kinderen Balthazar, Simon en Jannegien, ons met de grootste hartelijkheid ontvingen. En reeds op den avond van onze aankomst kwamen in kennis met de kinderen van onzen leeftijd en we troffen het in dit opzicht heel gelukkig. Want, voorzooverre ze nog naar school gingen, waren er bij Dominé Leemhuis 4, bij Meester Gelling 2, bij den Opzichter der Genie Oudraad 4, bij van Lenning 3, bij den manufacturier Frank 4, bij koopman From 4, bij de ontvangersweduwe Wesselink 4 en méér nog. Het heeft maar kort geduurd, of dat was ons, of we al die kinderen altoos hadden gekend. Jan, de jongste zoon van Ds. Leemhuis (hij was ruim vijf maand ouder dan ik), was al gauw mijn vertrouwd vriendje. Die vriendschap was hartelijk en innig. Ze heeft onze jeugd verguld, en ofschoon we maar zes jaren bij elkaar zijn gebleven, heeft die vriendschap stand gehouden en verwarmt

nu nog onze harten. Onze wegen liepen niet naast elkaar. Jan ging naar Gymnasium en Academie en is Predikant geworden, terwijl door mij, van kantoorklerk af, verschillende burgerlijke betrekkingen zijn bekleed. Maar op alle standplaatsen, die mijn vriend in den loop der jaren had, heb ik hem bezocht: te Lutkewierum, Kropswolde, Kolham, Ter Apel, Stadskanaal en Middelbert. Toen hij op den 28 April 1907 te Middelbert zijne afscheidsrede hield en daarmede zijn ambt nederlegde, was ik op zijn verzoek daarbij tegenwoordig. En toen hij het spreekgestoelte had verlaten en wij elkaar de hand drukten, kuste hij mij. Ik loop door deze mededelingen op mijne levensgeschiedenis vooruit, maar heb het neergeschreven als eenen dankbare herinnering aan het sluiten van het vriendschapsverbond op onzen achtjarigen leeftijd. Als er ooit een trouwe, onbaatzuchtige en welgemeende vriendschap heeft bestaan, dan is het die tusschen Jan Leemhuis en mij.

Ik vervolg nu mijn verhaal over ons verblijf te Bourtange. Toen wij er kwamen was Bourtange nog eenen vesting in optima forma, met hooge, groene wallen, grachten, buitenwerken, kruitmagazijn, arsenaal, mijnen onder de wallen, poorten en ophaalbruggen. Twee kazernes waren bevolkt met militairen, die om de drie maanden door anderen werden afgelost.

Het marktplein, waarop de negen straten uitliepen, was van lindeboomen omringd en deze boomen staan er nog. Rondom Bourtange lag bouw- en weiland, maar op niet verren afstand lag heide- en dorre zandgrond. Het vroegere Bourtanger moeras, dat in verloop eeuwen ontoegankelijk was, had allengs een vasten bodem gekregen, oneffen en moeilijk te begaan. De heidevelden naar de Munstersche kant leverden de zoden (heideplaggen), die de Bourtangers tot brandstof dienden. Turfveen werd er niet aangetroffen.

De aardige tuinen buiten de Friesche poort voorzagen door getrouwe bemesting en goede verzorging in de benodigde groenten en vruchten van allerlei aard. Elke tuin had ook een meer of minder grooten boomgaard. De landbouwers verbouwden hoofdzakelijk rogge, aardappelen en boekweit en in den na-

zomer op de stoppelvelden knollen van mooien platten vorm en van uitmuntende kwaliteit.

Een molen was er niet. Het graan moest te Vlagtwedde of te Sellingen worden gemalen. Ook een bakker werd onder de Bourtanger bevolking niet gevonden. Elken Zaterdag werd het benoodigde brood aangevoerd door de bakkers Fokko Kok en Garrelts van Vlagtwedde.

De koeien graasden in den zomer in de gemeenschappelijke weiden, waarvan de 'Meien' in de richting van Sellingen een belangrijk deel vormden. In den nazomer vonden ze hun voedsel op de afzonderlijke kampen land, waarvan in den zomer hooi was gewonnen.

Deze gansche omgeving van Bourtange was voor ons kinderen een 'Eldorado', waartegen we het beperkt terrein, waarop we ons in de Stad hadden bewogen, nooit hebben teruggewenscht.

Reeds den eersten dag na onze aankomst in Bourtange, namen Adolf, Gine en Doortje Heeres mij mede naar buiten. Ze moesten het gemaaide gras keeren, om de droogmaking tot hooi te bevorderen. Nooit had ik dit nog gezien. Ik mocht medehelpen en was den Koning te rijk. Alles wat ik zag was nieuw voor mij. Vooral bekoorde mij het kreupelhout rondom de akkers en de braamstruiken, die reeds enkele rijpe vruchten droegen. Mijne onbekendheid met alle dingen was telkens eenen oorzaak van groote vrolijkheid voor mijn neef en nichten; maar mijn vragen verveelde hen niet, ze hielpen mij in alles terecht en verheugden zich over mijne kinderlijke blijdschap. O!, het is zoo goed geweest, dat ik dien eersten dag van ons verblijf te Bourtange zoo ongedwongen in de vrije natuur heb mogen doorbrengen. Daardoor is die dag voor mij een helder lichtend punt geworden bij het terugzien op het lang verleden. Den volgenden dag ging ik met Simon naar de school. Johanna was twaalf jaar; de schooljaren waren volgens de toenmalige opvatting afgeloopen. Zij bleef dus bij Moeder te huis en is van toen af haar trouwe helpster en steun geweest. Johanna had uitmuntend geleerd en veel gelezen en alles onthouden. En wat bovenal de bewondering opwekte van ieder die het aan-

schouwde, was hare vaardigheid in het maken van letter- en stopdoeken in velerlei beelden en liefelijke kleuren; in het naaien, breien en haken. Zij had dit alles te Groningen geleerd bij Jantje Warren, wier liefste leerlinge zij was. Wat heeft Johanna menig Bourtanger en Westerwoldsch meisje gelukkig gemaakt met een prachtig gehaakt kraagje of oorijzersmutsje. Uit de gansche omgeving, zelfs van het naburig Munsterland, kwamen ze om zulk een kleinood te vragen.

Ook mijn broeder Simon had op 't stuk van leeren reeds groote verdienste toen wij te Bourtange kwamen. Zijn schrift o.a. was buitengewoon mooi. Ik heb het in mijn leven zelden mooier gezien. Alleen reeds daardoor had hij de bewondering in de Bourtanger school opgewekt, toen ik met mijn neef en nichten den voorigen dag op 't hooiland was. Mijnen kennismaking met Meester Gelling en mijne medescholieren beviel mij best. Ik kreeg mijne plaats naast Jan Leemhuis en dat is tot ons vertrek in 1854 zoo gebleven.

Onze school was een klein gebouwtje, aan de eene zijde begrensd door de Kerk, aan de andere zijde door den hoogen vestingwal. De achtermuur sloot aan Meesters woonhuis, de gevel aan een open plein. Het licht kwam door vijf kleine vensters met kleine ruiten. De vloer bestond uit groote roode bakstenen. Twaalf lange schooltafels met banken, een paar borden, een kastje voor de boeken en schoolbehoefden, een paar landkaarten en afbeeldingen van lengte- en inhoudsmaten en gewichten, sierden ons schoolameublement. Wel!, als ik dat eenvoudige schooltje vergeleek met de ruime flinke schoolgebouwen van tegenwoordig – onze gebrekkige onvolledige leermiddelen met de schoolbehoefden van allerlei aard, waarover nu kan worden beschikt – welk een onderscheid!

Maar, het ging goed in dat kleine schooltje. Meeste Gelling was reeds een man op leeftijd. Hij was indertijd eenige jaren werkzaam geweest aan eenen kostschool te Asten in Noord-Brabant, maar de Belgische onlusten deden hem naar het Noorden terugkeeren en zoo was hij reeds jaren lang de Bourtanger meester. Hij was een man met een warm gemoed en heeft met geduld en toewijding ons alles geleerd wat hij vermocht. Hij verstond ook de Fransche taal, en zoo kon onze

Simon de lessen vervolgen, die hij reeds te Groningen geruime tijd had genoten. Ook ik heb gedurende mijne schooljaren door die lessen mij het Fransch vrij goed eigen kunnen maken. Het heeft althans een grond gelegd, waarop ik later door lezen en eigen oefening heb kunnen voortbouwen, zoodat ik mij met die taal steeds behoorlijk heb kunnen redden.

Onze Meester leerde ons ook meetkunde en algebra en het gebruik der logarithmentafels. Ik moet gulweg bekennen, dat ik veel daarvan toen niet heb begrepen, omdat het ons niet voldoende werd uitgelegd. Wij leerden werktuigelijk de tweede en derde machts-worteltrekking, het berekenen van de oppervlakte en den inhoud van lichamen, maar – hoe werktuigelijk dan ook – het is mij, alles samen genomen, later in de practijk tot grooten steun geweest.

Meester Gelling was voor zijne leerlingen een beminnelijk man, voor wien aan mijn levenseinde eerbied, genegenheid en dankbaarheid in mijn hart blijven leven.

Van zijn verjaardag, 5 Augustus, hebben we jaarlijks een feestdag gemaakt. We haalden bloemen uit de velden rondom Bourtange, maakten er kransen van die we aan de wanden en borden ophingen, en bestrooiden het pad, dat Meesters voeten in de school zouden betreden, met groen en bloemen. Meesters blijde lach was de belooning voor ons werk, en in zijn eenvoudig gebed dankte hij den goeden God voor de warme aanhankelijkheid zijner leerlingen. En dan was het feest den heelen dag. We mochten liedjes en liederen zingen en werden door “Meesterske” getraceerd op koek. 's Namiddags kwamen we in ons zondagspakje terug en dan deed Meester met ons eene wandeling naar Abel-tjeshuis of Neu-Rhede, naar Stakenborg, Wollinghuizen of Jipsinghuizen. Als we terugkwamen werden we onthaald op een beschuit-boterham, en als we naar hartelust hadden gespeeld of gezongen, bracht de jarige Meester ons naar 't Marktplein, waar we ons in een kring om hem heen verzamelden en hem een eenvoudig lied toezongen. Met hoeveel genoegen denk ik aan die waarlijk mooie dagen terug! Nu ik oud ben geworden, zie ik de blijde kinderscharen des zomers uitstapjes maken per tram of trein en ik verheug

mij in hunne grootte, kinderlijke blijdschap. maar het staat bij mij vast, dat hun genoegen niet grooter en reiner kan zijn, dan wij gesmaakt hebben op de verjaardagen van onzen besten meester.

We hebben nog een anderen leermeester gehad, en dit was Joseph Lion, de Rabbi van de Israëlitische Gemeente, die ons onderwijs heeft gegeven in de Duitsche taal. Hij kwam van Mannheim en verstond onze Nederlandsche taal niet. Wij moesten hem ‘Lehrer’ noemen. Men zou zeggen, dat het voor ons eene groote moeilijkheid moet zijn geweest, om de Duitsche taal te leren van iemand, aan wien onze taal geheel vreemd was. Maar dat is wonderbest gegaan. Hij was getrouwd en had twee dochtertjes, Rieksten en Sophie. Deze kinderen en hunner moeder zijn meermalen bij onze lessen helpend tusschenbeide gekomen. Want we leerden in zijn groote keuken, het eenigst huisvertrek, dat hij van Jan Plantinus aan 't Schuitendiep had gehuurd. Het huis (met plaggen gedekt en met leemen wanden), stond bekend onder den naam van ‘de Konijnenberg’. Het voorste gedeelte van de woning gebruikte Jan Plantinus zelf met zijn gezin. Van de ruimte, die Lehrer tot zijn gebruik had, werd ca. drie-vierde gedeelte (met inbegrip van den haard) ingenomen door zijn gezin, in de overige ruimte zaten de leerlingen aan een langwerpige, vervelooze tafel, die voor de helft werd gebruikt door de Joodsche kinderen die Hebreuwsch leerden, en voor de andere helft door de Duitsche discipelen. Dat ging alles heel eendrachtig toe. ‘Lehrer’ was een kalm zachtzinnig, braaf man, die de ‘grammatica’ goed verstond en veel had gelezen. Zijne belooning (schoolgeld) voor elken leerling was (het is haast niet te geloven), een dubbeltje per week.

Op den duur vond “Lehrer's” gezin het toch wel wat onvrij, dat wij onze lessen in hun woonvertrek ontvingen. De heer Oudraad, opzichter bij de Genie, gaf toen verlof, om een van de ledig geworden kazernes (de militaire bezetting was inmiddels voorgoed opgeheven), te mogen gebruiken. Toen kwamen we dus ineens in eene verbazend groote localiteit, die in den winter met onze heiplaggen niet was warm te stoken. Maar dan hurkten we rondom den haard en hebben ons

van de winterkoude geen verdriet gemaakt. Nog éénmaal zijn we verhuisd. Dat was, toen de vestingwerken met poorten, bruggen, magazijnen, arsenalen, mijnen en kazernes werden verkocht, en de grachten met de vestingwallen werden gedempt om plaats te maken voor vriendelijke tuinen. We kregen toen les in eene schuurruimte in 't huis van Moorlag. Voor de helft was dit schuurtje bevolkt door de heideschapen van Moorlag

en de andere helft werd ingenomen door de Hebreuwsch en Duitsch leerende jeugd. Het interieur van onze leerlocalen is dus niet schitterend geweest, onze hulpmiddelen waren karig en gebrekkig, en toch heeft onze "Lehrer" de kunst verstaan, ons de Duitsche taal behoorlijk goed bij te brengen, en denk ik ook aan hem met groote dankbaarheid terug.
(wordt vervolgd)

Richtfeest in Sellingen

gedicht uit juni 1825

Ingezonden door dhr. B. Wilzing uit Onstwedde

Oprichtgever was waarschijnlijk Luiken Roelfs Bruggers, zoon van Roelf Luikens en Elizabeth Dethmers, die op 8 mei 1812 huwde met Jantien Harms Strating, dochter van Harm Sijmens Strating en Albertje Wubbes. Deze Luiken Roelfs Bruggers wordt herhaaldelijk aangeduid als 'koopman' evenals zijn schoonvader Strating, die koopman te Onstwedde was.¹

Het onderstaande werk is een aankondiging voor een richtfeest. Bepaalde gebruiken uit die tijd worden hierin genoemd. De onbekende dichter heeft ook nog een gedicht gemaakt voor op het richtfeest zelf. Hierin worden allerlei dorpsgenoten en de werklieden die bij het feest aanwezig waren op de korrel genomen.²

*Komt vrienden! aanhoort, ik zal u doen verstaan,
en zal u thans brengen mijn boodschap, welaan,
Ik zal mij niet ophouden met een malle praat,
Maar u zeggen, in het kort, waar mijn komst in bestaat.*

*Ik ben een boode van twee getrouwde personen,
die u niet laten noden om bij hen te wonen,
Maar u verzoeken te komen, op zekeren dag en uur,
Om te helpen rigten een nieuwe schuur.*

*Het is Luken Bruggers en zijn vrouw,
Waarvoor ik ben altijd getrouw,
Om mijn boodschap met grond en regt van spreken,
Maar niet om te gaan met loze en valsche streken,
Ik begin dan mijn boodschap met vreugd en vuur,
Om te nodigen u aanstaande dingsdagmorgen om 8 uur,
Nu weet gij nog niet wat ge daar zult doen,*

¹ Zie ook de kwartierstaat van de gebroeders Hesse op pag. 93 in dit tijdschrift

² Omwille van de ruimte is besloten dit gedeelte niet te plaatsen. Belangstellenden kunnen eventueel contact opnemen met de redactie.

*De jongens mogen wel geven de meisjes een zoen,
Maar het oogmerk is om hen te helpen richten,
Een nieuwe schuur, maar geen oude te slichten,
Ge behoeft niet mede te brengen schoffels of houwen,
Maar vorken, en goede vaste touwen.*

*Gij oude mannen, wilt dan komen met verstand,
Om te helpen richten het zware vierkant,
Gij jongelingen, hoog en vlug verheven,
Komt, gij moet u vrijpostig naar boven begeven,
En zorgen dat de platen vrij en plat
Te sluiten in hun pen en gat.*

*Gij oude vrouwen, wilt ook verstandig letten,
Dat de mannen het spoorhout er regt op zetten,
Als nu alles is verrigt en afgedaan,
Dan moeten brengen de jongens de Meiboom aan,
De meisjes kunnen zich dan nemen
Van nabij niet alleen, maar van alle kant,
En dansen en springen van vreugd in het rond,
Op Zellingen lief en aangenaam grond,
Nu is wel alles geëindigd en afgedaan,
Maar nu zal komen het vermaak eerst aan
Elk zal van vermaak en vreugde dan zingen,
Niet alleen mannen, maar ook grijsaards en jongelingen,
Ook vrouwen, oud van dagen, zelfs op het pad van deugd,
En ook meisjes in het sierraad van haren jeugd,
Elk zal dan helpen de vreugd te vergrooten,
Zonder dat er van onheil en twist wordt gesproken,
Daarna zal het eten u worden gebracht,
Gezoden en gebraden, zoals gij het niet had verwacht.*

*De fijnste stof des korens zal men ook niet vergeten,
Daar kunt gij ook zoo veel als u gelust van eten,
Ook kunt gij drinken bier, genever en brandewijn,
Met suiker en rosijnen, zoals u begeert mag zijn.*

*De tijd verbiedt mij om dit alles te verhalen,
Want ik kan u dit feest niet naar waarde afmalen,
Het zal zijn een feest in deugd en duurzaamheid,
Zoals het in vele jaren niet is bereid,
Het zal zijn aanvang nemen na het richten van de schuur,
Al wordt het des avonds ook 7, 8 of 9 uur,
En zal dan duren tijd van wel drie dagen,
Dus zal ieder daaraan hebben zijn behagen.*

*Ja, elk zal spreken van dit groote feest,
Dat Zellingen bij Luken Bruggers en zijn vrouw is geweest,
Ook zal men zeggen wel bedacht,
Dat men het lang zoo niet had verwacht,
En wilt gij hen dan geven genoeg,
Zoo moet gij u op tijd en plaats vervoegen,*

*Want in de tegenwoordigheid der vrinden
Zult gij ook veel genoeg vinden,
Nu heb ik aan u altegaar,
Mijn boodschap gebragt in het openbaar.
Ook zeg ik dit nog voor het laats,
Dat ik moet hebben een goede plaats,
Een stoel en kussen bovenaan,
Zoo lang tot dat ik weg zal gaan,
Gij moet ook niet te lange letten,
en mij er niet te zacht op zetten,
Want 'k moet nu ook verder gaan,
En dus mij niet te zwaar belaân,
Gij moet u dus niet te lank bedenken,
Om mij een borrel drank te schenken,
Jenever, of is 't ook brandewijn,
Zooals het op uw hart mag zijn.
Dan zal ik gaan, naar mijn behagen,
en ge zult over mij niet klagen,
Dit moet ik u nu ook nog zeggen,
Dat gij het zoo moet overleggen,
Om niet vergeten melk te brengen,
Waarmee men moet de rijs aanmengen.*

*Ik kom tot besluit en zegge nu
Mijn boodschap is gedaan.....*

Grensstreek of 'buitenland': Het bekende en onbekende Emsland (deel I: Schloß Dankern en Landegge).

Verslag van de excursie naar het Emsland op 16 september 2000.

door: Jochem G. Abbes

De geschiedenis van de betrekkingen tussen Westerwolde en het naburige Emsland heeft een sterk tweeledig karakter. Voeren vanaf de oudste tijden verbanden en vergelijkbare situaties de boventoon, sinds de vijftiende en vooral de zestiende eeuw (Hervorming en Opstand) hebben beide landstreken een uiteenlopende religieuze en staatkundige ontwikkeling doorlopen. Op onze excursie van 16 september 2000 hebben we naast de vertrouwdheid, ook de vreemdheid van het huidige Emsland mogen ervaren. Vertrouwdheid proefden we in Meppen bij de Sint Vituskerk; de bakermat van de Kerstening in onze contreien; we spraken over de gemeen-

schappelijke banden met de rijksabdij Corvey en de bisdommen Münster en Osnabrück; we stonden voor de voormalige burcht Landegge, één van de plekken waar de Westerwolders vroeger wel de Hoendergelden moesten afdragen. De grote internationale bouwstijl van de Barok daarentegen, zoals we die onder meer hebben gezien op Schloß Dankern en in de prachtige voormalige Jezuïetenkerk van Meppen, hoort bij het (Frans/Duitse) absolutisme en de Contra-Reformatie en is ons daarom wezensvreemd. Herkennen we op Schloß Dankern de invloed van de Franse Barokarchitectuur, in de Jezuïetenkerk van Meppen konden we ons in

Zuid-Duitsland wanen, en dat vlak over de grens!

's Ochtends tegen elf uur werden we op het voorterrein van Schloß Dankern ontvangen door de heer Hoffmann, medewerker van het 'Ferienzentrum', die ons op een onderhoudende manier het slot voor een deel liet zien. Voor een deel inderdaad, want Schloß Dankern wordt tot op de dag van vandaag nog bewoond door de eigenaren, de Freiherren Von Landsberg-Velen. Hoewel Dankern bij de meesten van ons wel bekend was vanwege het Ferienzentrum, is de artistieke waarde van het slotgebouw doorgaans minder bekend. In kunsthistorische kringen wordt Schloß Dankern echter hoog aangeslagen¹, met name vanwege de hoge kwaliteit van het zandstenen beeldhouwwerk van het gebouw. Het huidige slot is de opvolger van het oude, middeleeuwse slot Dankern, dat ongeveer 500 meter verder, aan de oude weg naar Nederland, was gelegen. Als Landegger 'Burgmannsitz' en verbonden aan de ridders van Beesten, vormde het oude slot een verdedigingsbolwerk tegen overvallen en plunderingen door de Nederlanders². Nadat in 1646 het geslacht Von Beesten was uitgestorven, werd het slot in 1666 gekocht door Johan Heinrich Martels, rentmeester van het Amt Meppen. Martels was niet alleen als rentmeester, maar ook als drost van het Oostfriese Wittmund, als Münsterse oorlogskommissaris en als diplomaat in dienst van vorstbisschop Christoph Bernhard Von Galen (bij ons bekend als "Bommenberend"), tot grote rijkdom gekomen. Naast het oude slot Dankern, wist Martels zijn bezit ook uit te breiden met heerlijke rechten en goederen bij Wesuwe (bij Haren) en Lehrte bij Hase-

¹ In Dehio's *Handbuch der Deutschen Kunstdenkmäler*. Bremen/Niedersachsen (München 1977) - een bekend standaardwerk in Duitsland - wordt Schloß Dankern met een sterretje gemarkeerd, hetgeen verwijst naar 'Kunstdenkmäler und Denkmalorte von besonderem Rang oder exemplarischer Bedeutung'.

² De literatuur is hierover tegenstrijdig. Deze visie wordt vertegenwoordigd door o.a. H. Tecklenburg (1962), terwijl andere auteurs zoals G. Dehio (1977) en F. Bölsker-Schlicht e.a. (1993) spreken van een 'Umbau' van een ouder slot. Of het oude slot Dankern hetzelfde is als het middeleeuwse slot van de ridders van Beesten, laten wij op deze plek in het midden.

lünne. De nobilisatie van zijn zoon Gerhard Heinrich door de keizer, waarna deze zich "Von" Martels zu Dankern' noemde, vormde de bekroning van het maatschappelijke opstijgen van de familie.

Johan Heinrich Martels liet tussen 1677 en 1689 het huidige slot Dankern optrekken in de vorm van een klassieke, hoogbarokke 'Wasserburg', zoals die in het oud-Westfaalse deel van het Eemslandse Nedersticht veel voorkwam; een omgrachte kernburcht bestaande uit een herenhuis met drie vleugels die een *court de honneur* omgeven. Twee generaties Martels - Johann Heinrich en Gerhard Heinrich - oefenden hier het rentmeesterschap uit en verplaatsten het bestuurscentrum van het oude Amt Meppen naar Dankern, waardoor het slot naast 'Landsitz' ook 'Amtsitz' werd (tot 1729). De Martels breidden de ontginningen (veen en heide) van hun bezittingen dermate uit, dat uiteindelijk niet minder dan 40 pachtboeren op het landgoed een bestaan konden vinden. In 1855 kwam het landgoed in bezit van de familie Von (Landsberg-)Velen, het bekende drostengeslacht van het Eemsland, dat sinds 1723 op Haus Altenkamp in Asschendorf hun domicilie had. Deze familie liet in de jaren 1884 en 1890-1894 de kernburcht ingrijpend verbouwen, waarbij het gehele huis met een etage werd verhoogd en er tussen het *corps de logis* (het hoofdgebouw) en de zijvleugels hoektorens werden gebouwd. De ongelijke hoogte van de torens verstoort enigszins het strak-symmetrische van het oorspronkelijke barokke bouwconcept, dat ondanks alles, wel duidelijk te herkennen bleef (m.n. door de verschillen in bouw materiaal en kleur). Om het landgoed rendabel te houden, besloten de Von Landsberg-Velens ongeveer dertig jaar geleden een grootschalig Ferienzentrum in het slotpark en omliggende landerijen op te richten. Vanuit nuchter-economisch denken is dit voorstelbaar, maar anderzijds heeft dit het karakter van het landgoed zeer ingrijpend veranderd. Met name een groot deel van het slotpark is opgeofferd aan het Ferienzentrum (zoals we konden zien, zijn de speelapparaten tot bijna onder de ramen van het slot opgesteld) en de voorname stilte op het goed wordt verstoord door mensenmassa's, terwijl opzichtige,

‘pretpark-achtige’ borden, apparaten de idylle van het geheel grotendeels tenniet doet (maar ik spreek natuurlijk voor mezelf...). Gelukkig is het slot bewaard en kunnen we nog – mits we de goede kant opkijken – enigszins van de oude sfeer op deze ‘vornehmer, großzügig angelegter Landedelsitz’ genieten.

Nadat we even hadden gewacht op het plein van de ‘voorburcht’ met de voormalige stallen en schuren (‘schathuizen’, zouden wij zeggen) – die inmiddels ook zijn verbouwd tot facilitaire dienstgebouwen van het Ferienzentrum – betraden we via de brug de

court de honneur, het voorplein van de ‘kernburcht’. Hoffmann vertelde ons in grote lijnen de geschiedenis van het Schloß en wees ons op het kostbare beeldhouwwerk van het triomfportaal (het ‘poortje’ tussen *court de honneur* en brug) en het slot. Het triomfportaal van 1689 is voor het Eemsland een uniek voorbeeld van barokke beeldhouwkunst en van zeer hoog peil. In de boog bevindt zich tussen bloem- en vrucht-

guirlandes het bekroonde familiewapen en een cartouche met inschrift met betrekking tot rentmeester Johann Heinrich Martels en zijn gemalin Maria Elisabeth Osthoff. Op de beide pijlers bevinden zich aan twee zijden figurale ornamenten, die waarschijnlijk de vier standen, die het staatswezen dragen, voorstellen (handwerk, handel, wetenschap en krijgskunst). Fraai is ook het smeedijzeren hek, dat in kwaliteit even belangrijk is als vergelijkbaar werk in de dom van Paderborn uit dezelfde tijd. Het hoofdgebouw bestaat uit een *souterrain*, waarin zich achter kleinere ramen de oude keuken en andere huishoudelijke vertrekken bevinden. Op het *souterrain* ligt de *Belétage*, de representatieve hoofdverdieping, die te bereiken is

via een dubbele, gezwenkte trap, die het portaal naar het *souterrain* omsluit. Het zandstenen hoofdportaal (1680) heeft de vorm van een aedicula met een opengewerkt fronton, met daarin ook het alliantiewapen van het echtpaar Martels/Osthoff. Tussen de hoge vensters bevinden zich zes smalle, rondbogige wandnissen met daarin zandstenen plastieken (beelden), die de deugden voorstellen. Ook de gevels van de lagere zijvleugels zijn versierd met dezelfde hooggekwalificeerde zandstenen plastieken; fraaie omlijste portalen met supraporten voorzien van beelden) en bloem- en vruchtguirlandes in symmetrische rangorde. Ook de buitenge-

foto 1 Ongeveer 1900: Frederik Antonie Bergman (geb. Stadskanaal 21 mei 1885 met zijn zelfgemaakte fiets voor de poort van Sloß Dankern

vels (d.w.z. die naar het omringende park zijn gericht) zijn met dezelfde rijke zandstenen beeldhouwwerken versierd (m.n. Adam en Eva boven het tuinterras aan de achterzijde). De beelden in het park zijn uit dezelfde tijd en van hetzelfde niveau (o.a. een Atlas en enkele vrouwenfiguren). Helaas kan de vraag wie de architect of de kunstenaar is geweest, die Schloß Dankern van het prachtige beeldhouwwerk heeft voorzien, niet definitief worden beantwoord. Volgens de traditie van het huis en de oudere literatuur zou het de bekende bouwmeester Gottfried Laurenz Pictorius (1663-1729) zijn geweest, maar dit schijnt door het ontbreken van

bronnen niet echt houdbaar¹. Feit is, dat in Dankern een bouwmeester en/of beeldhouwer aan het werk is geweest van groot formaat, want de hele opzet van het huis is georiënteerd op de Franse barok (symmetrie, lengteas, bouwstructuur, parkaanleg enz.), terwijl het beeldhouwwerk door de Vlaamse hoogbarok zijn beïnvloed.

De eerste ruimte die we mochten bezichtigen was de slotkapel, in het voorste gedeelte van de linker zijvleugel. De kapel heeft nog steeds de authentieke barokke inrichting en verrast de bezoeker door de geheel met Hollandse tegels beklede wanden. Centraal in de kapel – die nog altijd dienst doet voor de Rooms-Katholieke mis – een fraai zogenaamd ‘porticus-altaar’ met getorste zuilen en een geschilderd middenpaneel met daarop de graflegging van Christus. Tot het altaar behoren ook zijdeuren met beschilderde parklandschappen, waarbij op de voorgrond op hoge podesten vrouwelijke sculpturen geschilderd zijn. Tot de interieurstukken behoren verder nog enkele fraaie houten beelden uit de tijd rond 1700.

Via het voorplein gingen we naar het souterrain en mochten we naar beneden om de keuken en de fraaie eetzaal te bezien. Ook de laatste zaal was geheel met Hollandse, Spaans beïnvloede tegels uit de bouwtijd bekleed. Hierna gingen we de trap op naar de beléage om hier via de deftige centrale hal (precies op de lengteas van het slot) de ‘Fest-saal’ te betreden. Deze zaal uit 1689 met een fraaie zandstenen open haard op vier getorste zuilen en met vruchtornamenten versierd, is zeer indrukwekkend ingericht met een – voor de adel uiteraard onontbeerlijke – ‘Gemäldegalerie’. Het zijn grotendeels Hollandse meesters uit de zeventiende eeuw en hoofdzakelijk uit het bezit van de Von Martels (één van de portretten stelt volgens Hoffmann mogelijk de boze, bij tijd en wijle rondspokende slotvrouwe voor, die in de kapel ligt begraven!). De zaal, die door de familie vooral bij bijzondere gelegenheden

wordt gebruikt, is verder ingericht met meubelstukken uit verschillende periodes. Bijzonder was, dat we her en der over het speelgoed en de kinderfietsen van de slotkinderen moesten stappen; we waren duidelijk op bezoek in een levend huis!

Nadat we afscheid van de heer Hoffmann hadden genomen, vertrokken we weer per bus om onze weg via de ‘touristische route’ naar Meppen te vervolgen. Langs Haren kwamen we op de aloude heerweg op de linkeroever van de Eems, sinds mensenheugenis één van de belangrijkste doorgaande routes van Oost-Friesland naar Westfalen. In een fraai landschap meanderde de Eems aan onze rechterhand tot we bij een steile, beboste heuvel aan de linkerkant van de weg vaart minderden; de oude burchtheuvel van Landegge. Dit is het enige restant van de belangrijke ‘Stiftsburg’, in 1178 gebouwd als zetel van de Landegger ‘Burgmannen’, die het gebied rond Haren langs de belangrijke heerweg bij de Eems in opdracht van de bisschop van Münster moesten beschermen tegen de opdringerige Tecklenburger, Ravensberger en Corveyer abten. Later werd de burcht de zetel van de eerste drosten van het Nedersticht en werd de plek voor onze (Westerwoldse) voorouders van belang in verband met de Hoendergelden, die vaak op de burcht Landegge (of op het tolhuis te Alt-Haren) moesten worden afgedragen. Het nabijgelegen Haus Landegge, waar we vervolgens met de bus naar toe reden, is een aparte stichting naast de burcht Landegge. Voor het eerst in 1546 genoemd als het goed ‘Groot-Landegge’, kwam het via de oorspronkelijke Burgmannengeslachten Von Landegge, Von Langhals in bezit van de Von Schades, die het bezit tot 1756 in de familie hielden. Haus Landegge is prachtig gelegen en via een met bomen omzoomde allee te bereiken. De bouwovereenkomsten met Dankern zijn goed te herkennen; ook hier een ‘Wasserburg’ naar Westfaalse snit (een omgracht hoofdgebouw met twee zijvleugels om een voorplein), zoals die vanaf de Renaissance tot de Barok werden gebouwd. Het huidige Haus Landegge – in 1546 voor het eerst genoemd en met vele rechten verbonden – werd in 1695 door de toenmalige eigenaren Wilhelm

¹ F. Bölsker-Schlicht e.a. (1993) beweren dat eerder aan Peter Pictorius d. Ä. moet worden gedacht, Georg Dehio vv. (1977) komt met Ambrosius von Oelde († 1705, van Schloß Ahaus enz.). Andere schrijven de sculpturen toe aan Wilhelm Heinrich Kocks (1666-1730), maar dit lijkt nog minder houdbaar.

Dietrich Von Schade en zijn gemalin Agnes Von Ittersum nieuw opgebouwd. Hun alliantiewapen bekroont nog steeds het witgepleisterde middenrisaliet (voorstekende middengevel) van het huis, dat voor het overige sterk het karakter van een boerderij heeft (o.a. door twee tastolders naast de middengevel). Tot voor kort in particulier bezit, leek het er nu op dat ook Haus Landegge (althans de grote bijshuur) een horecabestemming heeft gekregen.

Na dit historische intermezzo vervolgden we onze weg terug, om via Haren de oude weg naar Meppen te nemen. De route ging langs het gehuchtje Krüssel – waar we rechts van de weg in de verte het geboomte en de contouren van ‘Gut Düneburg’ zagen liggen, het derde ‘Wasserschloß’ rond Haren en nog altijd (sinds 1729) in bezit van de architec-

tenfamilie Lipper/Reinking. Via Wesuwe, waar we nog een blik op de oude St. Clemenskerk konden werpen, bereikten we via Versen rond de klok van één het aloude Meppen, waar we in Hotel Schmidt am Markt werden verwacht voor de lunch. Hierna gingen we tegen plm. 14.15 uur gingen we op weg om de Altstadt van Meppen te verkennen en we begonnen met een oriëntatie met behulp van een stadsplattegrond. We bezochten de oude proosdijkerk Sint Vitus, de plek van de voormalige Paulsburg (het ‘bastion’ van de bisschop van Münster, die hier het wereldlijk gezag uitoefende), de prachtige Gymnasialkirche (de voormalige Jezuïetenkerk), terwijl tijdens de wandelingen het Rathaus en andere representatieve burgerlijke woningen werden gezien.

*Omwille van het belang van de geschiedenis van Meppen en de lijnen die daarbij naar Westervolde lopen, de volgende keer (deel II) in iets uitgebreidere vorm het vervolg van dit excursiever-
slag.*

foto 2 Ongeveer 1926: de school van meester Koning aan de Westerstraat te Ter Apel op schoolreis naar Sloß Dankern. Voorste rij, gehurkt bij de boom links: Berend Bergman, geboren 26 januari 1914 te Ter Apel.

Tijdschriften en jaarboeken.

Tijdschriften en boeken kunnen alleen worden ingezien in het SHC. In geen geval worden tijdschriften of boeken uitgeleend.

door: P.Scheper

Het archief van de Vereniging is geplaatst in het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal (naast de watertoren). Inlichtingen SHC Stadskanaal: B.Roossien. Tel. 0599-612649.
Overige inlichtingen: Secretariaat, Pia Scheper, tel. 0591-618043

Tijdschriften

Stad & Lande: cultuur-historisch tijdschrift voor Groningen

Jaargang 9, nr. 3

Michael Hermse	Kropswolde door de lens van de meester: de collectie Kloosterhuis
Lies Ast-Boiten	Groningen constant: beeldvorming en politieke propaganda rond het beleg van de stad Groningen
Hilde Krips-van der Laan	'Een treurig verschijnsel' : Mansholt op de bres voor Domela Nieuwenhuis
Tineke Looijenga	Een zwaardgreep met runen uit Rasquert

Emsländische und Bentheimer Familienforschung, Juli 2000, Heft 55, Band 11

J.G.J. van Booma	Zwanzig Jahre Arbeitskreis Familienforschung, auch Anlass zu einigen Anregungen für die Zukunft
Jan Ringena	Zwanzig Jahre Arbeitskreis Familienforschung der Emsländischen Landschaft
Rektor i.R. Schmitz	Ahnenliste Johann Gerhard Kock, Bernte

Emsländische und Bentheimer Familienforschung, Juli 2000, Heft 56, Band 11

Jan Ringena	Die Pastoren der ev.-ref. Gemeinde Neuenhaus seit der Reformation (2. Teil). Eine Material- und Datensammlung
Harm Schneider	Ahnenliste Franziana Sophia Johanna van den Bosch, Lage

Gruoninga, Jaarboek voor genealogie, naam en wapenkunde 41^e/42^e jaargang, 1996/97

J. van Bolhuis	De redger schaatste scheef en breide recht. De gemene omgang van een heer van stand met zijn personeel
P.J.C. Elema en D.F. Kuiken	De bedeeden in de stad, 1700
J.J. Hoetjer	Stefanus, 1736-1929
W.G. Doornbos	Import uit Oldenburgerland. De naam Addeke(s)
P.J.C. Elema	Genealogie Cramer/Kramer. Duitsland/Groningen/USA
W.G. Doornbos	Genealogie Van Pels, een joodse familie in de stad Groningen
H.J.E. Hartog	Abeltje Lubberts, "die grosse Riessin"
P. Bos	De familie Bakker te Bedum en te Kantens
P.J.C. Elema	De afstamming van Bouke Reinders: Frix/Friks
P. Bos en H.J. Jansonius	Een Oranjeklant verwekt opschudding in Schildwolde : Genealogie Cui-man/Kuman
P.J.C. Elema	Harkema (stad-Groningen, 17e-18e eeuw)
T.K. Glas	Aantekeningen Boukema/Oosterhuis
W.G. Doornbos	De Groningers en hun boeken : wat lezen onze voorouders in de negentiende eeuw? : bronnen en onderzoeksmogelijkheden voor de genealoog
J.Th. Tjadens en P.J.C. Elema	De verwanten van Anna Tonnis (Oldambt, 17e eeuw)

W.G. Doornbos & D.W. Swijgman	Genealogie Swijgman
H.J.E. Hartog	Van Hijken (Hieken, Hiken, Iken, Icken) tr Groningen: allemaal familie of toch niet?
drs. W. Baron en W.G. Doornbos	De vroedvrouw als informant
P.J.C. Elema en H.J.E. Hartog	Genealogie Kist (Stad-Groninger kistenmakers uit de 17e eeuw)
A. Hoft	Rondom het Heer Boltenleen te Appingedam
W.G. Doornbos	De carrière van een dienstmeid in de eerste helft van de achttiende eeuw
P.J.C. Elema	Talens (Groningen)
H. Stuut	Oldambtsters ten tijde van de drost Roelof Huinge (1518-1530)
P.J.C. Elema	Familienotities Dijken-Cock

Huppeldepup : NGV afd. Groningen september 2000, jaargang 7, nr. 3

Petronella J.C. Elema	De chirurgijn Peter van (der) Climp
Antonia Veldhuis, Henk Hartog	Onbekende bron: vermoord
Antonia Veldhuis, Henk Hartog	In Friesland veroordeelde Groningers
Liefke E. Bos	Boerderijenonderzoek op de Groninger klei
Harry Opheikens	Stamreeks Opheikens

Threant : NGV afd. Drenthe 11^e Jaargang nr. 3, 2000

H.P. Meppelink	Van "Ter/ ten/te Meppel(e)" (eind 1300) naar "(Ten/ter) Meppelink/Meppeling" (Na plm. 1720)
----------------	---

Gens Nostra : Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging jaargang 55, nr. 8, september 2000

G. Verstraete	Cornelis Stegman : een Zwolse zilversmid en zijn voorgeslacht
W.A. Vandewalle-Steffelaar en	Familiewapen Steffelaar
H.H. Vandewalle	
Mr. V.A.M. van der Burg	De Noord-Nederlandse r.-k. elite in 1847 : kanttekeningen bij de onder- tekenaars van het lekenrequest van 1847
G.J. van Wijk	Bruidslijst
R. Joghems	John Anthony Jochems
C. van Raad	Gerredina, een vondeling die Gerardina werd genoemd

Gens Nostra : Maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging jaargang 55, nr. 9, oktober 2000

W.H.M. Nieuwenhuis en	De Utrechtse voorouders van President Franklin Delano Roosevelt
Dorothy A. Koenig	
Petronella J.C. Elema	Van Slochteren (Groningen) III
Redactie/PodB	Keurmedigen van de Kelnarij van Putten (6)
P.M.H. Breukers	St. Lucia op bidprentjes
Redactie/PodB	Keurmedigen van de Kelnarij van Putten (7)

Twente Genealogisch : NGV afdeling Twente 16^e jaar, no. 4, oktober 2000

J.M.S.G. van Holten-ter Horst	Moederreeks Ter Horst 2 en 3
C.A. van Hoogmoed	Moederreeks Van Hoogmoed
H.C.A. ten Cate	Parenteel Ter Brugge
W. Enterman en H. Kolhoop	Kwartierstaat Egberdina Wissink (II) (aanvullingen en verbeteringen)
Frans Scholten	Losser onder de loep (VIII en slot)

**Genealogie : kwartaalblad van het Centraal Bureau voor Genealogie
jaargang 6, nummer 3, september 2000**

Yvette Hoitink en Jeroen Klumper Stamboomprogramma's uit de winkel : drie pakketten nader bekeken.
(Stamboom 3.0 DeLuxe, Stamboom 2000 en Familie Stamboom Plus)

Nico Plomp

Holland in Michigan

Jos van den Borne

H.J. Wolters en zijn collectie militaire huwelijken

